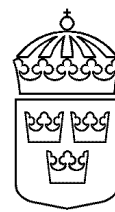

Riksdagens protokoll

2000/01:75

Onsdagen den 7 mars

Protokoll
2000/01:75

Kl. 09.00 – 17.59
19.00 – 22.23

---

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 23 februari.

2 § Anmälan om inkomna uppteckningar från EU-nämndssammanträde

Talmannen anmälde att uppteckningar från EU-nämndens sammanträde fredagen den 26 januari inkommit.

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Förslag

2000/01:RR12 till utbildningsutskottet

2000/01:RS1 till konstitutionsutskottet

Motioner

2000/01:T8–T10 till trafikutskottet

4 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter

Justitieutskottets betänkanden 2000/01:JuU11 och JuU12

Kulturutskottets betänkanden 2000/01:KrU2 och KrU3

Bostadsutskottets betänkanden 2000/01:BoU6 och BoU7

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande 2000/01:UU7
Barns situation i ett internationellt perspektiv.

Anf. 1 MARIANNE JÖNSSON (s):

Fru talman! ”Anfallet hade pågått in i gryningen. Men hyddorna brann med ett så kraftigt sken att ingen hade märkt att solen hade gått upp. Plötsligt hade den bara varit där, byn var då nerbränd, många hade redan blivit ihjälslagna, sönderhugna av machetes, sönderstuckna av skarpa stålrör, krossade av träklubbor. – – – Det var då jag upptäckte min mor. Hon stod inklämd bakom de andra kvinnorna. På ryggen bar hon min syster som hade fötts några veckor tidigare. Hennes i vanliga fall så vackra ansikte var förvridet av samma ängslan som fanns hos de andra kvinnorna. Samtidigt sökte hon oroligt med blicken efter någon hon inte kunde finna. Plötsligt insåg jag att det var mig hon tittade efter. I det ögonblicket förstod jag, bortom allt jag tidigare hade upplevt, vad det betyder att ha en mor och att jag skulle komma att förlora henne, på samma sätt som jag kanske redan hade förlorat min far.”

Detta berättar den afrikanske pojken Nelio i Henning Mankells roman *Comédia infantil* – en berättelse som kunde varit helt sann. Det är en berättelse om en liten pojke som på grund av krig, konflikter och fattigdom på några ögonblick mister allt det han nyss hade – tryggheten, sin familj, släkt, vänner och hela sin by – allt för att sedan slungas ut helt ensam i en främmande verklighet där barn som Nelio mycket ofta tvingas försörja sig på gatan.

Jag ska inte berätta hela historien om Nelio, men den skildrar på ett påtagligt sätt händelser som utspelas runtom i världen och grymheter som drabbar barn och slår sönder barns tillvaro och deras föreställningar och drömmar om en god värld och ett gott liv. Det är också grymheter som får oss att se nya perspektiv och att vakna från småprat och från väldukade middagsbord. Det får oss att ställa frågor. Det får oss att tänka tanken att det barnet likaväl kunde ha varit vårt eget. Det får oss att vilja gripa in och förändra. I bästa fall får det oss också att på allvar vilja vara med och forma en ny global världsbild.

Fru talman! Därför är det glädjande att här i riksdagen kunna presentera ett betänkande som det råder en stor samsyn kring om frågor som rör barns rättigheter i ett internationellt perspektiv. Det är ett enigt utskott som ställer sig bakom den av regeringen förda politiken på barnområdet i de fall som aktualiseras genom motionerna. Det är ett enigt utskott som ställer sig bakom regeringens arbete inför barntoppmötet som äger rum i FN till hösten.

Vid höstens internationella toppmöte om barn kommer barntoppmötets mål från 1990 att följas upp och granskas: ”Barnen i världen är oskyldiga, utsatta och beroende. De är också nyfikna, aktiva och fulla av hopp. Deras tid borde vara fylld av glädje och ro; av att leka, lära och utvecklas. Deras framtid borde formas i harmoni och samverkan. Deras liv borde mogna när de vidgar sina perspektiv och vinner nya erfarenheter ... Men för många barn är barndomens realiteter helt och hållet an-

norlunda.” Orden är hämtade från den deklaration som antogs på barn-
toppmötet 1990.

Vad har hänt sedan dess? På vilka områden har barnens ställning i
världen stärkts, och på vilka områden behöver barnens rättigheter ytterli-
gare stärkas?

Några konstateranden kan man göra. Under 1990-talet har hiv/aids
och väpnade konflikter i världen ökat kraftigt – konflikter som skonings-
löst har drabbat barn och unga. 15 miljoner barn beräknas i dag vara
föräldralösa på grund av aids. 300 000 barn tvingas vara barnsoldater.
ILO uppskattar att minst 250 miljoner av världens barn mellan 5 och 14
år barnarbetar. Fortfarande dör 20 miljoner barn under fem år av orsaker
som enkelt kan åtgärdas.

Men situationen för världens barn pekar naturligtvis inte bara i en
riktning. Det finns både positiva och negativa exempel. Utvecklingsten-
denserna är långt ifrån entydiga.

En rapport som nyligen presenterades av FN:s generalsekreterare
Kofi Annan visar att andelen fattiga i världen har minskat. Medan 30 %
av jordens befolkning levde i extrem fattigdom för tio år sedan är ande-
len i dag 23 %. Samtidigt har det absoluta antalet fattiga i världen ökat.
Det kan vi inte stillatigande acceptera.

Barnadödligheten har minskat. Sedan 60-talet har dödligheten bland
barn under fem år minskat. Under 1990-talet gick dödligheten ned så
mycket som 10 %. Samtidigt hotar hiv- och aidsepidemin att vända den
nedåtgående trenden. I dag beräknas antalet barn under 15 år som dött i
aids vara närmare 15 miljoner. Det kan vi inte stillatigande acceptera.

Vad gäller andra sjukdomar kan man konstatera att andelen barn som
vaccineras mot de vanligaste och farligaste sjukdomarna har ökat väsent-
ligt. 1980 var det inte mer än 5 % av alla barn i utvecklingsländerna som
vaccinerades mot de sex vanligaste sjukdomarna. I dag vaccineras unge-
fär 80 %. Men samtidigt dör två miljoner barn varje år för att de saknar
grundläggande vaccinationsskydd. Det kan vi inte stillatigande acceptera.

Fler barn går i skolan i dag än tidigare. Tre fjärdedelar av barnen i ut-
vecklingsländerna skrivs i dag in i grundskolan. Därtill kan också läggas
att antalet flickor som deltar i grundskoleundervisningen har ökat. Men
samtidigt anger statistiken att 90 miljoner av de 130 miljoner barn som
inte går i skolan är flickor, och ca 40 miljoner är pojkar. Det kan vi inte
stillatigande acceptera.

Fru talman! Sedan 1924, när den första internationella överenskom-
melsen om barnets rättigheter kom till stånd, har det givetvis hänt en del.
En ny deklaration om barnets rättigheter antogs av FN:s generalförsam-
ling 1959, men det var en deklaration som aldrig var juridiskt bindande.
Först i september 1990 trädde barnkonventionen i kraft i och med att 20
stater hade ratificerat konventionstexten.

Konventionens budskap bygger på respekten för barn och baseras på
de fyra grundläggande och numera väl kända principerna

- förbud mot diskriminering
- barnets bästa i främsta rummet
- rätten till liv och utveckling

– rätten att få komma till tals och bli lyssnad till.

Det är viktigt med konventioner, deklarationer och avtal. Dessa utgör ett centralt och handfast verktyg när representanter från länder träffas för att komma överens och fatta beslut. Men samtidigt får det aldrig stanna vid ord. Planerna och konventionerna måste realiseras och omsättas i handling, ty annars vore de ju värdelösa. De måste implementeras och införlivas i länders, regioners, landstings och kommuners handlingsplaner på alla olika områden som rör barn, barnets rättigheter och behov. De får inte stanna vid vackra ord på papper eller reduceras till mångordiga dokument som ligger och dammar på någon hylla.

Sverige är det enda land som hittills antagit en strategi för hur vi nationellt ska jobba för att förverkliga konventionen. I mars 1999 antog vi här i riksdagen Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige. Huvudansvarig för barnkonventionens nationella uppföljning och efterlevande är Socialdepartementet. Men själva implementeringen av barnkonventionen är envars och allas ansvar. Det åligger alla samhällssektorer att förverkliga barnkonventionen genom att tillämpa den på sina verksamheter i landsting, kommuner och myndigheter.

Fru talman! Utrikesdepartementet har ansvar för att ett barnperspektiv finns med vid utformning, genomförande och uppföljning av det svenska biståndet. Eftersom departementet har en framskjutande roll i det internationella konventionsarbetet på detta område åligger det också departementet en viktig uppgift i att invända mot konventionsstridiga reservationer. Utskottet håller med om och vill understryka att barnets bästa och ett barnrättsperspektiv ska genomsyra det svenska internationella utvecklingssamarbetet. Ett aktivt agerande från svensk sida ligger alltså helt i linje med vad utskottet tidigare uttalat.

Barnkonventionen ger också ett skydd till särskilt utsatta barn – barn med funktionshinder, flyktbarn och andra grupper av utsatta barn som behöver stöd och hjälp för sina rättigheter. Vid sidan av en generell strategi krävs därför riktade insatser till barn som är särskilt utsatta. Inom Utrikesdepartementet pågår mycket riktigt också ett arbete med en översyn av barnfrågor i det internationella utvecklingssamarbetet. I år väntas en rapport lämnas till riksdagen. Det ska bli intressant att ta del av resultatet av detta arbete.

När jag besökte FN i november förra året som delegat upplevde jag tydligt hur stark Sveriges röst är i internationella sammanhang. Vårt arbete och våra insatser är väl kända och mycket respekterade. Det kan vi vara stolta över. Ett område där Sverige spelat en mycket aktiv och framträdande roll är just också utarbetandet av barnkonventionen. Sverige var också ett av de sex initiativtagarländerna till FN:s barntoppmöte 1990.

Fru talman! Förra året antogs tilläggsprotokollet om förbud mot barnsoldater till barnkonventionen. Protokollet, som förhandlades fram under svenskt ordförandeskap, förbjuder dels deltagande i väpnad konflikt, dels tvångsrekrytering av personer under 18 år. Utskottet konstaterar vidare att tilläggsprotokollet riktar sig såväl till regeringar som till gerillarörelser och andra väpnade grupper. Bakgrunden är att när barnkonventionen ursprungligen antogs innehöll den ett undantag för barn från konventionens allmänna åldersgräns på 18 år. Undantaget innebar att barnkonvent-

ionen tillät rekrytering och användning av barn i väpnade konflikter från 15 år.

Som vi vet har Sverige alltsedan barnkonventionens tillkomst varit mycket aktivt i arbetet med att driva frågan om en höjning av åldersgränsen till 18 år. Efter sex år enades arbetsgruppen så i januari 2000 om en sådan text. Protokollet antogs sedan av FN:s kommission för mänskliga rättigheter i maj 2000, varefter Sverige som tredje land i ordningen undertecknade protokollet. Fram till nu har sammanlagt 78 länder signerat protokollet. Tre stycken ratificeringar har hittills skett. Fram till mars månad i år har länderna Bangladesh, Kanada och Sri Lanka ratificerat protokollet. Det träder i kraft först när det har ratificerats av tio länder.

Utskottet menar att Sveriges agerande i förhandlingarna om tilläggsprotokollet i sig innebär en kraftfull uppmaning till FN:s medlemsstater att också ansluta sig till det. Nu är det viktigt att Sverige lever upp till de internationella förpliktelser som vi har varit med om att driva fram. I en sådan mycket viktig fråga för världens barn är det angeläget att Sverige kan stå upp och med en röst säga att vi står bakom resolutionen. Utskottet framhåller därför vikten av och nyttan med att en svensk ratificering äger rum så snart som möjligt, utan onödiga dröjsmål. Detsamma gäller givetvis för andra konventioner som Sverige undertecknat. Det gäller därför också ILO-konventionen om barnarbete – en konvention som Sverige skrivit under men ännu inte ratificerat.

I utskottet konstaterar vi att barntoppmötet 1990 hade huvudsakligt fokus på frågor som handlade om bl.a. utbildning, hälsovård och sanitära frågor. Men problembilden i dag ger vid handen att de mer sociala frågorna intar en mer framskjuten position på barnområdet. Det är också utskottets uppfattning att det vore värdefullt om det internationella samfundet även i dessa avseenden kan bidra till att stärka barnets ställning och barnets rättigheter.

Barns lidande beror alltför ofta på saker som fattigdom, vanstyre och korruption. Barns lidande är alltför ofta resultatet av vuxnas girighet på makt och vinstintresse. Tydliga exempel på detta är inte minst handeln med droger och barnsexhandeln. Jag inledde med att berätta om romanfiguren Nelio. Många barn i likhet med Nelio är offer för den dumhet och ondska som finns i världen, när vuxna människor handlar irrationellt. När fattigdom, vanstyre och maktmissbruk låter breda ut sig drabbas miljontals barn i världen – de som allra minst har möjlighet att skydda och försvara sig.

Även om viktiga förbättringar har uppnåtts står det samtidigt klart att det är nödvändigt med förnyade åtaganden, förnyade åtaganden som ska finnas med i den globala agenda som sätts på barntoppmötet i höst för de kommande tio åren.

Avslutningsvis yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 2 LISELOTTE WÄGÖ (m):

Fru talman! Jag har också glatt mig åt att vi har kunnat enas i utskottet om det här betänkandet. Det är viktigt för Sverige att den svenska regeringen har ett enigt utskott och en enig riksdag med sig i samband med toppmötet. Vi har arbetat hårt för detta. Det har varit ett givande och tagande, men det har också varit ett väldigt trevligt arbete. Jag vill tacka

Marianne Jönsson för det fina samarbete som vi har haft när vi har tagit fram det här betänkandet.

Jag vill börja med att berätta att jag har lärt känna en familj från Bosnien hemma i Halmstad, som kom till Sverige i början av 90-talet. Nu undrar väl fru talmannen om detta har med barn i ett internationellt perspektiv att göra, men det har det faktiskt. Föräldrarna i den här familjen berättar för mig att de har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden i Sverige. Deras utbildningar är sådana att det är svårt att få fäste på arbetsmarknaden i Sverige. De berättar också om sina släktingar. Som fallet ofta är med flyktingar och våra nya svenskar har de sin släkt spridd över hela världen. De säger att dessa är mycket mer framgångsrika när det gäller att få fäste på arbetsmarknaden. Då har jag naturligtvis ställt frågan: Varför söker ni er inte någon annanstans där möjligheterna är större att få arbete? Det här är människor i 40-årsåldern. Då säger de så här: Nej, vi vill inte flytta från Sverige, för det är så tryggt i Sverige för barnen. De har upplevt att Sverige är ett land där det är tryggt för barn att växa upp, och det är det avgörande för att den här familjen ska stanna.

Jag skulle önska att det vore lika tryggt för alla barn att växa upp som det är i Sverige. Tyvärr är det ju inte så. Det är många barn som lider under mycket stora påfrestningar.

Det är tyvärr också så att trots att FN:s barnkonvention är ratificerad av ett förfärande stort antal länder, även om en del har gjort en del reservationer – Sverige har anslutit sig utan någon som helst reservation, och det är egentligen bara USA och Somalia som inte har ratificerat barnkonventionen – så visar historien och tyvärr också nutiden många exempel på att barn inte anses ha samma mänskliga rättigheter som vuxna. Den som inte kan uttrycka sina behov blir inte hörd och anses därför inte ha några behov eller rättigheter. Det ser faktiskt ibland ut så i världen.

Jag har två minnesbilder som jag har svårt att glömma bort. Båda är från Baltikum.

Jag besökte Lettland för ett antal år sedan. Då fick jag berättat för mig om en tioårig pojke som tillsammans med sina syskon hade blivit övergiven av sina föräldrar. Det hände ganska ofta i början av 90-talet att människor rörde på sig. Tyvärr skildes föräldrar från sina barn av många olika orsaker. Den här tioåringen gick in i rollen som familjeförsörjare för sina mindre syskon. Han klarade av det under en viss period. Efter en tid, när han inte kunde skaffa mat till sina mindre syskon, hängde han sig. Han tog livet av sig. Det är ett exempel på situationen för barn i länder där man inte hunnit eller mäktat med att göra sig av med gamla strukturer och där lagstiftningen till skydd för barn på den sociala sidan inte går hand i hand med den övriga utvecklingen.

En annan minnesbild som jag har svårt att glömma är från Riga. Jag träffade på en flicka som var nio år. Det är den yngsta prostituerade människa jag någonsin har träffat. Jag fick prata med henne via tolk. Hon berättade för mig att hon hade börjat med att sälja rosor och vykort på hotellen i Riga. Nu sålde hon sig själv. Hon var stolt för det, därför att hon kunde finansiera sina föräldrars missbruk genom den hundralapp som det kostade att köpa flickan. Det är sådant man aldrig glömmet – barn som går in i ett vuxenansvar, barn som aldrig får möjligheten att vara barn. Det här är två exempel. Det finns många sådana exempel.

Jag tror, fru minister, att Sverige har en viktig roll när det gäller barnfrågor. Vi har ett gott förtroende ute i världen, som Marianne Jönsson redan har sagt. Vi har visat i praktisk handling att vi har förmåga att hantera barnfrågor. Visst finns det små trasiga människor i Sverige. Det är ingen tvekan om det. Men vi har i alla fall visat att vi kan hantera frågorna. Det ska vi dra nytta av, inte minst inför barntoppmötet till hösten.

Sverige kan göra mycket. Det är också viktigt att Sverige gör sin stämna hörd i EU-sammanhang. Mycket av frågorna måste hanteras inom den europeiska unionen. Dels är det en resursfråga, dels är det en styrkefråga. Det handlar om hur vi ska kunna råda bot på sådant som finns upptaget i betänkandet. Inte alla, men många väsentliga frågor är behandlade i betänkandet.

Det förra toppmötet var framför allt inriktat på att minska barndödligheten under fem år, precis som Marianne Jönsson sade. Man satte upp mål under toppmötet. Man ville halvera mödradödligheten. Man ville halvera svår och måttlig undernäring bland barn under fem år. De skulle få tillgång till dricksvatten och goda sanitära förhållanden. Vi får väl säga att man har varit mer eller mindre framgångsrik. Inget av målen är uppfyllt, men man har kommit en bit på väg.

Det är viktigt att fokusera på de sociala frågorna vid nästa toppmöte. Det är klokt att vi agerar tillsammans med övriga europeiska länder. Vi kan ta initiativet i frågorna, plädera för Sveriges inställning och hoppas att det kan bli EU:s inställning, så att det blir en kraftfull satsning på att se till att fler än svenska barn får möjlighet att växa upp under trygga förhållanden, få utbildning och möjlighet att leva ett värdigt liv.

Som ni hör trycker jag hårt på arbetet inom EU. EU är en viktig faktor i hanteringen av frågorna. Jag vill avsluta mitt anförande med att citera en av de kanske färgstarkaste personligheterna i Solidaritetsrörelsen i Polen, Adam Michnik. Han är numera chefredaktör för en polsk tidning. Han säger så här: "Om man vill vara europé måste man ställa sig bakom vissa normer. Deras beståndsdelar är humanistiska värderingar och ideal som pluralistisk demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter. Den enda gränsdragningen som den europeiska identiteten tål är den som markerar skillnaden mellan intolerans och pluralism, mellan rasism och humanism."

Den enda gränsdragningen som den europeiska identiteten tål är den som markerar skillnaden mellan intolerans och pluralism, mellan rasism och humanism. Det gäller i högsta grad våra barn. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 3 Andre vice talman EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! "Det är barnen som betalar det högsta priset för vår kortsiktiga ekonomiska politik, våra politiska missgrepp och våra krig." Det kunde ha sagts av vem som helst av oss i dagens värld, som ser sig omkring och ser att barnen är de som får betala det högsta priset. Men citatet kommer från Eglantyne Jebb som var grundare av engelska Rädda Barnen, i samband med arbetet som 1924 ledde fram till den deklaration i Genève som blivit utgångspunkten för det fortsatta arbetet med barnkonventionen. Det var första steget till barnkonventionen. Ett viktigt arbete grundlades där.

Jag vill liksom tidigare talare instämma i hur glädjande det är att vi är ett enigt utskott. Vi kan från riksdagen i dag gå fram gemensamt med ett underlag till regeringen och barntoppmötet. Vi kan skicka med våra frågor, våra funderingar och våra önskemål om hur regeringen och vi tillsammans ska driva dessa viktiga frågor.

Utgångspunkten för betänkandet är barns situation i ett internationellt perspektiv. Tanken är att vi ska bilda ett underlag för hur vi ska agera.

Tidigare talare har tagit upp den dystra statistik som vi alla känner till, om de 40 % av världens sex miljarder som är barn under 18 år. Av dem finns 85 % i utvecklingsländer. I länderna söder om Sahara är 85 % av befolkningen barn. Det är barn som inte lever under särskilt goda villkor. 20 miljoner barn under fem år dör av orsaker som lätt skulle ha kunnat åtgärdas. Det finns 15 miljoner barn som är föräldralösa på grund av hiv och aids. Det finns 300 000 barnsoldater och barn i krig, lågt räknat. Det finns 130 miljoner barn som inte går i skolan. Det finns 250 miljoner barnarbetare, som framför allt ägnar sig åt skadligt barnarbete. Då räknar vi inte med de barn som arbetar men ändå kan gå i skolan och ha ett fungerande liv.

Det finns också slavhandel med barn och kvinnor. Det är svårt att beräkna antalet, men man talar om att i storleksordningen en miljon barn kommer till varje år, till de redan existerande 10 miljoner barn som nu är indragna i barnprostitution. Liselotte Wågö gav ett talande exempel på det.

Men vi har också barn med funktionshinder där det finns olika siffror. UNDP laborerar med siffror på 35–40 miljoner barn som har ett funktionshinder, men WHO räknar med att det är över 100 miljoner barn. Hursomhelst vet vi att det är väldigt många barn som har ett funktionshinder, kanske på grund av skada eller undernäring men kanske också på grund av skador i krig på grund av en mina som har sprängt av ett ben osv. Många av dessa barn skulle kunna leva ett bra liv trots sitt funktionshinder om de fick adekvat hjälp.

Jag tror att det är viktigt att vi också ser på vad som har hänt. Andra har varit inne på hur den minskade barnadödligheten sedan 60-talet är klart påvisad. Marianne Jönsson var inne på vaccinationerna, att 80 % av barnen i dag vaccineras, hur alltfler barn får del av utbildning men också att barn med funktionshinder faktiskt får mer hjälp i dag och möjligheter till utbildning och att försöka delta i ett normalt samhällsliv.

Men man kan ändå undra varför andelen fattiga ökar. Varför satsas inte mer på barnen? Vi vet ju att jordens resurser finns och att vi har miljardärer som äger mer än 50 afrikanska länders samlade BNP osv. Det är maktstrukturen, korruptionen och vanstyre runt om i vår värld som gör att denna skeva fördelning av jordens resurser fortsätter att låta barn leva i armod och exploatering, för att inte nämna vapenhandeln. Även Sverige deltar i krigsmaterielexport som tar resurser från det som borde gå till barn och människor över huvud taget.

Om vi också ser på vad som faktiskt har hänt så tycker jag att det är intressant att belysa vad som har hänt här hemma med fokus på detta område. Vi som har varit med och intresserat oss för just detta område kan se en väldigt positiv utveckling. Från svensk sida kan vi se bara tio år tillbaka i tiden, från barntoppmötet. Då ägnade vi ändå inte så mycket tid här i riksdagen eller ute i samhället till att diskutera dessa frågor. I

dag har vi ett starkt fokus på dem. I början av 90-talet fick vi här i riksdagen kämpa för att få behandla frågorna samlat, för att man skulle diskutera barns rättigheter i ett sammanhang och inte bara uppdelat på olika utskott utifrån olika fackindelningar.

Vi från den tvärpolitiska gruppen i riksdagen motionerade 1997 om barns behov och att ett barnperspektiv måste tas med i biståndssammanhang. Och det var glädjande att en enig riksdag fattade beslut om att bifalla den motionen. Därefter har man gått vidare, och riksdagen gav uppdraget till regeringen. Under 1998 och 1999 har regeringen sedan utarbetat riktlinjer för detta för att nu komma fram till denna översyn 2001 som ska överlämnas till riksdagen. Vi har haft ett flertal olika skrivelser, t.ex. *Barn här och nu* som kom för ett år sedan, och vi har på andra sätt tagit upp barnkonventionen här i riksdagen. När det gäller perspektivet framgår våra önskemål om hur arbetet med frågorna ska bedrivas mycket klart och tydligt.

Men vi måste också säga oss att vi har väldigt långt kvar även när vi själva ska tillämpa detta perspektiv konsekvent. Jag har förmånen att sitta i Sidas styrelse. Där diskuterar vi budget, vi har bokslut, osv. Trots att detta fokus finns är det ändå på något sätt så att man nästan varje gång dessa frågor tas upp måste fråga hur barnperspektivet har bevakats och hur detta har tillämpats. Vi har väldigt fyrkantiga mått för att mäta jämställdheten i procenttal. Jag tycker att man måste utveckla detta och se vad vi har uppnått på jämställdhetsområdet. Men när det gäller barnperspektivet har vi inte ens dessa fyrkantiga modeller med procenttal. I detta sammanhang måste väldigt mycket mer arbete till i vår egen verksamhet för att vi ska se hur vi tillämpar detta.

Fru talman! Jag vill också peka på deltagandet från barn och ungdomar själva, vilket är en så central punkt i barnkonventionen, hur viktigt det är att barnen blir sedda och hörda och har rätt till ett deltagande. Vi har så svårt att i praktiken förverkliga detta, även om intentionen finns och vi självklart står bakom dessa paragrafer och artiklar i barnkonventionen.

Inför barntoppmötet tänker jag på att vi har sagt och att det finns en klar tanke om att man ska ha ett deltagande av unga, vilket är väldigt positivt. Men vi kan ändå se att det är svårt att hitta rätt former i olika sammanhang där barn har medverkat. Men detta får inte avskräcka oss från att anstränga oss för att utveckla detta instrument. Och när vi diskuterar barns och ungdomars rättigheter så måste de självklart finnas med. Och formerna för detta deltagande måste utvecklas.

Jag vill också peka på en speciell form av deltagande och vad ungdomar själva tycker är viktigt när man diskuterar barnkonventionen. Jag besökte nyligen i Peru en barngrupp som heter Aktion för barnen. Man hade undersökt vilken paragraf i barnkonventionen som ansågs viktigast. I ett fattigt land som Peru kan man tro att det är rätten till utbildning, hälsa, etc. som står i fokus. Men det som kom överst på topplistan var rätten till ett förnamn och rätten till ett efternamn. Det stämde mig till eftertanke. Det är för oss så elementärt att ett barn har ett namn, en identitet och sina rättigheter. Inte ens detta är något självklart i ett fattigt land där man kan tycka att rätten till ett namn inte kostar. Men om vi tar in processen med registrering och processen med föräldrar som måste an-

svara för barnets uppväxt, så förstår man att även detta är en väldigt central punkt i barnkonventionen.

Fru talman! Vi har i detta betänkande lyft fram tilläggsprotokollet, och Marianne Jönsson har utförligt pekat på detta. Många av oss kanske skulle vilja ha ytterligare tillägg till barnkonventionen och förändra och radikaliserar den. Men vi är klara över att vi inte ska ge oss in på det utan se var vi kan utöka barnets rättigheter genom tilläggsprotokoll. Nu har vi fått ett sådant som handlar om barn i krig och barnens rättigheter att inte vara del i ett krig, vare sig för en regeringsarmé eller för väpnade trupper i någon form. Och det senare är viktigt att framhålla, eftersom detta även gäller gerillagrupper och andra väpnade arméer. De är inte undantagna. Och vi vet att det är många som syndar och använder mycket små barn för sin verksamhet.

Jag vill rikta mig till statsrådet Maj-Inger Klingvall. Den ratificering som vi vill påskynda och som vi tycker är så viktig att Sverige gör för att sedan kunna driva på andra att ratificera, när kommer den? Vi hade hoppats att få den under våren 2001, och den förhoppningen kvarstår. Men om det inte är möjligt, när kommer den? Jag tror att det är oerhört viktigt att vi får den snart.

De barn som drabbas i krig kommer på flykt. Barn som flyr från krig har en oerhört utsatt situation. Vi vet att många barn som har flytt från krig kommer till Sverige. Och vi lever inte upp till vårt ansvar. Vi har ensamma flyktingbarn som inte får det skydd och det stöd som de skulle behöva. I detta sammanhang måste Sverige också agera.

Fru talman! Om vi talar om barn i ett internationellt perspektiv så måste vi självklart, som Liselotte Wågö också var inne på, ta upp aspekten med arbetet inom Europeiska unionen. Vad gör Sverige där, och hur driver vi frågan om barns rättigheter? Vi har från svensk sida varit väldigt skeptiska till den EU-stadga om mänskliga rättigheter som antogs i Nice i december. Men den finns, och vi får leva med den, och där finns en särskild artikel när det gäller barns rättigheter. Men vi är många som tycker att den är en mycket svag formulering, därför att den handlar mer om skydd och barns rätt att inte bli diskriminerade. Sverige måste agera för att få en starkare skrivning om rättigheterna.

I detta sammanhang vill jag också fråga statsrådet om detta perspektiv med barn och ekonomi, hur barn kommer in i de ekonomiska processerna när det gäller EMU, Nicestadgan och en rad andra frågor inom EU där vi har en utmärkt guide när det gäller hur vi kan tillämpa detta i Stefan de Vylders bok *Children, Economics and the EU towards Child-friendly policies* som har getts ut av Rädda Barnen. Där kan man se hur de här aspekterna borde komma in i varje budgetfråga, hur de borde komma in i Lomékonventionen eller dess efterföljare: Hur bevakas barnets rättigheter där? Där vill jag fråga hur statsrådet ser på hur den typen av underlag kan användas och om man har tagit till sig det.

Sedan hoppas jag naturligtvis att höra från statsrådet om erfarenheterna från mötet med ministrarna i Norrköping i förra veckan och hur man där kunde driva på.

Jag vill understryka hur viktigt det är, speciellt för EU, att agera inom Östeuropa. Vi vet att många barn där drabbas av fattigdom på grund av den ekonomiska och politiska omställning som ägt rum i Central- och Östeuropa och som har varit nödvändig politiskt men som inte har följts

av en social lagstiftning. Man har helt lämnat ute människors rätt till ett bra liv på annat sätt. Handeln med kvinnor och barn där är någonting som vi har tagit itu med, men jag tror att vi kan göra åtskilligt mer.

En särskild fråga på området gäller barn på institution. Det finns rapporter om att det rör sig om cirka en miljon barn som fortfarande lever på institution. Där har Sverige har varit aktivt genom Bengt Lindqvist och många andra. Men vi är många som faktiskt tycker att det är oerhört väsentligt att man ser hur kandidatländerna, när de bedöms uppfylla Köpenhamnskriterierna och andra, faktiskt också har tagit itu med frågan om barn på institution. Våldigt många barn lever fortfarande under sådana uppseendeväckande hemska förhållanden i Rumänien som beskrevs i slutet av 80-talet. Många av oss reagerade då. Många barn lever fortfarande på samma sätt.

Fru talman! När nu utskottet kan konstatera att de här frågorna, som ledde fram till barnkonventionen och barntoppmötet 1990, ska vägas i höst på barntoppmötet i New York, är det naturligtvis viktigt att se vad som har hänt på området. Det är också viktigt att se att fokus har förflyttats från rena skyddsaspekter till de mer sociala frågorna och framför allt till ett rättighetsperspektiv. Det handlar inte bara om att barn inte ska diskrimineras eller att barn ska skyddas. Barnet är en individ med rättigheter. Barns och kvinnors rättigheter betraktas ibland som något fristående från mänskliga rättigheter. Men perspektivet för oss är helt klart: barns och kvinnors rättigheter är del av mänskliga rättigheter och ingenting separat.

Det är också intressant att se hur nära förknippade kvinnors rättigheter är med möjligheter för barns utveckling. I länder där kvinnor har en bra ställning, där kvinnor inte förnekas ett bra liv kan också barnen utvecklas. I den senaste studien av *The State of the World's Children* från i år har Unicef just gjort en väldigt intressant karta där man har visat på kvinnors status i olika länder, hur den har ett klart samband med barns status. Där kvinnor inte kan läsa visar kartan att precis på dessa ställen är det också en väldigt hög andel undernärda barn osv. Det finns alltså ett samband. All satsning på att minska mödradödligheten, att minska de faror, risker och den diskriminering som kvinnor utsätts för i dag leder också till att barn får en bättre situation.

Fru talman! Till sist yrkar jag bifall till hemställan i utrikesutskottets eniga betänkande. Jag hoppas att vi inte för all framtid ska behöva upprepa det som Eglantyne Jebb uttryckte 1924, att det är barnen som ska betala det högsta priset för vår kortsiktiga ekonomiska politik eller våra politiska missgrepp och krig. Låt oss tillsammans hjälpas åt att ändra de förhållandena.

Anf. 4 JAN ERIK ÅGREN (kd):

Fru talman! Dagens debatt handlar om oerhört viktiga frågor. Barnens situation utgör en av de största utmaningarna i dagens och framtidens samhälle. Att vi dessutom diskuterar barns situation i ett internationellt perspektiv gör det ännu mera viktigt och intressant.

Det är ganska naturligt att vi kristdemokrater delar barnkonventionens synsätt att barn är unika individer med egna rättigheter och behov och med kompetens och kunskap utifrån sina egna förutsättningar som

måste tas till vara. Att sätta barnens bästa i främsta rummet är självklart för oss kristdemokrater.

I det här betänkandet finns inga reservationer eller särskilda yttranden. Bakom det ligger en strävan till samsyn som känns bra i en sådan här viktig fråga. Jag vill tacka er kamrater från olika partier i utskottet för det här arbetet, där vi har lyckats komma överens. Jag tror att det är viktigt i en sådan här fråga i ett land som Sverige vad vi säger och vad vi gör också när det gäller ett sådant här betänkande. Vi har strävat till att nå varandra. Utskottet har besvarat samtliga motionsyrkanden. Vi kristdemokrater tycker att det är bra att så stor hänsyn har tagits till de förslag som vi har haft. Vi har fått in skrivningar bl.a. om barn i Öst- och Centraleuropa, om barnsexhandel.

I det här betänkandet ligger en bra grund för det fortsatta arbetet. Det här är ett arbete som hela tiden måste pågå. Det finns hur stora behov som helst runtom i världen. Det finns också behov på hemmaplan.

Det finns en del frågetecken i regeringens politik i de här frågorna som jag hoppas att statsrådet kan svara på, och jag kommer till dem om en stund.

I höst kommer ett nytt toppmöte att äga rum i FN:s generalförsamling. Syftet med det mötet är att granska om barn toppmötets mål från 1990 har uppfyllts och hur. Som det står i betänkandet krävs det förnyade åtaganden. Hiv och aids liksom väpnade konflikter har ökat kraftigt under 1990-talet och har skoningslöst drabbat barn och unga. Vi har redan fått exempel på vad som har hänt. 15 miljoner barn beräknas vara föräldralösa på grund av aids. 300 000 barn tvingas vara barnsoldater. Omkring 130 miljoner, de flesta flickor, går inte i skolan. Minst 150 miljoner barn mellan 5 och 14 år är barnarbetare. Mer än var fjärde sekund dör en människa på grund av svält och fattigdom i världen. 75 % av dessa är barn. 18 000 barn varje dag, mer än 6 ½ miljon barn varje år, dör på grund av svält och fattigdom. Det kan inte accepteras. Också vi i Sverige har en del av ansvaret för detta och för att det görs någonting åt det.

Fru talman! Förutom FN-konferensen i höst kommer också den första världskonferensen om sexuell exploatering av barn från 1996, Stockholmskonferensen, att följas upp i Yokohama i december senare i år. Vid världskonferensen 1996 antog 122 regeringar enhälligt en aktionsplan som skulle utgöra grunden för det fortsatta arbetet mot kommersiell sexuell exploatering av barn. Den svenska handlingsplanen offentliggjordes i juli 1998, men den kritiserades bl.a. för att vara dåligt underbyggd, för allmänt hållen och för att den i stora stycken saknade tidsramar, konkreta förslag och mål.

Statsrådet Ingela Thalén svarade på en skriftlig fråga i januari förra året som hade ställts av Inger Davidson att det är viktigt att revidera den svenska handlingsplanen och att hon hade för avsikt att se över den inför uppföljningskonferensen som äger rum i slutet av året.

Vi undrar nu vad som har hänt. En revideringsprocess har inletts, men vad kommer slutprodukten att innehålla? Kommer kartläggningar av t.ex. prostitution av minderåriga att göras? Kommer det att finnas några konkreta målsättningar eller förslag till åtgärder och insatser? Hur är det med det förebyggande arbetet? Kommer det att finnas förslag till hur t.ex. personal inom hälso- och sjukvården ska få kunskap om sexuella övergrepp? Kommer det att finnas någon redogörelse för hur man specifikt

skyddar och stöder offer för kommersiell sexuell exploatering? Det ska bli intressant att höra vad statsrådet Maj-Inger Klingvall har att säga om detta.

Det behövs tydliga mål och konkreta åtgärdsförslag. Sverige är en förebild för många länder i det här arbetet. Därför är det extra viktigt att den svenska handlingsplanen blir sådan att den kan inspirera andra länder.

Fru talman! Ibland känns det som att den svenska regeringen tar alltför lätt på kritik gällande mänskliga rättigheter som riktas mot Sverige. Ofta sägs att problemen är marginella i vårt land. Samtidigt har Sverige faktiskt fällts vid ett flertal tillfällen för brott mot barnkonventionen. Vi är även det land som fällts flest gånger av FN:s kommitté mot tortyr, och det är inte bra, det tror jag inte att någon av oss tycker. Frågan är vad som görs för att vi ska komma ifrån det här.

Även i den bristfälliga svenska handlingsplanen mot sexuell exploatering av barn sägs det att detta är ett marginellt problem i Sverige. Men så är inte fallet. Flera rapporter från bl.a. polisen visar på motsatsen, liksom en studie som ECPAT snart kommer att presentera.

Fru talman! Jag tror att vi alla här i kammaren i dag har liknande åsikter i dessa frågor. Det måste göras – inte bara sägas – saker för att man ska komma till rätta med problemen och med alla barns utsatta situation i andra länder, men även i Sverige.

En av anledningarna till att jag är riksdagsledamot är att jag vill vara med i Sveriges parlament för att kunna göra mer för barn som får illa. Jag undrar vad man, när man är utomlands, svarar ett barn som med vädjande ögon säger: Ta mig med till ditt land! Eller: Du som är rik, hjälp mig och mina barn! Man kan inte ta med dem. Ni har säkert mött sådant här. Det finns många liknande exempel. Det skär ända in i hjärteroten på en.

Vi har ett ansvar. Vi måste fortsätta det här arbetet. Vi kristdemokrater kommer att göra det, och det känns bra att vi i vårt utskott och i den här kammaren är så eniga om att det i ett internationellt perspektiv behöver tas krafttag för att förbättra för barn i utsatta situationer.

Fru talman! Det känns inte svårt att yrka bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 5 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag har fyra barnbarn. De är mellan två och åtta år gamla. De har trygghet, föräldrar, far- och morföräldrar som bryr sig om dem. De har plats att leka, gott om leksaker, kläder, barnomsorg, hälsovård och de kan gå till skolan – allt sådant som vi kanske tycker är självklart, men som många barn i världen saknar, barn som är så lika mina barnbarn och som har precis samma behov.

Jag tänker alltid på mina barnbarn när jag är ute i världen och besöker flyktingläger, slumområden, fattiga byar, när jag möter gatubarn, när jag hör om barn i krig och konflikter, om barn i sexindustrin och i slavarbete. Dessa barn borde ha samma möjligheter som mina barnbarn har, men deras liv är så totalt olika.

Jag ska berätta om några barn och situationer som jag själv har mött.

Kongo-Kinshasa har 50 miljoner invånare. Hälften av befolkningen är under 15 år, och mindre än hälften av dessa barn går i skolan.

Jag har besökt en fattig by i Zambia med 12 000 invånare, varav 2 000 utgörs av föräldralösa barn – föräldrarna hade dött i aids. Borgmästaren i den byn vädjade: Glöm oss inte! Vi har ingenting.

Jag mötte en liten flicka i ett flyktingläger i Kongo-Brazzaville. Hon bar sin lillebror på ryggen. Det är ingen ovanlig syn, men den här flickan var ovanligt liten.

Jag besökte en by i Indien där de kastlösa måste bo utanför byn. Genom ett mikrolånsprojekt kunde mödrar skydda sina barn från slavarbete hos jordägaren. Det fanns inte en enda bok i den byn.

Jag har besökt ett palestinskt flyktingläger i Libanon. Där fanns ingen plats att leka. Bostadsförhållandena var urusla eftersom byggmaterial inte fick tas in i lägret. Det fanns utbildningar, men de ledde inte till jobb eftersom de flesta jobb var förbehållna libaneser. Föräldrarna var födda i flyktinglägret, och de tyckte sig inte ha någon större framtid.

Förra veckan besökte vi ett läger i Betlehem där tunga vapen hade gjort att ett par hus var fullständigt urblåsta. Man kunde se några leksaker ligga i något hörn.

Vi besökte också barnhemmet i Jerusalem förra veckan. Det startades i början av 50-talet av en kvinna som mötte 55 föräldralösa barn i Jerusalem, vilkas föräldrar hade dödat i hembyn. Barnen hade samlats ihop av Röda korset och sedan fanns de bara där.

Jag tänker på detta. Det kunde ha varit mina barnbarn som levt under dessa villkor. Men de har haft turen att födas i fred i den rika världen. Vi har förstås problem här också, men de ligger inte i närheten av de problem som möter de flesta barn.

Vår skyldighet är ju att engagera oss för de andra barnen. Det gäller var och en av oss som privatpersoner och självfallet alla oss som politiker. Barnperspektivet måste genomsyra allt politiskt arbete.

Krig, miljöförstöring, fattigdom, förtryck – allt detta drabbar de svagaste, barnen allra mest. Vad kan vi göra för att ändra förutsättningarna för världens barn, för att minska skillnaderna? Dessa barn är också vår framtid. Hur ska de kunna bli goda samhällsmedborgare när de har upplevt så mycket förnedring och så många orättvisor?

Flickorna är allra mest utsatta. Det är de som först får lämna skolan när pengarna tryter. De är de som har de minsta rättigheterna i familjen. Det är de som främst får ta ansvaret när föräldrarna inte klarar av det. Mycket handlar ju om fattigdomen.

FN:s millennieförsamling antog förra året målet att fattigdomen i världen skulle halveras till 2015. Det är hög tid att ställa krav på världens ledare så att de hela tiden följer upp detta och så att de uppfyller denna målsättning. De orden måste följas av konkret handling. Det får inte finnas handelshinder som drabbar de allra fattigaste länderna.

Globaliseringen måste omfatta alla. Kofi Annan sade i Davos till världens ledare: Om globaliseringen inte är bra för alla blir den snart inte bra för någon. Det måste världens ledare och även industriledare förstå.

I dag behandlar vi motioner om barns rättigheter i ett internationellt perspektiv. Det finns en mängd olika yrkanden, bl.a. om att vi i alla internationella sammanhang ska verka för att stoppa handeln med kvinnor och barn, om att man ska stödja offren och införa hårdare sanktioner mot dem som handlar med kvinnor och barn, om ett totalförbud mot barnsol-

dater och om att verka mot skadligt barnarbete. Barnperspektivet ska tas med i allt arbete. Vi är alla överens om det.

Vi har barnkonventionen som trädde i kraft 1990, och den är ett viktigt dokument. Det är den konvention som flest länder skrivit på, alla utom USA och Somalia. Sverige har ju varit pådrivande i det här arbetet som ju är mycket bra.

De grundläggande principerna förtjänar att upprepas:

- förbud mot diskriminering,
- barnets bästa i främsta rummet,
- rätten till liv och utveckling,
- rätten att få komma till tals och bli lyssnad till.

Det finns också ett tilläggsprotokoll, som har nämnts här förut. Vi tycker alla att det är viktigt att Sverige ratificerar det så snart som möjligt.

Vad har då hänt sedan 1990 då barnkonventionen trädde i kraft, och hur ska världen gå vidare? Det nya internationella barntoppmötet i höst ska behandla detta och utarbeta en ny handlingsplan. En sak är säker: problemen har inte blivit färre. Hiv/aids hotar många länder främst i Afrika, fler barn finns i väpnade konflikter, sexindustrin ökar. En kraftfull handlingsplan är absolut nödvändig. Vi hör att 15 miljoner barn är föräldralösa på grund av aids.

I dagens DN kunde vi läsa att läkemedelsföretagen inleder en process mot Sydafrika därför att de där vill importera billiga stoppmediciner. Det borde vara en självklarhet att alla som behöver ska få tillgång till de mediciner som finns. Läkemedelsföretagen måste också fås att ta ansvar. En fråga som man verkligen måste ta upp och driva på är hur man ska lösa detta. Det ska inte behöva avgöras i domstol vem som ska få tillgång till mediciner. I den rika världen kan hivsmittade leva ganska länge, men i de fattiga länderna går begravningstågen ständigt och alltfler barn blir föräldralösa.

I USA har den nya presidenten förbjudit stöd till organisationer som arbetar med abortfrågor, dvs. som har en helhetssyn på sexuell reproduktiv hälsa. Detta beslut kommer att drabba de allra svagaste i världen, för det är mest stödet till organisationer som arbetar i de fattiga länderna som drabbas av det. Det är oacceptabelt.

Jag har då en liten fråga till Maj-Inger Klingvall: Hur vill den svenska regeringen ta upp de här frågorna? I dag har vi fått höra att det nu är klart att presidenten kommer hit till Sverige. Då är det angeläget att vi tar upp även en sådan fråga med honom. Jag vill gärna ha ett svar på det.

Annars är det så att den här debatten egentligen inte är någon debatt. Vi behandlar ett enigt betänkande. Vi är överens. Den här debatten är mer en manifestation för att visa att barnens villkor och barnens rättigheter är någonting som vi tillsammans i Sverige ger högsta prioritet. Det får inte stanna vid en manifestation. Ord måste följas av handling.

Barnperspektivet ska genomsyra allt internationellt arbete, allt bistånd och allt vårt politiska arbete. Sverige är framträdande och arbetar bra, men naturligtvis kan vi alltid bli ännu bättre. Vårt arbete bör bli ännu mer kraftfullt i framtiden när det gäller barns rättigheter och behov, för det är

ju de som är allas vår framtid. Det handlar både om FN-systemet och om EU. Det innebär också att arbetet måste fortsätta att inriktas på kvinnans villkor. Det är ju så att om man hjälper en man hjälper man en individ, men hjälper man en kvinna hjälper man hela familjen. Det är en gammal sanning som förtjänar att upprepas.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 6 EVA FLYBORG (fp):

Fru talman! Jag ska börja med att säga att jag är glad att ha möjlighet att stå här och tala om de här frågorna i dag. Jag brukar ju normalt hålla till i näringsutskottet, men i dag är jag här.

I november 1989 antog FN:s generalförsamling konventionen om barns rättigheter, som ju alla vet. Den är i dag ratificerad av i stort sett alla länder utom, som vi hört här i dag, USA och Somalia.

Clinton hann ju med en del saker under sina sista dagar i Vita huset, inte bara att benåda brottslingar utan även att skeppa ut möbler och andra saker. Men en sak som han gjorde, som jag har hört i alla fall, var att han skrev under den här konventionen. Nu ska den ju passera kongressen också så vi får väl se hur det går, men det finns tydligen hopp även där.

I samhällsutvecklingen för demokrati och mänskliga rättigheter är barn och ungdomar viktiga bärare av värderingar och visioner. Varje generation måste ju vinnas för de demokratiska värdena.

Barn har en extremt utsatt position när det gäller våld och andra sätt att kränka deras mänskliga rättigheter. Handeln med barn för sexuellt utnyttjande ökar i många delar av världen. Inom EU bör Sverige verka för att alla åtgärder som krävs vidtas för att sätta stopp för handeln med barn. Och allt tänkbart stöd måste ges till barn som har sålts och utnyttjats på olika sätt.

Många barn tvingas också att arbeta under mycket svåra förhållanden, ibland t.o.m. fysiskt fastbundna på golvet eller vid en maskin. De flesta barn arbetar i privata hem, men de finns också i fabriker, inom jordbruket eller på bordeller. Barnen arbetar ofta under förödmjukande och farliga förhållanden, särskilt i vissa delar av Asien och Afrika. Detta är inget annat än ett allvarligt brott mot barnens mänskliga rättigheter. Det är angeläget att fler länder ratificerar ILO:s konvention från 1999 om de värsta formerna av barnarbete.

Ungefär 300 000 barn i världen utnyttjas som soldater i inbördeskrig och internationella konflikter. I en krigssituation är barn och ungdomar de mest utsatta. Det finns flera tragiska exempel på hur barn tvingas att utföra ofattbart grymma våldsdåd, från att vara mänskliga minröjare till att vara barnsoldater. Vi kan aldrig acceptera att barn och ungdomar utnyttjas som lättmanipulerade soldater i krig. Sverige måste aktivt bidra i arbetet för att stötta barns och ungdomars rättigheter även inom det här området.

Men barn i ett internationellt perspektiv gäller ju även barn i Sverige. Och i Sverige har vi kommit mycket långt, fru talman, när det gäller barnens rättigheter. Men inte ens i Sverige är allting bra eller färdigt.

I regeringsförklaringen inför riksmötet 2000/2001 sade statsminister Göran Persson bl.a.: ”Sverige är och ska vara världens barnvänligaste land.” Det är lätt att hålla med om det sista men svårare när det gäller nutid, åtminstone när det handlar om asylsökande barn.

Vi välkomnar regeringens förslag om att asylsökande barn ska ha samma rätt till skolgång som andra barn i Sverige. Reformen om rätt till tre timmars förskola dagligen för barn till arbetslösa eller föräldralediga föräldrar är bra. Men det här förslaget omfattar inte barn till asylsökande. Bl.a. har Barnombudsmannen kritiserat detta, eftersom förskolan ska ingå i ett livslångt lärande. Den ska bygga på barnens behov och inte bara ses som en förvaringsplats när föräldrarna jobbar. Barnombudsmannen kan inte se annat än att barn till asylsökande har precis samma behov som övriga barn.

Relativt nyligen granskade också Barnombudsmannen lagen om rätten för asylsökande barn att komma till tals i asylärenden. Av ett åttiotal granskade ärenden var det bara 4 av 159 barn som hade fått komma till tals. Det finns således anledning att rikta allvarlig kritik mot den bristande kompetensen hos Migrationsverket när det gäller att följa lagstiftningen i vårt land. Det måste finnas resurser för att kunna genomföra samtal med barn som själva har svårt att hävda sina rättigheter. Syftet med lagändringen var att öka barnens synlighet i familjen och inte att betrakta dem bara som ett bihang till föräldrarna. Regeringen måste därför se över sitt regleringsbrev till Migrationsverket med syfte att förbättra riktlinjerna för utbildning, handledning, miljöer för utredning och hörande av barn.

Även när det gäller barn vid skilsmässor har Barnombudsmannen riktat skarp kritik mot att barnets bästa inte alltid sätts i främsta rummet. Domstolarnas kompetens inom detta område måste således stärkas.

Också när det gäller de ibland alltför stora barngrupperna på dagis i många kommuner i vårt land måste detta uppmärksammas. Över 30 barn – som det har varit i vissa områden, åtminstone i Göteborg – på kanske en till två vuxna är inte rimligt.

Jag vet ett dagis i Göteborg som kallade föräldrarna till föräldramöte. En av föräldrarna var en pappa som hade fyra barn. På detta dagis gick det fjärde barnet. Pappan brukade aldrig stanna särskilt länge på dagis, utan vinkande hej då och barnet försvann in på dagis. Han hade aldrig varit med på någon inskolning eller annat. Den här gången skulle han gå på föräldramötet, och det gjorde han.

Vad han fick höra där var chockerande. Dagsipersonalen samlade föräldrarna och sade: Nu ska vi tala om hur det i verkligheten är när ni har lämnat barnen. Vi kan inte på något sätt ha ett pedagogisk innehåll på dagarna för era barn. Vi kan inte ens garantera säkerheten för era barn. Vi är för få vuxna. Vi klarar inte av det. Mycket mer blev naturligtvis sagt under föräldramötet. Föräldrarna var mycket upprörda. Men dagsipersonalens enkla konstaterande var: Vi klarar inte barnens säkerhet. Glöm det pedagogiska innehållet! Inte ens säkerheten klarar de.

Så, mina vänner, ser det också ut i Sverige i dag. Det är naturligtvis långt från den verklighet som många andra barn runtom i världen upplever med misär och umbäranden – kanske på liv och död. Men det här är illa nog i ett land som Sverige år 2001.

Jag var också på ett annat besök, i en förort utanför Göteborg. Det var i en skola. Det var ett tag sedan jag var i en förstaklass, måste jag erkänna, men det var en väldig upplevelse. Jag var med barnen när de hade sina lektioner. Det var förhållandevis lugnt och stilla. Det var ändå en förstaklass. Men när vi kom till lunchen blev jag verkligen förundrad.

Där satt de här barnen. Jag kommer ihåg från när jag själv gick i första klass att man hade vissa problem med att få barnen att äta. Man ville inte ha fiskbullar, man ville inte ha fisk, man ville inte ha blodpudding och vad det nu var. Spagetti gick väl an.

Det var problemet på den tiden, på 70-talet, när jag gick i skolan. Men det var inte problemet nu. Med stilla, allvarsamma rörelser satte sig de allra flesta av de här barnen målinriktat ned och åt och åt och åt. Personalen, lärarna, behövde inte truga dem att äta. De fick ta bort mat så att barnen inte skulle äta för mycket och för fort. Det fanns inte så att alla fick äta så mycket som de egentligen ville. Jag var väldigt förundrad. Jag tänkte att det var inte alls vad jag kom ihåg från skolan.

Jag frågade efteråt: Vad kommer det här sig? Äter de inte ovanligt mycket, de allra flesta av de här barnen? Jo, sade lärarna, det är ett av våra stora problem här. Det är inte att få dem att sitta och hålla tyst på lektionerna, för det gör de. Men lunchen i skolan är det enda mål de får på hela dagen. Jag sade: Det kan inte vara möjligt! De svarade: Jo. De får ingen frukost. Det har inte föräldrarna tid med. De får lunchen här i skolan. Ofta får de ingen middag, eller kanske några kex eller något annat.

Så ser verkligheten ut för många av de barn som bor där. Det här var ett ytterområde i Göteborg. Så kan det se ut i dag i Sverige. De får ett mål mat om dagen, och det är det de får i skolan. Föräldrarna lägger pengar på andra saker. En hel del går naturligtvis till droger, alkohol och narkotika. Eller också tycker de inte att barnen behöver mer mat än ett mål – i Sverige i dag!

Slutligen vill jag göra en liten internationell utblick. Den sociala agendan med förbättringar av miljö och arbetsvillkor blir ett allt viktigare område att diskutera framöver. Att många av utvecklingsländerna ännu inte har hunnit med att anpassa sin produktion enligt Uruguayrundans krav får inte innebära att dessa krav inte uppfylls. Barnarbete är t.ex. något som till slut måste förkastas av alla.

Det var dock inte länge sedan som också vi i Sverige hade precis samma inställning till barn och barnarbete. Låt oss inte glömma det. Barn var då i mångt och mycket en försörjningsbörda när de var små och förhoppningsvis försörjare när de blev gamla nog att axla ansvaret för de åldrande föräldrarna. Barnkullar på uppemot tio barn var därför inte alls ovanligt. Vår väg till välstånd har möjliggjort en omprövning av barnens ställning och status i vårt land. I dag är det naturligtvis otänkbart att vi skulle tillåta barnarbete i någon egentlig mening. Vår förhoppning är ju att utvecklingsländerna ska ha möjlighet att vandra samma väg som vi en gång har gjort.

En ensidig bojkott av de länder där det förekommer barnarbete måste därför vara fel metod. En allmän välståndsökning kan däremot ge dessa länder de ekonomiska förutsättningarna till förändring. Samtidigt ska det opinionsbildande arbetet här hemma och internationellt fortsätta med ihållande styrka. I alla sammanhang måste människovärdet försvaras och ges vårt stöd. Men kampen måste föras med såväl hjärta som hjärna.

Fru talman! Till sist vill jag säga att invandrarbarn har en alldeles särskilt utsatt ställning även i Sverige. Osynlig traumatisk stress kan leda till ohälsa hos barn som är svår att upptäcka på ett tidigt stadium. Det gäller inte minst flyktingbarn som innan de kommit till Sverige upplevt krig och oro på många sätt. Många orsaker kan ligga bakom barnens ohälsa-

problem. De kan själva ha utsatts för våld eller bevittnat våld mot egna familjemedlemmar eller andra. De kan också ha förlorat en förälder genom död, försvinnande eller känslomässig otillgänglighet. Det kan t.ex. vara en mamma som är så skadad i psyket att hon inte förmår att ta hand om sina barn.

Många av de här barnen får inte den hjälp som de skulle behöva vid ankomsten till Sverige. Det har flera sagt här i dag. Att ge barn med flyktingbakgrund ett värdigt och humant mottagande är därför en skyldighet och ett stort ansvar för vårt land.

Fru talman! Det känns något ovant men jag vill ändå yrka bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 7 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Fru talman! När barnkonventionen antogs för några år sedan var det väldigt många av oss som hade en förhoppning om att regeringarna nu skulle utgå från barns behov och barns bästa i planeringen. Barn skulle få det bra mycket bättre än de hittills hade haft det. Går man in och tittar på statistiken och på hur det ser ut i dag känns det inte lika hoppfullt. Det har varit ett trögt arbete, måste jag säga, för att få in detta med barns bästa. Vi vet att väldigt många barn i världen har det oerhört svårt.

100 miljoner barn i världen bor och försörjer sig på gatan. Dessa gatubarn var väl för några år sedan kanske mer uppe till debatt än vad de är i dag. Men situationen är likadan för dem. Jag var med på miljömötet i Rio och fick där på vägen till och från mötena se hur gatubarnen hade det. På kvällen drog de ihop sig, några stycken små barn, och lade sig tillsammans för att hålla värmen – och förmodligen också för att få närhet och trygghet – i en liten grupp ute på gatan.

Den bild som kanske fortfarande är allra tydligast på min näthinna var två kvinnor som ständigt fanns på gatan. De försörjde sig på prostitution och varvade arbetet med barnpassning. De hade var sitt litet barn som låg i en liten pappkartong. Det ena barnet var kanske tre fyra månader och det andra barnet var drygt ett år. När jag tänker på barnens situation kommer ofta den där bilden av barnen och deras mammor framför mig. Hur fruktansvärt det måste vara att bo, leva och växa upp under sådana förhållanden!

Vilken framtid dessa barn har kan vi ju bara tänka oss. Den kan inte vara särskilt ljus, och inte är det någon som sätter barnens bästa i främsta rummet. Jag är säker på att kvinnorna gjorde vad de kunde för sina barn i den situation de hade. Men de hade förmodligen inget val.

Varje dag dör 300 000 barn av orsaker som vi till största delen skulle ha kunnat förhindra. Vi kan fråga oss varför. Läkemedelsindustrin tycker inte att det är lönsamt att satsa på dessa barn. Däremot tycks de ha medel och förmåga att processa när det gäller t.ex. billigare bromsmediciner mot aids. Det sägs att hade malariamyggan funnits i vårt land hade den för längesedan varit utrotad. Då hade det varit lönsamt att satsa på det. Men i de fattiga länderna är det inte lönsamt för denna industri, som äger patenterna och möjligheterna.

I morse hörde jag ett intressant inslag om GMO och utvecklingen när det gäller att satsa på GMO-produkter.

Då var det plötsligt intressant att satsa i u-länderna, och industrins argument var att det här kunde ge utveckling och möjligheter i u-länderna.

Men tittade man lite bakom dörren kunde man ganska snabbt konstatera varför de gjorde det, och det var att u-länderna inte har de regelsystem som vi har och de krav som vi ställer i i-länderna.

Det här är oerhört farligt. Inte nog med att de fattiga ländernas människor inte får ta del av vår välfärd eller vår förmåga att bota sjukdomar och ge mediciner i förebyggande eller i läkande syfte, utan de ska dessutom vara försökskaniner för att industrin i västvärlden ska kunna utveckla produkter som vi i dag inte vet vilka risker de har. Det innebär att u-länderna kommer att utgöra ett ekologiskt försökscentrum, med alla de risker som det innebär, precis som vi redan i dag har sett hur de fattiga länderna har fått utsättas just för de ekologiska störningar i naturen som vi kanske till stor del har orsakat genom vår förbättrade välfärd.

Det är långt från barnkonventionens ord om barns bästa till hur man hanterar situationen för barnen i dag.

Att jag tar upp frågan om den ekologiska situationen beror på att man kan se hur de fattiga länderna i dag drabbas av sviterna av naturens svar på hur vi har hanterat den.

Jag tänker speciellt på Moçambique, som vi återigen får se drabbas av svåra översvämningar. Jag besökte Moçambique för ett tag sedan, och vi fick väldigt intressanta bilder därifrån. Man kunde se att marken fortfarande var vattensjuk efter att det inte hade hunnit rinna undan sedan i höstas. Nu står det återigen under vatten.

Vi fick också se bilder av kvinnan som födde barn uppe i ett träd. Vi som har fött barn kan ju tänka oss vilken fasa det måste vara att sitta uppe i ett träd och föda barn och under sig ha ett djupt vatten, som innebär att barnet skulle drunkna om det ramlade ned eller att man själv skulle vara borta för alltid om man ramlade ned. Det här barnet klarade sig, och man använde det som en symbol för livslusten och förmågan att starta igen och fortsätta livet.

Moçambique har också drabbats av krigets fador. Det är ett land där ett enda felsteg eller en liten genväg för att springa och hämta vatten kan innebära att man inte längre finns kvar därför att en mina har sprängts. Vi besökte det område som man höll på att sanera från minor, och vad man sade där var att man efter förra översvämningen i princip fick börja om med arbetet därför att man inte visste om minorerna hade flyttat sig. Därmed fick man återigen försöka gå igenom varje kvadratdecimeter för att se att det inte fanns några minor, så att människor skulle kunna flytta tillbaka till det markområde som de egentligen skulle kunna bo och leva i. Nu är de tillbaka på ruta 1, och förmodligen får de börja ett segt arbete igen för att få bort de minor som är kvar sedan krigets fador, som är ett sådant oerhört hot och som innebär ett så stort lidande för så många människor som drabbas av dem.

Det är positivt att se att vi i Sverige är så överens om barnens bästa och barnkonventionen. Jag är säker på att vi alla hoppas och önskar att saker och ting skulle kunna ske mycket snabbare och att vi skulle kunna se förändringar i världen som innebär positiva delar för barnens skull.

Aidsfrågan kommer nu upp igen på en FN-konferens, och vi kan bara hoppas att det kommer att innebära att man också internationellt jobbar för att kunna hitta lösningar på den oerhört svåra situationen för de människor som lever i områden där hela släkter drabbas av aids.

Jag skulle vilja fråga ministern om ett par saker som berör barnets bästa. Dels gäller det barnperspektivet inom EU. Rädda Barnen har bl.a. lyft upp detta att Sverige borde göra mer för barnen inom EU. Man har lyft upp att 500 000 kvinnor och flickor lever inom sexhandel bara inom Västeuropa och att miljontals barn enligt Unicef lever under fattigdomsgränsen inom EU. Jag skulle vilja veta om ministern planerar att under vårt ordförandeskap lyfta upp barnfrågorna i EU i någon form.

Den andra delen gäller flyktingbarnen, de som gömmer sig i Sverige. Det finns fortfarande många barn i Sverige som har kommit hit av olika anledningar, som inte vågar eller kan åka tillbaka till sitt hemland och som därför tvingas gömma sig. Finns det några planer på att kunna ge de här barnen amnesti? Jag tror att det vore en signal internationellt att vi bryr oss om barnen även om de har kommit hit under former som kanske inte kan klassas som flyktingskäl.

Anf. 8 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Utrikesutskottets betänkande om barn i ett internationellt perspektiv visar, enligt min mening, att det i Sverige finns ett starkt engagemang och en bred politisk enighet om att sätta barnen i främsta rummet i det internationella arbetet. Betänkandet visar också att viktiga steg framåt har tagits.

Med FN:s barnkonvention har vi fått ett folkrättsligt bindande dokument om barns rättigheter. Det har gett oss en gemensam global värdegrund som baseras på barns mänskliga rättigheter. Barnkonventionen är den enda konvention om mänskliga rättigheter som alla Sveriges samarbetsländer har undertecknat. Med utgångspunkt i de gemensamma normerna i barnkonventionen kan dialogen föras om allas mänskliga rättigheter och om barns och ungdomars utvecklingsmöjligheter, liksom för samhället i stort.

Barns rättigheter står i dag på den globala utvecklingsagendan. Delmålen som formulerats för att avskaffa fattigdomen är bl.a. att alla barn ska ha tillgång till grundskoleutbildning år 2015 och att barnadödligheten ska ha minskat med två tredjedelar från 1990 till 2015. Det här är mål som överensstämmer i hög grad med de mål som slogs fast vid barn-toppmötet 1990 och som nu i höst ska utvärderas vid en specialsession i FN, då också en ny global agenda för barn ska antas.

De gemensamma normerna finns alltså, och vägen framåt har stakats ut av 90-talets stora FN-konferenser som alla särskilt har tagit upp barns uppväxtvillkor. Men i vilken mån har barns rättigheter förverkligats? Har barnkonventionen och det internationella samfundets ökade uppmärksamhet på barn i grunden förändrat den verklighet som barn lever i? På den frågan kan man svara både ja och nej. Det finns tyvärr inte bara *ett* svar. Vi kan i dag se parallella utvecklingstendenser som delvis pekar åt olika håll. Det finns siffror som tecknar både en ljus och en mörk bild. Jag tyckte att Marianne Jönsson i sitt inlägg gav många tydliga exempel på detta.

Andelen fattiga i världen har t.ex. minskat, medan antalet fattiga i världen har ökat. Barnadödligheten har minskat samtidigt som hiv/aids-epidemin hotar att vända den nedåtgående trenden. Vissa sjukdomar är utrotade genom vaccinationsprogram, samtidigt som många inte får tillgång till några vaccinationer. Fler barn går i skola i dag än någonsin

tidigare, men ett av fyra barn som börjar skolan fullföljer inte fem klasser. I Sydostasien slutar mer än 40 % av eleverna och i Afrika söder om Sahara slutar var tredje elev före femte klass. Men det är ändå färre elever som hoppar av skolan i dag än för tio år sedan.

Fru talman! Barnkonventionen uppmanar och ställer krav på vårt utvecklingssamarbete. Det är en uppmaning som Sverige har tagit på stort allvar. Barns och ungdomars uppväxtvillkor har alltid varit ett prioriterat mål i det svenska utvecklingssamarbetet, men med barnkonventionen har biståndet till barn i allt högre grad kommit att baseras på ett rättighetsperspektiv. Barn ses som aktiva individer med rättigheter snarare än enbart som en grupp i behov av särskilt skydd. En perspektivförskjutning pågår inom svenskt bistånd från barnbistånd med inriktning på att förse barn med nödvändig service till ett bistånd baserat på barns rättigheter. Vi gör i dag inte bara saker *för* barn utan i allt större utsträckning *tillsammans* med barn och ungdomar.

I regleringsbrevet till Sida har regeringen betonat vikten av bättre metoder för att förverkliga barns rättigheter. Både inom Sida och UD har ett sådant metodutvecklingsarbete pågått under flera år. Insatser för att höja medvetenheten och kompetensen i barnfrågor har genomförts, och en översyn i syfte att utveckla ett systematiskt barnrättsperspektiv är nu i sitt slutskede. Sex olika grupper av barn är prioriterade, och en strategi för utvecklingssamarbetet håller på att utarbetas inom vart och ett av följande områden: barn och hiv/aids, barn med funktionshinder, barn på institution, barn i väpnade konflikter, barn som arbetar samt barn som utsätts för kommersiell sexuell exploatering.

Översynen avslutas med en barnskrivelse som läggs fram för riksdagen under detta år. I och med den kommer regeringens prioriteringar och syn på hur barns rättigheter ska integreras i biståndet att redovisas.

Fru talman! I november förra året antog EU en policy för utvecklingsfrågor. På svenskt initiativ fördes frågan om barns rättigheter in i utvecklingspolicyn. Barns rättigheter ska ses både som ett mål i sig och som ett medel för att effektivisera EG-biståndet. Nu ska barnrättsperspektivet konkretiseras i det löpande biståndsarbetet. Det gäller det humanitära biståndet genom ECHO likaväl som det långsiktiga utvecklingssamarbetet och det partnerskap som ryms inom Cotonou-avtalet.

Ett steg i det arbetet togs förra veckan vid ett seminarium om barn i krig och på flykt som ägde rum i Norrköping. Det får tjäna som ett svar på Marianne Samuelssons fråga om hur vi ska rikta fokus på barnen under det svenska ordförandeskapet. Det här seminariet var en sådan tydlig insats.

Bistånds- och migrationsansvariga i samtliga EU-länder deltog liksom de båda EU-kommissionärerna Poul Nielson och Antonio Vitorino, ansvariga för utvecklingspolitik respektive flykting- och migrationspolitik. Graca Machel redovisade som huvudtalare ett mycket starkt engagemang från EU:s sida för barn. Hon uppmanade EU att visa ett större engagemang. En rad FN-representanter deltog, bl.a. Unicef-chefen Carol Bellamy och FN:s särskilde representant för barn i krig, Olara Otunnu.

Seminariet lyfte fram barn i ett helhetsperspektiv genom att spegla barns situation i olika faser i en konflikt. Det handlade om barn i akuta konfliktsituationer, barn i flyktingläger och barn som asylsökande i våra medlemsstater. Avsikten var att belysa hur insatser för barn får återverk-

ningar i olika skeden av en konflikt och att visa på olika metoder att integrera barnperspektivet i både bistånds-, asyl- och migrationspolitiken. Tre tematiska ämnesområden band samman de här båda perspektiven: barns och ungdomars rätt till deltagande, rätt till utbildning och rätt till psykosocial rehabilitering.

Min allmänna bedömning är att seminariet lyckades med att fästa uppmärksamhet på länken mellan bistånds- och flyktingpolitik när det gäller omhändertagande av barn som varit, både ögonvittnen till det våld som krig för med sig och direkta offer. Likaså ser jag det som en framgång att representanter för både EU och FN underströk vikten av att frågor om barn ska ha en framskjuten plats såväl i globala sammanhang som i EU-sammanhang.

Barn och ungdomar kom till tals på flera sätt, bl.a. genom fyra ungdomar i sjuttonårsåldern från Norrköping med rötter i krigets Bosnien. De deltog aktivt både i förberedelserna inför seminariet men också på själva seminariet. Ungdomarna bidrog i hög grad till de slutsatser som antogs. Jag skulle vilja säga att det som hände på seminariet i Norrköping där de fyra ungdomarna men också en klass från en gymnasieskola i Norrköping mycket aktivt deltog var ett genombrott för insikten om vad unga människor konkret kan bidra med om de får reella möjligheter. Med tanke på det breda deltagande som var på seminariet kan det få tjäna som ett mycket gott exempel inför FN:s specialsession i september.

Vad kom vi då fram till? Vilka blev slutsatserna som ungdomarna i så hög grad bidrog till? Jo, att barn i dagens moderna krig inte bara är offer utan också direkta måltavlor i krig som inte bara syftar till herravälde över jord och folk utan också till att förgöra folkgrupper, samhällen och kulturer. Krigshandlingar som riktas mot barn är ett grundläggande hot mot möjligheterna att bygga fred och säkerhet. Krigshandlingar som riktas mot barn förstör själva grundbulten för social integration efter en konflikt. Att skydda barn och tillgodose barns rättigheter under en väpnad konflikt ska därför i sig ses som något som på sikt gagnar en stabil fred.

Seminariet underströk därför vikten av att barns grundläggande rättigheter bildar utgångspunkt när vi utformar våra insatser. Rätt till allmän skolgång framhölls som en nyckelfråga. Att skydda skolbyggnader och lärare och att behålla barn och ungdomar i skolundervisning under en konflikt är av fundamental betydelse för barns fortsatta utveckling. Men det har också en symbolisk betydelse för samhället som helhet. Att snabbt kunna ordna undervisning i flyktingläger hjälper till att skapa ordning i en för övrigt mycket kaotisk situation. Barns rätt till information – rätt att få egen information – om åtgärder som påverkar just dem och deras situation, liksom deras rätt att delta och medverka i skeenden runtomkring betonades mycket starkt på seminariet, inte minst av ungdomarna själva. Likaså underströks att mycket mer måste göras för att barns och ungdomars kraft och energi ska kunna tas till vara i fredsarbetet på ett mycket bättre sätt.

En förutsättning för att barn och ungdomar ska kunna bidra till en positiv utveckling är dock många gånger att de får tillgång till psykosocial rehabilitering. Krigsdrabbade barn behöver hjälp att bearbeta sina upplevelser.

Barnkonsekvensanalyser bör göras i allt bistånd för att kunna rikta biståndet på ett mer effektivt sätt. Generellt sett krävs bättre dokumentation om hur barn drabbas i krigssituationer och som flyktingar.

Slutligen efterlystes bättre erfarenhetsutbyte, bättre samordning för att stärka skyddet för barn i krig och på flykt, både mellan EU:s medlemsländer och mellan EU och FN.

När det gäller slutsatserna på asyl- och migrationsområdet vill jag bara nämna att barnkonventionen till fullo ska återspeglas i asyl- och migrationspolitiken. Det asylsökande barnet ska ses som en individ med egna rättigheter, och barnens rätt att komma till tals och bli hörda i asylutredningarna bör lagstadgas. Rätt till utbildning och psykosocial rehabilitering sågs som grundläggande delar av mottagningssystemet.

Ett intressant förslag som väcktes av UNHCR och som här diskuteras för allra första gången var att utarbeta ett tilläggsprotokoll till flyktingkonventionen om flyktingbarns rätt till skydd. Detta är en fråga som jag avser att ta upp i UNHCR:s globala konsultationer om flyktingrätten som pågår under det här året.

Fru talman! En rapport från EU-seminariet om barn i krig och på flykt liksom en konferensrapport om barn och medier som arrangerades av Kulturdepartementet förra månaden kommer att sändas som bidrag till FN:s specialsession om barn som äger rum i september. Ytterligare svenska bidrag till processen är tre mindre skrifter som beskriver en del av våra svenska erfarenheter; en skrift om barnkonsekvensanalyser, en skrift om barns deltagande och en skrift om vårt svenska agaförbud.

Sverige har spelat och spelar en viktig roll i förberedelserna inför specialsessionen. Sverige är en av initiativtagarna till mötet, och under vårt ordförandeskap kommer slutdokumentet förhoppningsvis att förhandlas fram. Ambitionen är att ha slutdokumentet klart vid det sista förberedande mötet i juni för att man under de sista månaderna ska kunna koncentrera sig på alla arrangemang runt mötet.

Mötet i september är en uppföljning av 1990 års barntoppmöte, som prioriterade utbildning, hälsa och nutrition. Dessa frågor kommer följaktligen att dominera utvärderingen av resultaten. Men det stannar inte vid en utvärdering. En ny global agenda för barn som lägger fast målen för det kommande decenniet kommer också att antas. Utbildning och hälsa kommer även framgent att ha en framskjuten plats, men nya mål tillkommer. Icke-diskrimineringsprincipen, barns deltagande, utbildning med kvalitet, hiv och aids samt födelseregistrering är några av de bärande delar som slutdokumentet kommer att innehålla. Barnkonventionen kommer alltså att få en central plats i slutdokumentet.

En av de svenska profilfrågorna är förstås barns deltagande. En annan är kampen mot alla former av våld som riktas mot barn, även våld i skolan och inom familjen.

Fru talman! Fattigdomsbekämpning kommer att vara ett övergripande tema på FN-mötet i september. Fokus kommer att ligga såväl på de växande klyftorna mellan rika och fattiga länder som på fattigdomsfickor inom länderna. Stora uppgifter ligger framför oss, och det är en styrka att vi kan stå så enade i arbetet för barns rättigheter. Den enigheten kommer att vara till stor glädje och nytta i det internationella utvecklingssamarbetet.

Anf. 9 JAN ERIK ÅGREN (kd) replik:

Fru talman! Jag har med intresse lyssnat till statsrådets anförande, och där fanns mycket som jag kan instämna i. Jag skulle vilja påminna om en fråga som jag ställde i mitt anförande.

För Sveriges anseende utomlands och för vårt lands möjligheter att vara en förebild i arbetet för barn i en utsatt situation är det viktigt att vi klarar barnkonventionens krav. Hur förklarar statsrådet att Sverige trots goda ambitioner vid flera tillfällen fällt för brott mot barnkonventionen? Vilka speciella åtgärder har regeringen vidtagit för att något sådant inte ska hända igen?

Kristdemokraternas bestämda strävan är att Sverige inte ska kunna fällas för brott mot barnkonventionen, och jag tror att regeringen delar den uppfattningen.

Anf. 10 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! Jag tror att Jan Erik Ågren menar tortyrkonventionen. Vi har inte fällt för några brott mot barnkonventionen.

Anf. 11 JAN ERIK ÅGREN (kd) replik:

Fru talman! Det är riktigt att vi har fällt för brott mot tortyrkonventionen. Jag ställde i mitt anförande en fråga också om detta, och jag väntar med intresse på ett svar.

Anf. 12 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! Jag ska ta upp den fråga som handlar om att Sverige i några fall har fällt för brott mot FN:s tortyrkonvention. Detta är naturligtvis något som vi tar på mycket stort allvar. Vi bedriver inom Regeringskansliet ett arbete som har föregåtts av en mycket omfattande parlamentarisk utredning och som syftar till att förstärka rättssäkerheten genom en ny instans- och processordning. Det är ett viktigt steg i strävandena att förbättra den situationen.

Det är naturligtvis också viktigt att inse att de ärenden som har avgjorts i FN:s tortyrkommitté är mycket komplicerade och svåra. Det har gjorts helhetsbedömningar som har utfallit på olika sätt beroende på hur man har uppfattat situationen här vid de svenska myndigheterna respektive i FN:s tortyrkommitté.

Som jag sade inledningsvis i mitt svar tar vi mycket allvarligt på de här fällningarna. Det pågår ett mycket omfattande utvecklingsarbete när det gäller situationen för barnen i asylutredningar och asylärenden.

Anf. 13 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag tackar statsrådet för informationen om de frågor som var uppe i Norrköping. Jag tror att vi är helt överens om att det är oerhört viktigt att Sverige jobbar med dessa frågor och att man i EU:s bistånd får in barnrättsperspektivet. Det kommer säkert ett bra dokument om vår generella syn på detta. Dock skulle jag vilja säga att ord och handling kanske inte helt stämmer överens med tanke på Schengenavtalet och de skärpta regler som gäller för flyktingars och flyktingbarns möjligheter att över huvud taget komma till EU-området.

Min fråga till statsrådet gällde sådana barn som det enligt vad jag kan förstå inte längre finns några kvar av, nämligen gömda barn. Avser statsrådet att agera för att gömda flyktingbarn i Sverige ska få stanna här och ta del av de rättigheter och möjligheter som ska gälla alla barn i världen som lever i flyktingläger eller på olika sätt förtrycks?

Anf. 14 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! De initiativ som regeringen har tagit när det gäller de gömda barnen är naturligtvis att arbeta förebyggande, så att de ska bli så få som över huvud taget är möjligt. Därvidlag är vi på rätt väg. Antalet gömda personer i Sverige har minskat efter en hel del förändringar som gjorts både i utlänningslagen och i våra ansvariga myndigheters tillämpning. Det är en glädjande utveckling, som vi ska arbeta vidare på så mycket som vi förmår. Att leva gömd är en situation som är oerhört påfrestande för människor, och det är viktigt att se till att det blir så få människor som möjligt som fattar ett så drastiskt beslut.

När det gäller de gömda barnen har vi fattat ett viktigt konkret beslut att de ska tillförsäkras fullständig hälso- och sjukvård. Min och regeringens bedömning är den att barnen inte har någon skuld till den situation som de befinner sig i och att det är viktigt att skydda dem genom att ge dem tillgång till en fullständig hälso- och sjukvård.

Anf. 15 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag tycker när jag lyssnar på statsrådet ändå att ord och handling inte riktigt stämmer överens. Det förebyggande arbetet går ut på att de här barnen ska bli så få som möjligt. Det innebär förmodligen att man strävar efter att se till att de barn som man har beslutat ska skickas ut också blir utskickade med polishjälp. Det är inte så att man gör deras situation mer human. Det får också konsekvenser för deras möjligheter att ta del av hälso- och sjukvården. De är rädda för att i det sammanhanget bli upptäckta och hemskickade eller tillbakaskickade till något annat land.

Det är med det nya Schengenavtalet trots allt färre som kan komma hit. Man borde som en humanitär åtgärd åtminstone göra det som krävs för att de barn som nu är här får en dräglig tillvaro och möjlighet att stanna och leva här under de förhållanden som vi förväntar oss att barn ska ha enligt barnkonventionen.

Anf. 16 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Fru talman! Låt mig först bara kommentera detta att färre kommer hit. De prognoser som finns från Migrationsverket säger att Schengenavtalet kommer att innebära ett ytterligare antal asylsökande till Sverige, eftersom gränserna mellan medlemsländerna kommer att bli öppna. Det är den generella effekt som vi räknar med.

För att underlätta livet för de familjer som har fått ett avslagsbeslut, som inte har bedömts ha ett skyddsbehov för att få stanna i Sverige, har metoder utvecklats för att ordna ett värdigt och frivilligt återvändande. Det är bl.a. det vi ser resultatet av då Migrationsverket sedan några år tillbaka har ansvaret för återvändandet till hemlandet vid ett avslagsbeslut. Det ansvaret övertogs från polisen. Vi har sett en mycket starkt förbättrad situation.

Sedan är det frågan om de gömda barnens tillgång till hälso- och sjukvård. Utformningen av förslaget har byggts på en dialog med frivilligorganisationerna för att ta till vara den resurs som frivilligorganisationerna innebär och de möjligheter som de kan ge i ett sådant sammanhang att hjälpa barnen till en trygg hälso- och sjukvård även då de lever gömda.

Anf. 17 CARINA HÄGG (s):

Fru talman! Jag vill allra först vända mig till statsrådet Maj-Inger Klingvall med en kommentar och en fråga. Jag vill börja med att tacka för det skriftliga svar som jag har fått från Maj-Inger Klingvall angående den oro jag känner när vi ser vilken politik president Bush avser att föra när det gäller stöd och organisationers möjligheter att fritt bedriva opinionsbildning kring sexuell reproduktiv hälsa.

Sexuell reproduktiv hälsa handlar mycket om förebyggande vård. Det är fråga om insatser som i sista hand gynnar barn. Det som gynnar kvinnor gynnar också barn. Ofta har barnhälsovård kopplats till den typen av verksamheter.

Jag vill följa upp detta med en fråga. Vi vet att president Bush har aviserat att han avser att besöka Sverige. Det kan vid det tillfället ges möjligheter till bilaterala samtal, men också till EU-samtal i den mån man vid det tillfället kan ha en EU-position i frågan. Jag har ett önskemål att direkt med president Bush ta upp denna viktiga fråga i de samtalen.

Jag övergår till det jag hade tänkt att säga, bortsett från det som har fastnat i skrivaren. Mitt tal finns inte med.

Det finns en stor enighet om det betänkande vi diskuterar. Det är lätt för mig att referera till övriga inlägg, framför allt till vad Marianne Jönsson har framfört från den socialdemokratiska utskottsgruppens sida.

Det som oroar mig och som gör att jag vill göra detta inlägg är att jag i olika frågor har sett att barnfrågorna som hänger ihop med det som händer här hemma och det som händer därborta är svårt att ta till sig och hitta strukturer för att arbeta med. Det har gällt könsstympning, hedersmord, barnäktenskap. Migrationsverket säger att man fortfarande saknar de verktyg som skulle göra det möjligt för verket att i alla fall inte vara ett redskap för att barnäktenskap genomförs i Sverige. Det handlar om barnsoldater.

Det är oerhört viktigt att vi ser att vi lever i en ny värld och att vi också har ansvar för barnen. De kan vara väldigt utsatta i sin krock mellan olika kulturer. Det handlar naturligtvis inte om alla barn som kommer från ett speciellt geografiskt område. Men det finns barn, framför allt unga flickor, som jag tycker att vi sviker.

Efter ett besök i sydöstra Turkiet har jag mötts av uppgifter som jag vill föra vidare. De berör inte direkt Turkiet men ändå den geografiska regionen. Jag fick frågan varför vi inte gör någonting från EU:s sida för att stoppa de barn som fortfarande kommer från EU-området för att utgöra någon form av kanonmat i de interna strider som finns mellan olika grupperingar.

Vi vet att det sönderfallande PKK fortfarande har läger. Det byggs upp alltfler läger. Det talas om uppemot 200 militära träningsläger på den iranska sidan. Vi vet att det finns en del stridigheter mellan olika grupper även inom flygzonen i Kurdistan.

Det kommer barn hit. Jag kan inte belägga att de fortfarande kommer från just Sverige. Jag vet att det kommer barn från Tyskland. Jag tycker att vi måste ta ett gemensamt ansvar.

Av betänkandet framgår att det finns goda ambitioner, men jag tycker att man redan nu skulle kunna göra någonting tydligt när det gäller barnen. Det är inte acceptabelt att barn, speciellt inte från EU-området där vi har ett mer direkt ansvar, sätts in i strid. Detta är frågor som vi har känt till ganska länge, men vi hade ingenting att ta på förrän PKK-läget i Värmland uppmärksammades för något år sedan. Efter att läget hade avslutats saknades några barn och ungdomar. Det som skilde detta läger från andra var att här trädde föräldrar fram som inte accepterade att deras barn hade försvunnit på det sättet, och de ville ha tillbaka sina barn. Nu fanns det möjlighet att gå vidare med en polisutredning. Tänkbara brottsrubriceringar som olovlig värvning och bortförande av minderåriga angavs.

Jag kände en stor medkänsla med de barn som saknades, och jag upplevde att polisen gjorde ett seriöst arbete. Framför allt synliggjorde händelsen det vi hade vetat tidigare men inte hade kunnat uppbåda något engagemang för. Detta berör naturligtvis inte bara barn med det ursprunget, i sammanhanget PKK, det har även varit fråga om barn med rötter i andra geografiska områden som har förts ut ur Sverige för att sättas in i väpnad strid.

Barnen förs bort som ett led i värvningen. Vi vet att barn ofta är lättare att styra, lättare att påverka och ha kontroll över. Det är ingen slump att det är fråga om just barn, utan det finns en tanke bakom. Även om det är fråga om förhållandevis få barn från just Sverige som har förts bort är det ändå oacceptabelt med varje barn som förs ur Sverige. Ofta är det ingen som efterfrågar dem. Ofta har det märkts i skolan att ett barn inte har kommit. Frågan har ställts vart barnet har tagit vägen, men det har stannat vid det.

Jag vet att den svenska regeringen under senare tid har engagerats, liksom att riksdagen på olika sätt har tagit upp frågan om barnsoldater. Detta pågår fortfarande inom EU-området. Varje dag som man inte tar i ordentligt i dessa frågor är en förlorad dag.

I samband med att Öcalan togs av rättsväsendet, först i Grekland, tog ingen upp hans ansvar för rekryteringen av barnsoldater. Jag vet fortfarande inte om detta har tagits upp i samtal. Det blev ingen del av rättsprocessen. Det har blivit ett mönster att när man någon gång har möjlighet att ställa någon inför en rättslig process och göra någon ansvarig för gjorda gärningar tas inte barnen med. Det är oerhört viktigt att vi lyfter fram barnen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 10 §.)

Föredrogs

lagutskottets betänkande 2000/01:LU7

Ändringar i atomansvarighetslagen (prop. 2000/01:43).

Ändringar i

atomansvarighetslagen

Anf. 18 HENRIK S JÄRREL (m):

Fru talman! I lagutskottets betänkande nr 7 behandlas regeringens förslag om ett utökat skadeståndsansvar för innehavare av atomanläggningar. Förslaget tar framför allt sikte på att man ska utöka ansvarsbeloppet. Man vill ha det höjt från nuvarande 175 miljoner s.k. särskilda dragningsrätter till 300 miljoner särskilda dragningsrätter. Det skulle motsvara ungefär, i kronor räknat, 3,3 miljarder kronor. Dessutom är målsättningen att man ska gå från ett strikt ansvar till ett obegränsat ansvar.

Vidare föreslår regeringen, i enlighet med en rekommendation inom OECD:s råd, att man ska vidga omfattningen för det s.k. gemensamma statsansvaret. Där föreslås att det maximibelopp som anges i 31 § atomansvarighetslagen ska höjas från nuvarande 300 miljoner särskilda dragningsrätter till 425 miljoner särskilda dragningsrätter. En särskild dragningsrätt motsvarar i dag ungefär 11 kr. Slutligen föreslår regeringen att det särskilda statsansvaret också ska ökas så att det sammanlagda beloppet för ersättning höjs till 6 miljarder kronor.

Den svenska atomansvarighetslagen bygger på två internationella konventioner. Det är först Pariskonventionen från 1960 om skadeståndsansvar på atomenergis område, där man föreskriver att innehavaren av en atomanläggning är ansvarig för atomskador oberoende av vållande, dvs. där föreligger ett strikt ansvar. Vidare bygger lagen på Brysselkonventionen, som egentligen är en tilläggskonvention till Pariskonventionen, enligt vilken man ålägger anslutna stater ett slags kompletterande ansvar vid utbetalning av skadestånd för atomskador. Anledningen till att OECD har antagit rekommendationen är att man vill skapa en enhetlig regional reglering av atomansvarighetsfrågan i Västeuropa. Sverige är också anslutet till båda konventionerna.

Enligt Pariskonventionen ska innehavaren av en atomanläggning ha en försäkring eller en annan ekonomisk garanti som täcker ansvarsbeloppet. Pariskonventionen är föremål för en omfattande översyn. Man kan konstatera i detta ganska besvärliga arbete som revideringen förutsätter att det dock råder en enighet om att det ska införas en regel där man ålägger anläggningsinnehavare ett obegränsat ansvar.

Fru talman! Vi moderater har i och för sig inte motsatt oss att man övergår till ett obegränsat ansvar. Vi tycker att utgångspunkten ska vara att de olika kraftslagen och energislagen ska bära sina egna kostnader. Men ska man utöka skadeståndsansvaret måste den särskilda skatten på kärnkraftsel avskaffas. Den är långt högre än vad försäkringspremierna rent teoretiskt skulle kunna uppgå till vid ett utökat skadeståndsansvar för kärnkraftsindustrin.

Vi menar också att just den kärnkraftsskatt som tas ut i Sverige försämrar inte bara den inhemska konkurrenskraften med andra kraftslag inom vårt land, utan den försämrar också den utländska konkurrenskraf-

ten i svenskt hänseende. Det är framför allt skattefrågan som i hög grad gör att vi vill avstå från propositionen och föreslå riksdagen att avslå den.

Vi ställer oss inte avvisande till en ökning av kärnkraftsindustrins ansvar i och för sig. Men den ska kopplas till skatten på kärnkraftsel. Vi menar därför i vår reservation nr 1 att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag i enlighet med vårt förslag. Den ska dessutom i det nya förslaget överväga en rätt för staten att utkräva en kompletterande ersättning, en regressrätt, med anledning av en atomolycka.

I avvaktan på detta menar vi att riksdagen bör avslå förslaget. Jag vill därför yrka bifall till reservation nr 1 i detta betänkande.

Anf. 19 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd):

Fru talman! Jag yrkar för Kristdemokraternas del också avslag på propositionen och bifall till reservation 2 under mom. 1.

Henrik Järrel har här beskrivit propositionen fylligt och uttömmande. Jag ska egentligen bara ange att vi av principiella skäl avstyrker propositionen. Det gör vi därför att det pågår ett internationellt samarbete inom detta område. Det finns ingen anledning att vi ska gå före i dessa hänseenden och undergräva en konkurrensneutralitet.

Just i det här konkreta fallet är det inte så förfärligt stora belopp det är fråga om. Principiellt är det naturligtvis inte heller fel att man får ta ansvar för vad man håller på med. Men någon gång måste Sverige bryta trenden att vi kan ta på oss extra kostnader som inte omvärlden också gör och kontinuerligt medverka till att vi får det sämre. Jag tror inte att det är vad svenska folket vill ha som slogan, att vi alltid ska få det sämre än omvärlden.

Utifrån de principiella utgångspunkterna har vi yrkat avslag på propositionen.

Anf. 20 CHRISTINA NENES (s):

Fru talman! Vi ska i dag behandla lagutskottets betänkande om ändringar i atomansvarighetslagen. Jag vill redan här inledningsvis yrka bifall till hemställan i betänkandet och avslag på samtliga reservationer. Betänkandet handlar om ett utökat skadeståndsansvar för innehavare av atomanläggningar. Jag tänkte ta lite historik innan jag går in på dagens förslag.

För närvarande är ansvarsbeloppet för anläggningsinnehavarna 175 miljoner särskilda dragningsrätter. Det motsvarar ca 1,9 miljarder kronor. Den summan har gällt sedan 1995. Regeringens målsättning är att ett obegränsat ansvar för anläggningsinnehavarna ska införas snarast möjligt. Men i den proposition som vi i dag behandlar föreslås en utökning till 300 miljoner särskilda dragningsrätter, vilket motsvarar ungefär 3,3 miljarder kronor.

Vidare föreslås också att Sverige ska avge en förklaring i enlighet med en rekommendation av OECD:s råd som avser omfattningen av det s.k. gemensamma statsansvaret och att det höjs från nuvarande 300 till 425 miljoner särskilda dragningsrätter. Det motsvarar ca 4,6 miljarder kronor. I propositionen föreslås också en höjning av det särskilda statsansvaret så att det sammanlagda belopp som finns till förfogande för ersättning höjs från 3 miljarder till 6 miljarder kronor.

Fru talman! Atomansvarighetspolitikens främsta mål är att tillgodose de skadelidandes berättigade krav på ersättning för atomskador. För att vi ska kunna uppfylla detta mål är det av avgörande betydelse att det finns ett väl fungerande ersättningssystem som garanterar de skadelidande en snabb ersättning.

Reglerna om ansvar för skador som uppkommer i samband med verksamhet inom atomanläggningar finns i atomansvarighetslagen. Den bygger, som tidigare nämnts här, på två internationella konventioner. Pariskonventionen från 1960 säger att innehavaren av en atomanläggning är ansvarig för atomskador oberoende av vållande, med andra ord är innehavarens ansvar strikt. Den andra konventionen är en i Bryssel år 1963 avslutad tilläggskonvention till Pariskonventionen.

Båda dessa konventioner har kommit till inom ramen för verksamheten inom Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling, OECD, och syftar till en enhetlig regional reglering av atomansvarsfrågan i Västeuropa. Sverige är anslutet till båda konventionerna.

Fru talman! Pariskonventionen uttrycker att anläggningsinnehavarens ansvar kan bestämmas till 15 miljoner särskilda dragningsrätter. Som tidigare nämnts motsvarar en dragningsrätt ungefär 11 svenska kronor. Beloppet får dock sättas högre eller lägre men får inte understiga 5 miljoner särskilda dragningsrätter. Dessutom måste innehavaren ha en försäkring eller annan ekonomisk garanti som täcker ansvarsbeloppet.

Sedan Pariskonventionen trädde i kraft har anläggningsinnehavarnas ersättningsansvar i de olika konventionsstaterna kommit att variera kraftigt. Vissa stater har höjt nivåerna med betydande belopp medan andra har legat kvar i närheten av konventionens miniminivåer.

Med anledning av detta antog OECD:s atomenergiorgan Nuclear Energy Agency år 1990 en rekommendation som säger att konventionsstaterna bör sträva efter att i sina nationella lagstiftningar öka ansvaret för anläggningsinnehavarna till 150 miljoner särskilda dragningsrätter.

Pariskonventionen är nu föremål för en omfattande översyn. De huvudfrågor som behandlas gäller bl.a. konventionens geografiska tillämpningsområde, ansvarsbeloppet och huruvida vi ska kunna införa ett obegränsat ansvar. Även definitionen av begreppet atomskada finns med.

När det gäller frågan om obegränsat ansvar råder det för närvarande enighet om att det i konventionen ska införas regler som gör det möjligt att ålägga anläggningsinnehavarna ett obegränsat ansvar.

Man räknar med att översynen av konventionen ska kunna vara färdig under år 2001.

Om det vid en atomskada visar sig att ansvarsbeloppet enligt Pariskonventionen inte räcker till full ersättning åt de skadelidande betalas enligt tilläggskonventionen kompletterade ersättning ut av statsmedel. Det systemet verkar i flera steg, men anläggningsinnehavaren utgör det första steget.

Det andra steget betalas av den stat där anläggningen är belägen, och löper från gränsen för det första steget, dvs. anläggningsinnehavarens ansvar, upp till 175 miljoner särskilda dragningsrätter.

Till det tredje steget, som löper i intervaller mellan 175 och 300 miljoner särskilda dragningsrätter ska de s.k. Brysselstaterna, med andra ord de stater som är anslutna till tilläggskonventionen, gemensamt betala. Där finns det en särskild formel som man går efter.

Fru talman! Efter riksdagens senaste beslut gäller att anläggningsinnehavaren svarar för skador upp till 175 miljoner särskilda dragningsrätter. Det innebär att de två första stegen i konventionerna har reducerats till ett, och att det är just innehavaren som står för detta.

I intervallet mellan 175 och 300 miljoner särskilda dragningsrätter är det svenska staten som tillsammans med övriga Brysselstater svarar för ersättningen.

År 1992 antog OECD:s råd en rekommendation som innebär att Brysselstaterna ska avge en förklaring att om lagstiftningen i en stat ålägger innehavaren av en atomanläggning ett ansvarsbelopp som överstiger 175 miljoner dragningsrätter för varje olycka så ska de övriga staterna inte kunna vägra att bidra med upp till 125 miljoner särskilda dragningsrätter för att täcka en atomskada som överstiger 300 miljoner särskilda dragningsrätter.

Utöver alla dessa regler infördes i atomansvarighetslagen 1982 ytterligare ett steg som innebär ett ansvar för svenska staten att betala ut ersättning på för närvarande sammanlagt 3 miljarder kronor per olycka. Men då är de tidigare stegen inräknade.

Utöver det finns i atomansvarighetslagen inskrivet att om ersättningen inte täcker uppkommen skada ska gottgörelse beredas av statsmedel enligt grunder som fastställs genom särskild lagstiftning.

Fru talman! I reservation 1 yrkas avslag på propositionen i avvaktan på att regeringen återkommer med förslag om borttagande av skatten på kärnkraftsel och rätt för staten att från anläggningsinnehavarna återkräva medel som staten betalat ut i kompletterande ersättning med anledning av en atomolycka.

I reservation 2 yrkas också avslag på propositionen, med hänvisning till att de föreslagna lagändringarna föregriper den pågående översynen av Pariskonventionen men också till att det är svårt att överblicka konsekvenserna av den föreslagna utökningen av skadeståndsansvaret när det gäller tillgänglig försäkringskapacitet.

Fru talman! Majoriteten i utskottet kan inte finna annat än att de föreslagna lagförslagen är helt överensstämmande med Sveriges konventionsåtaganden på atomansvarighetsområdet, och att ersättningsansvaret i första hand bör bäras av kärnkraftsindustrin.

Naturligtvis måste utformningen av anläggningsinnehavarnas ersättningsansvar vara förenligt med Sveriges åtaganden enligt Pariskonventionen, och det ansvarsbelopp som fastställs måste kunna täckas av en försäkring eller någon annan ekonomisk säkerhet. Det är i nuläget alltså inte förenligt med konventionens utformning att införa ett obegränsat ansvar för anläggningsinnehavarna.

I väntan på att Pariskonventionen ses över måste anläggningsinnehavarnas ansvar alltså vara begränsat.

Vad gäller tillgänglig försäkringskapacitet så har den svenska atomförsäkringspoolen uppgett att det inte finns några problem i dagsläget med den, och att den nu också medger ett ansvarsbelopp på 300 miljoner särskilda dragningsrätter. Det är alltså det belopp som regeringen föreslår.

Det finns inte heller något som i nuläget pekar på att detta skulle leda till svårigheter ur konkurrenssynpunkt.

Reservanterna tar också upp yrkanden om avskaffande av skatten på kärnkraftsel. Utskottsmajoriteten kan konstatera att det är skatteutskottet som har att behandla de frågorna, och att riksdagen nyligen avslagit motioner om en sänkning av den skatten.

Fru talman! Möjlighet till regressrätt för staten gentemot anläggningsinnehavarna finns redan enligt atomansvarighetslagen. Men för ersättning av statsmedel som betalas ut på grund av det gemensamma eller det särskilda statsansvaret finns ingen regressrätt i nuläget. Det skulle i så fall förutsätta en ändring av både Paris- och Brysselkonventionerna.

Slutligen, fru talman, kan jag säga att regeringen avser att förbereda övergången till ett obegränsat ansvar genom att tillsätta en utredare som får i uppdrag att föreslå hur ett sådant ansvar bör genomföras i atomansvarighetslagen.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 21 HENRIK S JÄRREL (m) replik:

Fru talman! Jag konstaterar naturligtvis att vi är i grunden oense när det gäller frågan om kärnkraftselen och skatten på den. Vi tycker att det är en viktig fråga, för den hör också samman med ersättningsbeloppen och skadeståndsanspråken som ska kunna resas. Vi menar att det faktum att vi tar ut denna skatt är mycket exceptionellt för Sverige. Vi moderater har motsatt oss denna skatt, liksom många andra skatter. Detta är en typisk sådan skatt som vi gärna skulle se att man avskaffade, inte minst för att förbättra konkurrensförutsättningarna. Det finns en klar koppling här mellan skatten på kärnkraftsel och ett tänkt beviljat ansvar för atomanläggningsinnehavarna.

Visst finns det redan en regressrätt enligt 35 § i atomansvarighetslagen, men vi menar att eftersom det är en översyn på gång av Bryssel- och Pariskonventionerna – kanske framför allt av den senare – så finns det också anledning att titta på detta. Eftersom Brysselkonventionen är en tilläggskonvention bör man undersöka hur man skulle kunna lösa regressfrågan även i samband med en sådan översyn. Detta är vårt krav i reservationen. Vi menar att eftersom ett arbete med översyn, justering eller revision av konventionen ändå pågår så skulle man mycket väl kunna baka in även denna fråga om ett vidgat ersättningsanspråk via Brysselkonventionen i ett övervägande.

Anf. 22 CHRISTINA NENES (s) replik:

Fru talman! Som jag sade tidigare är det inte lagutskottet som har beredningsansvaret för frågor som rör skatten på kärnkraftsel, utan det är skatteutskottet. Det vore felaktigt av mig att kommentera denna fråga. Jag har fullt förtroende för mina kamrater i skatteutskottet som har att hantera detta.

När det gäller översynen av Pariskonventionen så var det huvudfrågorna som konventionen ska se över som jag läste upp. Jag tror att det också finns andra frågor som kommer med, möjligtvis också regressfrågan.

Anf. 23 HENRIK S JÄRREL (m) replik:

Fru talman! Om den nu gör det, som Christina Nenes säger, så finns det ännu en anledning att avvakta med att anta ett sådant här förslag nu och i stället vänta och låta regeringen återkomma med ett ännu bättre förslag. Låt oss alltså hoppas att det blir en sådan här revision. Det skulle som sagt bara styrka den moderata uppfattningen att man bör avslå propositionen i avvaktan på en utredning.

När det gäller skatten på kärnkraftsel vill jag bara säga att eftersom den frågan är oupplösligt förbunden med frågan om ett vidgat skadeståndsansvar är det vår plikt att påtala detta eftersom vi ser ett samband här, i alla fall från moderat sida. Detta ärende landar hos lagutskottet, men när det gäller skattefrågan ligger det hos skatteutskottet, precis som Christina Nenes säger. Det är vår plikt att påtala detta. Det är också vår viktigaste invändning för att vi vill avslå förslaget i dess nuvarande tappning.

Anf. 24 CHRISTINA NENES (s) replik:

Fru talman! Henrik S Järrel och Moderaterna har naturligtvis full möjlighet att påtala detta. Men jag har inte för avsikt att kommentera det här eftersom det inte ligger inom vårt ansvarsområde.

Anf. 25 ANA MARIA NARTI (fp):

Fru talman! Jag tror att detta anförande blir mycket kortare än den tid jag hade reserverat för det. Jag vill bara påminna om Folkpartiets ställningstagande angående det obegränsade ansvaret och den utredning som har aviserats i samband med det.

Jag vill också ta fram några intressanta exempel på motsättningar i utskottsbetänkandets text. Det påpekas där: ”Självfallet måste emellertid utformningen av anläggningsinnehavarnas ersättningsansvar vara förenlig med Sveriges åtaganden enligt Pariskonventionen. Det ansvarsbelopp som fastställs måste, i enlighet med denna konvention, kunna täckas av en försäkring eller annan ekonomisk säkerhet. Att införa ett obegränsat ansvar för anläggningsinnehavarna är, som regeringen påpekar, således inte förenligt med konventionen i dess nuvarande lydelse. I avvaktan på en revidering av Pariskonventionen måste anläggningsinnehavarnas ansvar vara begränsat.”

Det ser ut som om regeringen är helt övertygad om att en reviderad konvention kommer att acceptera det obegränsade ansvaret. Det är mycket konstigt eftersom vi inte kan veta hur den internationella konventionen kommer att se ut.

Sedan vill jag också tala om våra ståndpunkter angående detta. Om man tillsätter en utredning behöver den omfatta ett mycket bredare perspektiv än det som vi har sett i propositionen. Det gäller gränsdragningar mellan offentligt och privat ansvar. Det gäller försäkringskapacitet, återförsäkring och internationell konkurrenskraft. Det finns väldigt många frågor som bör tas med i den här diskussionen. Vi vill än en gång understryka att propositionens synpunkt på frågan om obegränsat ansvar är oacceptabel för oss.

Vi motsätter oss med kraft tanken på ett sådant obegränsat ansvar. I katastroffall är det alltid statens skyldighet att skydda invånarna. Det som

är en genuin offentlig uppgift kan inte vältras över på andra aktörer i samhället.

Prot. 2000/01:75
7 mars

*Ändringar i
atomansvarighetslagen*

Anf. 26 CHRISTINA NENES (s):

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga. Folkpartiet motsätter sig ju med kraft tanken på ett obegränsat ansvar. Man anger också att när alla andra resurser är uttömda ska staten fungera som den yttersta skyddsvallen. Jag är ny i riksdagen, men jag har kunnat läsa mig till att när riksdagen förra gången beslutade om en höjning av ansvarsbeloppet hade Folkpartiets representant ett yrkande om att anläggningsinnehavarnas skadeståndsansvar skulle höjas till 10 miljarder svenska kronor. Det är alltså lika mycket som en kärnkraftsanläggning då var sakförsäkrad till. Motiveringen för det här förslaget var att miljö och hälsa skulle värderas lika högt som en kärnkraftsanläggning. Det pekades också tydligt på att det var anläggningsinnehavaren som skulle stå för detta.

Min fråga till Ana Maria Narti är: Hur långt kan Folkpartiet sträcka sig när det gäller hur stort anläggningsinnehavarens ansvar ska vara? Är det fortfarande 10 miljarder som gäller innan den svenska staten ska komma in med statsmedel?

Anf. 27 ANA MARIA NARTI (fp):

Fru talman! Begränsat ansvar är begränsat ansvar. Obegränsat ansvar är obegränsat ansvar. Jag är inte alls beredd att diskutera siffror eftersom det finns väldigt många olika faktorer som kan påverka ett begränsat belopp. Men här är det frågan om statens ansvar mot invånarna. En katastrof är en katastrof. Varför ska just en atomkatastrof vara annorlunda än t.ex. en damm som brister eller en annan mycket stor skada på vägar och broar vållad av en stor översvämning?

Anf. 28 CHRISTINA NENES (s):

Fru talman! Efter beslutet 1995 var anläggninginnehavarnas ansvar 1,9 miljarder. Det är ju ganska stor skillnad upp till 10 miljarder kronor, som Folkpartiet då föreslog. Om vi beslutar enligt betänkandet i dag höjs statens ansvar till 6 miljarder kronor. Sedan finns det naturligtvis möjlighet att via enskild lagstiftning höja ytterligare.

Det är ju ett ganska stort glapp mellan regeringens förslag 1995 och Folkpartiets. Jag undrar om det fortfarande gäller.

Anf. 29 ANA MARIA NARTI (fp):

Fru talman! Ja, visst gäller det. Men det gäller framför allt påståendet att detta ansvar ska vara begränsat.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 10 §.)

Anf. 30 BERIT ADOLFSSON (m):

Fru talman! Lagutskottets betänkande LU13 handlar om äktenskap, partnerskap och samboende. Detta är ett område som är föremål för många diskussioner ute i landet, och inte minst de motioner som LU13 innehåller har fått många människor att oro sig och undra vad som kommer att hända.

Samlevnad är svårt och har blivit svårare på senare tid. Samlevnad är viktigt, särskilt om man har varit så nära varandra att man har barn tillsammans. Då är det viktigt att barnen har sina föräldrar nära sig, och det borde vara enklare att vara sams och leva under samma tak då man också har barn tillsammans. Det rådande skattetrycket och andra regler minskar möjligheterna att ha ett drägligt liv genom att man inte får pengarna att räcka till. Möjlighet till deltid finns, men man har ändå inte råd att avstå från en del av lönen. När ekonomin är ansträngd är det svårare att hålla ihop förhållandet, och många separerar med sämre livskvalitet för både sig själva och barnen. Därför behövs bra samlevnadsformer och övriga humana livsbetingelser för familjer där barn ingår.

Den första motionen under hemställanspunkterna gäller äktenskapets ställning, och det är motion L411. Den yrkar jag bifall till, fru talman. Jag står även bakom de andra moderata reservationerna.

I den motionen vill vi att staten inte missgynnar par som formaliserar sitt samliv genom att registrera partnerskap eller ingå äktenskap.

Inför äktenskapsreformen 1987 framhöll utskottet att det bör vara ett mål att äktenskapet bevaras som den normala och naturliga formen för familjebildningar för det helt övervägande antalet människor.

Det är självfallet angeläget, säger man vidare, att reglerna är sådana att människor inte förlorar på att gifta sig eller vinner på att separera. Utskottet ansåg då inte att det med fog kunde hävdas att lagstiftningen i vårt land generellt missgynnar äktenskapet.

Enligt utskottets nuvarande mening har det inte heller år 2001 framkommit några omständigheter som bör föranleda tillkännagivande. Då vill jag med fog hävda att det år 2001 visst har gjort det. År 1987 var det helt annorlunda. Skattemässigt och förmögenhetsmässigt och vad gäller bidrag och avgifter är det en väsentlig skillnad. Det är väldigt stor skillnad, och därför vill vi reservera oss mot majoritetens beslut.

Vi anser att lagstiftningsåtgärder är påkallade. Under de senaste åren har många par avstått från att ingå äktenskap eller registrera partnerskap med hänsyn till rent ekonomiska förhållanden. Man straffar de par som formaliserat sitt samliv efter de normer som samhället har ställt upp.

Titta bara på socialförsäkringsförmåner, som beräknas olika om man är gift eller ogift. Ensamstående mamma kan man bli genom att bara byta brevlådeadress för mannen. Det finns familjer som väljer att utåt vara separerade för att det ger en mycket större disponibel inkomst.

För äldre människor har det också stor betydelse om man är gift, sambo eller särbo. Folkpensioner i form av förtidspension utgör räknat

per år 90 % av basbeloppet för ogift mot 72,5 % för gift försäkrad. Ålderspension i form av tilläggspension utges med 96 % av basbeloppet för ogift, medan 78,5 % gäller för gift. Giftna par får alltså lägre pension än personer som lever ihop utan att vara gifta. Hur kan man påstå att det inte heller år 2001 framkommit några omständigheter som bör föranleda något tillkännagivande, om man nu inte tycker att det ska vara straffbart att vara gift eller registrerad partner?

Fru talman! Vi har också i betänkandet diskuterat sambolagstiftningen. Vi anser att den skapar en falsk trygghet. Folk tror att sambolagen ger juridiskt skydd motsvarande vad som gäller för äktenskap. Det innebär att man inte tänker sig för när man flyttar ihop. Det kan bli många obehagliga överraskningar när samboendet upphör. Det finns vissa fördelar, som jag tidigare har berättat om, med att vara sambo, men det finns också nackdelar med samboendet – sådana som man inte upptäcker förrän det är för sent.

Då kan det bli en kalldusch att man inte längre förfogar över sina ägodelar, att hyreskontrakt är utan verkan och att, om endera parten dör, väldiga fördelar kan vederfaras dennes sambo till nackdel för barn eller övrig släkt.

Beviskraven är i princip obefintliga t.ex. när någon av de samboende avlider. Det är bara att med envishet hävda att man levit under äktenskapliga former. Man behöver inte ens ha haft samma mantalsskrivningsort eller adress. Det är bara att hävda att det man gjorde ihop var sådant man gör när man är gift. Ingen kan ifrågasätta detta. En avliden person kan inte heller berätta hur det har förhållit sig. Sådana rättsfall finns. Övrig släkt och arvsberättigade har förlorat till förmån för en s.k. sambo som hävdar saker som inte går att belägga.

Det bästa anser vi vore att parterna avtalsvägen bestämmer att sambolagen ska vara tillämplig på deras samlevnad. Det kan gälla studerande, t.ex. i Stockholmsområdet, som vill lösa sitt boende genom att flytta ihop. Det kan vara äldre som tycker att det är mera trivsamt med en bostad än med två, men som inte har förstått att man därefter lyder under sambolagen.

Därför borde lagen ändras så att lagen om sambors gemensamma hem och lagen om homosexuella sambor enbart blir gällande efter avtal mellan de samboende.

Många bodelningar blir orättvisa. Det är man medveten om. Men lagen ska vara till för den svagare parten. Det anses tydligen att en kvinna kan flytta in i en mans lägenhet och därefter, i kraft av sin s.k. svaghet, slänga ut mannen ur dennes egen lägenhet. Bara detta är ur jämställdhetssynpunkt förkastligt. Alla kvinnor är inte svaga, och alla män är inte starka. Det är gammalmodigt, anser jag. Det begreppet borde diskuteras. Om två pensionerade sambor har bestämt sig för att avyttra den ena lägenheten och flytta ihop i den andra borde väl även den mest naiva förstå att man måste avtala om fortsättningen och möjligen slutet på samboendet.

Nu är det tydligen så att Samboendekommittén har lagt fram förslag till en bestämmelse som tydligare än den nuvarande klargör att sambor kan avtala att bodelning över huvud taget inte ska ske. Men det vore bättre om man skrev regler som är positiva och som talar om vad som ska gälla och att man lägger på ett kol när det gäller en informationskam-

panj för att svenskar ska få veta detta. Då är ingen svag eller stark; då är man jämbördig.

Vad slutligen gäller Värdekommissionen kan jag säga att den tidigare har varit uppe till diskussion här i kammaren. Lagutskottet var på sin studieresa till Oslo mycket intresserat av att få den befintliga norska regeringens värdekommissions erfarenheter.

Fru talman! Jag vill fästa uppmärksamheten på att det kommer ett rätelsebrev till detta betänkande, eftersom det är fel yttrande som har kommit med från moderaterna. Det som är med är det som var med senast vi diskuterade frågan.

Vi moderater är djupt oroade över utvecklingen i samhället och det ökade bruket av våld i skolan, på gator, torg och krogar och tyvärr också inom hemmets fyra väggar – ett symptom i sig på skadebringande norm- och värdeupplösande processer som på olika sätt ska motarbetas. När det gäller etik är vi kanske mer oroliga över hur etiken får genomslag i vardagen, nämligen i moraliska frågor. Det gäller ju dels att ha en uppfattning om vad som är rätt och fel, dels att sedan leva efter vad som är rätt. Det vore önskvärt om man hemma, i skolan och bland arbetskamrater och människor i allmänhet diskuterade dessa frågor och utmejslade de etiska värderingar som gör Sverige till ett bättre land att leva i. Men vi anser inte att det är befogat med en stor värdekommission.

Med det, fru talman, yrkar jag åter bifall till reservation nr 1.

Anf. 31 TASSO STAFILIDIS (v):

Fru talman! Det betänkande som vi ska debattera och besluta om i dag handlar om människors lika värde. Det handlar om synen på människan, och det handlar om att människor faktiskt också i lagstiftningen ska få ha samma rättigheter.

Fru talman! Äktenskapets ställning uppmärksammas, bl.a., i detta betänkande. Utskottets ställningstagande är väldigt tydligt: lagstiftningen bör så långt som möjligt vara neutral i förhållande till olika samlevnadsformer och moraluppfattningar, och det bör inte ankomma på riksdagen att styra enskilda individer i valet av samlevnadsform.

I strid med detta ställningstagande står först moderaterna, som vill lyfta fram äktenskapet och partnerskapet och ge dem en särskilt starkt ställning framför andra samlevnadsformer. Jag kan inte, fru talman, förstå Berit Adolfsson och moderaterna när de säger att lagstiftningen missgynnar dem som vill formalisera sin samlevnadsform.

Vad är det Berit Adolfsson och moderaterna vill ha? Vill de att det ska vara mer förmånligt för ett gift par än för en ensamstående förälder? Det är trots allt så lagstiftningen är uppbyggd i dag: Det stöd som samhället ska kunna ge till föräldrar, bl.a., ska gå till dem som har störst behov. En ensamstående förälder har kanske ett större behov i vissa avseenden än ett par som lever tillsammans.

Kristdemokraterna, däremot, utgår från en exkluderande heteronormativ syn på familjen, där äktenskapet mellan man och kvinna ska framhållas som den bästa samlevnadsformen. Självklart, fru talman, yrkar vi i Vänsterpartiet avslag på Moderaternas och Kristdemokraternas reservationer. Fru talman! Jag kan inte låta bli att undra vart tanken om individens frihet att själv få välja tagit vägen för moderaterna, och vart tanken om alla människors lika värde tagit vägen för kristdemokraterna.

Nej, fru talman, vi i Vänsterpartiet är starkt övertygade om att vi ska ha en icke diskriminerande lagstiftning som gäller lika för alla – en lagstiftning som inte moraliserar över människors egna fria val av samlevnadsform.

Utskottet vill inte vidta åtgärder för att jämställa registrerat partnerskap och det heterosexuella äktenskapet. Detta anser vi i Vänsterpartiet vara fel. Det är mycket viktigt att lagutskottet och riksdagen faktiskt tar ställning för att jämställa alla människors kärlek. Ett sätt att göra detta är att även låta äktenskapet gälla för homosexuella par som så önskar.

Utskottet påpekar i sitt betänkande att äktenskapet i det allmänna medvetandet står för föreningen mellan man och kvinna och att detta är djupt rotat i det allmänna rättsmedvetandet. Vore inte då det mest logiska för att i handling och inte bara i ord jämställa hetero- och homosexuell samlevnad att låta äktenskapet omfatta även homosexuella par?

Om en månad, fru talman, kommer detta att vara verklighet och faktum i Nederländerna, då deras nya äktenskapslag kommer att gälla lika för alla. Vi i Vänsterpartiet vill gärna se en likadan lagstiftning här i Sverige.

Lagstiftningsarbetet för att jämställa homo- och heterosexuell samlevnad har i Sverige kommit väldigt långt i många avseenden, i ett internationellt perspektiv. Det finns dock fortfarande diskriminerande hinder mot homosexuella par. Att inte få ingå äktenskap är just ett sådant hinder. Vi förespråkar en könsneutral äktenskapslagstiftning som gäller lika för alla.

Här vill jag ställa en fråga till socialdemokraterna. Jag är väl medveten om att diskussionen har förts om att se över möjligheterna till en könsneutral lagstiftning i äktenskapsfrågor. Hur ser representanterna för regeringspartiet på den här frågan?

Fru talman! Ur samhällets synvinkel är äktenskapet främst ett juridiskt arrangemang mellan två individer. Därför är äktenskapet som institution något som borde ses strikt juridiskt. Vi i Vänsterpartiet vill att den civila vigseln bör vara den som är den gällande. Den religiösa delen av vigseln är något som samhället inte har att göra med, bl.a. med hänvisning till statens neutralitet i religiösa frågor. Vi förordar civiläktenskap där den civila vigseln rent juridiskt ska vara skild från den religiösa ceremonin. Självklart skulle en sådan nyordning inte påverka redan ingångna äktenskap.

Vi ser det som självklart att de som så önskar själva ska kunna välja den form av ceremoni de vill ha, en religiös eller civil ceremoni. Men där lagstiftningen styr och reglerar ska också lagstiftningen ansvara.

Fru talman! Det är mycket enklare än så, fast enormt mycket vidare och djupare. Det handlar om kärlek. Det är det de här frågorna handlar om. Det handlar om människor. Därför kan jag hålla med Berit Adolfs-son när hon säger att det här är svårt. Kärlek mellan människor ses nämligen som svårt, även i detta betänkande, och som ett problem. Ännu svårare blir det i ett samhällsperspektiv där debatten om övertygelser och ställningstaganden ofta bygger på fördomar.

Fru talman! Partnerskapsförrättare inom trossamfund är en fråga som har diskuterats under några år. Vid heterosexuell vigsel har de som vill vigas en valmöjlighet: Antingen kan man få sin vigsel förrättad borgerligt eller av en representant för ett religiöst samfund som man tillhör.

Denna valfrihet finns inte för homosexuella par. Eller kanske skulle jag säga så här: Denna valfrihet finns inte för de trossamfund som förrättar vigslar. För att utjämna denna olikhet vore det rimligt att de samfund som så önskar ska få förrätta partnerskap på samma sätt som de förrättar äktenskap. I dag finns inte denna valmöjlighet, fru talman.

Vidare behandlar betänkandet anknytningskraven vad gäller registrerat partnerskap. För att registrera partnerskap i Sverige måste man ha haft sin hemvist i landet i minst två år eller vara svensk medborgare med hemvist här. Dessa anknytningskrav är inte nödvändiga. Vi i Vänsterpartiet anser att de borde avskaffas. Det har vi redan tidigare deklarerat här i talarstolen. I länder som saknar partnerskapslagstiftning saknar också partnerskapet rättsverkningar. Med andra ord finns det ingen anledning till oro för partnerskapsturism till Sverige om anknytningskraven skulle avskaffas. Att andra länder skulle se med skepsis på att deras medborgare kan registrera partnerskap i Sverige saknar betydelse, då detta inte har några rättsverkningar i dessa länder. Anknytningskraven är bara en omotiverad ojämlikhet mellan homo- och heterosexuella. Därför är det också desto större anledning att ta bort dem.

Men, fru talman: Inför vi en äktenskapslag som gäller lika för alla har vi inte längre det här problemet.

Partnerskapsregistreringen utomlands är också en jämlikhetsfråga. I dag kan heterosexuella par viga sig på svenska ambassader utomlands. Självklart borde detta även gälla för homosexuella par. Denna möjlighet finns för heterosexuella som vill ingå äktenskap. Det finns inget i den rådande lagstiftningen kring registrerat partnerskap som hindrar att partnerskap förrättas på ambassaderna, men det finns en poäng i att förtydliga detta i lagstiftningen. I t.ex. Paris förrättas väldigt många vigslar men inte ett enda partnerskap. Här vill vi också se en förändring, fru talman.

Men återigen: Inför vi äktenskap som gäller lika för alla har vi också det problemet ur världen.

Fru talman! I reservation 8 tar vi upp terminologin i lagen om registrerat partnerskap. Ordet "registrering" borde inte få förekomma i en familjerättslig lag. Termen är kall och teknisk och helt malplacerad i en ceremoni där det handlar om att två människor vill manifesteras sin kärlek till varandra. Lagen måste ses över språkligt och redaktionellt. I äktenskapslagen använder man inte begreppet "registrering", men i partnerskapslagen förekommer det. Frågan är varför.

När det gäller frågan om förordande av partnerskapsförrättare och vigselförrättare har vi ett tillkännagivande sedan tidigare i lagutskottet. Det är dags för regeringen att agera. Vi förutsätter också att regeringen skyndsamt genomför en sådan förändring som innebär att förordnandet som förrättare av vigsel kontra partnerskap ska ses som ett gemensamt uppdrag. Regeringens uppdrag till länsstyrelserna är förvisso bra, men jag är rädd att det kommer att ta tid. Vi i Vänsterpartiet efterlyser ett konkret lagförslag i linje med lagutskottets tillkännagivande för cirka ett och ett halvt år sedan.

Fru talman! Det är ett problem att ett överklagande av dom på äktenskapsskillnad kan användas som ett medel för att trakassera sin partner. Men det finns andra faktorer i en äktenskapsskillnad som kan göra ett överklagande berättigat. Vi har lyft upp den här frågan i ett särskilt yt-

rande, då vi ser problematiken i att äktenskapsskillnad ofta drar ut på tiden och ofta får negativa konsekvenser både för barn och för en partner, som ibland också kan vara utsatt för våld. Vi vill gärna se en översyn av de här frågorna, där regeringen återkommer med förslag på hur man kan gå till mötes de människor som är i behov av en förändrad lagstiftning.

Fru talman! Utländska medborgares rätt till äktenskapsskillnad är också en fråga som behandlas i ett internationellt perspektiv. Den har vi lyft upp i ett särskilt yttrande. Denna fråga ses över hos Justitiedepartementet, och vi ser med spänning fram emot det resultat som Justitiedepartementet kommer att komma med.

Lagstiftningen om sambor av samma kön är också en fråga som tas upp, i varje fall sambolagstiftningen generellt. I avvaktan på förslaget till ny lag från regeringen vill vi påpeka att vi utgår från att regeringen kommer att lägga fram ett förslag, i enlighet med Sambokommitténs betänkande, om en sambolag som gäller lika för alla oavsett sexuell läggning. Här vill jag påtala att vi i Vänsterpartiet ser det som oerhört viktigt att vi har en sambolagstiftning.

Fru talman! Naturligtvis står jag bakom alla Vänsterpartiets reservationer, men vi har valt att lyfta fram två stycken. Jag yrkar således bifall till reservationerna 3 och 4.

Fru talman! Jag har en stark tro på människan och kärleken. Jag har här försökt att tydliggöra det. Det var därför jag en gång engagerade mig i politiken. Det var inte för att stifta lagar som diskriminerar och särskiljer utan för att förändra den lagstiftning som i dag diskriminerar människor, i det här fallet för att vi är kapabla att älska.

Anf. 32 BERIT ADOLFSSON (m) replik:

Fru talman! Tasso Stafilidis läser inte det han kritiserar. Vi vill att äkta par och registrerade par inte ska straffas för att de har registrerat sig eller gift sig. I fråga om de regler som gäller ensamstående sympatiserar jag med Tasso Stafilidis: För de personerna, särskilt om de har barn, är det besvärligt. Men jag talar inte om dem. Jag talar om dem som lever tillsammans och som gör det bara därför att det straffar sig att gifta sig eller registrera sig. Tycker inte Tasso Stafilidis att det är någonting att ta upp?

Anf. 33 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Självklart är det en viktig fråga som Berit Adolfsson tar upp. Jag kan inte förstå den motivering som moderaterna för fram. Det är en otydlig motivering. Jag förstår inte på vilket sätt straffet utfaller i lagstiftningen. Det kanske Berit Adolfsson kan utveckla.

Anf. 34 BERIT ADOLFSSON (m) replik:

Fru talman! Jag har redan gjort det i mitt anförande. Om det var otydligt kanske Tasso Stafilidis och jag kan diskutera det sedan. Jag tyckte att jag talade ganska tydlig svenska.

Jag tycker inte, som Tasso Stafilidis säger, att kärlek och kärlekshandlingar är någonting för politiker. Det är mycket privat. Politikerna kan inte göra någonting om kärleken tar slut. Däremot kan politikerna se till att de som lever tillsammans inte diskrimineras för att de har talat om för omvärlden att de är ett par.

Anf. 35 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Även jag skulle vilja att tillvaron såg ut så, att lagstiftningen inte blandade sig i människors kärlek. Men lagstiftningen gör faktiskt det. Så länge lagstiftningen lägger sig i människors kärlek är det också mycket viktigt att vi i lagstiftningen är tydliga och inte sätter oss över människors fria val. Visst handlar hela äktenskapslagen och partnerskapslagen om kärlek. Även äktenskapsskillnad tas upp. Berit Adolfsson lyfter ju fram frågan om vad som händer när kärleken tar slut.

Visst regleras kärleken och människors val av lagstiftningen. Berit Adolfsson tar upp att människor väljer att inte gifta sig eller ingå partnerskap på grund av att de blir straffade. Det straffet har jag inte kunnat få någon klarhet i.

Självklart ska vi fortsätta diskussionen. Jag tar också gärna en diskussion tillsammans med Berit Adolfsson. Kanske kan vi lyfta upp frågan för att faktiskt belysa kärleken, Berit.

Anf. 36 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd):

Fru talman! Jag yrkar för kristdemokraternas räkning bifall till reservationerna 2, 9 och 11.

Äktenskapet är en institution som av hävd etablerats i de flesta civiliserade samhällen till värn för barnen. Människans avkomma kräver lång och omsorgsfull omvårdnad vilken bäst utövas av barnets föräldrar i samverkan. För att sålunda främja en varaktig relation har äktenskapet instiftats som en juridisk och social form för relationen mellan föräldrarna inbördes och barnets förhållande till föräldrarna. Äktenskapet har visat sig bäst främja varaktiga relationer mellan personer som har gemensamma barn.

Samboförhållanden som ursprungligen etablerades mellan par som inte ville gifta sig utan som ville ha en fri relation har i dag blivit nästan den vanligaste formen för samlevnad mellan unga människor, åtminstone så länge paret inte fått barn. Till skydd för den svaga parten i förhållandet har sambolagen tillkommit. Många uppfattar sambolagens regelsystem som likvärdigt med äktenskapslagstiftningen, vilket naturligtvis inte är fallet. Sambolagen är delvis tvingande och det är oklart när förhållandet utvecklas därefter att lagen är tillämplig.

Lagstiftaren bör, för att främja en god uppväxt för barnen, verka för varaktiga relationer mellan föräldrarna. Detta sker bäst i äktenskapsform. Någon alternativ juridisk lösning bör inte finnas. Tydlighet, ansvar och personlig integritet talar för att sambolagen bör upphöra.

Alla människor ska ha klart för sig att det är förenat med ett stort ansvar att sätta barn till världen, ett ansvar som gäller under lång tid. Att människor enbart flyttar ihop och därefter skaffar barn utan ett rejält ställningstagande inför såväl sig själva som omvärlden är inte tillrådligt, särskilt såvitt avser förhållandet till barnet och dess uppväxt.

Staten kan aldrig ersätta det fulla föräldrastödet. Det går heller inte att köpa sig fri från sitt sociala och biologiska ansvar. Vi kan i dag notera att den i särklass största gruppen i samhället som har det svårt är ensamstående mödrar.

Det som jag har sagt låter mycket högtidligt. Jag tänkte på Tassos kärlekstal här tidigare. Nu har jag lämnat manuskriptet.

Jag noterar att det står så här i Expressen den 12 februari i år: ”Ny forskning: Så undviker ni kärleksfällorna”. Vad står det då sedan? Bland elva budord för att leva lycklig i alla sina dagar står följande: ”Gift er så fort som möjligt.” Bredvid finns en bild på kungaparet, på kungens kyss. Det står också följande: ”Att gifta sig eller inte. Att gifta sig direkt verkar vara det bästa för förhållandet. Bor man först ihop ett tag och sedan gifter sig ökar risken för skilsmässa. Att aldrig gifta sig är den minst stabila relationen.”

Det är resultatet av någon undersökning som några människor har ägnat sig åt. Man får ta det för vad man vill. Det är ändå rätt kul att läsa en sådan uppmaning i Expressen.

Sedan tänker jag gå över på frågan om en värdekommission. Det är en provokation att yrka på att man i en lagstiftande församling ska tillsätta en värdekommission. Bara namnet leder tankarna till juridik och stränga herrar som sitter och ska utreda ansvarsförhållanden. Själva ordet är olyckligt. Å andra sidan har vi inte kunnat hitta på något bättre.

I botten är det fråga om att man har blivit varse värdetomrummet i västerlandet. Allt fler börjar inse att det finns ett värdetomrum. Vad menar man då med det?

Tidigare hade vi traditionella kulturbärare. Vi hade familjen, skolan, kyrkan, medierna. I dag är det tveksamt om de institutionerna finns kvar som kulturbärare i någon egentlig mening. Det vacklar på sina håll och kanter. Att kyrkan är långt ute åt vänster i många avseenden är helt klart. Familjen är mer eller mindre slagen i spillror. Skolan vacklar fram och klarar nästan inte elementär vardagsetik. Medierna har blivit en kommersialiserad historia som knappast utgör ett seriöst inslag i samhällsdebatten.

Man kan fråga sig vad man ska hitta på i stället. Det är förmodligen inte alldeles enkelt. Men det behöver inte vara fel att den lagstiftande församlingen initierar en aktivitet där man belyser, analyserar och inventerar de värden som skulle bära upp det civila, demokratiska rättssamhället. Det är inte längre självklart åt vilket håll samhället kommer att gå. Man kan t.ex. ställa sig frågan vilken etik som blir bindande och styr om vi inte har någon gud.

Man behöver bara titta på aktiehandeln på börsen och insiderhandeln för att börja fundera över den varggrop vi lever i, i många sammanhang. Visserligen bekänner vi oss till en hel del värden. Men i realiteten handlar det om att bara ta för sig. Vi får ett allt fränare samhälle. Det kan vara en poäng i att diskutera det.

Det kanske inte finns något naturligt forum längre att resonera i på ett seriöst sätt. Det är alltså inte fråga om att ta fram ett organ som ska besluta om vad som är sanning, Viviann Gerdin, som jag såg i ert särskilda yttrande. Jag tror kanske inte heller att ni tror att vi menar det. Men för tydlighetens skull så är det inte det som det är fråga om.

Det är lite knepigt med värden. Det är inte de materiella värdena som vi ska belysa och diskutera utan de immateriella. Vi kan ju tillsätta utredningar om regionala missförhållanden, tillgångar på malmer och skog, uttag av skog etc. i all oändlighet. Det har vi inga som helst problem med. Men att så att säga belysa, inventera och analysera värdegrunden kan vi inte göra – det är tabu – när det i själva verket kanske är värde-

grunden som oftast är det som är absolut mest viktigt och mest styrande för hur det ska gå för oss.

De särskilda yttrandena har lite grann belyst att frågan inte är helt död. Många partier känner sig manade att åtminstone yppa någonting i detta hänseende. Och vi ser den diskussion som Folkpartiet har lyft fram om Förintelsen och också om marxismen och kommunismens illdåd. Det finns alla möjliga saker som vi kanske skulle behöva ha en värdediskussion om. Även moderaterna är inne på det även om man kan fundera över i vilka sammanhang detta ska ske.

Jag noterar också att en vänsterpartist har tankar kring detta behov av det etiska samtalet.

Frågor om dödshjälp, aborter, genteknik och oändligt mycket annat blir aktuella vartefter. Det finns som sagt mycket att resonera kring.

Trots den lite märkliga beteckningen tycker vi att det är av vikt att få till stånd ett forum för debatt om dessa ting.

Med detta tackar jag för mig, fru talman.

Anf. 37 VIVIANN GERDIN (c):

Fru talman och övriga lyssnare! Jag vill börja med att säga att vi i Centerpartiet står bakom utskottsmajoritetens förslag som rör äktenskap, samboende och partnerskap utom när det gäller mom. 8 om anslutningskraven, där jag yrkar bifall till reservation 6.

Centerpartiets utgångspunkt är att män och kvinnor ska betraktas som likvärdiga parter inom den familjerättsliga lagstiftningen. Vårt engagemang under åren har varit stort för att jämställa parterna såväl inom äktenskap och samboförhållande som vid exempelvis separationer, där det har varit viktigt att makars tillgångar delas rättvist dem emellan.

Angående nuvarande sambolag så står vi bakom att den successivt har medfört ett starkare skydd för den svagare parten, och det har oftast varit en kvinna. De förändringar som gjorts i lagstiftningen i syfte att göra samboförhållandena mera äktenskapslika ur juridisk synpunkt anser vi inte missgynnar nuvarande äktenskapslag.

De skillnader som fortfarande finns i lagstiftningen mellan samboförhållande och äktenskap gör det möjligt för människor att välja på vilka villkor de vill leva tillsammans. Mängden samboförhållanden visar också att många föredrar ett samboförhållande framför äktenskap.

Det är bra att det finns alternativ för olika parrelationer att lösa hur de vill reglera vissa rättigheter under samlevnad men också hur de reglerar en eventuell upplösning av det gemensamma boet.

Därför anser vi att sambolagstiftningen måste förändras på så sätt att alla samboförhållanden behandlas lika, oavsett om det handlar om ett förhållande mellan en man och en kvinna eller mellan två personer av samma kön.

Men i avvaktan på ett nytt förslag från regeringen, som enligt uppgifter ska innehålla de förändringar som vi efterlyser, så instämmer jag i utskottets ställningstagande.

Jag vill ta upp frågan om vigsel. Vänsterpartiet har i en motion föreslagit att begreppet borgerlig vigsel ska ersättas av civil vigsel samt att det ska bli den enda juridiskt bindande vigselceremonin. Det innebär att om Vänsterpartiet fick bestämma skulle majoriteten av svenska folket

som vill gifta sig behöva genomgå två procedurer, först en civil ceremoni och sedan den kyrkliga.

Vi i Centerpartiet avfärdar detta förslag om förändringar av äktenskapsbalken i syfte att avveckla kyrklig vigsel. Vi inom Centerpartiet försvarar också äktenskapet som en monogam förbindelse enbart mellan en man och en kvinna. Vi anser att bestämmelserna i äktenskapsbalken angående vigsel även framdeles ska omfatta två personer av olika kön. Den ceremoni som kyrklig vigsel innebär ska vara förbehållen en man och en kvinna.

Jag vill säga något om anknytningskravet. Vi finner ingen orsak att behålla de nuvarande reglerna om krav på anknytning till Sverige för registrerat partnerskap. I dag gäller att en av parterna ska ha sitt hemvist här i landet sedan minst två år. De berörda personernas medborgarskap bör inte vara avgörande för en registrering. Det är inte heller hållbart att säga nej av den anledningen att registreringen inte gäller i alla länder.

Jag anser att de som har för avsikt att registrera sig bör informeras om gällande bestämmelser. Därefter är det upp till dem själva att avgöra om de vill ingå partnerskap i Sverige. Men vi kan naturligtvis inte bortse ifrån att det framdeles behövs en internationell överenskommelse.

Jag vill också nämna något om en motion från moderaterna och kristdemokraterna. Den gäller delning av pensionspoäng. Det är bara två år sedan man införde dessa nya bestämmelser om pensionsrättigheter. Det innebär att det individuella pensionssparandet som regel ska ingå vid bodelning med anledning av äktenskapsskillnad. Detta tycker vi är mycket viktigt. Och jag tycker att det är ett väldigt bra beslut, därför att det kompenserar den svagare parten, oftast är det också här fråga om en kvinna. Efter många år tillsammans i en parrelation med t.ex. en sämre löneutveckling för kvinnorna – vilket vi senast i dag har blivit påminda om, oftast beroende på att kvinnorna tar ett större ansvar för barn och hem – anser jag att det inte är mer än rätt att tillgångarna, inklusive pensionsförsäkringar, delas lika när man står inför en separation. Därför vill jag instämma i utskottsmajoritetens förslag att dessa motionsyrkanden avslås.

När det gäller delning av övriga pensionspoäng är vi inte beredda att göra några förändringar.

Jag vill ta upp det som Rolf Åbjörnsson påpekade angående mitt särskilda yttrande när det gäller kristdemokraternas förslag om en värdekommission. Vi har skrivit att vi inte anser att en sluten grupp eller kommission har ensamrätt att definiera sanningen, för att spetsa till det lite. Men vad det handlar om för vår del är att vi vill föra diskussionen om värdegrunder ute i samhället. Och det står också i det särskilda yttrandet att livskvalitet utgår från en helhetssyn på människan som en biologisk, social, andlig och kännande varelse. I dag är svårigheten att vi talar för lite om detta utanför alla beslutsgrupper. Det är väl också en uppgift för oss alla att försöka föra dessa diskussioner ute i samhället, i familjen och i samtal med andra runtomkring oss. Vi tror att det är det absolut bästa sättet för att detta ska växa underifrån.

Anf. 38 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Jag vill lyfta upp frågan om kyrklig vigsel. Viviann Gerdin tar upp i sitt anförande att kyrklig vigsel ska vara förbehållen en man

och en kvinna. Jag undrar givetvis varför vi som lagstiftare ska lägga oss i på vilket sätt enskilda kyrkor och samfund väljer att ha ceremonier för äktenskap. Tänk om det nu finns samfund som vill förrätta en ceremoni för två män eller två kvinnor. Varför ska vi som lagstiftare lägga oss i det?

I betänkandet tar vi i Vänsterpartiet upp förslag om att det ska vara rent principiellt så att juridiken ska vara skild från religionen och den religiösa tron. Som Viviann Gerdin är fullt medveten om har vi skilt kyrkan från staten, det finns ingen statskyrka i Sverige längre, utan det finns en mängd olika trossamfund som har lika stort värde i det svenska samhället.

Vi kan inte förstå i Vänsterpartiet varför vi som lagstiftare ska blanda oss i den religiösa övertygelse och den tro som enskilda människor och individer har. Vi kommer inte med ett konkret förslag och säger att det ska vara så och så, utan vi lyfter upp frågan om civilt äktenskap rent principiellt. Vi vill skilja på det som är religion och det som är juridik.

Anf. 39 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Fru talman! Från min och Centerpartiets sida företräder vi att man ska göra det möjligt att ingå både ett registrerat partnerskap och äktenskap på olika sätt. Jag tycker att det är en brist på respekt för människor om allting ska likställas, om allting ska ske på samma sätt.

Tidigare talade Tasso Stafilidis om att vi skulle jämställa alla människors kärlek. Det måste finnas variationer på det mesta här i livet. Jag tror att det är bra om även kärlek kan se lite olika ut. Vi tycker att det inte är fördomsfullt eller diskriminerande att erbjuda flera lösningar. Det handlar om respekt att göra det möjligt. Vi kan inte heller bortse ifrån att människor är olika och att vi också har olika läggning.

Anf. 40 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Det som Viviann Gerdin tog upp i sitt svar för mig är vi helt överens om. Även vi i Vänsterpartiet har full respekt för människors fria val. Det är det som även jag lyfte upp i mitt anförande. Det min fråga gällde som jag riktade till Viviann Gerdin handlar om varför vi som lagstiftare ska ha kvar ett led som faktiskt berör människors tro och religion. Där har vi inte den frihet som tydligen Viviann Gerdin ändå talar om när hon säger att det ska finnas ett urval. I dag finns inte det urvalet, utan i dag har vi en del i lagstiftningen som vi beslutar om som lagstiftande organ men där vi faktiskt utestänger vissa människor. Kyrkliga vigslar är en sådan institution. Återigen förstår jag inte varför man ska ha kvar den sneda fördelningen, som inte ger alla människor samma möjlighet utan snävar in det och gör det som även Viviann Gerdin talar emot.

Anf. 41 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Fru talman! Till Tasso Stafilidis skulle jag vilja säga att vi har olika syn på det hela. Tasso Stafilidis beskriver det som att det är fördomsfullt eller att vi inte har något urval. Men det är precis så som jag ser att Vänsterpartiets förslag är.

Vi vill inte skilja juridiken från religionen. Det ska vara möjligt att ha denna ceremoni, och den ska vara juridiskt bindande. Men vi har en religionsfrihet, och den som inte vill ha religionen juridiskt bindande har

möjlighet att gå en annan väg. Det finns ett urval. Ett samhälle med en ensidig lagstiftning rätt över som ska ta hänsyn till att människor är olika är för mig ett väldigt grått samhälle. Detta har ingenting med diskriminering att göra. Det har att göra med hänsyn och respekten för att vi är olika.

Prot. 2000/01:75

7 mars

*Äktenskap, partnerskap
och samboende*

Anf. 42 ANA MARIA NARTI (fp):

Fru talman! Vi diskuterar i dag frågor om äktenskap, partnerskap, samboende, men samtidigt diskuterar vi en mycket mera omfattande fråga när vi talar om det som i betänkandet kallas för en värdekommission. Det är faktiskt helt naturligt. Om vi diskuterar familjebildning och samlevnad diskuterar vi också, vare sig vi vill eller inte, moral. När vi talar om hur människorna lever tillsammans talar vi också oundvikligen om respekt för varandra, om hur man bygger upp en relation, om mänskligt värde, om mänsklig värme och, Tasso Staffilidis, kärlek.

Tolerans är kanske en av de viktigaste tankar vi måste ta fram i en sådan diskussion. Tolerans betyder att acceptera det som är annorlunda än de egna ställningstagandena, de egna handlingarna, de egna tänkesätten. Några av våra krav som är specificerade i reservationstexten bygger just på Folkpartiets välkända passion för tolerans. Anknätningskravet vid partnerskap är fortfarande en rest av misstänksamhet, den misstänksamhet som under en mycket lång tid har drabbat de homosexuella. Omöjligheten att registrera partnerskap vid svenska ambassader är också en förlängning av en intolerans som inte helt och hållet vågar visa sig men som ändå finns där.

Jag ställer mig självklart bakom våra ställningstaganden och yrkar bifall till reservationerna 6 och 7.

Som sagt är de här frågorna mycket större – tolerans och intolerans. Vi hamnar rakt in i en diskussion om moral. En kommission kan inte lösa dessa frågor. Regler, lagar och offentliga ställningstaganden har inget moraliskt värde om vi, var och en av oss, inte accepterar dem i vårt inre. Moral är inte en produkt av logiska analyser. Moral är framför allt en mycket vibrerande känsla för det goda och vägran att acceptera det onda. Det där måste finnas i vårt inre om vi ska kunna respektera lagar och regler. Vår stora fråga i dag, som är en mycket stor fråga, är hur vi ska hitta gemenskaper som kan ge liv åt den här inre attityden. Här har vi faktiskt väldigt mycket att göra.

Vi har ett stort behov av en dialog om andlighet. Vi har ett stort behov av mötesplatser där de här frågorna kan växa fram. Vi har ett stort behov av att tala med de yngre om detta och lyssna till dem som är äldre, att försöka förstå den mänskliga praktik som har format det som vi kallar för moral.

Men har ni tänkt på att vi talar med så många konstiga ord? Vi talar om värdegrunder, värdegrundsfrågor, värdekommission. Varför behöver vi så konstiga ord? Har ni undrat varför de här komplicerade uttrycken har kommit in i det offentliga samtalet? Jag har mitt svar på detta. Det är ett arv från 60- och 70-talets intolerans mot kulturarvet och mot det förflutna. Att förändra allt, att skapa helt nya attityder var slagorden på den tiden.

Den nya människan var ett av kommunismens stora paradnummer. Man ville skapa en helt ny, annorlunda moral. Fråga mig hur det var!

Poliser sprang på gatorna och klippte av korta kjolar med sax. Med samma saxar klippte de bort det långa håret och skäggen på de pojkar som vågade se annorlunda ut än den revolutionära moralen krävde.

Man har velat skapa en helt ny moral och en helt ny syn på relationer mellan människor. Dessa arv har vi inte blivit av med, och vi måste analysera på djupet det som har hänt i det etiska samtalet i vårt samhälle.

Hela skoldebatten och hela skolpolitiken har varit smittade av detta. Sådana ord som uppförande, norm och ordning var nästintill förbjudna. Jag var väldigt aktiv i skoldebatten i slutet av 70-talet och i början av 80-talet. Vi hann knappt få fram dessa ord innan hatiska angrepp riktades mot oss som talade om t.ex. vanlig vardaglig ordning i skolmiljö. Det var förbjudet, tabu.

Det fanns en otrolig intolerans just i sådana frågor, och den har vi inte blivit av med. Det är därför som vi i Folkpartiet inte tror att en kommission kan lösa dessa frågor. I vårt särskilda yttrande till betänkandet har vi lyft fram diskussionen om former för arbetet mot intolerans och för levande historia. Det är en viktig diskussion.

Men det finns också många andra arenor för denna mycket viktiga dialog. Det är skoldebatten och också forskningen som vi måste tänka väldigt mycket på. Varför finns det så lite intresse för den humanistiska forskningen i Sverige i dag? Det är den som kan hjälpa oss att förstå. Det är också en fråga om historieämnets ställning i skolan och i kulturen. Vi har inte hjälpt de unga att orientera sig i samhället när vi har minskat så mycket på utrymmet för analys av det som var gott och det som var ont i vårt förflutna.

På den tiden när jag ville lära mig att arbeta med ord, handskas med ord, skriva bra och tala bra minns jag att jag läste många författares brev och anteckningar för att förstå hur de gjorde. Väldigt mycket av det som jag läste då är fortfarande, fast det har gått många år sedan dess, ett riktmarke för mig. Leo Tolstoj – ni vet han med *Anna Karenina* och *Krig och fred* – skriver i ett av sina brev: Det som inte kan sägas i enkla ord bör kanske inte sägas alls.

När man vill säga någonting som är mycket svårt att acceptera, som är mycket konstgjort, då hittar man på konstiga ord. Så låt oss tala om etik, om moral, om ordning, om respekt. Ta bort det konstiga ordet värdegrunder. Låt oss tala vardagssvenska!

Anf. 43 MARINA PETTERSSON (s):

Fru talman! I lagutskottets betänkande LU13 behandlas 45 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2000 i skilda frågor rörande främst lagstiftning om äktenskap, partnerskap och samboende.

Inledningsvis vill jag redan nu yrka bifall till hemställan i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

Många av motionärerna framför krav på förändringar gällande äktenskapet, alltifrån krav på ändrad lagstiftning rörande ekonomiska aspekter till att äktenskap ska kunna ingås av både homosexuella och heterosexuella på samma sätt och att den kyrkliga vigseln ska fränkännas sin rättsliga betydelse.

Äktenskap ingås mellan man och kvinna. För att kunna ingå äktenskap ska man vara 18 år. Den som är under 18 år anses inte ha den mognad som fordras för att hon eller han självständigt ska kunna ta ställning

till de problem av personlig och ekonomisk art som uppkommer i en stadigvarande samlevnad.

I princip kan endast den som är över 18 år ingå äktenskap.

Fru talman! Den som är under 18 år kan dock få länsstyrelsens tillstånd att gifta sig. Innan länsstyrelsen beslutar ska den underåriges vårdnadshavare och socialnämnden i den kommun där den underårige bor få tillfälle att yttra sig. Om länsstyrelsen ger tillstånd till äktenskapet kan vårdnadshavaren överklaga beslutet.

I detta betänkande behandlas flera motioner om ålderskravet angående äktenskapets ingående. Många motionärer ser det som bekymmersamt att man i Sverige inte kan undvika att barnäktenskap ingås. Det är ytterst allvarligt att det finns utländska flickor som har tvingats till äktenskap i sina hemländer och som sedan i Sverige har svårt att fullfölja sin skolgång. Motionärerna menar med all rätt att man genom svensk lagstiftning måste göra allt för att skydda barnen, oavsett om de är födda här eller har utländska föräldrar.

Att man i Sverige, om man inte är svensk medborgare, kan gifta sig vid 15 års ålder är otillfredsställande. Om man ska ha FN:s barnkonvention, som är undertecknad och ratificerad, som den absoluta ledstjärnan är det ytterst otillfredsställande att barnäktenskap förekommer i Sverige.

I denna debatt tror jag att vi alla är överens om att dessa motionsyrkanden är viktiga och att de ska tas på allvar i lagstiftningsarbetet. Dock är dessa problem inte helt lätta att lösa.

Att riksdagen i dag skulle ge regeringen till känna att alla äktenskap som ingåtts utomlands av personer under 18 år skulle fränkännas rättslig verkan här i Sverige skulle drabba en del unga kvinnor som sedan några år har varit gifta och har ett eller flera barn. Då skulle hon ju betraktas som ogift om hon flyttade eller flydde hit. Detta skulle med största sannolikhet också medföra problem för henne och barnen.

Utskottet har således stor förståelse för den omtanke om de unga kvinnor och barn som ligger bakom dessa motionsyrkanden. Enligt utskottet kan den nuvarande 15-årsgränsen i 1904 års lag ifrågasättas. Vidare kan det diskuteras om bestämmelserna i 7 kap. 4 § innebär tillräckliga möjligheter att i enskilda fall ogiltigförklara äktenskap som ingåtts utomlands av mycket unga personer. Just nu pågår det inom Justitiedepartementet en översyn av de svenska reglerna som berör frågan om äktenskapsålder i förhållande till internationell anknytning. Det pågår också ett arbete inom Regeringskansliet gällande en rad förslag som tagits fram i Integrationsverkets rapport 2000:6 för att underlätta situationen för dessa flickor.

I detta betänkande behandlas motion L404. Det är Vänsterpartiet som har skrivit om äktenskapsbalken. Vänsterpartiet vill ha en ändring så att benämningen borgerlig vigsel ändras till civil vigsel. Äktenskapsbalken skulle också förändras så att den civila vigseln skulle bli den som skulle vara juridiskt bindande. Vänstern anser att detta ordbyte skulle bli mer neutralt.

Man anser vidare att äktenskap ska få ingås av homosexuella och heterosexuella på lika villkor och att man då kommer ifrån en omotiverad skillnad. Vad är det då för skillnad? Skillnaderna är ju ganska små, men en viktig del i detta är att skillnaderna också berör föräldraskapet.

Vidare har en rad remissyttranden över motionen L404 inkommit på lagutskottets begäran när det gäller att ändra begreppet borgerligt äktenskap till civilt äktenskap. En remissinstans påpekar att varken termen borgerlig eller termen civil förekommer i äktenskapsbalken.

Sammantaget kan man säga att remissinstanserna ger uttryck för att de i den här motionen föreslagna ändringarna ingående måste analyseras vidare. Riksdagen har också hänvisat till att det berör ett lagstiftningsområde som bygger på den grundläggande principen om valfrihet mellan kyrklig och borgerlig vigsel och att ett obligatoriskt civiläktenskap skulle tvinga många människor att genomgå två vigselceremonier.

Utskottet har inte funnit någon anledning att frånga tidigare ställningstagande i denna fråga och avstyrker motion L404.

I några motioner finns det en vilja att göra partnerskapsförrättare och vigselförrättare till ett gemensamt förordnande. Dessa motionsyrkanden har ju behandlats tidigare av lagutskottet, som för regeringen har påtalat och understrukit vikten av att det finns tillgång till partnerskapsförrättare i hela landet.

Det har gjorts en undersökning som visar att denna service till medborgarna fattas i en del kommuner. Regeringen har med anledning av detta och med anledning av riksdagens tillkännagivande förra våren i regleringsbrevet till länsstyrelserna för innevarande budgetår gett länsstyrelserna i uppdrag att undersöka tillgången till partnerskapsförrättare i respektive län och att på lämpligt sätt återkomma. De har också fått uppdraget att verka för att vigselförrättare och partnerskapsförrättare görs till ett gemensamt uppdrag. Detta är tillfredsställande. Utskottet förutsätter att regeringen i lämpligt sammanhang återkommer till riksdagen med en redovisning av de resultat som har uppnåtts när det gäller länsstyrelsernas arbete.

En del motionärer har krävt att anknytningskraven i partnerskapslagen ska tas bort. Utskottet anförde för nio månader sedan att det borde undersökas om de krav som gäller för att ingå äktenskap i Sverige på sikt också kan gälla för möjligheten att ingå registrerat partnerskap här. Regeringen uppgav i den då aktuella propositionen att frågan om ytterligare uppmjukning i anknytningskraven kommer att beredas, bl.a. i samråd med de andra nordiska länderna, och att regeringen ämnar återkomma i denna fråga.

Detta betänkande tar upp de motioner som vill ha ett upphörande av sambolagstiftningen, bl.a. motion L410, och att en ny typ av sambolag ska bli tillämplig endast då parterna träffat ett särskilt avtal härom. Det skulle då enligt motionärerna en gång för alla stå klart för vilka och i vilka lägen sambolagen skulle tillämpas.

När det gäller sambolagen har en kommitté haft uppdraget att utvärdera lagen om sambors gemensamma hem. Kommittén har föreslagit en hel del förändringar och förtydliganden i sambolagen. Det är i dag otydligt och tveksamt om sambor enligt sambolagen kan träffa avtal. Det behövs ett klargörande i denna fråga och också om ifall endast visst samborättsgods ska ingå i bodelningen, medan annan egendom som i och för sig är bodelningsbar ska hållas utanför. Kommitténs uppfattning är att sambor liksom makar ska kunna ingå sådana avtal.

Utskottet vill hänvisa till den vid sambokommitténs hearingar framförda kritiken mot sambolagen. Men det är ingen som därmed ansett att sambolagen skulle upphävas. Även om bodelningsresultatet i många fall har bedömts som orättvist, har sambolagen varit till hjälp för den svagare parten i många fall.

Sambokommittén har bedömt att sambolagens övergripande syfte att bereda den svagare parten ett minimiskydd vid samboförhållandes upplösning ska bestå. Utskottet vill avvakta den fortsatta beredningen av kommitténs förslag och avstyrker dessa motioner.

Till sist vill jag nämna motion L420 som vill att riksdagen ska tillkännage för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om klarläggandet av hur och i vilken utsträckning de tyska rasistiska Nürnberglagarna kom att tillämpas i Sverige.

Genom utredningstjänsten har jag fått uppgift om att sakuppgifterna i motionen stämmer med verkligheten rörande historien om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmyndarskap just på grund av Sveriges internationella förpliktelser till följd av den s.k. Haagkonventionen om äktenskap från 1902.

Det ankommer delvis på det fortsatta arbetet i Sverige att genom olika forum lyfta fram sanningen om den mörka tid som härskade i Europa på 30- och 40-talen. Man kan också tycka att frågan som motionärerna har lyft fram om Sveriges tillämpning av internationella överenskommelser snarare torde vara en fråga för konstitutionsutskottet än för lagutskottet. Men självklart måste dessa frågor ständigt belysas, debatteras och lyftas fram i olika forum.

I detta betänkande föreslår kommittén att ett nytt kunskapscentrum, Forum för levande historia, inrättas. Kommittén för levande historia har nyligen överlämnat detta förslag till chefen för Kulturdepartementet. Självklart ska det övergripande målet för detta forum vara att stärka viljan hos var och en att aktivt verka för alla människors lika värde och att behandla frågor som rör demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter med utgångspunkt från Förintelsen.

Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan i betänkandet och avstyrker samtliga motioner.

Anf. 44 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Fru talman! Jag vill säga tack till Marina Pettersson som lyfte fram frågan om åldersgräns för äktenskap. Jag tycker att det är mycket bra, för det här är väldigt viktiga motioner.

Jag vet att med nuvarande lagstiftning finns det väldigt små möjligheter att förhindra att unga invandrade kvinnor gifter sig i andra länder mot sin vilja.

I ett demokratiskt land med ambitioner att vara både jämlikt och jämställt är det klart att vi måste utforma regler så att även de invandrade unga kvinnorna kan ha ett självbestämmande över sina liv. De ska kunna känna samma trygghet som vi andra och kunna göra sitt eget val av partner när de är mogna för det. Därför tycker jag att vi allesammans har ett mycket stort ansvar att diskutera denna fråga.

Jag är aktiv i Sveriges största kvinnoförbund, Centerkvinnorna, och vi känner speciellt för alla kvinnor som inte har möjligheter att bestämma över sina liv. Den här 15-årsgränsen i den gamla lagstiftningen från 1904 bör man naturligtvis se över. Jag är också medveten om att det här är en fråga som rör andra länder. Det är en internationell fråga. Men jag vill skicka med till Marina Pettersson, som representerar regeringspartiet, att hon borde försöka påverka den utformning och beredning som nu sker där man lyfter upp den här frågan internationellt.

Anf. 45 MARINA PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! Det Viviann Gerdin säger är ju ytterst angeläget. Vi ser också inom socialdemokratin på det här med största allvar. Det är otillfredsställande att barnäktenskap förekommer i Sverige. Vi jobbar helt enkelt med frågan.

Anf. 46 BERIT ADOLFSSON (m) replik:

Fru talman! Jag vill hänföra min replik till den motion som två moderater har lagt till det här betänkandet där man säger att det är väldigt många unga flickor som gifter sig. 1999 var det 367 flickor under 18 år varav 332 var av utländsk härkomst. Jag vet att jag och Marina Pettersson har samma uppfattning om det här, men man kan kritisera regeringspartiet för att kvinnor under så lång tid har varit skyddslösa i det här sammanhanget och för att man låtit detta bero så länge. Jag undrar om det tidigare har funnits diskussioner på det här området hos socialdemokraterna. Varför har man väntat så länge?

Anf. 47 MARINA PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag kan inte hålla med Berit Adolfsson om att vi har väntat särskilt länge. FN:s barnkonvention, som vi har införlivat och ratificerat i Sverige, tar också upp sådana här saker. Jag menar att vi måste jobba för det här oavsett vilka partier vi tillhör. Självklart har socialdemokraterna sett det här och tyckt att det har varit ett allvarligt problem.

Det är inte helt lätt eftersom det finns olika sätt att kringgå det här. En del åker till hemlandet och gifter sig och tar med sig flickorna hit till Sverige. Sedan finns det faktiskt också flickor som kommer hit som har varit gifta några år och som har ett eller två barn. Det är många problem i samband med den här frågeställningen som måste belysas och utredas för flickornas bästa.

Anf. 48 BERIT ADOLFSSON (m) replik:

Fru talman! Jag håller helt med Marina Pettersson här. Vi är överens i denna fråga.

En fråga som vi däremot inte är överens om är sambolagen och det avtalslösa tillståndet när man lever tillsammans. Marina Pettersson säger att den här lagen har varit bra för svaga människor, alltså för den svagare parten. Då undrar jag: Hur kan ett avtalslöst förhållande vara bra för en svag part? Skulle det inte vara bättre om det fanns ett avtal så att man visste vad som gällde?

Anf. 49 MARINA PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! Ja, Berit Adolfsson, på den frågan vill jag svara att visst kan man avtala. Man kan ju avtala bort bodelningsregeln i ett samboförhållande. Det finns det en möjlighet till redan nu.

Anf. 50 PER LANDGREN (kd):

Fru talman! Alf Svenssons och min motion handlar om det goda samhället och om hur vi alla gemensamt kan motverka diskriminering, våld, förakt etc. – kort sagt det som Ana Maria Narti kallade ”det onda”. Låt mig granska utskottets förslag till avslag på s. 35 i betänkandet. Det står, om ni följer med, på nedre delen av sidan att den föreslagna värdekommissionen inte är en framkomlig väg.

Denna negation sönderfaller i fyra argument. Det första är att det ska föreligga ”en risk för att bara tillsättandet av en statlig kommission av många kan uppfattas som ett försök att lägga fast en för alla människor gemensam syn på de frågeställningar som förts fram av motionärerna”.

Då vill jag bara erinra om att det på andra sidan står, mycket riktigt utifrån vår motion, att en värdekommission i sitt arbete ska ha sin utgångspunkt i de etiska ståndpunkter som vi redan har intagit i grundlagen och internationella konventioner som FN:s deklaration om mänskliga fri- och rättigheter. Det här argumentet faller alltså i den meningen att en gemensam syn redan finns i det internationella samfundet. Det finns inskrivet i grundlagen. Eller är någon här beredd att börja ifrågasätta rättighetskatalogen i grundlagen? Nej, knappast.

I fråga om det andra argumentet, om vi synar detta, står: ”Det kan inte heller uteslutas att samtal och diskussioner i andra sammanhang kring grundläggande mänskliga värden avstannar och det synsätt som kommer till uttryck i kommissionen blir allena rådande.”

Om vi tar det här med att det i andra sammanhang skulle ”avstanna” så är det naturligtvis en ren spekulering. Jag tror inte att ni spekulerar på samma sätt när det gäller Levande historia eller andra projekt, låt oss säga Grundvärdesprojektet i skolan. Sedan har vi detta med ”allena rådande”. FN:s deklaration om mänskliga fri- och rättigheter utgår från det inneboende värdet i varje människa, alltså det mest fundamentala etiska värde vi kan tala om. Skulle det vara negativt om det blev allena rådande, fru talman? Skulle det finnas en risk i att människovärdet blev allena rådande i Sverige?

Så till det tredje argumentet: ”Vad en värdekommission kan lägga fast kan dessutom endast bli redovisningar av uppfattningar hos enskilda ledamöter i en statlig kommitté.” För att hårdra det, egentligen handlar det kanske inte om att hårdra men jag vill vara lite fin i kanten, så kan ju detta tolkas som, eller vara ett uttryck för, att det inte finns någon kunskap att hämta i etik över huvud taget, att det inte finns något som är rätt eller fel. Det är det som kallas för non-kognitivism, att etik i princip bara är mänskliga påfund som inte alls har med livet och verkligheten att göra.

Låt mig säga att jag *tolkar* den här meningen, men jag försöker ändå läsa ut vad som faktiskt står där. Det skulle alltså vara ett ställningstagande som går mot FN:s deklaration om mänskliga fri- och rättigheter. Där slår man ju fast en etik, en moral. Det har vi i grundlagen också.

Det fjärde argumentet lyder: ”Därtill kommer att det inte går att bortse från att kommissionens slutsatser kan bli – – – ointressanta.” Förut var det en risk för att de skulle bli allenarådande, och här är det en risk att de ska bli ointressanta. Vilket ben ska utskottet stå på? Är det förresten ointressant att debattera och diskutera de grundvärden som mänskliga fri- och rättigheter går tillbaka på? Jag måste säga att jag blev besviken och lite beklämd över kvaliteten på argumenten.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 10 §.)

8 § Några frågor om arv och testamente

Föredrogs
lagutskottets betänkande 2000/01:LU14
Några frågor om arv och testamente.

Anf. 51 BERIT ADOLFSSON (m):

Fru talman! Det här är ett litet sött betänkande med bara tre motioner. Jag ska inte bli långrandig om det. Jag vill yrka bifall till reservation 2 under mom. 2. Den handlar om arvsrätt för kusiner. Vi har lagt fram den här motionen förut, och vi tror att tiden snart är mogen för att ge kusiner arvsrätt. Det är signaler som vi får ute i samhället. Många stöder den här motionen. Anledningen till att vi vill ha arvsrätt för kusiner är att när ingen annan släkting finns i livet ska man kunna få arvsrätt för den släkt som ändå finns. På så vis kan släktbanden stärkas.

Om man ser på de människor som kommer hit till Sverige som invandrare ser vi vilken funktion släkten har och hur det sociala och ekonomiska skydds nätet förstärks. Jag kan tänka mig att när dessa människor uppfattar att de inte har arvsrätt efter varandra blir de bestörta. Det kan vara så att en hel familj utplånas genom en olycka och att man inte har skrivit något testamente.

Utskottsmajoriteten skriver i betänkandet att Allmänna arvsfonden i sin allsmäktighet kan ändra på detta om det visar sig att det finns starka skäl. Men det som jag har fått veta från allmänheten under den här tiden är att det minsann inte är det lättaste att diskutera med Allmänna arvsfonden. Man behöver väldigt starka bevis och helst ett testamente för att kunna rucka på de pengar som finns i Allmänna arvsfonden.

Jag yrkar bifall till reservation 2.

Anf. 52 MARINA PETTERSSON (s):

Fru talman! Vi behandlar nu betänkande LU14, *Några frågor om arv och testamente*. Det är tre motioner som har väckts under den allmänna motionstiden år 2000, och de rör laglottsinstitutet, arvsrättens utsträckning och möjligheterna att registrera testamenten.

Redan nu vill jag yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Fru talman! Man kan leva som förälder under många årtionden. Barnen växer upp, och man ser dem bilda egna familjer. Barnbarnen kom-

mer. Vi får ofta se både dem och barnbarnsbarnen växa upp. Detta beror på att vi har ett friskare liv och lever längre. Under denna långa tid kan det inträffa att det skär sig mellan föräldrar och barn. Att en släktfejd inträffar kan bero på både stora och små saker. Ibland är det barnen som inte kommer överens med sina föräldrar, och ibland är det föräldrarna som inte kommer överens med sina barn.

I en motion som behandlas i detta betänkande har krav rests på att laglotten ska tas bort. Stig Rindborg har i motion L409 anfört att laglotten ska tas bort när barnen nått den ålder då föräldrarna inte längre är försörjningspliktiga.

Oavsett varför motionären anser att laglotten ska tas bort är det så att laglotten värnar de barn som föräldrarna kanske aldrig har sett, de barn som föräldrarna aldrig har brytt sig om, de barn som är särkullbarn och de barn som föräldrarna har förskjutit. Lagen måste också generellt ta hänsyn till de flestas väl och ställa sig också på den svages sida, för att största möjliga rättvisa ska kunna skipas.

I det delbetänkande som har kommit från Ärvdabalksutredningen har man inte funnit annat än att 1988 års förändringar i arvsordningen synes stå väl i överensstämmelse med allmänhetens rättsuppfattning.

Utskottet anser inte att laglottsinstitutet som sådant bör avskaffas. Utskottet förutsätter att en genomlysning av laglottsinstitutet aktualiseras inom ramen för det fortsatta arbetet med beredningens slutbetänkande.

Fru talman! I denna motion anser Stig Rindborg och Moderaterna att staten inte genom lagstiftning ska lägga sig i hur föräldrar önskar disponera sin egendom efter sin bortgång. Utskottet har i sitt ställningstagande gjort bedömningen att laglottsinstitutet inte ska avskaffas. Om en närmare genomlysning som aktualiseras av Ärvdabalksutredningen visar sig vara påkallad förutsätter utskottet att detta görs inom den ramen just i den fortsatta beredningen av utredningens slutbetänkande.

Vad beträffar kravet i motion L408 att kusiner skulle få arvsrätt, som Stig Rindborg också står för, hävdar han – tvärtemot den förra motionen, som jag har pratat om – att man ska ta bort arvsrätten för barn som föräldrarna inte har försörjningsplikt för.

Jag läser ur motionen: ”Genom familjen får individen ett historiskt sammanhang, förankring och ett kontaktnät över generationsgränserna”. Några rader längre ned står det: ”En lagändring om att återinföra arvsrätt för kusiner skulle ytterligare kunna förstärka den känslomässiga och praktiska betydelse som familjen och släkten enligt vår uppfattning bör ha.”

Fru talman! Med detta lilla anförande vill jag yrka avslag på motionerna och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 53 STIG RINDBORG (m):

Fru talman! Jag vill uppehålla mig vid två arvsfrågor, och den första gäller just kusiners arvsrätt. 1928 tog man bort kusiners arvsrätt. Det har gått en hel del tid sedan dess. Jag vill konstatera att på den tiden bestod barnkullarna ofta av 8–10 barn, och kusinerna var 40–50 stycken. Kommunikationerna var över huvud taget betydligt sämre än i dag. I dag är släkten ofta bestående av ett eller två barn i familjen, och kusinskaran är en handfull.

Jag tycker att det är dags att se över den här frågan och bedöma hur det hela slår i förhållande till den nära slakten. Det sägs att kusiner inte är så nära släkt, att man knappt känner dem. Det är möjligt att det var så 1928, men jag har 50–60 kusiner, och jag känner alla väl. Mina barn har däremot bara några kusiner, för de lever i den tid som är nu.

Jag tycker att man ska se över det här. Om exempelvis en familj är ute och reser med bil, vilket är vanligt, och det händer en olycka där alla avlider finns det måhända inga andra arvingar än kusiner – om de hade arvsrätt. Jag tycker att man bör överväga om det är riktigt att då säga att staten med sina institutioner ska gå in och ta hand om detta i stället.

Jag yrkar inte bifall till det här förslaget. Elizabeth Nyström och jag har velat väcka frågan för att se hur den kan utveckla sig. Jag tror att den kommer att bli föremål för diskussioner. Jag yrkar inte bifall därför att det har redan gjorts, och jag biträder det yrkandet.

I nästa fråga yrkar jag inte bifall, för jag vill spara tid. Det är en fråga som kommer att aktualiseras ytterligare, såvitt jag förstår, genom att Ärvdabalksutredningen anser att en mer grundläggande genomlysning av laglottsinstitutet bör komma till stånd, vilket redovisas på s. 4 i betänkandet.

Jag har den enkla synpunkten att om en person har rätt att ingå vilka avtal han vill – jag tycker att det är en grundpelare i vårt samhälle – beträffande sina tillgångar ska den rätten inte helt plötsligt beskäras när han avlidit. Även om han har skrivit att han vill disponera över sina tillgångar på ett visst sätt har han bara rätt att disponera över hälften om han har bröstarvingar.

Jag tycker att det är dags att överväga om man inte ska nyansera det här ingreppet. Elizabeth Nyström och jag är överens om att det är viktigt att det blir en genomlysning. Man kan ta upp många exempel på hur det här kan slå i olika lägen.

Klart är i alla fall att om jag skriver ett testamente gäller inte detta mer än till hälften om jag har bröstarvingar som vill annorlunda. Ta bara exemplet att jag driver ett mindre företag och vill att de som arbetar i företaget tillsammans med mig ska ta över företaget. En sådan disposition kan jag inte göra. Jag har förvisso ett bekymmer utöver att jag har en laglottinskränkning, och det är skatten. Jag tycker inom parentes att man ska ta bort skatt på arv. Då blir det lättare över huvud taget att låta småföretag gå vidare. Förvisso kan den som är duktig på juridik och liknande redan i livet ta bort möjligheterna för bröstarvingar genom att skapa stiftelser, om företaget inte är alltför litet, som sedan sköter och driver företaget. Men jag tycker att jag ska ha rätt som ägare till tillgångar att förfoga över dem.

Jag är medveten om att om barnen är omyndiga och jag är försörjningsskyldig kan det vara befogat. Motionen går ut på att det är icke-försörjningspliktiga barn – för vilka jag alltså har försörjningsplikt – som är aktuella. Den går helt enkelt ut på att det är personer som själva är myndiga och kan ta hand om sitt. Visst är det strid om arv och liknande, men det ska väl inte ligga till grund för en lagstiftning som förhindrar en utveckling där jag själv får förfoga över det jag till äventyrs har kunnat skapa och på det viset på bästa sätt låta det få en fortsättning.

Det gör att jag tror att det kommer att bli mer debatt om det här i framtiden. Men jag tror inte att tiden är mogen för att nu begära votering. Det kommer vi också att spara tid på att slippa.

Prot. 2000/01:75
7 mars

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 10 §.)

9 § Författningsfrågor

Författningsfrågor

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande 2000/01:KU11
Författningsfrågor.

Anf. 54 NILS FREDRIK AURELIUS (m):

Fru talman! Den viktigaste av alla de författningsfrågor som behandlas i detta motionsbetänkande handlar om domstolarnas lagprövningsrätt, inklusive borttagande av det s.k. uppenbarhetsrekvisitet, som jag snart ska återkomma till. Sveriges inträde i EU har aktualiserat författningsdebatten och då inte minst frågorna om maktindelning. Bland de många publikationer som behandlar dessa frågor kan t.ex. nämnas antologin *Maktindelning*, den första av Demokratiutredningens många forskarvolymmer.

Inrättandet av en i väsentliga avseenden fristående riksbank kan, liksom nu senast beslutet om en fristående riksrevision, ses som ett uttryck för krav på en bättre maktindelning. Denna tradition har annars historiskt sett inte varit så stark i Sverige, även om de fristående ämbetsverken och de åtminstone på papperet självständiga kommunerna finns med redan i 1809 års regeringsform som ett exempel, kan man säga, på maktindelning. Mötet med den kontinentala traditionen har nu fört upp dessa frågor på dagordningen. Bakom den politiska diskussionen kan den filosofiskt intresserade finna den gamla motsättningen mellan rättspositivism och värdenihilism å ena sidan, och mera naturrättsligt färgade föreställningar å den andra.

Den inhemska konstitutionella debatten har under senare år bl.a. handlat om huruvida det är rimligt från ett medborgarperspektiv att Sverige klamrar sig fast vid uppenbarhetsrekvisitet samtidigt som rättsutvecklingen i Europa går i motsatt riktning. Man kan med fog hävda att skyddet för de medborgerliga fri- och rättigheterna får substans först när det finns en reell möjlighet för domstolar och andra rättstillämpade organ att underkänna lagstiftning som kränker dessa rättigheter. Denna skyldighet har svenska domstolar och myndigheter i dag, men endast i de fall där lagstiftningen uppenbart kränker individers och företags rätt. Att lagstiftning kränker medborgarnas rättigheter lite lagom får vi alltså tåla, som en ledare i Svenska Dagbladet ironiskt uttryckte det i förra veckan.

Varken EG-rätten, som har företrädare framför svensk lag, eller Europakonventionen, som gäller som svensk rätt, kräver att brister i lagstiftningen ska vara uppenbara. Såväl Europadomstolen i Strasbourg som EG-domstolen i Luxemburg kan redan underkänna svenska lagar oberoende av uppenbarhetsrekvisitet, medan svenska domstolar bara kan göra det om lagstiftningen bygger på EG-rätt. Det är med andra ord ganska tydligt att uppenbarhetsrekvisitet är överspelat efter Sveriges EU-inträde.

Reservanterna gör ett desperat försök – det finns nämligen reservanter från s och v på denna punkt – att hävda att uppenbarhetsrekvisitet fortfarande kan fungera i så att säga inhemska sammanhang, men detta övertygar inte. Det är inte längre möjligt att upprätthålla skillnaden mellan svensk och europeisk rätt på det sättet.

Docent Joakim Nergelius, en känd debattör i dessa frågor, har i artiklar och även vid ett KU-seminarium i fjol menat att genombrottet kom när Demokratiutredningen för ett år sedan föreslog att domstolarnas rätt att underkänna lagar ska stärkas och kravet på uppenbart fel tas bort. Det förtjänar att understrykas att den parlamentariskt sammansatta utredningen var enig på denna punkt. Man kan säga att Demokratiutredningens ställningstagande växte fram som en naturlig följd av resonemang om en juridisk kvalitetssäkring, som man uttryckte det, som ett led i en bättre fungerande demokrati. Detta ledde till krav på en större rättssäkerhet för individer och kommuner i deras mellanhavanden med staten.

Enligt en traditionell vänsteruppfattning i Sverige kan större domstolsmakt uppfattas som en demokratisk förlust. Fragment av denna åsikt kan vi finna i reservation 12 av s och v. Enligt min mening är detta emellertid en missuppfattning. En bättre maktindelning är till att börja med inget nollsummespel, som bl.a. professor Olof Petersson har framhållit. Framför allt är det ändå så att det är riksdagen som stiftar lag. Det är inget konstigt i att vissa lagar, demokratiskt beslutade av riksdagen, underordnas andra lagar i en normhierarki. Grundlagarna har ju också stiftats demokratiskt. Portalparagrafen till regeringsformen slår som bekant fast att makten utövas under lagarna. Domstolens uppgift blir att pröva om det som vi kan kalla vardagslagstiftningen stämmer med grundlagen. Politikerna har förstås alltid möjligheten att ändra en lag som inte bestått provet eller att ändra grundlagen.

I en förlängning kan övervägas om en författningsdomstol kan bidra till något mer. Vi har för vår del markerat en öppenhet i frågan om hur en författningsdomstol ska konstitueras. En möjlighet kan vara att låta domare ur Högsta domstolen och Regeringsrätten bilda en sådan domstol. Det är för övrigt intressant att se hur reservanterna försöker tona ned det nuvarande lagrådets roll, vilket ju kan förefalla paradoxalt. Normalt brukar man hävda att det minsann räcker med lagrådet som garant för att grundlagarna respekteras. Reservanterna förefaller också dåligt medvetna om hur det ser ut i vår omvärld. Jag citerar ur reservanternas alternativtext: ”Utskottet vill erinra om att författningsdomstolar främst förekommer i förbundsstater. Författningsdomstolens viktigaste uppgift i Tyskland är att slita kompetensvister mellan delstater och förbundsrepubliken.”

Nu är det faktiskt så att Tyskland inte bara har författningsdomstolen i Karlsruhe, som reservanterna verkar tro. Denna i och för sig viktiga domstol reglerar bl.a. tvister mellan staten och de s.k. länderna, delstaterna. Men dessutom har alla delstater egna författningsdomstolar. Inom EU för övrigt har Italien, Luxemburg, Portugal, Spanien och Österrike författningsdomstolar, och Belgien, Grekland och Frankrike liknande institutioner. I länder som nyligen befriats från diktatur, t.ex. i östra Europa, är författningen och författningsdomstolen viktiga instrument för att bevara rättsstaten, men förvisso inte bara där. Vid KU:s besök i Syd-

afrika kunde vi märka exempelvis vilken stor betydelse författningsdomstolen där tillmättes.

Jag tror att det vore önskvärt om vi kunde få en uppslutning från exempelvis socialdemokraterna i en fortsatt debatt om en eventuell författningsdomstol och om hur den ska utformas. Nu tycker jag att man lite väl enkelt väljer att bara ställa sig vid sidan av.

Reservanterna skriver vidare om det önskvärda i att författningsförändringar beslutas i stor enighet. Ja då, det finns anledning att instämma i den synpunkten, men det som vi nu har att ta ställning till är ju inte det slutliga avgörandet utan frågan om en utredning.

Också i en annan fråga reserverar sig s och v, nämligen den som gäller folkomröstningar. Majoriteten menar att folkstyrelsen kan vitaliseras genom att medborgarna i folkomröstning deltar i och påverkar besluten på ett tydligare sätt. Folkomröstningar kan alltså vara ett gott komplement till den representativa demokratin. En parlamentarisk utredning bör därför följa upp 1996 års folkomröstningsutredning.

Enmansutredaren, som lämnade sitt förslag 1997, menade bl.a. att det borde bli möjligt att anordna beslutande folkomröstningar utöver vad som är möjligt för närvarande. Beredningen av hans förslag har emellertid enligt uppgift från Regeringskansliet – som det heter – avslutats, vilket innebär att ingenting kommer att hända vidare, om inte riksdagen tar initiativet genom en hemställan till regeringen. Det är också detta som utskottets majoritet föreslår.

Fru talman! Åtskilliga intressanta frågor behandlas i detta betänkande, men då de flesta har avhandlats tidigare, och kanske inte bara en gång, har jag valt att koncentrera mig framför allt på förslaget om att utreda en bättre lagprövning. När det gäller antalet riksdagsmän, som vi från moderat sida vill reducera till det rimligare antalet 249, vill jag dock än en gång framhålla det godtyckliga i att antalet ledamöter i dag, år 2001, ska vara bestämt av hur många ledamöter som skulle avgå med pension när första och andra kammaren slogs ihop.

Slutligen några ord om en fråga där utskottet till slut enades – efter viss och inte så liten diskussion om formuleringar – nämligen beträffande författningsregleringen av adeln. Enligt utskottets mening ”finns det skäl att pröva förutsättningarna för och konsekvenserna av en ändring av den nuvarande regleringen”. Det är en ganska öppen skrivning. Jag vill påpeka att med tanke på att den gällande regleringen utgår från överenskommelser som ingåtts mellan staten och adeln bör en eventuell ändring ske efter samtal mellan de inblandade parterna. Om detta kan man tala mycket om man vill det, men det har att göra med både 1809 års regeringsform och regeringsformen.

Det faktum att riddarhusordningen och privilegiebrevet publiceras i offentligrättslig ordning i SFS har uppenbarligen upprört känsliga radikala sinnen, som här tycker sig ha upptäckt ett övergrepp. Man kan möjligen tycka att det finns åtskilligt annat att vara upprörd över här i världen, men sinne för proportioner är nu en gång för alla inte något som automatiskt följer av ett radikalt engagemang.

Hur som helst har det varit intressant att ta del av frågan i utskottet. Det har också varit intressant att läsa inlagorna från riddarhuset till utskottet. Det är slående att de gamla privilegierna från 1723 i stor utsträckning bestod av sådant som numera inte är så exklusivt, som t.ex.

förmånen att få befinna sig utomlands utan särskilt tillstånd. Som säkert många här erinrar sig var det i vissa länder en förmån som för inte så få år sedan endast betrodda medlemmar av kommunistpartiet hade.

Tillåt mig att här anföra en lite långtgående historisk analogi. Den intressanta brevväxlingen med riddarhuset gör att man får en ny blick på saker som för inte alltför länge sedan var aktuella i vår omvärld. Lite tillspetsat kan man väl säga att kommunistpartierna i många av våra grannländer för inte mycket mer än tio år sedan utgjorde ett slags realsozialistiskt adelskap. I historisk belysning blir åtskilligt i vår samtid tydligt.

Fru talman! Jag står naturligtvis bakom alla de moderata ställningstagandena men yrkar för tids vinnande bifall endast till reservation 1.

Anf. 55 KENNETH KVIK (v):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservation nr 10 om statschefens ställning och om införande av republik. Mats Einarsson kommer att tala ytterligare om den reservationen. Jag yrkar också bifall till reservation nr 12.

Många ärenden i det här betänkandet är stora, principiellt viktiga och intressanta. När jag så här i efterhand ser på betänkandet blir jag en smula ångerköpt över att inte aktivt ha verkat för en uppdelning av detta, så att olika frågor hade kunnat lyftas fram i skilda debatter. Man får aningen göra val eller argumentera mycket kortfattat och telegrammatiskt. Jag ska försöka göra några val.

Också en annan sak är jag kanske delvis ångerköpt över, nämligen att vi skrev ihop oss om adeln. Alla partier utom Moderaterna ville egentligen avskaffa den offentlighetsliga regleringen av adeln, men Moderaterna kunde sys in i enigheten genom att vi valde lite mera öppna skrivningar. Utskottsmajoritetens syfte är emellertid att adelns kvarstående offentlighetsliga position ska avskaffas. Det bör klart framföras, inte minst mot bakgrund av det som sagts av föregående talare.

Författningsfrågor, som behandlas i detta betänkande, gäller i djupaste mening demokratin och demokratisynen. Representativ demokrati, dvs. att folket ska kunna välja och vraka representanter till en folkförsamling, t.ex. riksdagen, som styr riket är relativt ny. Ända in på 1700-talet var direktdemokrati den enda form som man kunde tänka sig, och därför ansågs också demokratiskt styrda stater vara en ren utopi. Sedan växte sig tanken på en folkrepresentation allt starkare, men den kom egentligen ur två olika liberala eller motsvarande filosofiska strömningar.

Den ena strömningen, kanske framför allt representerad av Bentham, hade den inställningen att folket inte var förmöget att styra sig självt och att det därför behövde representanter. Det var kanske en variant av vad den konservative statsmannen och ursprungsteoretikern Burke hade för sig, nämligen att flertalets välde alltid skulle leda till ett förtryck av minoriteten, dvs. överklassen.

Den andra strömningen såg det hela som en mera praktisk fråga. Folket kan styra, men ett stort land kan inte styras på stormöten eller genom ständiga folkomröstningar om lagstiftningens alla konkreta detaljer. Därför måste det väljas representanter för folket – ett folk som dock självt är fullt förmöget att ta ansvar och ett folk som därför ska ha rätt att välja och även avsätta representanter. Denna syn som gick i mera radikal

liberal riktning, till att börja med, fördes fram av filosofen John Stuart Mill.

Ur dessa båda riktningar stammar två positioner som gör sig gällande i dagens debatt. Den första har sina rötter i den mera konservativa synen. Demokratien måste förses med gränser och regler som begränsar området för majoritetens beslut. Över folkets valda representanter bör ställas höga krav som kallas oberoende experter, som ska övervaka att majoritetens företrädare håller sig inom vissa gränser. Man vill införa olika former av minoritetsveton, man vill skapa författningsdomstolar eller liknande organ för att omintetgöra majoritetens vilja, försåvitt den anses strida mot vissa regler.

Denna typ av ståndpunkt brukar kallas för konstitutionalism. Ståndpunkten är inte kontroversiell när det gäller demokratins eget område. Majoriteten ska naturligtvis inte få fatta sådana beslut som skulle hindra minoritetens möjlighet att själv kunna bli majoritet. Majoriteten får inte upphäva demokratiska fri- och rättigheter. De ska gälla för alla. De får i princip inskränkas bara för att skydda andras rättigheter, dvs. den enes yttrandefrihet blir illusorisk om den andre ständigt får överrösta henne eller honom.

Konstitutionalismen företrädde främst av högerkrafter för att begränsa demokratins och politikens möjligheter i stort. Den är en mera konstitutionell-juridisk variant av de nyliberala angreppen på folkstyrets utrymme.

Mot detta står folksuveränitetens princip, som hävdar att av folket avsättbara och valda representanter ska ha makt över politiken i dess helhet. Inskränkningar i majoritetens makt ska i princip tillåtas av hänsyn till minoritetens oförytterliga rätt att kunna bli majoritet. Enligt denna uppfattning ska emellertid folkmajoritetens åsikter direkt kunna omsättas i praktiken. Folket tillmäts kapaciteten att rösta bort den majoritet som gör övertramp mot demokratien. De folkvalda ska vara ansvariga inför folket. De ska inte vara ansvariga inför förment oberoende experter och domare som förutsätts stå över folket. Det finns nämligen inte några socialt och politiskt oberoende personer. Alla har en social identitet, finns i ett socialt sammanhang och har en tillhörighet. Experterna är, som regel, lierade med och själva en del av den överklass som vill bevara den bestående ordningen.

Höger och vänster har alltid grupperat sig kring dessa positioner. Även borgerligheten, Folkpartiet, Centerpartiet, har haft en folksuveränitetsådra och tradition, medan Moderaterna har dragit åt det andra hållet.

Det finns också av olika historiska skäl betydande internationella skillnader. I Sverige har vi med lång tradition från de olika ståndens representation osv. kommit till en tradition där folksuveränitetstänkandet utgör en grund för vårt författningstänkande. I andra länder är det tyvärr inte så, och där har man också baserat mycket av författningarna på Montesquieus maktodelningsfilosofi.

Detta går igen ganska tydligt i betänkandet. I moderaternas reservation nr 1, som de dessbättre är ensamma om, uttrycker de att det finns två synen på demokratien och att de företräder en maktodelning, dvs. de vill ändra på tänkandet om folksuveräniteten. Det är samma tankegång som går igenom i det som har blivit utskottsmajoritetens skrivning om att införa en författningsdomstol. Det tragiska är att partier som man trodde

skulle förstå folksuveräniteten – t.ex. Miljöpartiet, som av dessa demokratiska skäl har varit motståndare till EU, EMU, systemet med en s.k. oberoende riksbank – inte har förstått de principiella konsekvenserna av sin politik. Det är också tråkigt att Centerpartiet med sina folkrörelsetraditioner inte riktigt lever upp till dem utan är angeläget om att gå in i den moderata fällan, liksom också Folkpartiet. Jag vill t.ex. hänvisa till ett studium av liberalen Svante Nycanders studier om domstolsmakten i USA – för att anföra någon Folkpartiet närstående person som har en mera klartänkt uppfattning.

Fru talman! Det är oerhört glädjande att socialdemokratin – vars majoritetsuppfattning i EU- och EMU-frågan och när det gäller Riksbankens ställning jag inte delar utifrån argumenten om folksuveränitet osv. – här har kunnat skriva ihop sig med oss med en, i min mening, mycket klar och bra reservation, nämligen reservation 12 om lagprövningsfrågor.

Det är klart att detta uppenbarhetsrekvisit i sig inte är den lyckligaste av alla lösningar. Men så länge vi har ett system där domstolarna ska ha en viss lagprövningsmakt är detta nödvändigt. Lagprövningsmakten borde rätteligen vara ägd av och skötas av riksdagen. Om någon skulle finna att en lag skulle strida mot grundlagen, skulle detta prövas av folkets valda representanter som är ansvariga inför folket och inte av domstolar, som på det sättet skulle försvaga folkstyret och urgröpa demokratin. Vi har enats om den riktningen i reservationen.

Detta innebär att vi yrkar avslag. Vi beklagar att det har blivit en minoritet. Ser man teoretiskt på frågan och hur partierna tidigare har grupperat sig kring frågan, borde det ha varit en majoritet som avvisar tankegången på en författningsdomstol, på att experter ska tukta folkstyret.

Det viktiga är att vi får en bra lagstiftning genom en bra beredningsprocess. Vi har en noggrann och bra beredningsprocess i Sverige. Det gör att vi får lagar som är hållbara och där lagprövningen sällan behöver användas.

Nils Fredrik Aurelius säger att det inte är möjligt att upprätthålla skillnaden mellan svensk rätt och EU-rätt så att vi kan ha kvar uppenbarhetsrekvisitet. Det är väl ändå en väl defaitistisk hållning, trots att vi är med i EU. Förvisso har EU på EU-områdena en lagstiftning som gäller över svensk lag, men fortfarande finns det en viss anledning att ha kvar svensk riksdag. Fortfarande finns det nationell lagstiftning på områden som EU-arbetet åtminstone inte ännu omfattar. Det gör att det faktiskt är möjligt att upprätthålla svenska regler, annars skulle riksdagen kunna packa ihop eller förminska – som moderaterna vill i en annan motion, som jag är glad att Nils Fredrik Aurelius inte yrkar bifall till.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till de nämnda reservationerna. Jag hälsar med tillfredsställelse att riksdagen nu kräver en utredning som ska göra att adeln upphör att vara ett offentligt subjekt.

Anf. 56 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Fru talman! Det är väl bäst att påpeka en gång till, att det faktum att vi från moderat sida inte brukar yrka bifall till samtliga reservationer inte är ett uttryck för att vi inte står bakom dem som vi har skrivit. Det är ett smidigt sätt – som borde spridas till andra partier – att stå bakom alla sina reservationer men yrka ”för tids vinnande” bifall till den första.

Det Kenneth Kvist i övrigt diskuterar om uppenbarhetsrekvisitet är ett mycket tunt försvar. Det är uppenbart att väldigt stora områden på grund av vårt medlemskap i EU har kommit att undandras från tillämpningen av detta rekvisit. Man kan fråga sig var det då är för mening med att ha det kvar.

Vad är det för speciell folksuveränitetspoäng i att en överprövning av lagar och beslut som kanske går emot den enskilde eller en kommun ska ske i Luxemburg eller i Strasbourg och inte i Sverige genom ett reglerat överprövningsinstitut – det kan vara en författningsdomstol?

Det är inte så att vi saknar lagprövning i dag. Jag vet inte om Kenneth Kvist tycker att vi ska ta bort också den vi har i dag för att få ännu starkare folksuveränitet. Ska vi t.ex. ta bort Lagrådet? Behövs det någon lagprövning över huvud taget? Det är en uppenbart orimlig hållning att denna inte kan vara till nytta i en demokrati, liksom för övrigt också maktindelning.

Det innebär inte att det inte är politikerna som bestämmer lagarna. Det innebär inte heller att det är någon annan än politikerna som fastställer grundlag. En sådan domstol, exempelvis en lagprövande instans, ska se till om vardagsjuridiken stämmer med det man mycket noggrant och enligt vissa procedurregler har bestämt ska vara grundlag.

Demokratin gäller naturligtvis ändå. Politikerna har alltid möjlighet att ompröva t.o.m. grundlagen.

Anf. 57 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Det är klart att jag som kritiker av det svenska medlemskapet i EU inte vill att några lagar ska överprövas av Luxemburgdomstolen. Men den frågan får falla tillbaka på dem som verkande för att vi hamnade som medlemmar i EU. Det kommer vi inte ifrån även om vi skulle införa mer makt och en ökad politisering av svenska domstolar. EU-domstolens avgöranden liksom EU-besluten gäller likväl ovanför dessa som en ytterligare instans inom EU-området, eftersom EU-rätt går före nationell rätt. Det hjälper alltså inte Nils Fredrik Aurelius i den här argumentationen.

Fru talman! Vi ska ha en lagprövningsrätt. Den ska vara mycket stark, men den ska utövas av framför allt riksdagen. Lagrådets ställning i främst den förberedande lagstiftningsprocessen är viktig, och den används. Lagrådet ger för det mesta mycket kloka synpunkter som förbättrar lagstiftningen. Vi får en kvalitet på lagstiftningen som i förhand ser till att de lagar som antas i mycket få fall kommer att vara tvivelaktiga från grundlagssynpunkt. Detta är helt avgörande.

Anf. 58 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Fru talman! Resonemanget om EU tror jag inte att jag behöver bemöta. Det är naturligtvis alltid svårt att sitta på flera stolar samtidigt, som Kenneth Kvist här visade.

Det är naturligtvis så med all lagprövning att den har en god effekt på det viset att den påverkar de beslut som ska fattas. Man har anledning att tänka efter före om den lag man tänker besluta om håller måttet i förhållande till de övernormer, de lagar i en normhierarki, som man tidigare har beslutat om.

I den meningen är det bra med lagprövning. Frågan är bara varför Kenneth Kvist just håller fast vid den lagprövning vi har i dag och absolut inte kan tänka sig att ha det som i många andra länder, som ändå får anses vara goda demokratier, och införa en mycket bättre lagprövning.

Eller är det så, Kenneth Kvist, att alla de länderna eller alla delstater i Tyskland, som jag nämnde, som har författningsdomstolar på något sätt är demokratiskt otillräckliga eller brister i folksuveränitet för att de respekterar att demokratiska vardagsbeslut ska kunna kontrolleras och överprövas mot grundlagen? Det kan väl ändå inte vara meningen.

Anf. 59 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Det är inte vår uppgift att recensera andra länder. Andra folk får anta sina författningar efter vad de anser vara bäst. Men i den svenska traditionen utgår vi från ett folksuveränitetstänkande. Det är viktigt att slå fast detta.

Fru talman! Den som sitter på flera stolar är i så fall Nils Fredrik Aurelius. Han vill in i EU, men han vill inte ha EU:s överprövning över svensk lag. Det är väl i varje fall antingen att vara demagog eller att ha en viss dikotomi i sin uppfattning.

Visst bör man revidera den nuvarande svenska modellen för lagprövningsrätt. Men samtidigt är det också ett värde i att vi har en enhällighet kring grundlagsfrågor. Man måste se detta som en sorts kompromissmakande med olika synpunkter där kanske ett visst inlag av maktindelning är ofrånkomlig. Det finns ändå en viss andel av riksdagen som propagerar för detta.

Vi ska ha en grundlag som ligger någorlunda fast och samlar en bred majoritet. Därför går det kanske inte att det ena eller andra partiet utifrån en ren princip dikterar eller tror sig kunna forma grundlagen. Det är ändå utomordentligt viktigt för debattens skull att vi klargör dessa skillnader och om det är folksuveräniteten som ska råda och riksdagen som på folkets vägnar ska utöva makt eller om det är s.k. förment oberoende experter som ska stå över folkets rösträtt och folkets representanter.

Anf. 60 INGVAR SVENSSON (kd):

Fru talman! Demokratin bärs upp i huvudsak av två viktiga fundament – människovärdesprincipen och insikten om människans ofullkomlighet. De yttre formella strukturerna som vi i dag diskuterar och som i sig är viktiga för en god demokrati måste vara underordnade dessa principer och bör vara praktiska konsekvenser av detta tänkande.

Fru talman! Eftersom vi människor har vår ofullkomlighet att kämpa med bygger den goda demokratin på att maktfullkomlighet och maktmissbruk bemöts genom flera relativt oberoende maktcentrum. Genom sådana skapas balans, jämvikt och korrigerande möjligheter. Vi har t.ex. konstitutionsutskottets kontroll av regeringen, vi har justitieombudsmännens kontroll av de offentliga myndigheterna och vi har revisionskontroller av olika slag. Vi har också nyligen beställt en s.k. oberoende revisionsmyndighet. Däremot har vi en relativt tandlös lagprövningsrätt, inte minst genom det s.k. uppenbarhetsrekvisitet.

Fru talman! Ett område som borde vara av intresse för en vitaliserad demokrati är subsidiaritetsprincipen. Det är bara tio år sedan jag var med om att föra in begreppet i den svenska politiska debatten. De flesta av oss

vet nu att det är en viktig princip inom EU och gemenskapsrätten. Den borde bli ännu tydligare och viktigare inom EU.

Jag tror vi skulle ha glädje av den principen även på det nationella planet. Att genomlysna den politiska kompetensen på de olika nivåerna utifrån den principen vore väldigt nyttigt. Den är ett utomordentligt arbetsverktyg för att analysera gränserna mellan det civila samhället och det offentligt reglerade samhället. Kanske skulle en sådan genomlysning också kunna leda fram till att vi fick tydligare gränsdragningar mellan kommuner, landsting eller regionfullmäktige och stat. Detta kommer en följande debatt lite senare i dag att handla om.

Fru talman! Demokratien behöver förstärkas på många områden. I dag ser vi också klara hot mot demokratien. Militanta grupper dyker upp i olika sammanhang. Jag ska här fokusera några områden som skulle kunna vitalisera och säkerställa sammanhangen i demokratien.

Fru talman! För ca 35 år sedan träffades en uppgörelse mellan de största politiska partierna om vårt valsystem. Detta var knappast någon gudomligt inspirerad uppgörelse utan en bister kompromiss baserad på tydliga intressen – kanske främst mellan Socialdemokraterna och Folkpartiet. Enkammarriksdagen skulle införas med 350 ledamöter. Att man kunde komma på en idé med ett jämnt antal ledamöter visar för övrigt att ofullkomligheten är tidlös, och det visar att även höga politiker kan göra felbedömningar i sina kompromisser. För övrigt är sista natten i Nice exempel just på den typen av ofullkomligheter. Men vi fick en enkammarriksdag, en gemensam valdag och en 4-procentsspärr.

Fru talman! Flera år efter uppgörelsen berättar Tage Erlander om varför spärren till riksdagen blev just 4 %. Det är ju sannerligen inte någon nivå baserad på relevanta demokratiska avvägningar. Nej, det var den krassa taktiska verkligheten som gällde och som avgjorde. Tage Erlander berättar att han ville hålla spärren på så låg nivå att kommunisterna – numera Vänsterpartiet – skulle kunna hålla sig kvar i riksdagen. Han berättar också att folkpartiledaren Bertil Ohlin hade ett annat intresse. Han ville ha en så hög spärr som möjligt för att hålla det dåvarande Kristens demokratiska samling – numera Kristdemokraterna – utanför riksdagen. Erlander föreslog 3 % och Ohlin 5 %, och sedan blev kompromissen 4 %. Där har vi spärrens metafysiska grund.

Föga anade väl Bertil Ohlin att om hans förslag vunnit gehör så skulle hans eget parti ha drabbats 32 år senare. Vi hade bara varit fem partier i riksdagen i ett sådant läge.

Fru talman! Vi kristdemokrater vet en del om spärrens förödande effekter, och Miljöpartiet har ju också fått smaka dess verkningar.

Dessa mandatfördelningsspärrar brukar motiveras utifrån behovet av stabila regeringsmajoriteter. Syftet sägs vara att undvika partisplittring. I och för sig finns det skäl som talar för att det vore bra med stabila regeringsmajoriteter – eller rättare sagt så *är* det bra med stabila regeringsmajoriteter. Men sådana tillhör faktiskt sällsyntheterna i Sverige, trots detta valsystem.

Det normala sedan 1970 års val har varit att Sverige har en minoritetsregering. Majoritetsregeringar har tillhört undantagen, och de har varit kortvariga. Det finns heller inga garantier för att stabila regeringsunderlag etableras bara för att det finns en kraftig mandatfördelningsspärr.

Mandatfördelningsspärrarna är inte heller någon garanti för att inte ett stort antal partier skulle kunna komma in i riksdagen.

Spärren har abrupta effekter. Dessa tröskel- eller falluckeeffekter är helt orimliga. De kan leda till att en mycket stor del av svenska folket saknar representation i landets parlament. Man kan ha förståelse för tanken att valsystemet inte ska uppmuntra till partibildningar utifrån opportunistiska vindar, men samtidigt är det viktigt att valsystemet heller inte diskriminerar nya politiska rörelser genom helt orimliga tröskeleffekter. Det måste finnas dynamik och möjlighet till vitalisering i det demokratiska systemet. Därför bör spärrsystemet avvecklas.

Man skulle kunna lösa problematiken med en intrappningsskala, men man kan ju också tänka sig andra system för att underlätta och vitalisera demokratin. För partier är det ju viktigare att ha någon representation i parlamentet än att stå helt utanför i ett system med kraftig initialspärr. Det är sant att små partigrupper i sig har svårt att greppa hela riksdagsarbetet. Jag vet det, eftersom jag var med och satt som politisk sekreterare åt Alf Svensson under åren 1985–1988. Vi var då ett litet gäng som försökte greppa hela riksdagsarbetet, så jag vet hur svårt det är. Men det var ändå viktigare att finnas här än att vara utanför parlamentet, även om det var jobbigt. Spärren ger ju i dag en möjlighet och en chans att få in nästan alla partier i utskotten, i varje fall om man vill ha ett ledamotsantal på 17. Men om man skulle få ett flertal partier strax ovanför 4-procentsspärren så skulle även det skapa problem.

Man ska komma i håg att det finns en 12-procentsspärr i valkretsarna, och att man kan bli etablerad i riksdagen genom att passera den. Då finns man ju också etablerad här i riksdagen, med svårigheter att följa den totala bilden. Det är alltså inte ett skäl i sig att utskottsrepresentationen kräver en 4-procentsspärr eller något liknande.

Det finns ett skräckscenario i den här bilden. Genom att titta på opinionssiffror osv. kan vi se att det mycket väl skulle kunna bli så att 12–13 % av väljarkåren, dvs. de som röstar, blev utan representation i Sveriges riksdag. Därför tycker vi kristdemokrater att det är rimligt att man tillsätter en utredning för att se över spärren. Det kommer ju att ta lite tid innan något sådant skulle kunna få effekt, men det skulle kunna beslutas om detta i samband med valet 2006 och träda i kraft lite senare.

I och med 1998 års val förefaller ju de två partierna som genom sin faktiska existens 1966 grundlade spärrnivån befinna sig en bra bit ifrån farozonen. Det är visserligen sant, som t.ex. Alf Ross noterar i sin klassiker *Varför demokrati?*, att demokratin växer fram därför att grupper kräver sin rätt. Men trots att vi kristdemokrater just nu befinner oss en bit från spärrgränsen anser vi att den är olycklig, och jag skulle inte vilja se den situationen att tre av riksdagen sju partier plötsligt skulle vara orepresenterade här i kammaren. Det ligger ju, som vår ordförande i KU brukar uttrycka sig, ”i farans riktning”. Det förvånar mig något att två av dessa partier inte inser det realistiska och allvarliga i situationen. Men jag förstår att prestigen sitter djupt i sammanhanget. Jag gläder mig ändå åt att Vänsterpartiet och Miljöpartiet har ställt sig bakom våra synpunkter i den här delen.

Jag yrkar bifall till reservation nr 5.

Fru talman! Ett annat område som skulle kunna bidra till att vitalisera det demokratiska tänkandet är förbättrade regler på folkomröstningssi-

dan. Vi har nu möjligheter till rådgivande folkomröstningar och vi har möjligheter till beslutande folkomröstningar i grundlagsfrågor. Efterhanderingen av de rådgivande folkomröstningarna har inte alltid varit ägnade att förstärka förtroendet för det politiska systemet. Jag kan nämna folkomröstningen om höger- och vänstertrafik och den om kärnkraften.

För några år sedan kom det ett tillkännagivande från konstitutionsutskottet om en utredning av folkomröstningsinstitutet, dels kom det ett 1993/94, dels ett 1995/96. Man tillsatte så småningom en expertutredning om detta, där professor Olof Ruin blev den särskilda utredaren. Betänkandet lämnades i mars 1997, men sedan har egentligen ingenting hänt. Den särskilda utredaren tog fram ett avsevärt underlag för sina bedömningar. I direktiven förutsattes faktiskt att resultatet av den särskilda utredarens arbete skulle leda vidare till en översyn av gällande regler och ett övervägande av författningsändringar. Det är vår inställning att det nu är dags att fullfölja det arbetet. Det är en så pass viktig författningsfråga att det utifrån det material som den särskilda utredaren har tagit fram är rimligt att den bereds i en parlamentarisk utredning. Det är därför glädjande att det nu finns en utskottsmajoritet för detta.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet i denna del.

Jag är för min del inte vän av folkomröstningar i tid och otid, men jag tror att ett förbättrat regelverk för folkomröstningar skulle öka respekten och förtroendet för det politiska systemet. Och jag förstår inte den uppenbara rädslan hos socialdemokrater och vänsterpartister för att utreda frågorna. Vad är det som är så farligt att utreda? Vi har ju kodexen att förändringar av det politiska systemet bör ske i bred enighet, så utredningen i sig utgör ju inte något akut faromoment. Är ni rädda för en utökad kunskap på området?

Fru talman! Vid i övrigt oförändrade förhållanden är ett stats- och samhällsskick mer demokratiskt ju fler relativt oberoende maktcentrum det omfattar och ju bättre jämvikt som föreligger mellan dem.

Fru talman! Detta synsätt har dessvärre inte varit alltigenom vägledande för uppbyggnaden av den svenska konstitutionen. I huvudsak har den moderna svenska traditionen byggts på den s.k. folksuveränitetsprincipen, som Kenneth Kvist var inne på tidigare, dvs. att all makt är koncentrerad till den folkvalda församlingen. I mindre grad har man fokuserat på maktodelningsprincipen.

Även om 1809 års regeringsform delvis anses bygga på ett maktodelningstänkande har det i liten utsträckning haft någon sådan konstitutionell effekt, bortsett från att riksdagen och regeringen i dag utgör två maktcentrum – dock intimt sammankopplade genom parlamentarismen. Den dömande makten har haft en underordnad ställning och kan knappast anses utgöra ett separat maktcentrum. Den blygsamma utformningen och användningen av lagprövningsrätten är ett exempel på detta.

En god demokratisk utveckling måste bygga på en klar maktodelning. Detta synsätt överensstämmer med den realistiska människosyn som säger att alla människor är ofullkomliga. Det måste finnas klara korrektiv mot maktmissbruk och maktkoncentration.

Det finns i dag en lagprövningsrätt inom den europeiska unionen. EG-domstolen har rätt att pröva om nationell lagstiftning strider mot gemenskapernas fördrag. Sverige har accepterat denna lagprövningsrätt. I

Sverige måste dock ett fel vara uppenbart i strid med grundlagen för att lagprövningsrätten ska kunna användas. Detta rekvisit har i praktiken förvandlat lagprövningsrätten till en papperstiger.

Bortsett från de överväganden som låg bakom lagprövningsrätten och uppenbarhetsrekvisitet från 1979, har frågeställningen kring den här rätten inte närmare studerats på senare år. Fri- och rättighetskommittén, som jag ingick i på sin tid, fick uppdraget men gjorde inga ansträngningar för att genomföra det. I och med inträdet i EU har judikaliseringen fått inträde i den svenska debatten. Maktodelningsfrågorna tenderar att hamna i centrum för det författningspolitiska arbetet och debatten. Därför finns det faktiskt goda skäl att genomföra en noggrann utredning kring lagprövningsrättens ställning i Sverige. Jag gläder mig förstås åt att utskottets majoritet tillstyrkt en motion från vår sida på den här punkten.

När man granskar lagprövningsrätten och prövar dess utvidgning är det högst naturligt att man också bör granska vem som ska utöva en sådan rätt. Utredningen bör förstås därför titta på behovet av specialdomstolar, t.ex. en författningsdomstol. Det är inte så, som Kenneth Kvist säger, att detta är en ensidig inriktning på en författningsdomstol. Det står inte i majoritetstexten. Vi är visserligen för en författningsdomstol, men det står inte i majoritetens text. En sådan här utredning bör också titta på hur ett nytt läge påverkar Lagrådets ställning.

Även här är Socialdemokraterna och Vänsterpartiet ängsliga för en utredning. De vill hellre sticka huvudet i sanden och låtsas som om ingenting hänt i den process som inleddes i och med att Europakonventionen blev svensk lag och vi hamnade under EG-domstolens jurisdiktion. Oavsett vad man har för åsikt är den yttre verkligheten faktiskt förändrad, men konservatismen har tydligen djupa rötter på sina håll.

Reservanterna lägger alltså ned stor möda på att diskutera författningsdomstolar. Men sådana är ju bara intressanta sett ur det perspektiv som gäller lagprövningsrätten som sådan. Jag har svårt för att se vad det är för konstigt med domstolar med specialkompetens. Skulle domare med en hög kompetens på grundlagsområdet och om de mänskliga fri- och rättigheterna vara farligare än domare med lägre kompetens inom området?

Reservanterna är rädda för att politiken juridifieras, som det heter i reservationen. Kära nån då! Såvitt jag vet är regeringspartiet väldigt angeläget om att ha en politisk kontroll när det gäller utnämning av högre domare redan nu, åtminstone av vad som framgår av den senaste utredningen på området, SOU 2000:99. Den politiska kontrollen finns redan. Men jag förutsätter att när regeringen utnämner domare utgår man från att de ska agera med oväld och med opartiskhet i förhållande till det politiska systemet. Det ska inte behöva bli några speciella komplikationer med just specialdomstolar, som t.ex. en författningsdomstol.

Aurelius har ju varit inne på påståendet i reservationen om att författningsdomstolar skulle finnas främst i förbundsstater. Det återstår alltså att empiriskt bevisa detta. Jag tror att det blir lite svårt med den bevisningen.

Det intressanta är ju lagprövningsrätten som sådan och inte alltid vilka som utövar den, och den är vitt spridd. I den nordiska traditionen han man ju haft väldigt mycket av folksuveränitetstänkande, men Norge

och Danmark, och jag tror att även Finland, har bytt fot i det här avseendet. Sverige står snart ensam i sin syn på lagprövningsrätten.

Får jag sedan säga att jag är något förvånad över vänsterpartisternas agerande i frågan om utredningen. Vi vet ju att Kenneth Kvist är motståndare till uppenbarhetsrekvisitet, men han vill ju att konstitutionsutskottet ska vara slutdömande i lagprövningsfrågor. En sådan inställning täcks ju faktiskt av utskottsmajoritetens text. I stället har han nu valt att liera sig med de konservativa krafterna. Det får mig att undra om det är sällskapet som inte passar i den här frågan.

Anf. 61 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Den som har lierat sig med de konservativa krafterna eller utgör en konservativ kraft är Ingvar Svensson. Som jag redogjorde för i mitt anförande är den radikala traditionen folksuveränitetstanken, och den försvarar en enad arbetarrörelse, vilket är gott.

Jag tycker att Ingvar Svensson förenklar politiken lite när han säger att alla är felbara. Politiken handlar ju inte bara om det, utan den handlar ju också om sociala motsättningar, makt och icke-makt osv. Han gör en konstig sak. Man kan ju säga att alla är felbara eller att politiken reflekterar motståndare. Det är skälet till folksuveränitet. För den som gör fel kan avsättas av folket i val. Det är själva grundtanken. Om nu alla är felbara borde det ju också gälla höga jurister. De borde också vara felbara. Men jag kan inte tänka mig att Ingvar Svensson vill ha ett system där man på grund av enskilda felbeslut kan avsätta eller icke avsätta de ingående domarna. Det har jag nog aldrig hört att en företrädare för en författningsdomstol skulle vilja ha. Det skulle ju strida mot deras oberoende.

Därför får man leva med att man antingen har inför folket ansvariga och avsättbara politiker som i sista hand tolkar lagarna eller också har man oavsättbara. Att då tala om att det i politiken gäller att begränsa maktmissbruk och maktcentrum, som Ingvar Svensson så lovande börjar med, haltar något. Att införa en författningsdomstol är ju att bygga upp ett maktcentrum ovanför och mot politiken.

Fru talman! I nästa replik ska jag kommentera ett par andra saker som Ingvar Svensson sade.

Anf. 62 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Det här med ofullkomlighetstänkandet hänger ju samman. Om man har den insikten att människor är felbara och ofullkomliga inser man att man inte ska ge människor absolut makt. Jag förstår att det möjligtvis kan stöta en människa som tidigare har hyllat proletariats diktatur. Man ska inte ge enskilda människor absolut makt. Man måste bygga in korrektiv så att det är möjligt att korrigera på olika sätt.

Höga domare i en författningsdomstol, och även i Högsta domstolen eller i vilken domstol som helst, kan göra fel. Men det går ju faktiskt att rätta till felen. Jag förstår inte varför det skulle vara något skäl mot författningsdomstolar att domare skulle kunna fatta fel beslut vid ett eller annat tillfälle.

Anf. 63 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Ett demokratiskt system där folket kan välja och rata sina representanter innebär väl inte att ge någon enskild absolut makt. Det innebär väl att man ser till att folket i sista hand bestämmer över sina representanter och att det är folkets gemenskap som i sista hand har makten.

Fru talman! Sedan vill jag kommentera ett par andra saker som Ingvar Svensson tar upp. Jag tycker att han diskuterar på ett riktigt sätt när det gäller spärren. Där har vi ju också undertecknat reservationen gemensamt.

Men beslutande folkomröstningar är ju också ett problem. Det är nämligen så att när frågor beslutas i politiken måste någon kunna ta ansvar och ställas till ansvar. Folket kan ju inte ställas till svars. Det gör att det är ett stort problem med beslutande folkomröstningar. Vilket ansvar ska man kräva? Om folket deltar i omröstningen har de även accepterat ett försåtligt eller felaktigt sätt att ställa de frågor som står under folkomröstning. Det betyder alltså att beslutande folkomröstningar synes vara och låter väldigt demokratiska, men egentligen begränsar de folkets möjligheter till politiskt ansvarsutkrävande. I den meningen begränsar de också folkstyret.

Dessutom är det så, Ingvar Svensson, att vi inte alls är rädda för utredningar och kunskap, men frågan är tillräckligt utredd i vårt land. Det finns tillräckligt mycket kunskap och teoretiska insikter i frågan om folkomröstningar.

Anf. 64 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag är något förvånad över att Kenneth Kvist numera klassificerar politiska system som har författningsdomstolar som odemokratiska. Det är mycket märkligt. De är givetvis demokratiska även om man kan diskutera graden av demokrati.

Det beror uppenbarligen på dagsläget hur man i Vänsterpartiet ställer sig till synen på folkomröstningsinstitutet.

Nu och då kräver man folkomröstningar om saker och ting, och det skulle då egentligen vara stridande mot den representativa demokratin och möjligheten att utkräva ansvar. Jag tycker att den inställningen är mycket märklig.

Det är min personliga åsikt. Jag vill givetvis inte föregripa utredningen. Man ska kunna titta på olika alternativ.

Det är rimligt att man får en större tydlighet i folkomröstningsinstitutet. Man kan t.ex. tillämpa det danska systemet. Riksdagen fattar ett beslut, och det gäller kanske en så viktig fråga att man tycker att man måste ha en vidare bekräftelse. Sedan får folket säga ja eller nej till riksdagens beslut. Det är en rimlig lösning, och det är en rimlig koppling.

De rådgivande folkomröstningarna ger ett väldigt flytande intryck. Det är som sagt var långt ifrån alltid man respekterar deras utfall.

Anf. 65 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Fru talman! Land ska med lag byggas. De politiska besluten ska fattas inom gällande lagar tills de ändras. Demokrati innebär bl.a. att det vid skiljaktiga meningar är majoriteten – inte folkviljan i sin helhet – som ska bestämma. Men dessa beslut kan inte se ut hur som helst om demo-

kratin ska kunna bestå. Det är därför vi har ett speciellt skydd för de s.k. opinionsfriheterna.

Ett område som i dag är undantaget från Lagrådets granskning är förslag till ändringar i våra grundlagar, där dessa opinionsfriheter finns reglerade. Detta undantag har motiverats med att grundlagarna är så politiskt känsliga att de är mindre lämpliga för Lagrådets granskning. Vi i Folkpartiet delar inte den uppfattningen utan menar att Lagrådets tekniska synpunkter är väl så värdefulla här som vad gäller övrig lagstiftning. Därför bör de reglerna naturligtvis ändras.

Sedan början av 1980-talet är den s.k. lagprövningsrätten inskriven i vår regeringsform. Dock föreskrivs att bestämmelsen bara får tillämpas om det är uppenbart att en underordnad lag eller bestämmelse strider mot en överordnad lag. Det finns enligt vår mening ingen anledning att behålla denna inskränkning. Här har mycket värtaligt tidigare utvecklats varför man ska ta bort detta uppenbarhetsrekvisit. Det är också osäkert om begränsningen stämmer med EG-rätten och den Europarådskonvention som vi har införlivat i vår svenska lag.

Utöver dessa reformer bör vi också, menar vi från Folkpartiet, positivt pröva införandet av en författningsdomstol. Vi vet att det finns olika nyanser i inställningen till författningsdomstolen. Vi är ändå glada över att vi i detta läge har fått en majoritet inom utskottet som ställer upp på att göra en översyn av lagprövningen och Lagrådets ställning.

Anledningen till att vi är för en författningsdomstol är att behovet av en sådan reform har förstärkts genom vårt medlemskap i EU. Sverige har genom det med EG-domstolen i Luxemburg fått vad som vanligen menas med en författningsdomstol. Det förefaller väldigt märkligt att vi skulle ha vår författningsdomstol i Luxemburg, där det ska prövas om lagar och bestämmelser strider mot EG-rätten, medan en eventuell kollision med svenska lagar i övrigt inte ska kunna prövas av en författningsdomstol i Sverige.

Självfallet får man inför införandet av en författningsdomstol pröva vilka förändringar man måste göra i Lagrådets arbete och när det gäller utformningen av lagprövningsrätten över huvud taget.

Fru talman! Debatten om den s.k. IB-affären för en del år sedan visar enligt min och Folkpartiets mening väldigt tydligt på behovet av att riksdagen ska kunna tillsätta särskilda riksdagskommissioner vid speciella tillfällen. Dessa riksdagskommissioner ska vara ett komplement till konstitutionsutskottets löpande granskning och kanske kunna göra mer omfattande granskningar och undersökningar än vi i konstitutionsutskottet klarar av inom ramen för vår vanliga granskning.

I varje särskilt fall bör man ta ställning till om dessa kommissioner ska ha möjlighet att ta upp vittnesmål under sanningsförsäkran och också ha möjlighet att befria personer från gällande tystnadsplikt. Därför har vi i vår motion yrkat på att man tar fram en särskild lag om riksdagskommissioner.

Fru talman! Jag vill också ta upp en annan fråga som behandlas i detta KU-betänkande och som kan förefalla lite udda där. Det handlar om bekännelsekravet för statschefen såsom det är reglerat i en av våra grundlagar, nämligen successionsordningen. Här delar jag den uppfattning som kommer till uttryck i en gemensam reservation tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Frågan om statschefens bekännelsekrav är inte ny för oss liberaler. Vi har alltid hävdat alla människors rätt till tros- och religionsfrihet. Denna frihet måste också omfatta en mycket speciell familj, nämligen kungafamiljen med kungen, prinsar och prinsessor. Rätten till tronen villkoras med att kungen ska vara ”av den rena evangeliska läran, sådan som den, uti den oförändrade Augsburgiska bekännelsen, samt Uppsala mötes beslut av år 1593, antagen och förklarad är”. Det är för mig helt orimligt. Ja, det är rentav orätt mot kungliga personer.

Låt mig med en gång säga att jag accepterar monarkin, så jag anser inte som Vänstern att man kan lösa denna fråga galant genom att avskaffa monarkin. Men jag kan inte förstå varför vi ska sätta en trosmässig tvångströja på statschefen och alla prinsar och prinsessor och också på dem som gifter sig med prinsar och prinsessor.

Sverige är numera ett mångkulturellt och mångreligiöst land, och det bör kunna avspeglas också i kungahuset. Visst ska vi väl kunna ha en statschef med katolsk tro. Hon ska inte behöva abdikera och flytta till Rom, för att dra en parallell med ett känt exempel.

Statschefens trosåskådning eller brist på sådan är hans eller hennes personliga rättighet, precis som det är för alla oss andra. Detta ska absolut inte regleras i lag. Lagrummet i successionsordningens 4 § betraktas kanske av somliga som ett kuriosum, men frågan är ändå av så stor betydelse för en visserligen liten grupp att vi måste ta lagen på allvar. Gör man det kan man inte göra annat än att anse att lagparagrafen måste lyftas bort ur successionsordningen. Vår svenska grundlag ska inte få innehålla några kuriosaparafer.

Fru talman! Jag står naturligtvis bakom samtliga folkpartireservationer men nöjer mig med att yrka bifall till reservation 11.

Anf. 66 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Jag vill konkretisera det här lite. Låt oss ta frågan om kommunalt utjämningsystem. Det fördes en viss diskussion. Moderaterna angrep förslaget och sade att det gick emot grundlagen, osv.

Hade vi haft en författningsdomstol skulle alltså en domstol ovanför politiken ha avgjort huruvida vi skulle skapa en större fördelningsmässig rättvisa i landet eller inte. Detta är orimligt. De strider mot folksuveräniteten, och det strider egentligen i grunden också mot en liberal ideologi, som jag redogjorde för i mitt första anförande.

Nu är det intressant att veta var Folkpartiet egentligen står. Det har ändå funnits klartänkta personer som har sysslat med dessa frågor. Jag tänker på t.ex. Daniel Tarschys, Olle Wästberg och Svante Nycander, vars uppfattning jag redogjorde för, som såvitt jag uppfattar det har en mera konsekvent hållning för folksuveränitetsprincipen. Men här halkar Folkpartiet helt uppenbart snett i förhållande till sin ideologi. Ni halkar in på maktodelningsspåret – det konservativa spåret – och det är också tråkigt.

Sedan tycker jag, fru talman, att det vore bra om Folkpartiet kunde följa rekommendationen från sitt ungdomsförbund och visa lite mod och rösta för monarkins avskaffande, och inte bara begränsa sig till att ta upp kungens trosbekännelse. Men det är gott så.

Anf. 67 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Frågan om skatteutjämningens förenlighet med grundlagen var ju en väldigt stor och omdiskuterad fråga när man införde systemet med kommunal skatteutjämning. Jag tycker att det hade varit alldeles utmärkt om man hade haft en författningsdomstol som hade kunnat klara ut den här frågan. Den blev ju väldigt krånglig och inflammerad just därför att man inte visste hur de formella förutsättningarna var när det gällde att få skatteutjämningssystemet att stämma överens med den kommunala självstyrelsen. När jag var kommunalpolitiker under den tid då det här infördes kände jag det som ett väldigt starkt behov.

När det sedan gäller vår inställning till författningsdomstol finns det naturligtvis, precis som i alla andra partier, olika synpunkter på detta. Jag kan inte se att det här står i strid med den liberala ideologin. Det kanske t.o.m. finns en och annan inom Kenneth Kvists eget parti som tycker att det vore alldeles utmärkt att ha den möjlighet till en säkerhetsventil som en författningsdomstol ändå kan innebära.

När det gäller våra ungdomars krav på att införa republik finns det naturligtvis även vuxna folkpartister som anser detta. Som jag sade accepterar jag dock monarkin, eftersom jag förlitar mig på det som Kenneth Kvist så ofta talar om, nämligen folkviljan. Det är alldeles uppenbart att folket vill ha monarki. Låt oss, Kenneth Kvist, i det här avseendet respektera folkviljan.

Anf. 68 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Här i riksdagen företräder vi, om vi inte har särskilda samvetsbetänkligheter och särskilt anger det, våra partier och deras majoriteter, inte minoritetsgrupper i partierna.

Helena Bargholtz inställning är ganska betecknande. En komplicerad fråga med klara politiska spänningar mellan höger och vänster vill hon inte avgöra i den politiska processen och sedan låta väljarna ta ställning i ett politiskt val. I stället vill hon skicka upp den till en domstol som ska slita den politiska tvist som det ändå till syvende och sist handlar om.

Detta är problemet med den inställning man har när det gäller författningsdomstol: En ovanför politiken stående expertis ska ta ställning i ibland komplicerade politiska frågor. Det är bättre att riksdagen får göra det och att de politiska partierna sedan får sina ställningstaganden prövade av folket i valrörelsen och får vädja om förtroende för vad man har gjort och inte har gjort.

Anf. 69 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Som jag sade i mitt förra anförande har hela frågan om det kommunala skatteutjämningssystemets överensstämmelse med grundlagen för den kommunala självstyrelsen varit väldigt debatterad. Vi kommer i vår nästa debatt här att komma in på frågan om den kommunala självstyrelsen. Jag ser inte något problem här. Jag ser tvärtom att en författningsdomstol här kan fungera som en säkerhetsventil när det gäller att bedöma frågan om förenligheten med grundlagen. Det är ju inte fråga om ett politiskt ställningstagande utan om en bedömning av förslaget förenlighet med grundlagen.

Anf. 70 PER LAGER (mp):

Fru talman! Vi har här fått en rad lektioner i historia och statskunskap, både av Nils Fredrik Aurelius och av Kenneth Kvist och även av Ingvar Svensson. Sedan fick vi också en redogörelse för religionsfriheten av Helena Bargholtz. Allt var väl och bra sagt på många sätt. Jag tänker inte försöka upprepa eller konkurrera med de här lektionsanförandena. Det här betänkandet, som Kenneth Kvist så riktigt påpekade, innehåller förfärligt mycket. Man har att välja på att koncentrera sig eller att väldigt ytligt beröra de olika rubrikerna. Jag tänker försöka ta upp de rubriker som jag finner mest angelägna utifrån den hållning som Miljöpartiet har.

Först skulle jag vilja nämna detta med rösträttsåldern. Här har Miljöpartiet sedan lång tid tillbaka hävdat att vi måste sänka rösträttsåldern till 16 år. Vi är inte ensamma om det. Många ungdomsförbund och utredningar talar för detta. Varför ska man göra det? Jo, det är självklart för att bereda ungdomarna plats i det politiska rummet och ge dem tillfällen att vara mer delaktiga i politiken. I dag är över 80 % av de folkvalda i kommunerna över 40 år. Det säger en del om hur politiken bedrivs och vilka olika ämnen som blir aktuella. Därför är det väldigt viktigt att vi låter ungdomarna komma till. Vi sätter en 16-årsgräns för rösträtten, men vi anser att själva valbarheten ska följa myndighetsåldern. Det har ju inte varit några statiska åldrar här över tiden, utan det har förändrats. Därför tycker jag att det finns anledning, med tanke på den utveckling vi har, att ge ungdomarna den här möjligheten. På kommunal nivå, landstingsnivå, nationell nivå och EU-nivå bör 16-årsgränsen gälla. Miljöpartiet har en reservation om detta, reservation 3, som jag härmed vill yrka bifall till.

Nu är det så att Vänsterpartiet har en reservation om rösträttsålder vid 18 år med kalenderår. Det där har varit ett andrahandsalternativ för Miljöpartiet. Det är ju orimligt att ungdomar ska behöva vara 21 år innan de får rösta första gången. Det beror på om de fyller år före eller efter valdagen. Jag är lite ledsen över att inte Kenneth Kvist yrkade bifall till den reservationen. För att inte tillhöra dem som yrkar bifall till många reservationer, för att i stället försöka hålla nere detta, yrkar jag bara bifall till reservation 3. Men självklart skulle jag i andra hand ha velat stödja reservation 2.

När det gäller valsystemet och småpartispärren har Ingvar Svensson gjort en bra utläggning om det, så det ska jag inte upprepa. Självklart är det så att här finns en fallucka och en tröskel som inte är bra för demokratin. Det handlar hela tiden om att förstärka och fördjupa demokratin. Då borde man kunna se över den här spärren och se om man inte i stället kunde hitta t.ex. ett intrapningssystem. Jag tycker att det låter som en möjlig väg för att förstärka demokratin. Det finns många andra modeller som man också skulle kunna titta på. Huvudsaken är att man utreder det här, precis som det sägs i reservation 5 som Ingvar Svensson har yrkat bifall till. Det är Vänsterpartiet, Miljöpartiet och kd som ställer sig bakom detta.

När det i övrigt gäller antalet riksdagsledamöter tycker jag definitivt inte om att man sänker antalet i den här riksdagen. Det menar jag går emot demokratin. Det ökar avståndet mellan folk och folkvalda.

Sedan har Centern ett intressant förslag om att tidsbegränsa uppdragen till tre mandatperioder. Detta har Miljöpartiet praktiserat, och vi har det också i vårt partiprogram sedan lång tid tillbaka. Men jag tror inte att

man kan tala om för andra partier att de ska göra så här. Jag tror inte att man kan ha den inställningen. Det bästa är väl om man ser till att det sker i ens eget parti. Gör alla partierna det blir det en bra rotation. Då tror jag att vi får en vital demokrati. Det är en bra idé, men håll den inom partiet och låt den inspirera alla andra partier! Så försöker vi göra i Miljöpartiet.

Författningsutredningen har diskuterat frågan om valdagarna, och vi avvaktar den. Vi har lagt fram en motion om skilda valdagar. Vi vet att t.ex. Demokratiutredningen var positiv till det. Det är först i april 2002 som vi får ett svar. Det är tråkigt att det dröjer så länge. Skilda valdagar är ett sätt att vitalisera demokratin. Jag vet att både socialdemokratin och Vänsterpartiet är emot det. Det skulle vara intressant att diskutera frågan i ett bredare perspektiv, just utifrån att partistrukturen i Sverige håller på att krackelera. Det är kris för partierna. Det vore intressant att se hur man skulle kunna vitalisera demokratin, bl.a. genom att göra de lokala frågorna ännu viktigare för folk.

Det finns en majoritet för att utreda folkomröstningsinstitutet. Jag behöver inte ägna mig mer åt det. Det är intressant att vi kom fram till en majoritet i frågan. Som någon sade tidigare, kunskap är inte farligt. Kunskapen är snarare viktig, och vi ska bejaka den.

Folkomröstningsinstitutet har inte fungerat så bra hittills. Miljöpartiet har idéer om hur det skulle kunna se ut, både på nationell och lokal nivå. Dem har vi presenterat i våra motioner. Jag ska inte dra det här, för det går att läsa i våra motioner.

Bestämmelsen om behörighet som statsråd är en av anakronismerna i vår grundlag. Det är märkligt att man ska behöva vara svensk medborgare i tio år innan man får bli statsråd. Jag hoppas att frågan aktualiseras i en utredning, så att vi kan få ett upphävande av regeln. Den stämmer dåligt med vår moderna demokrati och vårt sätt att se på människor. Det är en människosynsfråga. Det är lika tokigt och anakronistiskt som beklännelsekravet för kungafamiljen, som Helena Bargholtz tog upp. Självklart ska det vara religionsfrihet för alla, även kungafamiljen.

Det finns en viktig reservation angående monarki och republik. Jag ska inte ta upp den här. Det gör min partikollega Birger Schlaug senare.

En del i reservationen handlar om apanaget för kungafamiljen. Den bygger på en vänsterpartimotion, men Kenneth Kvist tog inte upp den. Den går ut på att det ska vara genomskinlighet. Det ska vara möjligt att revidera en del av apanaget, förutom den rent privata delen till kungafamiljen. Det är viktigt att det blir genomskinlighet. Jag stöder reservationen också i den delen.

Jag ställer upp på majoritetens skrivning om en förstärkt lagprövningsrätt. Miljöpartiet har motionerat om en författningsdomstol. Vi ser det som ett viktigt steg att undersöka hur man ska kunna förstärka lagprövningsrätten och fasa ut eller ta bort uppenbarhetsrekvisitet. Det har genom utredningar visat sig att det inte längre anses fungera. Då ska man inte heller ha det. Det är inte bra för demokratin. Även den frågan ska tas upp av en utredning. Det är inget farligt. Det är intressant. Det ger kunskaper och förmodligen en utveckling av demokratin.

Jag känner till det motstånd som finns. Jag hörde nyss Kenneth Kvist nämna att det var emot folksuveräniteten. Det var bara domstolar som skulle få den viktiga makten. Domstolsväsendet, den dömande makten, skulle degraderas. Sedan sade Kenneth Kvist också att vi bör revidera

nuvarande lagprövningsrätt. Visst behövs en viss maktindelning. Jag kände att det inte var ett motstånd rakt över. Det fanns en liten öppning. Det betyder att en utredning skulle kunna vara nyttig och ge incitament till ställningstaganden. Man kunde gå djupare in i demokratidiskussionen om maktindelninglära och folksuveränitet, som Kenneth Kvist tog upp.

I betänkandet behandlas också en motion angående Svenska kyrkan och ett sista klipp när det gäller förhållandet mellan staten och kyrkan. Det är en vänsterpartimotion som resulterar i en reservation. Jag stöder den men yrkar inte bifall till den. Det är uppenbart att den process som vi startade för rätt många år sedan, som resulterade i att kyrkan och staten skildes, har kvar en del anakronismer som behöver rättas till – ju förr desto bättre.

Här finns också en motion om adeln och riddarhusordningen. Jag ställer mig givetvis bakom den. Vi är ett enigt utskott. Men jag tror att vi tolkar det olika, utifrån den utgångspunkt vi har i dessa frågor. Kenneth Kvist var inne på det. Vi skriver tillsammans att vi ska pröva förutsättningarna för och konsekvenserna av en ändring av nuvarande reglering. Jag menar att det betyder en avreglering, och så hoppas jag att det är för de flesta. Jag hoppas att utredningen, som kommer att ge oss olika svar, kommer fram till att det handlar om en avreglering och ingenting annat.

Fru talman! Jag vill inte förlänga i onödan utan yrkar bifall till reservation nr 3.

Anf. 71 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Som ofta finns det mycket sympatiskt i det Per Lager säger. Vi har också kunnat enas i några reservationer. Vi har av tidsskäl inte yrkat bifall till dem. Men Per Lager har kanske missuppfattat mig när det gäller att revidera lagprövningsrätten. Jag vill gå rakt motsatt väg mot honom. Lagprövningen ska i sista hand ske i riksdagen och ingen annanstans.

Det här med en författningsdomstol är egentligen konstigt. Miljöpartiet har ju en bra inställning när det gäller EMU. Då argumenterar man precis som vi, att man tycker att det är fel att en del av politiken lyfts bort och i stället beslutas av s.k. oberoende experter i form av en direktion för en riksbank, och i fallet EMU t.o.m. på europeisk nivå i den europeiska centralbanken. Detta är ett demokratiskt problem.

Men varför är inte detta ett demokratiskt problem när det gäller överprövningen av riksdagens lagbeslut? Det är väl också ett demokratiskt problem att ta bort den från de folkvalda och överföra den till oavsättbara domare? Det är ju där som inställningen haltar. Jag menar att ni borde vara, och ofta är, anhängare av folksuveränitetstanken. Men ni halkar ibland omkring när det gäller principerna och har inte på ett konsekvent sätt gjort dem klara för er.

Anf. 72 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Jag vet inte om vi halkar omkring, Kenneth Kvist. Vi försöker sätta ned foten där den bör sättas ned i förhållande till den utveckling som vi har när det gäller den dömande och verkställande lagstiftande makten. Kenneth Kvist säger att man lämnar över till domare som han menar skulle vara ofelbara, medan folksuveräna riksdagen också skulle vara ofelbar. Vi i riksdagen kan avsättas. Men vi kan också fatta fel be-

slut. Regeringen fattar fel beslut. Förordningar är inte alltid sådana att de inte drabbar enskilda människor på ett sätt som vi tycker väldigt illa om. Det måste finnas möjligheter för människor att få upprättelse. Det måste finnas möjligheter att ställa den grundlag som vi stiftar här i riksdagen mot sådana beslut som fattas av t.ex. regeringen och leder till förordningar och olika regleringar.

Det är väldigt viktigt att denna möjlighet finns. Jag tror inte alls att dessa domstolar är helt ofelbara. Men de är ett komplement och en förstärkning av den lagstiftande makt som vi har.

Anf. 73 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Det är klart att vi fattar fel beslut, om jag får använda det uttrycket, eller beslut som är kontroversiella. Men om dessa beslut är alltför fel eller alltför kontroversiella har människorna alltid möjligheten att se till att det kommer in en ny majoritet i riksdagen om de inte är nöjda med den politik som förs. Det är så att säga grundtanken. Men det är ju annorlunda om vi ska ha domare som på grund av sin höga utbildning eller höga meriter ska sitta över och kunna styra när det gäller frågor där vi ju vet att gränserna mellan vad som är politik och juridik är oerhört flytande och där vi får höga ämbetsmän som ska avgöra frågor som många gånger är politiska frågor.

Jag tog upp exemplet med det kommunala utjämnningssystemet som ett konkret exempel. Där har det varit debatt om utjämnningssystemets förhållande till grundlagen. Tycker Per Lager verkligen att det är domare som ska avgöra huruvida rika kommuner eller kommuner till vilka det har flyttat in människor med höga inkomster ska kunna hjälpa kommuner som har stor utflyttning och en besvärlig åldersstruktur osv.? Huruvida det ska ske eller inte, ska det avgöras av en domstol? Är det inte i stället folkets valda organ som ska avgöra huruvida detta ska ske eller inte, och är det inte folket som sedan ska göra sin bedömning om det tycker att detta folkvalda organ har gjort rätt eller fel? Så måste det väl vara, och det måste väl vara detta som också stämmer överens med Miljöpartiets grundideologi?

Ni sätter naturligtvis ned era fötter var ni vill. Jag gör inga anspråk på att få vara med och påverka det. Men när jag tycker att ni sätter ned dem lite än här och än där, om jag får uttrycka mig så, så gör ni ju det därför att ni ofta står bakom en folksuveränitetstanke men sedan ibland utan vidare placerar er in i högerburen och in i högerens traditionella författningstänkande.

Anf. 74 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Att sätta ned fötterna lite här och där är väl kanske inte det som utmärker vårt parti mest, som jag uppfattar det, utan det är väl snarare ett typiskt vänsterpartimärke, i alla fall under senare tid. Men när det gäller just en författningsdomstol som idé har den funnits med i Miljöpartiets partiprogram sedan vi startade vårt parti, så det är inte någon ny idé eller något tillfälligt.

Sedan är det fortfarande riksdagen som stiftar lagar, och det är det viktigaste av allt. Det är ju vi som bestämmer vilka lagar som ska finnas i det här landet, ännu så länge, självklart med undantag av EU:s möjlighet att styra alltihop, vilket vi ju är överens om är galet.

Sedan är detta en utredning som ska titta på hur man kan ta bort uppenbarhetsrekvisitet, hur man kan förstärka lagprövningsrätten och Lagrådets ställning och även titta på frågan om en författningsdomstol. Det är ju en kunskapsförstärkning i dessa frågor som vi behöver, eftersom det händer saker och ting under tiden, och behovet av att titta närmare på uppenbarhetsrekvisitet är uppenbart. Kenneth Kvist kanske egentligen inte är så oerhört bestämd och säker i fråga om detta. Jag vill göra en egen tolkning här. Men jag förstår läget för Kenneth Kvist i frågan i stort. Men detta borde ju vara intressant även för Vänsterpartiet.

Anf. 75 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Som en av reservanterna känns det ändå tillfredsställande att nu få delta i den här debatten. Och jag har naturligtvis som alla andra förberett ett anförande. Även om det skulle vara frestande att också kasta sig in i den debatt som hittills har varit så ska jag med hänsyn till de begränsningar av tid och annat som numera tydligt gäller börja med mitt anförande.

Jag konstaterar att all offentlig makt i Sverige utgår från folket. Folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt. Den offentliga makten ska utövas under lagarna.

Dessa viktiga principer inleder som alla väl numera vet, i varje fall alla i den här kammaren, Sveriges regeringsform från 1974. Den bygger på folksuveränitetsprincipen, som är grundbulten. Folkets vilja i val utgör grunden för det politiska beslutsfattandet.

Under de dryga 25 år som den nuvarande författningen har varit i bruk så måste man kunna säga att den har fungerat väl. De som vill göra grundläggande förändringar av författningen måste anför andra motiv än att den inte har fungerat.

Den debatt som riksdagen i dag har handlar om viktiga frågor om demokratins spelregler. Därför vill jag erinra om de principer som är grundläggande för socialdemokraternas inställning i författningsfrågor.

I två för Socialdemokraterna principiellt viktiga frågor har de borgerliga partierna tillsammans med Miljöpartiet majoritet. Den ena frågan handlar om den kraftiga utvidgningen av lagprövningsrätten, alltså möjligheten för en domstol att underkänna av riksdagen stiftad lag. Den andra frågan handlar om ökad användning av beslutande folkomröstningar, särskilt för att försena eller förhindra genomförandet av ett riksdagsbeslut.

Jag ska strax utförligare kommentera båda dessa förslag men vill redan nu säga att de är oförenliga med folkstyrelseprincipen. Båda har karaktären av att underkänna väljarens suveränitet på valdagen. Författningen ska uppenbarligen nu, enligt de borgerliga partierna med stöd av Miljöpartiet, riggas så att det blir svårt för väljaren att direkt påverka politiken.

Det finns tre grundläggande krav som måste uppfyllas för att folkstyret ska leva. Det fastslår bl.a. den tidigare KU-ordföranden och författningsexperten Hilding Johansson i sin bok *All offentlig makt utgår från folket*.

Krav nummer ett är att man tillämpar en demokratisk styrelseteknik. Där är de grundläggande elementen de medborgerliga friheterna och den allmänna och lika rösträtten.

Krav nummer två är att vara trogen demokratin, alltså valutslag och omröstningsresultat i kammaren eller i andra församlingar måste accepteras.

Krav nummer tre är att folkstyret löser de påträngande aktuella problemen. Ju bättre stat och kommun förmår att tillgodose människors behov, desto mindre grogrund har missnöjet och de antidemokratiska rörelserna. Vanmakt är ett hot mot folkstyret och kan bli förödande.

Fru talman! Den nuvarande svenska författningen och väsentliga förändringar av den har hittills kunnat genomföras under bred enighet. I strävan efter samsyn på demokratins spelregler har olika partier gjort avkall på egna krav till förmån för helheten. Därigenom har bärande delar av regeringsformen fått så stor uppslutning att de inte riskerar att ändras vid skiftande majoritetsförhållanden. Samma synsätt har anlagts från de politiska partiernas sida på viktiga regler för den politiska verksamheten som finns i vanlig lag, exempelvis vallagsregler.

Även i dag deklarerar partierna samma syn på ändringar av författningen – åtminstone vid högtidliga tillfällen. Studerar man den praktiska verkligheten finner man lätt ett annat resultat. Här är ett antal exempel:

- Med en rösts övervikt i riksdagen har borgerligheten och Miljöpartiet beslutat att utreda sloandet av den gemensamma valdagen. Motståndet från s och v vägde lätt, även i ljuset av tidigare överenskommelser.
- I revisionsfrågan kördes Socialdemokraterna över i riksdagsstyrelsen, och borgerligheten var beredd att göra samma sak i konstitutionsutskottet. Från s, v och mp föreslogs i utskottet då vissa modifieringar, vilket ledde till att utskottet kunde lägga fram ett enigt förslag till riksdagen. Vi gjorde avkall på för oss viktiga principer i syfte att åstadkomma sådan enighet att den beslutade revisionen inte skulle behöva ifrågasättas vid ändrade majoritetsförhållanden.
- Nyligen, i 1999 års författningsutredning, motsatte sig de fyra borgerliga partierna att lägga fram förslag om en ändring av grundlagen beträffande ersättningsreglerna vid begränsning av miljöstörande verksamhet. Att en enig riksdag beställt just ett sådant förslag spelade ingen roll för borgerligheten. Majoriteten i frågan – alltså s, v och mp – avstod i detta läge från att lägga fram förslag därför att majoriteten för förändringen inte var tillräckligt bred.
- I detta betänkande körs socialdemokrater och vänsterpartister över i två andra väsentliga frågor, slopande av uppenbarhetsrekvisitet och införande av folkomröstning som blockering och fördröjning av riksdagsbeslut.

Fru talman! Av den här redovisningen framgår klart att borgerligheten inte på någon punkt sökt jämka samman, utjämna motsättningar och skapa enighet. I äganderättsfrågan har de ignorerat ett enigt riksdagsbeslut, men de skulle knappast för ett ögonblick acceptera att regeringen ignorerar exempelvis riksdagsmajoritetens begäran om att utreda sloandet av den gemensamma valdagen. Principerna tycks variera med hänsyn till det partipolitiska intresset för de olika spörsmålen när det gäller författningsfrågor.

Jag känner en viss skepsis och oro över det fortsatta arbetet i 1999 års författningsutredning, mot den bakgrund som jag här har skisserat med överkörning, bortseende från bred enighet kring väsentliga förändringar.

Nu över till lagprövningen. I regeringsformen infördes ett stadgande om lagprövning först 1979 och försågs då med det uppenbarhetsrekvisit som borgerligheten och Miljöpartiet nu vill slopa. Dessförinnan diskuterades frågan i många olika utredningar, och meningarna var delade. År 1977 tillsattes Rättighetsskyddsutredningen under ledning av tidigare moderatledaren Gunnar Heckscher. Utredningen ansåg inte att det behövdes några sakliga ändringar av lagprövningsrätten och ansåg att uppenbarhetsrekvisitet alltjämt skulle gälla. Däremot ville utredningen skriva in lagprövningsrätten i författningen, vilket alltså dittills inte hade skett.

Både socialdemokraterna och Vänsterpartiet, som i KU11 gemensamt reserverat sig mot att ge domstolarna mer politisk makt, anser att riksdagen ska vara det högsta beslutande organet i Sverige.

Det är därför lätt att instämma i Barry Holmströms resonemang i Demokratiutredningens forskarvolym *Maktindelning*. Barry Holmström är prefekt vid statsvetenskapliga institutionen vid Uppsala universitet och skriver i Demokratiutredningens forskarvolym: ”Politisk makt förlagd till domstolar och utövad av domare, och i särskild hög grad lagprövningsrätt, är artfrämmande för demokratiska system. — — — Demokrati innebär att medborgarna är den politiska maktens legitima rot. De ... institutioner, som ges förtroendet att på medborgarnas vägnar utforma de för alla bindande normerna, skall regelbundet tvingas redovisa sitt fögderi för medborgarna, utsättas för deras granskning och dom. Domstolars organiseringsprincip är den motsatta: avskärmning från påverkan, immunisering mot ansvarsutkrävande av såväl andra institutioner som av medborgarna själva.”

Det här är för mig fundamentalt. De som fattar de politiska besluten måste kunna ställas till ansvar genom allmänna val.

Att slopa uppenbarhetsrekvisitet i lagprövningen innebär en förskjutning av makten från dem som valts till dem som utnämnts till domartjänster de inte kan avsättas från. Jag tycker inte heller att de ska kunna avsättas. Jag ser stora risker med en sådan politisering av de opartiska domstolarna och en politisering av domarutnämningar, som i USA.

Fru talman! Under moderaternas ledning har de fem partierna enats om att än en gång utreda folkomröstningsinstitutet. En huvudlinje ska tydligen bli att möjliggöra för en minoritet i riksdagen att försena ikraftträdandet av ett riksdagsbeslut och eventuellt upphäva riksdagsbeslutet genom en folkomröstning.

En tredjedel av riksdagens ledamöter ska, enligt förslaget som är utformat i den moderata motionen, alltså vinna över en majoritet! För mig är det ett lika konstigt förslag som att det skulle krävas två tredjedels majoritet för att sälja kommunal egendom. Båda tankarna strider mot kravet på att vara trogen valresultatet och demokratin. Om denna folkomröstningsmöjlighet hade funnits i dag antar jag att de borgerliga partierna sett till att en tredjedel av riksdagen hade beslutat att svenska folket skulle rösta om huruvida det skulle fordras två tredjedelar för att privatisera sjukhus!

Har borgerligheten något funderat över hur en sådan här förhindrande folkomröstningsmöjlighet skulle ha fungerat 1991 när den segerrusigt i riksdagen beslutade bifalla Bildtregeringens proposition om att sälja ut ett 35-tal statliga företag? Som socialdemokrat – och kanske också vänsterpartister, men jag nöjer mig med att tala för mitt parti – hade det naturligtvis varit bra om man hade haft den möjligheten. Det hade kunnat förhindra i varje fall det snabba genomförandet av riksdagsbeslutet. Man skulle också möjligen ha kunnat få en folkopinion mot detta förslag.

Men i stället försökte man på detta sätt att underkänna valresultatet, vilket det faktiskt handlade om. Regeringen hade i valet fått mandat för att driva denna utförsäljningspolitik av statliga företag. Att en minoritet då skulle ha kunnat förhindra och underkänna valresultatet skulle ju bryta mot den tidigare redovisade principen om att man ska vara trogen mot valresultatet.

Fru talman! Jag frågar mig: Vad är det egentligen för fel på vanlig enkel majoritet? Är det bara jag som numera håller på principen en man en röst och direkt genomslag av valresultatet i riksdagen?

Jag betraktar varje väljare som fullvärdig medborgare och väljarnas i valet uttalade vilja ska också kunna genomföras utan vare sig en förhindrande folkomröstning, som moderaterna så träffande kallar sitt förslag, eller utvidgad lagprövning.

Kommer dessa regler om folkomröstning och lagprövning som ska förhindra valutslagens genomförande verkligen att öka intresset hos väljarna för att rösta när han eller hon vet att det finns både lagprövning och folkomröstning att ta till för att förhindra att folkviljan genomförs? Jag tror inte det. Tvärtom, det kommer att minska intresset. Demokratins system och teknik blir för svåra att förstå sig på, men det riskerar att bli ett paradiset för advokater som driver lagprövningsprocesser åt den som kan betala!

Fru talman! För mig är folkstyrelsen förknippad med tre viktiga principer: folkets suveränitet, politisk jämlikhet och majoritetsprincipen. Det är folket självt som gemensamt styr över sina angelägenheter.

Nu ska jag sätta punkt för mitt anförande, och det ska jag göra genom att yrka bifall till hemställan i betänkandet KU11 utom när det gäller mom. 9 och mom. 18, som handlar om folkomröstning och om slopat uppenbarhetsrequisit vid lagprövningen. Där yrkar jag i stället bifall till reservationerna 7 och 12, i vilka jag föreslår att utskottet ska ha en annan uppfattning.

Anf. 76 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Fru talman! Vad är det för fel med vanlig enkel majoritet? frågar Göran Magnusson. Det är inte alls något fel med en sådan. Det blir kanske lite halsbrytande när han samtidigt ondgör sig över att riksdagen med vanlig enkel majoritet kan komma att rösta igenom saker och ting om en liten stund. Rent logiskt verkar det inte alldeles klart.

Jag kan hålla med Göran Magnusson om att det är önskvärt med stor konsensus, dvs. överensstämmelse i viktiga författningsfrågor. Därför är det så tråkigt att socialdemokraterna har ställt sig utanför den här debatten i KU. Tillsammans med Vänsterpartiet håller man egentligen bara fast vid status quo.

Socialdemokraterna, och inte minst Göran Magnusson, har varit ganska delaktiga i en utveckling mot en viss maktindelning i Sverige som har skett under senare tid. Jag syftar på såväl den fristående riksbanken som den relativt fristående riksrevisionen. Även om man i de fallen kan tala om risker för politisering och annat, anser vi ändå att demokratins funktionssätt har tillförts något genom dessa förändringar.

Det kan inte vara så att maktindelning nödvändigtvis är något ont. Tvärtom visar erfarenheterna att maktindelning i en demokrati ofta är något bra, och maktindelning i diktaturer är betydligt bättre än motsatsen, dvs. diktaturer utan maktindelning, om man kan uttrycka sig så.

När det gäller exemplen från Demokratiutredningen var det en forskares åsikt som återgavs, liksom jag återgav en annan forskares åsikt ur forskarvolymen. Det intressanta med Demokratiutredningen lär väl snarast vara vad den parlamentariskt sammansatta utredningen till sist kom fram till, och den kom enhälligt fram till ett avskaffande av uppenbarhetsrekvisitet med motiveringen att detta skulle vara en bra åtgärd för att stärka skyddet för statliga ingripanden i medborgarnas fri- och rättigheter och också ett bra skydd för kommunerna.

Det är snarare detta Göran Magnusson borde kommentera här.

Anf. 77 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Återigen deklarerar Nils Fredrik Aurelius att det är bra med konsensus i författningsfrågor. Jag har inte sträckt mig riktigt så långt, utan jag har sträckt mig till en bred majoritet. Konsensustanken bygger ju på att den som inte vill kan förhindra alltsammans, och det är kanske inte heller riktigt bra från demokratisk synpunkt.

Konsensusresonemanget bygger uppenbarligen på att om socialdemokraterna ansluter sig till de borgerliga uppfattningarna kring författningsfrågorna så uppstår det konsensus eller en bred majoritet. Det skulle alltså vara socialdemokraterna som har ansvar för att det blir en bred majoritet, näst intill konsensus. Har moderaterna inget ansvar för detta? Det är en väsentlig fråga som är betydligt viktigare att utreda än huruvida Negrelius, som är jurist och akademiker, har rätt eller huruvida Barry Holmström, som är statsvetare och ytterligare sakkunnig, har rätt – jag tänker då på det som står i forskarvolymen.

Jag vill inte påstå att man ska bekänna sig till den ena eller andra, men det är viktigt att peka på att det i forskarunderlaget till Demokratiutredningen fanns starka resonemang som byggde på helt andra saker.

Det kan också vara värt att notera att vid den hearing som utskottet anordnade med rubriken Maktindelning var det knappast någon mer än Negrelius som förespråkade riktig maktindelning. Men det påverkade inte moderaterna som gärna vill ha det. De ångar ju på i vanlig ordning.

Det skulle vara intressant att veta, Nils Fredrik Aurelius, hur det skulle se ut för riksdagen med en ny författning med en ordentlig maktindelning. Vart någonstans i Sverige skulle makten transfereras till? Ni talar ju väldigt mycket om maktindelning.

Anf. 78 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Fru talman! Vi ska väl inte mobilisera fler forskarnamn. Annars vore det lätt, det finns åtskillig litteratur som har utgivits och som talar för en

större maktindelning. Jag kan nämna Olof Pettersson som också är en känd förespråkare.

Nu glömde bestämt Göran Magnusson att svara på min fråga om Demokratiutredningens slutsatser som kanske är mer intressanta än de enskilda forskarinläggen i den här volymen. Men återkom gärna till detta i det sista inlägget i denna runda, Göran Magnusson.

Vad jag menar är att om socialdemokraterna aktivt vill medverka till och diskutera maktindelning – vilket man delvis redan har gjort i riksdagen i olika frågor – skulle man på ett annat sätt få en konstruktiv debatt och också bättre förutsättningar för en bred samsyn. Jag ansluter mig gärna till den formuleringen.

Men nu ställer man sig bara utanför utan att egentligen ange några goda argument. Man säger bara att här ska vi minsann bevara uppenbarhetsrekvisitet trots att Demokratiutredningen sade någonting helt annat. Men då hamnar man bestämt utanför diskussionen.

Jag måste än en gång fråga Göran Magnusson: Om vi nu tänker oss en bättre lagprövning, är det en otänkbar idé för Göran Magnusson? Är det fullkomligt med den lagprövning som vi händelsevis har i dag och som har påverkats av EU-inträdet och annat som har skett? Är det inte rimligare att socialdemokraterna väljer en konstruktiv linje och är med och diskuterar hur vi ska få en bättre utformad lagprövning?

Och än en gång: Det handlar inte om att ta ifrån riksdagen de yttersta besluten. Om man tänker sig någon typ av författningsdomstol, där man kan ha olika åsikter om dess konstruktion, ska ju en sådan domstol inte ta makten från politikerna. Den ska utifrån sin speciella kompetens undersöka om vanliga lagar är förenliga med de av politikerna beslutade grundlagarna. Det är vad det handlar om.

Anf. 79 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Herr talman! När det först gäller Demokratiutredningen har jag inte minst av Nils Fredrik Aurelius fått lära mig vad den kom fram till för slutsats beträffande lagprövningen. Jag tycker kanske att deras motivering inte är riktigt okej utifrån vad jag menar med lagprövningen. Samtidigt förbehåller jag mig rätten att faktiskt tänka, fundera och komma fram till min slutsats i sammanhanget.

Frågan är om det finns några exempel på att lagstiftningen borde ha sett annorlunda ut när det gäller lagprövningen mot bakgrund av erfarenheterna hittills, om det verkligen har uppstått några stora problem i Sverige.

När det sedan gäller lagprövningen och EU är ju EU:s domstol inte någon konstitutionsdomstol. Den är ju snarare ett tvistlösningsinstrument för att få EU-lagstiftningen och fördragen att stämma överens. Jag tycker inte att man ska överdriva EU-domstolens möjligheter på det här området.

Jag tycker dessutom att majoriteten använder ett något egenartat argument, nämligen inkorporeringen av Europakonventionen. Det fanns ju en utredning som löste det här problemet när Europakonventionen inkorporerades. Det är inget kvarstående problem som man nu måste lösa, utan då var man överens om synen på den här frågan.

Jag vill bara peka på att det i Frankrike finns en domstol som parlamentet kan appellera till. Avsikten var inte att det regelmässigt skulle gå

till som det nu gör, nämligen att den förlorande parten i parlamentet överklagar till domstolen och därmed fördröjer den demokratiska processen. Det kan väl inte vara någon bra lagprövning.

Anf. 80 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Herr talman! Göran Magnusson säger att ett förändrat folkomröstningsinstitut och en utvidgad lagprövningsrätt underkänner folkets suveränitet. Vad är det för fel på Danmarks demokrati? Har de ingen demokrati i Danmark, Göran Magnusson? Är han medveten om att när han gör ett sådant uttalande betygssätter han en stor del av världens länder? Är det bara Sverige som har demokrati?

Sedan detta med enighetstanken – ja, det är lätt att bli engagerad och lite pompös i den här diskussionen. Hur var det nu med barnpornografi-frågan? Regeringen lade fram sin proposition utan någon som helst förankring i riksdagen. Och hur var det i utredningen, Göran Magnusson? Göran Magnusson tillsammans med ytterligare en socialdemokrat reserverade sig, och även jag reserverade mig. Inte var det den enighetsfilosofi som gällde där, så man kanske ska nyansera det här lite grann.

Vad är det vi gör i det här betänkandet? Vi föreslår utredningar. Jag tycker också att det är viktigt att vi behåller hederskodexen att ha enighet i viktiga grundlagsfrågor. Breda enigheter behöver ju inte betyda total enighet. Det får inte heller betyda att vissa minoriteter utan vidare kan stoppa förslag. När det gällde riksrevisionen var det ju bara socialdemokraterna som var emot förslaget i Riksdagskommittén. Sedan lyckades vi få igenom det hela och skapa en konsensus, och det var ju väldigt bra i och för sig.

Vad är det för fel på dagens domare egentligen? De utses ju också politiskt. Vad skulle det vara för skillnad på en domare i Högsta domstolen och en domare i en förvaltningsdomstol?

Anf. 81 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill först säga att jag varken har underkänt eller värderat det demokratiska systemet i Danmark. Jag tycker bara inte att förhållanden i andra länder nödvändigtvis måste tas till för att motivera att vi ska göra förändringar. Vi borde väl i stället diskutera om våra system fungerar, om de förmår att klara de uppkomna politiska situationerna eller om det behövs någonting annat. Det är ju den diskussionen vi bör föra.

Jag hade tillfälle att vara rapportör för Slovakien i Europarådet. Där har man en författningsdomstol. Jag kunde ganska snabbt konstatera att när man hade blivit oense i det slovakiska parlamentet löpte minoriteten omedelbart till författningsdomstolen för att försöka få frågan hävd och få deras bedömning. Därmed gick frågan i stå.

Jag tror alltså inte att det är särskilt angeläget att skapa fler institutioner, fler möjligheter att försvåra eller omöjliggöra för en majoritet skapad vid valurnorna på valdagen att få deras politik att faktiskt slå igenom. Hela mitt resonemang och tänkande utgår nämligen från väljarens möjlighet att snabbt och effektivt påverka politiken genom sin valsedel, inte att lägga upp system som försvårar genomförandet.

När det gäller barnpornografin, Ingvar Svensson, är jag väl medveten om vad som hände på den punkten och kan konstatera att Lagrådets upp-

fattning var att om riksdagens majoritet ansåg att man behövde ha den här typen av lagstiftning, alltså om innehavsförbud, så var det mer en fråga för riksdagen än för Lagrådet. Jag betraktar väl, med all respekt för kampen mot barnpornografen, inte den frågan som en väsentlig fråga för de demokratiska spelreglerna.

Sedan tar Ingvar Svensson upp resonemanget om utredningar. Detta är bara en utredning. Gå ut till journalisterna och säg att riksdagen har bara beslutat att utreda skilda valdagar! Det säger aldrig vi, utan vi säger att riksdagens majoritet är på väg att genomföra skilda valdagar.

Anf. 82 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Herr talman! Det är intressant att Göran Magnusson har blivit så journalistkänslig.

Men visst är det väl texten i betänkandet vi diskuterar, inte eventuella resultat som en utredning kommer fram till. Borde det då inte vara en rimlig utgångspunkt att vi diskuterar texten i majoritetens ställningstagande?

Magnusson drar in detta med Lagrådet i barnpornografifrågan. Det var inte det frågan gällde. Det handlade om ifall det fanns en förankrad enighet i frågan innan regeringen lade fram en proposition. Det gjorde det inte. Nu blev det en bred enighet, och det var ju bra i och för sig. Det var egentligen Göran Magnussons och min linje som fick genomslag, och det var inget fel med det.

Jag vill bara innan min talartid tar slut ställa en fråga som är väldigt intressant. I slutet av er reservation står det att regeringsformen när det gäller uppenbarhetsrekvisitet tar sikte på konflikter mellan svenska rättsnormer av skilda valörer och att man anser att det återgivna uttalandet alltså äger giltighet.

Men här implementerar vi ju gång på gång lagstiftningar som kommer via direktiv från EG:s sida. Hur ser Göran Magnusson på uppenbarhetsrekvisitet? Vi skapar här svenska rättsnormer som visserligen är initierade av EG-direktiv. Men hur ser man egentligen på uppenbarhetsrekvisitet i det sammanhanget?

Anf. 83 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Herr talman! För att börja med den sistnämnda frågan är det så att de EG-direktiv som har beslutats gäller oberoende av vad Sverige beslutar. Man får vara medveten om att så är de faktiska förhållandena. Men det är för mig inget skäl att göra rent hus med uppenbarhetsrekvisitet på alla olika områden, utan man får väl se till vad olika saker faktiskt är i sammanhanget.

Jag får sedan konstatera att varken Nils Fredrik Aurelius eller Ingvar Svensson tar upp frågan om de fördröjande folkomröstningarna som är en bärande tanke i reservationen. Det är möjligt att klockan räddar er den här gången, men debatten kommer förmodligen att fortsätta i något annat lämpligt sammanhang. Jag ser det nämligen som att man underskattar väljarens valhandling på valdagen om man vill bygga in olika system för att se till att väljaren, trots många års demokratisk fostran, inte riktigt kan betraktas som klar över vad han eller hon egentligen röstar för.

Anf. 84 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Herr talman! Göran Magnusson berörde i sitt inlägg ganska bittert detta att vi inte lyckades nå fram till konsensus i Författningsutredningen, där jag också är ledamot, när det gällde frågan om äganderättsskyddet i regeringsformen. Jag vill bara erinra om att skälet till detta var att vi från den borgerliga sidan väldigt starkt upplevde den inställning som man har från socialdemokratiskt håll till själva grundlagen. För oss borgerliga är grundlagen överordnad all annan lagstiftning.

Det innebär att man som enskild i domstol också ska kunna åberopa en grundlag om det inte finns vanlig allmän lag som man kan tillämpa. Enligt den inställning som framkom vid Författningsutredningens sammanträde är grundlagen bara riktad till oss som lagstiftare. Den inställningen kan vi inte ställa upp på från den borgerliga sidan.

Anf. 85 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Herr talman! Jag hade inte för avsikt att gå in i sakk Diskussionen kring 2:18, som det så fackmannamässigt kan heta, alltså ersättning för miljöstörande verksamhet eller dess upphörande. Det var mer ett exempel på att trots att riksdagen hade beställt en utredning med preciserade önskemål med stöd av konstitutionsutskottet och Lagrådet, orkade inte de borgerliga fullfölja detta riksdagsbeslut och skapa enighet omkring ett av alla rättsinstanser tidigare formulerat behov att faktiskt göra något på detta område. Det var det som var poängen i det här resonemanget.

Det är klart att om det är sådana svårigheter omkring en öppen och klar beställning från riksdagen, och fullföljandet av denna, i en utredning så borde ju det här majoritetsbeslutet om vad som ska betecknas som "bara" en utredning om skilda valdagar vara av mycket lägre dignitet. Det är mycket lättare att avstå från att fullfölja det än vad jag anser att det var när det gäller 2:18-frågan. Där hade man en direkt beställning om att faktiskt lägga fram ett förslag till ändring av grundlagen som löste konflikten.

Nu är det på sättet att vi har överlämnat till domarna och domstolarna att bestämma i vilken omfattning en som förstör miljön med sin verksamhet ska få ersättning för att han ska upphöra att förstöra.

Det var förresten en bra formulering: För att han ska upphöra att förstöra.

Anf. 86 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Herr talman! Göran Magnusson vet lika väl som jag att vi från den borgerliga sidan visst lyckades effektuera beställningen. Men vi gjorde det med en utformning av lagtexten som inte föll den socialdemokratiska majoriteten på läppen. Då valde man att hellre låta frågan gå i stå. Det är hemskt viktigt för mig att betona att vi hade ett mycket bra och fullödigt förslag till lagtext från de borgerliga.

Anf. 87 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Herr talman! Jo, det är många som har tyckt att de har haft bra förslag. Problemet var ju bara att expertis och andra faktiskt kom fram till att det borgerliga förslaget skulle göra ont värre.

Anf. 88 KENNETH KVIST (v) replik:

Herr talman! Jag anser att det många gånger har funnits anledning att vara kritisk mot den något undfallande attityden från socialdemokraterna i debatten med de borgerliga i författningspolitiska frågor. Jag förstår dock att skälet har varit att man har sökt uppgörelser och därför inte velat ta strid i debatten. Det gällde också uppenbarhetsrekvisitet. Det var faktiskt en överenskommelse mellan socialdemokraterna och tre av de borgerliga partierna även om de borgerliga partierna sällan pratar om detta nu för tiden.

Det är klart att med en ändrad lagprövningsrätt, där lagprövningsrätten ligger i riksdagen, är uppenbarhetsrekvisitet ologiskt och bör avskaffas. Men avskaffar man det med nuvarande lagprövningsregler innebär det en stark förskjutning och en ökad makt till domstolarna, precis som Göran Magnusson säger.

Det som jag kritiserar, en viss nedtoning i de författningspolitiska debattfrågorna, har jag nog varit bekymrad över. Jag måste säga att jag i dag är desto gladare över det tydliga, redliga och klara inlägg som Göran Magnusson hade. Det var bra principer i huvudanförandet samtidigt som han markerade beredskap med en bred enighet i beslutet. Jag vill tacka för ett utmärkt första anförande – och det var inget fel på resten heller, herr talman!

Anf. 89 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Herr talman! Jag slickar i mig förstås, höll jag på att säga. Jag stötte mig lite grann på formuleringen om en undfallande attityd som socialdemokraterna skulle ha haft gentemot de borgerliga i olika författningsfrågor. Det är klart att det här går tillbaka långt i historien, i varje fall 25–40 år om det nu är långt. Hela författningen från 1974, hela den processen, är ju en bred uppgörelse där Vänsterpartiet inte fick delta – eller i alla fall inte deltog i någon särskilt stor utsträckning – av olika skäl.

Jag tycker att det är bra att vi nu möjligen också får i gång en ordentlig debatt i författningsfrågor. Det är lite grann så att man diskuterar en fråga i taget. Men man måste faktiskt också diskutera vilken principiell utgångspunkt man har i de olika frågorna. Då måste man konstatera att den nuvarande författningen inte bygger på maktodelningsläran. Det är ju faktiskt på det sättet. Sedan finns det lite undantag och annat.

Lagprövningsfrågan debatterades ju under hela 1900-talet, bl.a. på 50-talet mellan Östen Undén och Gustaf Petrén. Det ansågs att det fanns lagprövningsrätt för de svenska domstolarna enligt praxis och hävd och det ansågs att det inte fanns detta. Det kodifierades sedan 1979 genom att man skrev in det här med uppenbarhetsrekvisitets begränsade insats.

Så det finns naturligtvis en historia att ta hänsyn till. Jag hade faktiskt tänkt mig att något angripa Kenneth Kvist. Det kan jag ju inte göra efter hans inlägg här, men han framställde det så i sitt huvudanförande att Socialdemokraterna nu närmast hade anslutit sig till Vänsterpartiets uppfattningar. Riktigt så är det ju inte, och vi har kanske lite skild historia när det gäller förvaltningspolitiken i det här landet.

Anf. 90 KENNETH KVIST (v) replik:

Herr talman! Det är väl möjligt. Men vad jag menar i mitt anförande är ju att om vi tittar på historien har det varit så att den beredskap för

bred enighet som är viktig och respektabel har lett till att man har tonat ned de principiella skillnaderna i debatten ganska ofta. Det har lett till ett övertag för borgerligheten, som verkligen inte har tonat ned sina ståndpunkter. Det är därför jag tycker att ett så klart inlägg som det som Göran Magnusson har hållit i dag är så välgörande.

Sedan ska vi inte träta om vem som har kommit fram till kloka ståndpunkter först i våra partier. Det är bra att vi står skuldra vid skuldra i de här reservationerna.

Anf. 91 ÅSA TORSTENSSON (c):

Herr talman! Det känns lite ovant att komma så här efter den stora debatten och som enda parti föreslå bifall till hemställan i betänkandet i dess helhet. Det visar kanske också på bredden och delvis, som Kenneth Kvist redogjorde för, spretigheten i de olika motioner som betänkandet behandlar. Från Centerpartiet finns det dock två viktiga förslag som majoriteten har ställt sig bakom. Det är de frågorna jag vill hålla mig till. Det handlar om den rättspolitiska utredningen och om uppdraget att se över möjligheten för beslutande nationella folkomröstningar.

En grund för rättsstaten är att makten utövas under lagarna. Det är flera som har betonat detta. Men jag vill också betona att det inte handlar om att den ska utövas bredvid eller över lagarna. Det är en viktig demokratisk förutsättning. Rimligen ligger i detta att grundlagarna hanteras var-samt och hålls i aktning när andra beslut fattas.

I Sverige har vi av tradition haft en förhållandevis svag ställning för domstolarna. Rätten att pröva lagar och förordningar mot grundlagarna har varit begränsad. Genom de utredningar som föregick regeringsformen aktualiserades frågan om lagprövning och man nådde, som har sagts här, slutligen fram till en kompromiss. En begränsad lagprövningsrätt infördes då.

I regeringsformen återfinns det s.k. uppenbarhetsrequisitet, som säger att domstolar får underlåta att tillämpa en av riksdagen eller regeringen beslutad lag eller förordning som strider mot en överordnad författning endast om felet är uppenbart.

Även andra former för att stärka lagprövningen har förts fram i debatten, i och utanför riksdagen, som t.ex. ett förstärkt lagråd som kan ingripa innan lagarna antas av riksdagen.

Herr talman! I synnerhet är, som så många har sagt, uppenbarhetsrequisitet vad gäller regeringens beslut anmärkningsvärt, då regeringen inte har befogenhet att stifta lagar utan är satt att styra riket under de lagar riksdagen fastställer. Men inte heller svårigheten att pröva de av riksdagen fastställda lagarna är självklar. Snarare än att anta lagar som är tveksamma i förhållande till grundlagen borde riksdagen i så fall ta initiativ till en översyn av berörda grundlagarna.

Det finns dock flera exempel under den korta tid som jag har varit i riksdagen där jag har uppmärksammat hur riksdagsmajoriteten har satt sina politiska mål framför grundlagen och där riksdagsmajoriteten inte har varit intresserad av en översyn av grundlagarna, utan i stället valt att driva igenom tvivelaktiga beslut, som t.ex. i ärendet med scientolog-materialet och stopplagen för utförsäljning av bostäder.

Klart är att frågan även fått en förnyad aktualitet genom Sveriges medlemskap i EU och mötet med andra rättstraditioner, som det också har pratats om här.

Det finns mot denna bakgrund starka skäl att tillsätta en rättspolitisk utredning. I en sådan utredning bör avskaffandet av uppenbarhetsrekvisitet liksom frågan om Lagrådets ställning och svenska domstolars förhållande till EG-rätten belysas.

Herr talman! Det andra tillkännagivandet jag vill uppmärksamma är en översyn av folkomröstningsinstitutet. Frågan om beslutande folkomröstningar ska egentligen inte hanteras så enskilt och separat som i detta betänkande, utan borde – eftersom dessa har till uppgift att stärka demokratin – hanteras i ett demokratipaket, som Centerpartiet har efterfrågat och som bör innehålla en helhetssyn på de demokratiska redskapen. Därmed skulle man kunna få fram ett samlat förslag som berör alla beslutsnivåer i samhället, alltifrån den lokala brukarstyrelsen till kommunal självstyrelse, beslutande kommunala folkomröstningar, förstärkning av den regionala nivån och därmed den nationella nivån vad gäller folkomröstningar.

Folkomröstningar må vara ett trubbigt instrument i sig, men de är ett av få verktyg som verkligen ger alla medborgare lika möjligheter att påverka besluten. De kan också, vilket erfarenheter från Schweiz ger vid handen, bidra till att kontroversiella beslut diskuteras noggrannare eftersom hotet om en folkomröstning hela tiden beaktas. Det handlar självfallet inte om att alla alltid är nöjda med utfallet, men att alla kan känna sig delaktiga, dvs. bli tillfrågade i beslutsprocessen.

Folkomröstningsinstrumentet har länge kringgårdats av skepsis i Sverige. Många har haft invändningar mot behovet av helhetssyn och ansvar, vilket antyder ett synsätt som utgår från att medborgarna inte skulle vara kapabla att klara av detta. Centerpartiet avvisar ett sådant synsätt. Demokrati som idé utgår från att medborgarna är rationella människor som förmår fatta väl avvägda beslut. Samtidigt förutsätter ett ökat engagemang i lokala angelägenheter att medborgarnas åsikter också respekteras. Folkomröstningar som omtolkas eller skrinläggs genom hanteringen i beslutande församlingar riskerar endast att öka avståndet mellan väljare och valda.

Därför bör regeringen lägga fram ett förslag om en parlamentarisk kommitté för en översyn av folkomröstningsinstitutet.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 92 KENNETH KVIIST (v) replik:

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till Åsa Torstensson.

Centern är ju ett parti som har folkrörelsetraditioner och som i varje fall borde ha haft någon sorts folksuveränitetstanke i sin politik. Anser Åsa Torstensson, som nu har ställt upp på den moderata maktodelningsläran, att en sådan fråga som det kommunala utjämningsystemet ska avgöras av höga jurister i stället för av folket vald riksdag? Det skulle vara mycket intressant att höra.

Jag tror nämligen att ni i er iver att bli salongsfärdiga i den borgerliga gemenskapen uppger gamla centerprinciper.

Anf. 93 ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Herr talman! Jag utgår från att Kenneth Kvist har läst Centerpartiets motion, där vi starkt betonar den stärkta lagprövningsrätten och ringar in uppenbarhetsrekvisitet. Då kan man alltså inte undvika att i en bred översyn ingår också författningsdomstolen.

Det kommunala skatteutjämningsystemet är ett bra exempel, men Kenneth Kvist måste klara att särskilja saken i sin konstruktion och ärendet som sådant, att utjämna över landet. Jag satt med i en av de utredningar som behandlade den kommunala självstyrelsen och behovet av stärkta grundlagsregleringar för den kommunala självstyrelsen, och där betonades ett behov av stärkt kommunal självstyrelse, just med anledning av den konstruktionen. Kenneth Kvist måste alltså klara av att särskilja skatteutjämningsfrågan från konstruktionen som sådan och från själva det politiska beslutet att ha en utjämning.

Anf. 94 KENNETH KVIST (v) replik:

Herr talman! Ja, jag särskiljer detta, men frågan om utjämning var ju någonting som ifrågasattes av grundlagsskäl. Det kanske t.o.m. var en sådan stark minoritet i riksdagen som gjorde detta, att frågan om regler skulle ha hänvisats till en författningsdomstol för avgörande.

Då kvarstår det här: Är det den typen av frågor som Åsa Torstensson anser att jurister ska avgöra, inte folkets valda representanter? Det är, såvitt jag begriper, ett frångående av Centerns tradition och Centerns politik – jag upprepar det – med viljan att bli salongsfärdig i högerburen.

Anf. 95 ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Herr talman! Nej, Kenneth Kvist. Jag upprepar att jag har kunskap om vad det var som var problematiken i själva konstruktionen. Det var det som berörde det kommunala självstyret, om det var kommuner som skulle överföra sina medel till en annan kommun. Särskilj detta med en konstruktion från ett statligt beslut att utjämna systemen med statliga medel. Särskilj uppdraget, återigen. Det kan mycket väl vara så att den konstruktionen faktiskt hade blivit en grundlagsvidrig konstruktion.

Anf. 96 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Herr talman! Jag har några kommentarer och synpunkter beträffande den kommunala nivån, politiska aktiviteter och även andra nivåer. Ibland överdrivs – jag tycker att Åsa Torstensson gör sig skyldig till detta – själva formen för aktiviteten eller formen för möjligheterna. Särskilt på den kommunala nivån handlar det väldigt mycket om att partierna och fullmäktige skulle kunna vitalisera aktiviteterna betydligt även på den kommunala nivån utan att det behövs väsentliga lagändringar, eller lagändringar över huvud taget.

Herr talman! Jag begärde ordet mera för att kommentera frågan om två tredjedels majoritet när det gällde ombildning av hyresrätter till bostadsrättsföreningar. Där var det snarast fråga om på vilken nivå skyddet skulle ligga för dem som redan är hyresgäster. Det var inte en fråga om det stred mot grundlagen eller ej. Det var ett annat resonemang om scientologbibeln, där vi var bundna av internationella upphovsrättsavtal och annat.

Det jag egentligen vill protestera mot är att det alltid i fråga om den beslutande församlingen skulle finnas någon annan församling som besitter en bättre kompetens att avgöra de olika frågorna. Det är utifrån min författningspolitiska utgångspunkt, och såsom den svenska författningen nu är konstruerad, faktiskt så att riksdagen ska tolka förhållandet till grundlagen och ta ansvar för att det fungerar.

Jag tycker att det är trist när även aktningsvärda tidningar i olika debatter skriver om att riksdagen bryter mot grundlagen när det gäller den kommunala självstyrelsen. Man kan ha synpunkter på hur den kommunala självstyrelsen borde vara. Men riksdagen har inte brutit mot bestämmelserna om den kommunala självstyrelsen med de beslut som riksdagen hittills har fattat – i varje fall inte enligt min mening och enligt riksdagsmajoritetens mening.

Anf. 97 ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tror att Göran Magnusson får ta en stor del av den diskussion som i dag berör uppenbarhetsrekvisitet, just på grund av hur majoriteten här hanterar grundlagarna. På grund av detta har vi i dag en diskussion om uppenbarhetsrekvisitet, med de exempel som jag gav. I stället för att faktiskt genomlysna grundlagen beslutar man om mycket tvivelaktiga lagstiftningar, så lite ödmjukhet, Göran Magnusson, om socialdemokraternas egen roll i den diskussion som pågår här och nu!

Anf. 98 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Herr talman! Det är möjligt att man kan påstå detta. Man kan påstå det på olika möten och annat. Men socialdemokratins inställning till lagprövningen har varit ensartad under en lång följd av år. Jag talade tidigare om den debatt som Östen Undén förde, inte i kapacitet av utrikesminister utan av särskilt sakkunnig på det statsvetenskapliga området.

Vi har hela tiden hävdad att det här är en dubiös fråga i förhållande till vår författningskonstruktion, grundad på folkstyrelseprincipen. När man 1979 förde in detta i författningen var det ett steg i fel riktning, enligt min uppfattning. Jag har inte uppfattat det på det sättet att det skulle vara kommuner eller andra, i varje fall inte utifrån Demokratiutredningens utgångspunkter, utan den enskilde som skulle ha nytta av ett annorlunda upplägg av lagprövningen.

Jag är inte av den meningen att besvärliga och svåra frågor ska kunna skjutas till något annat organ – tvåtredjedelsfrågan eller privatiseringsfrågan beträffande sjukhusen. Varför skulle Högsta domstolen, Tingsrätten eller Länsrätten i Stockholm vara bättre skickade att bedöma förhållandet mellan den lagstiftningen och grundlagen? Jag har svårt att förstå detta. Jag menar att den kompetens som behövs för att bedöma de här frågorna naturligtvis är samlad också här i riksdagen.

Får jag bara erinra om – även om det kanske är ett lite mer demagogiskt knep – att juristerna i Lagrådet var emot åtta timmars arbetsdag, dödsstraffets avskaffande och en del andra saker. Man kan inte se statistiskt på lagstiftningen. Man måste faktiskt också se att det händer saker i samhället, och lagstiftning och förhållningssätt måste kunna anpassas.

Anf. 99 ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Herr talman! Det var med anledning av scientologmaterialet och den enskildes rättigheter som jag tog upp just det beslutet. Lagprövning är till för att stärka individens, den enskildes rättigheter. Jag anser inte att dessa rättigheter ska kunna sättas ur spel vid tillfälliga majoriteter i riksdagen, vid ständiga förändringar.

Anf. 100 MATS EINARSSON (v):

Herr talman! Det har varit en ganska lång och intressant diskussion kring folksuveränitet, författningsdomstolar och lagprövning. Jag behöver inte utveckla det. Jag vill bara helt kort instämma i de ståndpunkter och argument som har förts fram av Kenneth Kvist och Göran Magnusson.

Så till ett annat ämne. I gårdagens nummer av den republikanska tidningen Expressen kunde vi på s. 3 läsa ett inlägg av det liberala ungdomsförbundets ordförande Birgitta Ohlsson under rubriken "Fega folkpartister!" Hon skriver bl.a:

"I morgon" – alltså i dag – "ska den svenska riksdagen ta ställning till om monarkin, denna motbjudande kvarleva från den tid då Sverige var en diktatur, ska ersättas med det moderna statsskicket republik. Men som vanligt i Sveriges riksdag finns det bara ett riktigt modigt parti, vänsterpartiet," – vi tackar och bockar – "som fullt ut vågat att motionera om att monarkin ska avskaffas. Republikanska partier som liberala folkpartiet och socialdemokraterna sviker sina ideologiska ideal för att inte stöta sig med den rojalistiska väljaropinionen."

Och Birgitta fortsätter:

"Kungar och drottningar hör hemma i sagorna och inte i en modern demokrati.

Definitivt ska de aldrig vara stödda av ett liberalt parti. Slå oss med häpnad, Lars Leijonborg och övriga folkpartistiska riksdagsledamöter. Stöd vänsterpartiets motion och våga stå för de republikanska ideal som så många av er brann så intensivt för under er tid i folkpartiets ungdomsförbund."

Så långt Birgitta Ohlsson, liksom jag själv medlem i den nyligen bildade och snabbt växande Republikanska Föreningen. Intresserade ledamöter är välkomna.

Republikfrågan väcker åter intresse i allt vidare kretsar. Men det är ju som bekant inte första gången som riksdagen debatterar frågan. Och det är inte första gången som liberaler och socialdemokrater fegar. Jag tittade i bokhyllan i går kväll och hittade Fredrik Ströms memoarer *I stormig tid*. Ström var ledamot av första kammaren, partisekreterare i det odelade arbetarpartiet före 1917 och en av de ledande i vårt parti som då bildades. Han berättar bl.a. om hur det gick till när den första motionen om republik väcktes år 1914 i Sveriges riksdag. Motionär var Carl Lindhagen, en gång i tiden liberal i likhet med Birgitta Ohlsson och Lars Leijonborg, men vorden socialdemokrat och sedan vänstersocialist, en mognadsprocess som man väl kanske inte kan hoppas på när det gäller Lars Leijonborg. Ohlsson har ju tiden för sig.

Nåväl, Ström skriver:

"Det fanns de som ansåg att motionen utan vidare borde avvisas och icke remitteras till konstitutionsutskottet. Talmännen sades ha varit

oense. Slutligen remitterades motionen för författningsenlig behandling. Talmän och partiledare hade enats om att via konstitutionsutskottet be-grava motionen i tysthet. Hjalmar Branting kom en dag till mig” – alltså Fredrik Ström – ”och sade: ’Lindhagen är då en konstifik människa. Tror han verkligen att man kan föreslå kungen att avsätta sig själv!’ ’Han lägger ett senapskorn i jorden’ svarade jag.”

Men Lindhagens angrepp på majestätet lät sig inte jordfästas i stillhet. Ström skriver vidare:

”Det var dödstyst i kammaren, då Lindhagen besteg talarstolen. Han kritiserade skarpt utskottets och alla partiers hållning i frågan. Även sitt eget parti, socialdemokraterna, kritiserade han, hänvisande till partiets republikanska programpunkt. Partiledarna hade överenskommit att frågan skulle falla i tysthet. Men den spänning varmed kammaren lyssnade till motionären och de bravorop som hälsade anförandet och kanske även en insikt om, att frågan en gång väckt icke kunde tigas ihjäl, måhända också en lust att ta en dust med den envise borgmästaren, föranledde partiledarna att begära ordet och bemöta motionen och motionären.” Så långt Ström.

Det vore mig fullständigt främmande att jämföra mig själv med Lindhagen. Men det skulle ju inom parentes sagt vara stimulerande att få åtminstone lite av det motstånd som han förärades i republikfrågan. Men republikmotståndare av Brantings, Staafs och Edéns kaliber saknas måhända.

Herr talman! Jag ska inte uppehålla mig vid alla de principiella argumenten mot monarkin. Jag får i stället rekommendera vår motion till läsning. Där har vi dessutom försökt att utveckla de starkaste argument för monarkin som vi har kunnat hitta, eftersom rojalisterna är ovilliga eller oförmögna att göra det själva.

Lindhagen begärde på sin tid votering och fick 18 röster för sitt yrkande. Men senapsfröet var satt, och frågan är om det inte på senare år har börjat gro igen. I varje fall ser jag fram emot betydligt fler än 18 röster för reservation nr 10, vilken jag yrkar bifall till. Jag instämmer självfallet också i bifallsyrkandena till övriga reservationer där vänsterpartister finns bland undertecknarna.

Anf. 101 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag vill bara ställa en fråga till Mats Einarsson: Är inte denna angelägenhet så pass viktig för honom att han skulle kunna tänka sig att förändra folkomröstningsinstitutet, så att den här frågan kan underställas folket?

Anf. 102 MATS EINARSSON (v) replik:

Herr talman! Jo visst! Om Ingvar Svensson hade läst vår motion i dess helhet – vilket han i och för sig kanske har gjort – skulle han ha vetat att vi där framhåller att detta är en fullt möjlig, kanske t.o.m. rimlig väg att gå när det gäller att förändra vårt statskick. Om vi kan komma överens om den behandlingsordningen i kammaren, så gärna för mig.

Men en sådan folkomröstning ska – jag tror att Ingvar Svensson är helt ense med mig om det – naturligtvis grundas på en saklig, ordentlig och genomgripande diskussion om författningskickets grunder och om

demokratins former. Vi är inte på något sätt rädda för en sådan diskussion.

Anf. 103 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Herr talman! Då förväntar jag mig att Mats Einarsson nu kommer att stödja kravet på ett förbättrat folkomröstningsinstitut.

Anf. 104 MATS EINARSSON (v) replik:

Herr talman! Ett förbättrat folkomröstningsinstitut ska jag naturligtvis med glädje stödja. Jag har dock ännu inte sett några sådana förslag.

Anf. 105 JOHAN LÖNNROTH (v):

Herr talman! Jag börjar med att instämma i mina båda partikamraternas tidigare anföranden och yrkanden. Jag tackar också å samtliga tre motionärers vägnar för svaret på motionen om adeln. Det skulle ju kunna bli ett lite historiskt beslut senare i dag i denna fråga, om man vågar tolka det som ett första steg på vägen mot att avskaffa den sista resten av ståndssamhället.

Redan 1956 konstaterade konstitutionsutskottet att ståndslagstiftningen inte låter sig förenas med nutida uppfattning om samhällliga plikter och förmåner. Mot den bakgrunden trodde jag kanske att konstitutionsutskottet 45 år senare skulle vara moget att besluta att definitivt avskaffa de sista resterna av denna lagstiftning. Ändå nöjer jag mig efter viss tvekan med den ganska svaga skrivning som utskottet presterar, att det finns ”skäl att pröva förutsättningarna för och konsekvenserna av en ändring av den nuvarande regleringen”.

Men jag skulle nog ändå vilja höra hur utskottets ordförande eller Pär-Axel Sahlberg, som jag har förstått är djupt inblandad i den här frågan, tolkar denna skrivning. Är det en klar och tydlig beställning till regeringen att lägga fram ett förslag som avskaffar den här lagstiftningen? Vad är det i så fall för tidsperspektiv? Handlar det om ytterligare 45 år, eller kan man räkna med att det här kommer under min levnadstid? Eller är det rentav så att vi ska kunna göra det ganska snabbt?

Min tvekan inför denna tolkning ökade faktiskt efter det att jag hade hört Nils Fredrik Aurelius inlägg. Jag skulle gärna vilja höra vad övriga i utskottet anser om det som han säger. Jag skulle t.ex. gärna vilja höra vad min folkpartistiska kollega Helena Bargholtz anser om att ha blivit liksom även Karin Pilsäter utmålade av Nils Fredrik Aurelius som fraseradikal utan sinne för proportioner.

Aurelius hänvisar liksom Riddarhusets företrädare till något slags avtal med adeln i samband med 1800-talets författningsreform. Det gör mig något betänksam. Varför gäller då inte de s.k. avtal som man gjorde med överklassen en gång om den graderade rösträtten? Eller avtalet med männen om att enbart de skulle ha rösträtt och inte kvinnorna? Har moderaterna över huvud taget accepterat den allmänna rösträtten och de demokratiska fri- och rättigheterna, som den gamla högern en gång så livaktigt och helhjärtat bekämpade?

Aurelius jämför med kommunistpartiernas privilegier i Östeuropa och säger att de kanske var något slags adel. Det ligger kanske en del i den jämförelsen. Låt oss driva den lite längre.

Är Aurelius för att de tidigare makthavande kommunistpartierna ska få behålla de byggnader som de ägde på den tid när partiet och staten var ett? Skulle han försvara en lagstiftning i nuvarande Ryssland som reglerade kommunistpartiets uttag av medlemsavgifter, med vars hjälp kommunistpartierna skulle vårda sina statliga byggnader? Skulle han godkänna en lagstiftning i Ryssland eller Kina som sade att kommunistpartiernas medlemmar har en särskild plikt att bete sig höviskt och artigt mot varandra?

Jag kom att tänka på en hög kubansk partifunktionär, som lätt irriterat sade till mig när jag senast var på Kuba: Ni tjarar och tjarar om det här med mänskliga fri- och rättigheter och politiska fångar! Tacka vet jag den riktiga högern i USA! Den håller inte på med det här tjafset.

Adelns särställning i lagen har kanske inte någon större praktisk betydelse. Det finns många väsentligare frågor. Både frågan om monarkin och kanske ännu mer frågan om de historiska arrendena, som är en gammal kvarleva där riksdagen borde komma till skott, är betydligt viktigare. Men principiellt är detta faktiskt en viktig fråga, som handlar om alla människors lika värde. Jag tycker att vi borde kunna enas om vikten av denna grundläggande demokratiska värdering.

Anf. 106 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tycker i och för sig att Johan Lönnroth har anledning att vara ganska nöjd med behandlingen av sin motion. Det låg väl också nära till hands att det kunde ha blivit en annan utgång, men vi enades så småningom, och det är väl viktigt att vi har en bred majoritet bakom utredningsuppdraget. Regeringen uppmanas nu att utreda huruvida det här behöver vara offentligt reglerat eller ej. Avsikten från utskottets sida är den att man ska kunna träffa en överenskommelse med Riddarhuset, och vi tror väl att det ska kunna gå förhållandevis raskt. Det är i varje fall vår bedömning att så bör kunna ske.

Men jag tycker också att det är självklart att man måste genomlysa olika rättsliga och ekonomiska konsekvenser av det här. Självklart vore det mera aktivistiskt att i dag fatta beslutet om att allt det här ska rensas ut, men det är inte riktigt det sätt som vi har att agera på. Tidigare talare har här gått tillbaka till 1915, 1916 och 1917, och vid den tiden beslöt någon socialdemokratisk partikongress – kanske var det t.o.m. före partisprängningen – att frågan om revolutionen skulle utredas. Jag brukar ibland säga att det fortfarande är på den vägen.

Det här ska kunna gå snabbare. Jag hoppas att riksdagen om ett eller annat år ska klara detta. I vart fall borde vi kanske försöka hitta en lösning innan uppenbarhetsrekvisitet slopas och författningsdomstolar införs. Då kan det kanske bli ännu svårare att få någon ordning i den här frågan.

Låt mig till sist säga att jag bara är vice ordförande i konstitutionsutskottet. Ordföranden är inte närvarande här.

Anf. 107 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Det var en särskild socialismutredning som satt i 15 år och till slut 1936 något rann ut i sanden. Jag hoppas verkligen att det här beslutet i dag inte leder till samma långbänk och sedan leder ut i intet. Jag förstår fullt väl att det finns en rad praktiska problem. Det måste

göras någon uppgörelse med Riddarhuset. Det är viktigt att vi kan bevara det kulturarv som vårt grannhus innebär.

Min fråga är mycket konkret: Uppfattar Göran Magnusson beslutet som ska fattas i dag som en beställning att regeringen ska lägga fram förslag och verka för att vi tar bort lagstiftningen?

Anf. 108 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Herr talman! Om det vore en beställning skulle det naturligtvis stå att det är en beställning. Det är alldeles klart – som jag uppfattar det – att om inte regeringen eller den utredning som ska genomföras hittar ett avgörande skäl för att detta offentlighetsliga reglerande måste bestå, är det avsikten att det ska upphöra. Vi har inte uppfattningen att man ska offentlighetsligt reglera saker och ting som inte behöver vara så. För min del tror jag – och det står inte i utskottets bedömning – att adelsmännen och kvinnorna – det kanske inte heter adelskvinnor – har tillräcklig livskraft för att hålla i gång verksamheten utan ens det minsta lilla stöd från statens sida.

Herr talman! Sedan var det socialistutredningen som det blev intet av, som Lönnroth uttrycker saken. Det blev dock rätt bra för arbetarklassen i Sverige under 1900-talet. Det finns en del andra exempel där socialismen blev mera av och där det inte är riktigt lika bra ens i dag.

Anf. 109 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Frågan är om det hade så mycket med utredningen att göra.

Jag ska tolka detta positivt. Jag har så pass mycket förtroende för denna regering att jag inte ens i min vildaste fantasi kan tänka mig att de skulle kunna hitta något avgörande skäl till att ta bort den sista resten av ståndssamhället. Möjligen skulle de kunna anlita Aurelius för att hitta något sådant argument, men det tror jag inte att de kommer att göra.

Anf. 110 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Herr talman! Jag får väl erkänna att jag inte har lika stort förtroende för regeringen i någon fråga egentligen. Vad som gäller är det som står i beslutet, vilket också Göran Magnusson var inne på, dvs. utskottets bedömning som vi om en stund kommer att fatta beslut om. Det står exakt så här: ”Enligt utskottets mening finns det skäl att pröva förutsättningarna för och konsekvenserna av en ändring av den nuvarande regleringen.” Detta ges regeringen till känna.

Mer än så går det inte att säga. Herr Lönnroth har önskat en frånare skrivning som han inte har fått, och någon annan kunde ha önskat en annan skrivning som man inte heller har fått. Detta är vad utskottet har enats om, dvs. ”förutsättningarna för och konsekvenserna av”. Rent praktiskt är det mycket komplicerat att göra förändringar. Det finns juridiska frågor som jag inte hinner gå in på men som jag tror att Johan Lönnroth känner till som har att göra med både 1809 års regeringsform och representationsreformen och adeln som ett speciellt rättssubjekt. Det kan gå att lösa om man anser att det är en oerhört viktig fråga. Det finns också ekonomiska och andra synpunkter. Det är det som ska undersökas. Det är det vi säger.

Det går alltid att vara hövisk och artig. Johan Lönnroth frågade om det fanns någon adekvans för krav på höviskhet och artighet i dag. Det tycker jag att det gör även utanför adeln. Vi försöker vara det t.ex. här i riksdagen. Det är mycket som är intressant historiskt och i dag i lagstiftningen. Jag kan för mitt liv inte inse att detta ska vara en viktig fråga som på något sätt kan vara prioriterad i en författningsutredning eller i ett författningsbetänkande.

Detta föranleder mina möjligen något mindre artiga men fortfarande höviska synpunkter när jag pratar om känsliga radikala sinnen som borde utveckla ett större sinne för proportioner. Jag syftade närmast på dem jag berörde omedelbart innan, nämligen gamla kommunister.

Anf. 111 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Jag är tämligen ointresserad av hur pass väsentlig Nils Fredrik Aurelius tycker att denna fråga är. Men jag skulle gärna vilja veta av vilken karaktär som Moderata samlingspartiets inställning till frågan är när man har ställt upp på den formuleringen. Är det fråga om samma sak som 1917, 1918 och 1919, då man till slut var nödd och tvungen att gå med på den allmänna rösträtten och demokratiska fri- och rättigheter? Eller är det ett försök att kasta så mycket grus i maskineriet som det någonsin är möjligt, att ni egentligen inte vill men kan inte med att hävda den gamla högerns syn? Är det med hjärtat eller hjärnan som Aurelius har ställt upp på denna formulering?

Anf. 112 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är ganska tydligt att vi i utskottet har kommit fram till att det visst går att utreda frågan. Det är så det ligger till, och det har alla ställt upp på, inklusive Johan Lönnroths partivänner i utskottet. Det finns anledning att understryka det.

Sedan kan man ha olika synpunkter på hur väsentlig frågan är. Motionären tycker förstås att den är väsentlig. Jag tycker att det finns många oerhört mycket viktigare författningsfrågor. Jag tycker att det har framgått av debatten i dag att vi i första hand bör lägga lite mer krut på dem.

Sedan var det historieskrivning, kommunistpartiet och gamla högern. Vi måste ändå till slut konstatera att det blir lite larvigt med anspelningarna på 1917 och dåvarande högerpartiet. Det är hur lätt som helst att från min sida konstatera att man minsann inte behöver gå tillbaka till 1917 för att hitta representanter för Johan Lönnroths idéströmning, som ju långt senare stod för någonting som i modern mening var ett privilegiesamhälle, nämligen alla de kommunistregimer ni till för bara något drygt tiotal år sedan stödde i olika delar av Östeuropa.

Anf. 113 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! På den första punkten är vi totalt överens. Det finns många viktigare författningsfrågor. Jag, Karin Pilsäter och Bengt Silfverstrand tyckte att det var en liten principiellt väsentlig fråga, och vi motionerade i frågan. Det förhindrar oss inte alls att ägna mycket mera kraft och tid åt andra, väsentligare frågor.

Sedan finns det ganska aktuella fall då högern, svenska Moderata samlingspartiet, åtminstone inte aktivt ville ta avstånd från diverse hö-

gerdiktaturer. Både vi och ni har lik i garderoben. De kan var och en göra upp med på ömse håll.

Nu diskuterar vi adelsfrågan. Jag lutar på majoriteten av utskottet, att meningen med det beslut vi snart ska fatta är att vi äntligen ska avskaffa den sista resten av det gamla ståndssamhället.

Anf. 114 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Herr talman! Jag fick en fråga riktad direkt till mig av Johan Lönnroth. Jag svarar enligt följande.

Jag kom lite sent in i debatten. Jag var inte i kammaren. Jag har alltså inte hört Nils Fredrik Aurelius fälla något omdöme om min partikamrat Karin Pilsäter.

Jag tycker att det här är ett utmärkt förslag. Det är inte bara en majoritet i utskottet utan det är hela utskottet som står bakom den översyn vi ska göra. Jag ser fram emot den med full förtröstan. Såvitt jag förstår är Karin Pilsäter också mycket nöjd.

Anf. 115 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Herr talman! Det var Voltaire som sade att man skulle krossa den skändliga. Johan Lönnroth har väl ungefär samma inställning i förhållande till adeln och i sitt korståg mot adelns privilegier.

Vilka är då adelns privilegier i dag? Jo, det är rätten att resa utomlands utan att fråga kungen. Jag kan berätta att jag förra veckan reste utomlands utan att fråga kungen, men jag är inte av adelssläkt utan är av bondesläkt. Det privilegiet är inte mycket värt i dag.

Sedan finns det en rätt att ta ut skatt av släkterna, av huvudmännen. Den rätten finns t.ex. för olika trossamfund i Sverige. Det är inte heller något konstigt. Det återstår en punkt, nämligen att riddarhusordningen förändras genom att Riddarhuset begär att regeringen fastställer en förslagen förändring i riddarhusordningen.

Det är vad Johan Lönnroth egentligen angriper. Det är inte så förfärligt omfattande saker det handlar om. Det finns inga faktiska privilegier längre. Jag gick med på skrivningen om att detta kunde utredas, fastän jag närmast tyckte att det var obefogat.

Dessutom sitter Johan Lönnroth i finansutskottet. Han borde vara väldigt rädd om de intäktskällor som finns för statskassan. Därvidlag fyller Riddarhuset en betydande funktion.

Anf. 116 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Vi är återigen överens. Det handlar inte om väsentliga praktiska ting, utan det handlar om en viktig princip. Jag trodde att Ingvar Svensson, som är något av en ideolog hos Kristdemokraterna, hade större förståelse för det märkliga med att man behåller en särskild ställning för en viss kategori av människor i lagstiftningen.

Vi har ingen svensk lagstiftning som talar om att t.ex. Kristdemokraterna har en särskild rätt att ta ut medlemsavgifter av sina medlemmar. Vi har t.o.m. nu lyckats avskaffa det för statskyrkan. Det borde Ingvar Svensson ta på lite större allvar. Det är faktiskt en anomali att vi har kvar den här gamla lagstiftningen, som inte har i lagstiftningen att göra.

Om ett antal människor frivilligt vill kalla sig för olika saker, bilda föreningar och gärna sköta gamla byggnadsminnen må de väl göra det. Men det är ingenting som vi här i riksdagen ska ha med att göra.

Prot. 2000/01:75

7 mars

Författningsfrågor

Anf. 117 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Herr talman! Vi har inte så mycket med det att göra. Eller rättare: Vi har över huvud taget inte med det att göra, eftersom det är en kombination av Riddarhuset och regeringen som hanterar det och egentligen inte riksdagen.

Det är intressant att Johan Lönnroth tar upp religionsfriheten, som vi nu har etablerat ännu tydligare genom att frigöra Svenska kyrkan från staten. Jag har tidigare ställt den här frågan till Mats Einarsson. Om ni tittar på svenska flaggan här i kammaren, är nu nästa steg i Lönnroths kampanj att ta bort korset i flaggan?

Anf. 118 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Den jämförelsen begrep jag inte riktigt. För oss i Vänsterpartiet är det väldigt viktigt att slå vakt om kulturarvet. Det står inte på något sätt i strid med demokratiska grundvärderingar.

Vi ska ägna mycket större intresse, anser jag, åt historien. Historieundervisningen i skolorna borde uppvärderas. Vi ska kunna studera den svenska flaggans historia, den svenska historien med alla dess förfärligheter från t.ex. 1600-talet, alla övergreppen och också det goda i kulturarvet. Vi måste kunna se både de mörka och de ljusa sidorna.

Det som är principiellt viktigt är att vi genom att göra denna lilla justering får bort en av resterna från den tid då man definitivt inte ansåg att alla människor var lika mycket värda.

Anf. 119 BIRGER SCHLAUG (mp):

Herr talman! Det var mycket historia på sluttampen och tal om lik i garderober och sådant. Nils Fredrik Aurelius kan i varje fall inte kalla mig för kommunist, trots att jag nu ska ta upp en fråga som jag inte tror att han vill diskutera, nämligen statsskicket.

Jag skulle vilja få svar på några mycket enkla frågor. Vilka principer talar för monarki enligt Moderaterna, enligt Folkpartiet, enligt Kristdemokraterna och enligt Centerpartiet? Märkligt nog måste jag också ställa frågan till Socialdemokraterna: Vad är det för principer som talar för monarki?

I det här betänkandet tas statsskicket upp. En stor majoritet vill inte ens fundera på eller utreda alternativ till ärftlig monarki, men det finns i detta betänkandet inte ett enda motiv till varför man värnar monarkin.

Finns det ingen som brinner för monarkin? Är det ingen som kan ge oss tveksamma ett enda skäl för monarkin? Det finns inte här i betänkandet. Det står inte en rad. Det står bara: Vi brukar avstyrka sådana motioner, och det ska vi fortsätta med.

Det är märkligt! Jag vill ha svar. Vilka principer talar för monarkin?

Det finns några principer man kan tala om. Är det att en familj ansågs vara utsedd av Gud för 190 år sedan? Det kan möjligtvis vara en princip. Är det att uppdraget som statschef ska gå i arv? Det kan vara en princip som några kan tycka är helt okej.

Är det för att man anser att endast en drottning, om än av icke kunglig börd, kan föda en statschef? Det kan möjligtvis finnas sådana principer. Är det för att man anser att en statschef ska utses i sin mammas mage? Är det så? Det kan vara så.

Är det för att man anser att den franska ätten Bernadotte står över andra ätter? Ja, visst kan det möjligtvis finnas sådana principer. Fast jag tycker att det är oändligt svårt att hitta några som helst intellektuellt gångbara argument för en ärftlig monarki. Det kan finnas alla möjliga känslökäl, men då ska man säga det.

I ett betänkande i Sveriges riksdag som avstyrker alla tankar på något annat än ärftlig monarki måste det finnas något intellektuellt hållbart argument, och det gör det inte!

Reservation 10, som jag yrkar bifall till, bygger bl.a. på en motion från en antal miljöpartister. Vi yrkar inte på något omedelbart införande av republik. I motionen yrkar vi på en bredare utredning om vilka alternativ som egentligen finns till en ärftlig monarki i ett modernt samhälle.

Det kanske inte ens är så att en traditionell republik är det enda alternativet. Det kanske finns många andra alternativ. Varför vågar vi inte utreda det? Varför?

Kravet på republik har funnits i Socialdemokraternas partiprogram sedan 1911. Carl Lindhagen, som Mats Einarsson talade om här förut, motionerade här i riksdagen om införande av republik redan 1912. Det hade han ingenting för.

Om man tittar på partiprogram har det funnits en majoritet i riksdagen för avveckling av monarkin under många år, om man får tro partiernas partiprogram. Men det ska man tydligen inte. Vad är det för fel på Socialdemokraternas partiprogram, Göran Magnusson? Det står ju där att monarkin ska avvecklas.

Det är genant för en demokrati att hålla sig med en princip som säger att det högsta ämbetet ska gå i arv, att en släkt har i uppdrag att producera statschefer och att statschefer utses redan i livmodern. Det är märkligt. Det är konstigt.

Aftonbladet skriver på sin ledarsida: Det är principiellt oacceptabelt att rikets högsta ämbete går i arv inom en enda familj. I en demokrati ska alla, oavsett börd, ha en chans att bli statschef. Monarkin hör till den fördemokratiska tid då folk trodde att kungen och all annan överhet var förordnad av Gud. Vad säger Göran Magnusson om det?

Liberala Expressen skriver på sin ledarsida: Kungahusets existens är ett kraftfullt ställningstagande för idén om att vissa människor av födsel är finare än andra. Det är inte jag som säger det, utan det är Expressens ledarsida, liberal. Där sägs också: Ett argument som inte utropas, men som viskas i salongerna och som därmed påverkar vårt samhälle, är att det ska vara skillnad på folk och folk. Vissa hierarkier, skriver Expressen, ska vara av ödet orubbliga. Folk ska inte få för sig att de kan bli vad som helst, t.ex. statschef. Kryperiet för kungahuset visar kraften i detta sociala kontrakt. Monarkin skapar undersåtar, något som demokratin försökt utrota. Jag tycker att Expressen tar i lite grann, men det är i varje fall en liberal tidning. Hur ser Helena Bargholtz, närstående Expressen, på det?

I Dagens Nyheter – jag vet inte vad den är närstående; det beror på vem som skriver – står: Att monarkin just nu fungerar till belåtenhet kan

dock inte vara avgörande för att vi också i framtiden ska stå upp för den rest av ett fördemokratiskt samhälle som en kung eller drottning är.

I ett land där den offentliga makten utgår från folket, kanaliseras genom allmänna val och utövas av människor som vunnit sina landsmäns förtroende är det följdriktigt att också innehavaren av det högsta ämbetet väljs. Givetvis är medlemmarna av familjen Bernadotte välkomna att ställa upp som kandidater till statschefsuppdraget.

Ingvar Svensson! Hur ser du på det? Silvia till president – ja, det kanske inte är så dumt.

Det finns en sorts bred uppslutning bland många människor från olika tänkande, från liberaler, socialister och gröna, om att monarkin bör avvecklas på något sätt. Utöver landets tre största tidningar är det många ungdomsförbund som driver frågan – allt från Miljöpartiets ungdomsförbund Grön Ungdom till Ung Vänster och Folkpartiets ungdomsförbund. Debatten har tagit fart.

Sedan några miljöpartister lämnade in en motion har detta blivit en av de frågor som jag har fått mest reaktioner på. De flesta är riktigt lyckliga, och en del är alldeles rasande, förbannade – eller ilska – om man nu inte får säga så fula ord i Sveriges riksdag.

Vad är det då för argument som ändå någonstans framförs?

Argument ett, som jag har hört och uppsnappat i bl.a. flera TV- och radiodebatter under den sista tiden, är att blivande statschefer behöver en särskild uppfostran redan som barn. Men det motsägs ju av att många andra statschefer har minst lika stora kvalifikationer som de svenska – om det kan vi väl ändå vara överens.

Argument två är att kungahuset är bra för exporten. Men att kungahuset är så bra för industrin motbevisas varje dag av Nokia. De har en president i Finland, vad jag vet. Även om det skulle vara så att kungen medverkar till att Sverige exporterar ett JAS-plan till Sydafrika är det ändå ett uselt argument för monarkin. Det heter att vi har konstitutionell monarki. Men ibland tycks argumenten, när det kniper och allt oftare, bygga på att vi har en kommersiell monarki. I en TV-debatt sade en rojalist t.o.m. att det är ett bra varumärke. Jaha! Ska vi föda upp varumärken? Med vilken rätt gör vi det?

Argument tre, som jag har hört i de senaste debatterna, är följande: Monarki inger stabilitet och kontinuitet. Så argumenterar man i diktaturer också, så det är väl inget speciellt bra argument. Det hör liksom inte hemma i en demokrati. Om man dessutom anser att kungahuset är en symbol så måste jag säga att det är pinsamt att i grundlagen slå fast att de barn som föds av en drottning ska framleva sina liv som symbol för ett land. Det är inte bra – jag tycker faktiskt inte att det är bra.

Argument fyra är att alla inte kommer att kunna ställa sig bakom en vald statschef. Det är ett argument som ofta framförs. Därför skulle det vara bra med ärftlig monarki. Det argumentet innebär således att man underkänner demokratins grunder. I en demokrati ges människor utrymme att ha olika åsikter och tycka olika saker. En del tycker bra om Göran Persson och andra tycker bra om Bo Lundgren. Det är alldeles lysande – det är det som demokratins kärna. Det är inget fel.

Herr talman! För 190 år sedan utsågs en släkt inom vilken det än i dag ska produceras nya statschefer för landet Sverige. Eller som en rojalist i en debatt hävdade: ett varumärke. Som icke-monarkist skulle jag

aldrig ta det ordet i min mun och framföra det som ett argument. Men en rojalist kan göra det! Det strider såväl mot vet och sans som mot de mest grundläggande principerna i en demokrati.

Grundfrågan är solklar: Vem kan på ett trovärdigt sätt motivera att statschefen för ett modernt land utses genom arv? Snälla ni som står bakom majoriteten, berätta det för mig! Ge mig ett bra argument.

En annan fråga som måste tas upp här är med vilken moralisk rätt vi tvingar barn att bli uppfostrade till blivande statschefer och att från födseln vara offentliga personer vare sig de vill eller inte. Vilken etik har egentligen vi som grund för detta? Måste inte varje ung människa ges rätten att växa och utvecklas så fritt som möjligt utan att konstitutionen säger: Du ska bli statschef. Du ska uppfostras till statschef.

I betänkandet återger man andra skrifter och skriver: Prinsar och prinsessor av det kungliga huset ska uppfödvas i samma lära – dvs. samma religion – och inom riket.

Hör ni inte att detta tillhör en gammal tid? Prinsar och prinsessor ska uppfödvas! Jag tänker på kycklingar, eller varumärken.

En majoritet tycker enligt opinionsmätningarna att det är trevligt, oförargligt och kanske t.o.m. bra med en tradition som kungahuset. Det är ett helt respektfullt argument. Det garanterar dessutom att inte en äldre Göran Persson, en äldre Carl Bildt eller någon gammal miljöpartist skulle bli president, och det kan säkert många tycka vara ett alldeles utmärkt skäl till att ha kvar monarkin.

Jag tror i alla fall att tiden är mogen för att hitta andra modeller än en ärftlig monarki. Jag tror också att tidpunkten för avskaffande av principen att en släkt som är vald 1810 ska tillsätta kungar respektive drottningar i all framtid kan diskuteras. Man kan fastställa ett datum så småningom. Men framför allt är det bra med en utredning som kan kika på vilka alternativ som finns.

Ge mig nu ett, två eller tre principargument för att ni avslår en utredning om alternativ till monarkin! Ge mig några sakliga argument för varför monarkin ska vara kvar!

Till Moderaterna vill jag ställa en mycket enkel fråga: Anser ni att det är rätt att ärva ett ämbete? Tycker Nils Fredrik Aurelius att det är rätt eller fel? Det är en enkel fråga. Är det rätt – ja eller nej?

Till Kristdemokraterna skulle jag vilja ställa frågan: Med vilken rätt uppföder vi barn till statschefer? Är det rätt? Har det med etik att göra? Är det rimligt? Visar det respekt för individen?

Till Socialdemokraterna vill jag ställa frågan: Vad är det för fel på ert partiprogram?

Till Folkpartiet vill jag hemskt gärna ställa frågan: Hur ser ni på ert ungdomsförbunds ställningstagande?

Anf. 120 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker att Birger Schlaug har gett svaret alldeles tydligt själv på frågan om den grundläggande principen och varför vi från Folkpartiets sida har en pragmatisk inställning till kungahuset.

Det är precis det som Birger Schlaug pekade på, nämligen att folk tycker om det här. De vill ha det, och de gillar det. Det finns lägen och tillfällen i livet när man inte alltid resonerar så kallt och rationellt, utan

resonerar utifrån känslan och med hjärtat. Uppenbarligen är kungahuset något som man tycker om att ha.

Jag tycker att Birger Schlaug borde gå ut på gator och torg och slösa allt sitt krut. Han är ju väldigt våltalig i den här frågan – den kanske är den viktigaste frågan av alla som Birger Schlaug känner för. För oss i Folkpartiet är den inte det. Vi har en massa andra frågor som vi tycker är betydligt viktigare att lägga vårt krut och vår energi på. Det handlar om arbetslösheten, om miljöförstöring, om bristande jämställdhet och om våld etc. Jag kan nämna hur många frågor som helst som är betydligt viktigare för oss som riksdagsledamöter att lägga ned vår energi på.

Men visst – om Birger Schlaug går ut och får alla människor att säga ”avskaffa monarkin!” så får vi väl diskutera det, om det nu är en så väsentlig fråga för människor i allmänhet. Men vi som politiker vill jobba med det som vi upplever som verkliga problem för människor.

Anf. 121 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Herr talman! Det är ett klassiskt argument när man talar om stats-skicket och ett antal andra frågor att säga att det finns viktigare frågor. Det är klart att det gör det – visst finns det viktigare frågor. Det gäller t.ex. grön skatteväxling, sänkt arbetstid, ett mer solidariskt samhälle, schystare bistånd, bättre flyktingpolitik osv. Det är helt klart. Jag lägger verkligen inte ned allt krut på kungahuset.

Det enda jag vill ha är ett principargument för monarki. Det tar inte så lång tid för Helena Bargholtz att säga det. Hon behöver inte offra ett år på det, inte ens en vecka, inte ens en dag, utan en minut eller möjligen två i nästa replik. Ge mig ett principargument för ärftlig monarki!

En pragmatisk inställning kan man ha, men vad tycker Helena Bargholtz själv? Kan hon personligen som folkvald riksdagsledamot tala om vilket principskäl hon tycker är viktigt?

Visst är det så att folk tycker om det. Det är fullt riktigt. Folk tycker om det, men vi politiker ska väl stå för vad vi själva tycker.

Jag har stått ensam i väldigt många frågor, t.ex. när det gäller kalhygien. Det var inte många som ifrågasatte dem. Det var inte många som ifrågasatte klor i papper. Man var en idiot som framförde detta. Grön skatteväxling sågs som en fullständigt idiotisk tanke. Vi var några få som började med det, men vi stod för det ändå. Vi sade inte att det inte var populärt. Sänkta bensinpriser är säkert också väldigt populärt. Vi står för någonting. Jag frågar: Vad är Helena Bargholtz principiella argument? Hon kan använda 15 sekunder för att svara på det.

Anf. 122 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Herr talman! Jag blir något förvirrad av Birger Schlaugs frågeställning. Å ena sidan ska jag säga vad jag tycker själv, och å andra sidan ska jag framföra mitt principiella argument.

Då säger jag först att det handlar om folkviljan, och jag delar den folkviljan. Jag tycker om att ha ett kungahus.

Anf. 123 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Herr talman! Det är ett liberalt argument för kungahuset. Riksdagsledamöterna tycker om kungahuset. Det är kanske inte så principiellt, men jag tar till mig det. Helena Bargholtz tycker om det. Bra!

Anf. 124 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Herr talman! Birger Schlaug är ju mycket skicklig på retoriska självbesvarande frågor. Jag ska villigt erkänna att det är utomordentligt svårt, för att inte säga omöjligt, att hitta några principiella skäl för monarki.

Däremot har det ju varit, och är väl alltför, lättare att hitta argument mot dess avskaffande i den praktiska situation som Sverige befinner sig i. Den princip som jag ser är delvis den historiska principen. Men den sträcker sig inte tillbaka till 1810 utan till den eller de författningsuppgörelser – för de var ju egentligen flera – som Socialdemokraterna var med om i slutet på 60-talet. Den författningen fastställde vi sedan 1974. Där gjordes det en överenskommelse mellan partierna om hur vi skulle förhålla oss till monarki.

Det blev en väsentlig inskränkning i kungens roll i statslivet sett ur formell synpunkt. Det blev faktiskt en så stor inskränkning att kungen kunde komma till riksdagen. Tidigare fick ju kungen faktiskt inte komma till Riksdagshuset, utan då gick riksdagen till kungen.

Jag utesluter inte att man kan göra ytterligare inskränkningar på det här området. Jag har för egen del engagerat mig i de öppningstal som kungen håller här i riksdagen varje gång. Jag har försökt analysera dem och se om kungen går utöver vad som var avsikten med överenskommelsen i 1974 års författningsreform. Jag kan nog göra den tolkningen att ibland har det gått väl långt. Men jag har också fått brev i det sammanhanget som säger att det ska inte Göran Magnusson som riksdagsledamot lägga sig i. Det är klart att kungen, som alla andra människor, har rätt att uttala sig.

Det är inget större fel på partiprogrammet. Det är uppe till debatt nu. Det förslag som finns innehåller ungefärligen samma formulering. Det är ingen väsentlig positionsförskjutning. Medlemmarna i mitt parti har möjligheter att göra en väsentlig positionsförskjutning vid höstens kongress.

Anf. 125 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Herr talman! Menar Göran Magnusson att ni skulle plocka bort att ni står för republik? Det vore väl inte så kul om ni införde det på kongressen? Men däremot vore det kanske bra med ett grundbeslut om att försöka genomföra det man skriver i sitt partiprogram. Det vore ju radikalt i den frågan inom socialdemokratin.

Det var skönt att höra ett ärligt svar. Det finns inga principiellt och intellektuellt godtagbara skäl för en ärftlig monarki.

Då skulle jag vilja ställa en väldigt konkret fråga: Anser Göran Magnusson personligen att det är rätt att arva ett ämbete? Tycker Göran Magnusson att ett socialdemokratiskt parti bör vidhålla att det är acceptabelt att man även i framtiden ska kunna arva ett ämbete? Det räcker med väldigt korta svar.

Anf. 126 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Herr talman! Med den demokratisyn som jag och det socialdemokratiska partiet står för är det naturligtvis inte rätt att arva ämbeten. Men jag hänvisar återigen till den praktiska situation som vi befinner oss i och den uppgörelse som gjordes i anslutning till 1974 års författningsreform där en överenskommelse träffades om hur statsskicket skulle vara kon-

struerat och hur det parlamentariska systemet skulle förhålla sig till kungen. Så kan man väl förenklat uttrycka det.

Jag står för den uppfattningen. Det förs naturligtvis av och till också diskussioner i partiet. Det är väl inte alls uteslutet att Birger Schlaug, jag och andra tillsammans kan *pusha* på i den här frågan så att den går åt rätt håll.

För övrigt vill jag bara gratulera Birger Schlaug om det är så att hela hans partiprogram redan är genomfört. Vi får nog ändå konstatera att vi kommer till vissa tillkortakommanden i alla partier beträffande partiprogrammet.

Anf. 127 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Herr talman! Ja, det är fullt riktigt. Men å andra sidan är det kanske så att om man har möjlighet att genomföra det, om det finns majoritet för det, ska man göra det. Det tänker jag göra när det gäller sambeskattningen av förmögenheter, kan jag berätta för Göran Magnusson. Det står nämligen i vårt partiprogram.

Det finns en stor tveksamhet till ärftlig monarki hos Göran Magnusson, som företräder Socialdemokraterna i dag. Då förstår jag inte varför han inte kan acceptera att utreda alternativ. Många borgerliga företrädare har pratat om att det är bra med ökad kunskap om vilka alternativ som finns. Men Göran Magnusson vill inte ha en sådan utredning om ökad kunskap. Det är ju ett problem. Det är de borgerliga som vill ha det.

Det Göran Magnusson säger om uppgörelsen 1974 är helt sant, men det har gått ganska många år. Det är nästan en generation sedan. Då är det väl dags att börja nysta i det. Faktum är ju att om man tittar på partiprogram och lite sådant finns det en majoritet i den här kammaren för att avveckla monarkin. Göran Magnusson var ju så noga med detta med folkmakt. Han gjorde det som partierna stod för till en fråga om folkmakt. I våra partiprogram finns det en majoritet för avvecklande av monarkin.

Anf. 128 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Herr talman! Den historiska bakgrunden har ju berörts något, senast när det gällde Torekovskompromissen 1972 och den nya grundlagen. De som då var aktiva som företrädare för folket kom fram till att det fanns anledning att behålla monarkin. Man trodde att det fanns ett starkt folkligt stöd för detta, och det gör det i dag också.

Samtidigt berövade man då monarken en del tidigare uppgifter. Om vi ser hur det ser ut i dag är monarken visserligen ordförande i Utrikesnämnden, men dock inte ledamot. Han öppnar riksdagen och företräder Sverige lite symboliskt.

Att vara oerhört upprörd över detta och dra upp detta som en stor författningsfråga efter de andra vi har talat om, tycker jag kanske verkar lite konstigt. Visst kan jag förstå en principiell republikanism, men jag delar den ju inte alls själv. Jag ser det som vi har nu mer som en levande historia. Det är historiskt framvuxet och värdefullt av det skälet, plus de argument som också tillkommer.

Nu vet jag att Birger Schlaug underkände alla argument. Han anser inte att de är principargument om han inte har dem själv. Men jag anser

att det är ett starkt argument att det finns ett starkt folkligt stöd för monarkin.

Sedan tycker jag förstås att de partier som står för republik och skriver det rent ut i sina partiprogram har rätt att göra det. De bör göra det, och även stå för det aktivt. Men jag tillhör inte ett sådant parti. Jag tänker inte stå för någon republik.

Anf. 129 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Herr talman! Det är sant att uppgörelsen finns, men tiderna förändras ju, och samhället har också förändrats ganska mycket. Jag fick lite av det historiska perspektivet, kontinuitet och sådana argument som man kan höra i både en demokrati som Sverige och en diktatur; det ska vara kontinuitet och stabilitet. Ett egentliga huvudskäl är det liberala skälet, nämligen att det är trevligt. Det är intressant i så fall.

Jag skulle vilja höra om ni tycker att det är rätt i princip att ärva ett ämbete. Är det rätt mot en individ att utse denna individ i sin mammas mage till statschef? Tycker ni att det är rätt?

Anf. 130 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Herr talman! Individen i fråga – konungen, monarken – har ju en möjlighet att avböja. Den möjligheten finns faktiskt, som vi inte ska bortse ifrån.

Det är alltid farligt att tala om principer. Jag tror att Birger Schlaug har använt uttrycket ”i princip” och ordet ”principiell” i varje inlägg. Det har sagts att när någon säger ”principiell” ska man undra vad han egentligen menar. Om någon exempelvis säger att han i princip är för, så är han egentligen emot osv. Birger Schlaug underkänner alla argument såsom icke principiella om de inte stämmer med hans speciella syn på hur denna fråga ska hanteras.

Jag vill ändå svara så här: Jag tycker att det är acceptabelt med den nuvarande ordning vi har. Den fungerar bra, den har ett starkt stöd hos befolkningen och det finns inte någon speciell anledning att vara upprörd över förhållandena som de är. Det fungerar bra, och det är på många sätt en stor tillgång för Sverige.

Anf. 131 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Herr talman! Nu har vi kommit ned till den nivå som jag tycker att det är schyst att debattera på, att det är acceptabelt och det har en del fördelar. Det är ungefär vad Aurelius sade. Så kan man tycka.

När vi startade Miljöpartiet i början av 80-talet blev vi angräpnade för att vara väldigt flummiga i alla möjliga åsikter. Men det flummet var nog ingenting mot de ganska icke rationella argument som framförts.

Jag observerar att jag fortfarande inte fått egentligen något svar från moderaterna och inte heller från folkpartister om de anser att det i princip är rätt att ärva. Är rätt mot en individ att utsätta den personen för att redan i sin mammas mage bli utsedd till statschef, även om man som vuxen kan avstå från det? Hela uppfostran är ödesbestämd på det sättet. Jag tycker inte att det är rätt.

Anf. 132 PÄR AXEL SAHLBERG (s):

Herr talman! Jag ser redan rubriken ”Skinnknutte mot kungahuset”. Birger Schlaug har här ställt ganska viktiga principiella frågor. Det intressanta är att han själv bedömer om de svar han får är bra, och så recenserar han alla inlägg.

Jag tycker att den här frågan, tillsammans med den som vi diskuterade nyss när det gäller adeln, har ett visst fog för sig att få föras i de sammanhang där de faktiskt hör hemma, och det är främst det historiska perspektivet. Det tycker jag är intressant. Det är inte alltid lätt att hantera historien på ett riktigt sätt.

För mig var läsningen av Maja Hagermans bok *Spåren av kungens män* en väldigt god ingång i de här frågorna. Jag har använt den mycket när vi diskuterat Svenska kyrkan och förhållandet till staten, såsom det har förändrats under denna och föregående mandatperiod. Hon skriver att när hon skulle lägga grunden för sin beskrivning av 1000- och 1100-talet i svensk historia hade hon tänkt använda det första kapitlet till att diskutera kyrkans förhållande till kungen och staten och sedan lämna ett och annat ämne ifrån sig och gå vidare i sin historia. Men hon upptäckte att de här frågorna var så oerhört sammanvävda i historien att hon kom att ägna hela boken åt detta.

Vad vi nu har gjort under dessa senaste år på 1900-talet, och tydligen fortsätter att göra in i 2000-talet, är att försöka hantera de historiska arven på ett sätt som går att motivera in i framtiden. Vi rensar utifrån ett slags modernistiskt perspektiv på vad den demokratiska staten är, och så försöker vi förhålla oss till det som är hennes historia. Det kan naturligtvis göras i mera revolutionära termer, och man kan kasta allt gammalt överbord. Ibland kan det behövas, men oftare tror jag att det är alldeles rätt att göra så som vi gjort när det gäller t.ex. Svenska kyrkan, där det intima sambandet mellan kung, stat och kyrka successivt har luckrats upp och där var och en nu finns kvar men står mer och mer på egna ben.

Det som gör att parallellen till kungahuset inte är alldeles lätt att hantera är att vi inte har avskaffat Svenska kyrkan, men vi har så att säga frigjort henne att stå på egna ben. Ungefär på samma sätt ser jag på vår hantering av adeln. Vi har ingen ambition att krossa Riddarhuset, men vi tycker inte att den frågan ska vara offentlighetsligt reglerad. Alltså försöker vi hitta en harmonisk lösning.

Nåväl, hur går det här att göra i fråga om kungen? Ja, jag kan mycket väl tänka mig att det framöver kan finnas fler steg att ta, att på det sättet markera att kungahuset är skilt ifrån den statliga demokratiska strukturen. Vi har vissa av hans tjänster kvar. Kungen kommer och hälsar på oss när riksmötet öppnas, och Utrikesnämnden har redan nämnts. Kanske kan man tänka sig att slopa det, men är det rätt att hantera historien så att vi ska radera ut spåren av historien? Den frågan tycker jag inte alls – om jag nu går till Birger Schlaugs stil – att Birger Schlaug har diskuterat. Här handlar det mer om någon sorts renlighetsiver, men parallellen till de andra företeelser som kommer ur historiens djup har relevans i det här sammanhanget.

Sedan finns det principiella frågor som också kan diskuteras. Det gäller de alternativa statschefsmodeller som vi faktiskt har, där inte minst Finlands och Frankrikes erfarenheter med en vald premiärminister eller motsvarande och därtill en vald president inte heller är utan komplikat-

ioner. Här finns ganska mycket vi kan diskutera. Nu kan vi i varje fall föra en del av debatten.

Anf. 133 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Herr talman! Pär Axel Sahlberg talar om vilken rubrik det skulle kunna bli. Han hänsyftade till det material som min kavaj är gjord av. Rubriken kan kanske också bli "Kostymmännen försvarar monarkin".

Det här med monarki, historia, kungahuset och rätt att hantera historien är en saklig diskussion som jag tycker inte har förekommit än, men jag tycker att det är bra att Sahlberg tillförde den. Men det måste brytas mot principen om rätten att ärva ett ämbete. Sahlberg talar också om att det kan finnas problem med alternativen. Självklart är det problem; det finns ingenting som är problemfritt här i världen – det vet vi ju. Det är därför som vi vill ha en rejäl utredning om vilka alternativen är. Vi kanske inte alls ska gå på republikvägen. Vi kanske kan hitta andra moderna lösningar. Kanske talmannen ska överta vissa av statschefens uppgifter. Det finns alla möjliga lösningar, men låt oss utreda dem. Ni säger nej till det också. Varför?

Anf. 134 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Herr talman! Birger Schlaug väljer att inte alls diskutera det mera historiska perspektivet. Det förstår jag, för då skulle han behöva förhålla sig till frågan om ett slags privaträttsligt kungahus, som visserligen finns i en del länder men som ofta har tvingats ut i exil och mera bär titeln på visitkort. I övrigt har vi hanterat de historiska frågorna pietetsfullt. Vi har valt och funnit lösningar. Det perspektivet är Birger Schlaug inte alls intresserad av att diskutera.

Kungahuset som idé, såsom det lanserades i vårt land och inte fick riktigt rot förrän i och med Gustav Vasa-ätten på svensk mark, var just arvfurstendömet, där själva arvet både legitimerade och garanterade ett slags kontinuitet. Det är inte något problem ur den principiella synpunkten från statens sida. Däremot kan jag mycket väl se problem, precis som vi tidigare diskuterat, med knytningen när det gäller religionsåskådningen för kungahuset, som inte, som det felaktigt sagts här, i huvudsak regleras i successionsordningen utan faktiskt sedan 1974 i en övergångsbestämmelse till regeringsformen.

Det där kan möjligen vara ett större principiellt problem. När det gäller detta krav som läggs på enskilda människor att de ska gå in i en förutbestämd uppgift vill jag bara säga att det är mycket lätt att lösa det problemet. Det är bara att avgå.

Anf. 135 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Herr talman! Det är bara att avgå, säger Pär Axel Sahlberg. Jag vet inte hur det blir om man föds in – eller föds upp, som det står i papperen – och uppfostras till en viss roll. Hur ska man kunna avgå från den rollen? Man är ju trots allt en offentlig person.

Men Pär Axel Sahlberg har också helt fel när han säger att jag inte vill diskutera det historiska perspektivet. Det gör jag gärna, men inte under den minut som jag har replikrätt. Jag diskuterar gärna hela komplexet, och jag är väldigt glad att många i dag går upp och debatterar monarkifrågan. Det är ett alldeles utmärkt steg i rätt riktning. Detta är

kanske första gången på ganska många år som det är så hett, vilket gläder mig.

Prot. 2000/01:75
7 mars

Författningsfrågor

Anf. 136 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Herr talman! Jag har full respekt för att man på två minuter inte kan utreda det historiska förhållandet. Å andra sidan hade Birger Schlaug tidigare ganska många minuter på sig när han talade i den här frågan, men då tog han inte alls upp detta resonemang. Sannolikt hade han inte brytt sig om att värdera det historiska perspektiv som också ryms i den här frågan.

Det är därför som jag tyckte att det fanns skäl att fästa uppmärksamheten på att vi under 90-talet har genomfört ett antal ganska stora förändringar, sett ur ett långt historiskt perspektiv, samtidigt som vi har slagit vakt om att inte rasera mer än som behövs just för att knyta an till historien.

När det gäller adeln och Riddarhuset kan man fundera över vad det innebär att ha ett slags privaträttsligt riddarhus. Jag skulle mycket väl kunna tänka mig att det skulle innebära det som i dag är ett problem för Riddarhuset, nämligen att några nya ätter inte kan tillfogas, vilket i sin tur också hänger samman med kungen. Men Riddarhuset kan kanske hitta en ny modell för detta.

Beträffande kravet på den unge tror jag att vi som föräldrar, när vi har sett kungahuset exploateras i medierna, har funderat över vad det innebär att vara ung i en sådan miljö. Jag tycker dock inte att betydelsen ska överdrivas jämfört med många andra miljöer. Jag är själv präst, och mina barn har ibland känt pressen av att det ställts särskilda krav på dem som prästungar. Detta är inte så alldeles unikt för ett kungabarn, men visst kan sådana krav vara oerhört tuffa. Då hoppas jag att de möjligheter som valfriheten innebär gör att den enskilda unga människan själv får fatta beslut.

Att successionsordningen med sitt krav på att man ska vara uppfödd inom riket delvis är obsolet och inte längre tillämpas på vårt kungahus tycker jag är alldeles utmärkt. Det skulle möjligen innebära en justering av successionsordningen, men det kommer väl i ett senare skede.

Anf. 137 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Jag är ganska överens med Pär Axel Sahlberg i långa stycken om att vi ska avveckla på ett förnuftigt och pietetsfullt sätt. Vi ska inte krossa vare sig adeln eller kungahuset.

Pär Axel Sahlberg gjorde en jämförelse med barn som växer upp i en prästfamilj. Jag ska erkänna att även mina barn ibland har ifrågasatt att vi tog med dem på olika demonstrationer under 60-talet och 70-talet, så den pressen finns ju lite varstans. Men det är ändå en kvalitativ skillnad på att tvinga barn in i en viss religion och in i ett visst yrke. Jag anser att det i alla fall borde strida mot FN:s barnkonvention.

Sedan är det oerhört viktigt att vi vaccinerar unga människor mot odemokratiska värderingar. Det finns ju många som kommer från kulturer där detta är någonting fullständigt naturligt. Det finns stater där man anser att Gud har gett prästerskapet en ställning med rätt att t.ex. krossa kulturarvet från främmande religioner – ett aktuellt exempel i dag.

Det kan vara lite svårt att förklara för unga människor varför det är annorlunda när vi utser en viss familj som har arvsrätt till den statsledande rollen. Det är detta som är det djupa demokratiska problemet. Därför måste vi faktiskt pietetsfullt avveckla både monarkin och adeln.

Anf. 138 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Herr talman! Hur Johan Lönnroth får ihop det här med skräckexemplen på religiöst betingat krossande av kulturarv kan man verkligen fundera över. När vi diskuterar kungahuset diskuterar vi också ett kulturarv där det finns människor och symboler som är bärare av detta. Mitt inlägg handlade just om att försöka förhålla sig till en sådan här fråga utan att krossa vare sig människor eller det kulturarv som de representerar. Därför valde jag att göra det här inlägget.

Anf. 139 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Jämförelsen gällde alltså det här med de grundläggande värderingarna. Man kan inte utse en viss kategori människor, vare sig det är vissa talibaner i Afghanistan eller vissa medlemmar av familjen Bernadotte i Sverige som av födsel eller av religiös övertygelse ges en maktposition. Det strider mot de demokratiska värderingar som jag hoppas att vi är överens om i Sveriges riksdag. Det var detta som var jämförelsen.

Anf. 140 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Herr talman! Då förs det ytterligare en dimension till det här resonemanget, och det är om det handlar om att man föds in i en maktposition. Med den grundlag som vi tillämpar i dag har vi rätt ut den delen av den demokratiska strukturen. Makten ligger här i riksdagen och majoriteten bildar en regering. Härifrån styrs Sverige. Den dimensionen borde inte vara det stora problemet. Men själva kulturhanteringen liknar precis den som nu talibanerna utsätts för. I det läget är det skinnpajen som är talibanen och inte någonting annat.

Anf. 141 INGVAR SVENSSON (kd):

Herr talman! Jag avstod från att begära replik på Birger Schlaug därför att jag ville spara kammarens tid, men när jag såg att i stort sett alla kamrater i KU svarade honom ville jag avge en deklARATION.

Det är riktigt, som Pär Axel Sahlberg var inne på tidigare, att ett barn inte har någon möjlighet och rättighet att välja sina föräldrar, och det gäller även för kungabarnen.

Beträffande principfrågan ska jag ge ett mycket kort svar. Jag ser ingen demokratisk princip som stöder att man ärver ett ämbete. Det är helt klart, och det har jag deklarerat i tidigare debatter. Jag har inte heller funnit någon annan synpunkt i partiets skrifter på det här området. Men vi ser kungahuset som en del av vårt kulturarv, en del av en tradition.

Anf. 142 BIRGER SCHLAUG (mp):

Herr talman! Om jag förstod det rätt och hörde rätt – jag kan ha missuppfattat det – sade Ingvar Svensson ungefär att det är en del av vår historia, en del av vår tradition, men att det inte är en del av demokratin.

Anf. 143 INGVAR SVENSSON (kd):
Herr talman! Jag sade att det inte finns någon demokratisk princip som stöder detta att man ärver ett ämbete.

Prot. 2000/01:75
7 mars

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 10 §.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.48 på förslag av förste vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 17.00 då dagens votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 17.00.

10 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

UU7 Barns situation i ett internationellt perspektiv

Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU7 Ändringar i atomansvarighetslagen

Mom. 1 (avslag på propositionen)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

3. res. 2 (kd)

Förberedande votering:

82 för res. 1

34 för res. 2

195 avstod

38 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

201 för utskottet

78 för res. 1

34 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 33 v, 17 c, 16 fp, 13 mp

För res. 1: 78 m

Avstod: 34 kd

Frånvarande: 9 s, 4 m, 10 v, 8 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Mom. 2
Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU13 Äktenskap, partnerskap och samboende

Mom. 1 (äktenskapets ställning)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

3. res. 2 (kd)

Förberedande votering:

79 för res. 1

34 för res. 2

200 avstod

36 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

202 för utskottet

77 för res. 1

35 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 1 m, 33 v, 17 c, 16 fp, 13 mp

För res. 1: 77 m

Avstod: 1 v, 34 kd

Frånvarande: 9 s, 4 m, 9 v, 8 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Mom. 2 (äktenskap för personer av samma kön)

1. utskottet

2. res. 3 (v)

Votering:

262 för utskottet

47 för res. 3

4 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 78 m, 1 v, 33 kd, 15 c, 15 fp

För res. 3: 33 v, 1 c, 13 mp

Avstod: 2 s, 1 c, 1 fp

Frånvarande: 9 s, 4 m, 9 v, 9 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Mom. 5 (vigsel)

1. utskottet

2. res. 4 (v)

Votering:

272 för utskottet

38 för res. 4

3 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 77 m, 2 v, 34 kd, 17 c, 16 fp, 5 mp

För res. 4: 32 v, 6 mp

Avstod: 1 s, 2 mp

Frånvarande: 9 s, 5 m, 9 v, 8 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Mom. 8 (anknytningskraven)

1. utskottet

2. res. 6 (v, c, fp)

Votering:

232 för utskottet

78 för res. 6

2 avstod

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 78 m, 34 kd

För res. 6: 34 v, 17 c, 14 fp, 13 mp

Avstod: 1 s, 1 fp

Frånvarande: 10 s, 4 m, 9 v, 8 kd, 1 c, 2 fp, 3 mp

Mom. 9 (partnerskapsregistreringar utomlands)

1. utskottet

2. res. 7 (v, fp)

Votering:

249 för utskottet

62 för res. 7

3 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 78 m, 34 kd, 16 c

För res. 7: 34 v, 1 c, 14 fp, 13 mp

Avstod: 1 s, 2 fp

Frånvarande: 9 s, 4 m, 9 v, 8 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Mom. 17 (upphävande av sambolagen)

1. utskottet

2. res. 9 (kd, m)

Votering:

202 för utskottet

111 för res. 9

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 34 v, 17 c, 16 fp, 13 mp

För res. 9: 77 m, 34 kd

Frånvarande: 9 s, 5 m, 9 v, 8 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Mom. 21 (en svensk värdekommission)

1. utskottet
2. res. 11 (kd)

Votering:

280 för utskottet

34 för res. 11

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 78 m, 34 v, 17 c, 16 fp, 13 mp

För res. 11: 34 kd

Frånvarande: 9 s, 4 m, 9 v, 8 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU14 Några frågor om arv och testamente

Mom. 1

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Mom. 2 (kusiners arvsrätt)

1. utskottet

2. res. 2 (kd, m)

Votering:

201 för utskottet

109 för res. 2

39 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 2 m, 34 v, 16 c, 14 fp, 13 mp

För res. 2: 76 m, 33 kd

Frånvarande: 9 s, 4 m, 9 v, 9 kd, 2 c, 3 fp, 3 mp

Karin Falkmer och Tomas Högström (båda m) anmälde att de avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom.3

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU11 Författningsfrågor

Mom. 1 (bred grundlagsutredning)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

234 för utskottet

80 för res. 1

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 33 v, 34 kd, 17 c, 15 fp, 13 mp

För res. 1: 78 m, 1 v, 1 fp

Frånvarande: 9 s, 4 m, 9 v, 8 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Mom. 2 (rösträttsålder)

1. utskottet

2. res. 3 (mp)

Votering:

268 för utskottet

13 för res. 3

30 avstod

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 76 m, 7 v, 34 kd, 16 c, 14 fp

För res. 3: 13 mp

Avstod: 1 m, 26 v, 1 c, 2 fp

Frånvarande: 10 s, 5 m, 10 v, 8 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Lars Elinderson (m) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Mom. 5 (mandatfördelningstekniken vid riksdagsval)

1. utskottet

2. res. 5 (v, kd, mp)

Votering:

231 för utskottet

82 för res. 5

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 77 m, 16 c, 16 fp

För res. 5: 1 m, 34 v, 34 kd, 13 mp

Frånvarande: 9 s, 4 m, 9 v, 8 kd, 2 c, 1 fp, 3 mp

Mom. 9 (folkomröstningsutredning)

1. utskottet

2. res. 7 (s, v)

Votering:

163 för utskottet

149 för res. 7

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 5 s, 78 m, 34 kd, 17 c, 16 fp, 13 mp

För res. 7: 115 s, 34 v

Frånvarande: 11 s, 4 m, 9 v, 8 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Monica Green och Karin Wegestål (båda s) anmälde att de avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 16 (statschefen)

1. utskottet

2. res. 10 (v, mp)

Votering:

260 för utskottet

48 för res. 10

6 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 119 s, 78 m, 34 kd, 17 c, 12 fp

För res. 10: 3 s, 34 v, 11 mp

Avstod: 4 fp, 2 mp

Frånvarande: 9 s, 4 m, 9 v, 8 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Mom. 17 (bekännelsekravet för den kungliga familjen)

1. utskottet

2. res. 11 (v, fp, mp)

Votering:

248 för utskottet

62 för res. 11

4 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 78 m, 34 kd, 17 c, 2 fp

För res. 11: 2 s, 34 v, 14 fp, 12 mp

Avstod: 3 s, 1 mp

Frånvarande: 9 s, 4 m, 9 v, 8 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Mom. 18 (lagprövningsfrågor)

1. utskottet

2. res. 12 (s, v)

Votering:

158 för utskottet

153 för res. 12

2 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 78 m, 34 kd, 17 c, 16 fp, 13 mp

För res. 12: 119 s, 34 v

Avstod: 2 s

Frånvarande: 10 s, 4 m, 9 v, 8 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Föredrogs

konstitutionsutskottets betänkande 2000/01:KU12
Kommunal självstyrelse och flernivådemokrati.

*Kommunal själv-
styrelse och
flernivådemokrati*

Anf. 144 PER-SAMUEL NISSER (m):

Fru talman! Detta betänkande, KU12, gäller kommunal självstyrelse och flernivådemokrati.

Debatten om kommunal och lokal självstyrelse har varit intensiv den senaste tiden. Det har gällt frågan om vad kommunal självstyrelse är, om vem som sätter gränsen och om villkoren för hur denna självstyrelse ska tolkas.

Vad är då kommunal självstyrelse? Grundidén är att kommunal självstyrelse är en styrelse av folket, genom folket och för folket på det lokala och kommunala planet. Det är en sorts frihetsidé att medborgarna ska kunna sköta sina gemensamma angelägenheter utan alltför mycket inblandning av statsmakterna. Det gäller de områden som sköts både mer demokratiskt och effektivare än av en centraliserad statsförvaltning. Det förutsätter dock att det finns aktiva medborgare som är villiga att delta i den kommunala verksamheten.

Men den kommunala självstyrelsen kan naturligtvis inte vara total. Det finns motstående intressen, rättssäkerhet och krav på likabehandling och likartad service oberoende av var i landet man bor.

Det frågan till slut handlar om är uppgiftsfördelningen mellan stat och kommun. Det gäller att finna en rimlig balans mellan riksintressen och den lokala självstyrelsen. Staten bör här ansvara för de verksamheter som detaljstyrs och som inte ger kommunerna något handlingsutrymme eller där uppgiften lagts ut på kommunerna i form av entreprenad mot full kostnadstäckning, t.ex. myndighetsutövande.

För oss i Moderata samlingspartiet är den kommunala självstyrelsen en mycket viktig fråga. Det står i regeringsformen att ”den svenska folkstyrelsen förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statskick och genom kommunal självstyrelse”.

Vi ser nu en utveckling där den kommunala självstyrelsen inte nog beaktas eller får tillräckligt genomslag i lagstiftningen. Detta hotar den grundläggande självstyrelsen. Denna inskränkning av handlingsfriheten minskar både kommunpolitikens och medborgares inflytande. Medborgarnas möjlighet att påverka sin egen kommun minskar. Genom detaljregleringar minskar också kommunernas handlingsutrymme, vilket inte ger möjlighet till lokala anpassningar som är syftet med lokal självstyrelse.

I den här formen blir kommunerna rena verkställighetsorgan åt staten, där kommunpolitiker enbart har som uppgift att sköta och följa lagar som stiftas och som ska genomföras av kommunen. I det här perspektivet kan man fråga sig vad uppgiften för en kommunalpolitiker egentligen är.

I stället bör den kommunala självstyrelsen förstärkas och möjligheten för lokala anpassningar och lösningar stimuleras. För att nå detta bör den kommunala självstyrelsen förstärkas i grundlagen. Det har visat sig att bestämmelserna i regeringsformen för att skydda den kommunala självstyrelsen är otillräckliga. Kommunernas förutsättningar att själva besluta i kommunala angelägenheter bör regleras i grundlag på ett sätt som ga-

ranterar kommunernas möjlighet att sörja för sina invånares intressen utan påkallade ingrepp från statens sida. Den offentliga makten ska utövas så nära medborgarna som möjligt. Kärnan i denna ståndpunkt är att lokala beslutsfattare har en närmare relation till sina medborgare och deras önskemål. En förstärkt kommunal kompetens bör fastställas i regeringsformen. Därför föreslår vi i vår reservation tillsammans med Centerpartiet, Kristdemokraterna och Folkpartiet att en utredning tillsätts i syfte att ta fram förslag om en sådan reglering.

Den andra frågan jag tänkte ta upp är beslutsformerna för kommunernas rätt att överlåta egendom. Det gäller frågan om att majoriteten – Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet – har infört en stopplag för entreprenader av akutsjukvård. Det gäller frågan om försäljning av kommunala hyresfastigheter och även förslagen om att ändra formerna för hur beslut ska fattas om motsvarande frågor.

Regeringen ska nu tillsätta en utredare som ska analysera effekterna av den s.k. stopplagen. Utredaren ska även se på de s.k. tröghetsreglerna, som innebär krav på kvalificerade majoritetsbeslut eller beslut med mellanliggande val. Detta ska jämföras med att ha en lag – som vi nu har – som inskränker möjligheterna att överlåta driftsansvaret till ett företag. Utredaren ska också se över hur ett sanktionssystem ska kunna se ut för de landsting eller kommuner som bryter mot förbud mot försäljning av t.ex. akutsjukhus.

Det här är en tydlig inskränkning i självstyrelsen. De politiker som gått till val och valts lokalt ges inte möjlighet att genomföra den politik de fått väljarnas röster för.

Om Socialdemokraterna med stödpartier inför ett nytt beslutssystem för de frågor som majoriteten vill stoppa är det ett ingrepp i demokratin som jag tycker är grovt. Det skulle innebära att principen en man–en röst inte längre gäller. En röst på Vänsterpartiet, Socialdemokraterna eller Miljöpartiet skulle vara mer värd än en röst på ett borgerligt parti. Man frågar sig vilka frågor som sedan står på tur som också ska kräva två tredjedels majoritet för att genomföras.

Jag trodde att detta förslag skulle läggas på hyllan, men så är det tydligen inte. Nu ska regeringen tillsätta en utredning i syfte att ändra på principen en man–en röst.

Fru talman! Med detta yrkar jag till slut bifall till reservation nr 1. Jag står naturligtvis också bakom de övriga moderata reservationerna.

Anf. 145 MATS EINARSSON (v):

Fru talman! Vad ska vi egentligen ha den kommunala självstyrelsen till? Frågan är möjligtvis provokativt formulerad, men den är inte retorisk. Den är allvarligt menad. Det till synes oproblematiske begreppet kommunal självstyrelse rymmer politiska målkonflikter med långtgående verkan.

Att vara för kommunal självstyrelse är näst intill obligatoriskt i svensk politik. Låt mig redan här – för undvikande av varje möjlighet till illvillig vantolkning – slå fast att Vänsterpartiet är för kommunal självstyrelse och att Vänsterpartiet i likhet med Lagrådet anser att något innehåll måste detta begrepp ha. Vi menar att utan en levande lokal demokrati – vilken bl.a. förutsätter något att fatta demokratiska beslut om – blir demokratin över huvud taget ett mycket problematiskt projekt.

Men en sådan proklamation löser inte problemet. Den innebär knappast ens en början till en formulering av problemet. Och den kommunala självstyrelsen är i en viss mening problematisk; låt oss erkänna det.

I regeringsformens första paragraf slås fast att den svenska folkstyrelsen förverkligas genom bl.a. kommunal självstyrelse, men någon närmare definition av begreppet hittar man inte. Den fråga som ställs i ett antal borgerliga motioner är: Bör vi då inte formulera en sådan definition? Borde vi inte i grundlagen skriva in vad vi menar med kommunal självstyrelse? Borde vi inte definiera den kommunala kompetensen? Riksdagens svar på denna fråga har hittills varit ett väl genomtänkt nej.

Vänsterpartiets program *Lokalt folkstyre* problematiserar frågan på följande sätt:

”Det är sällan självklart vilken nivå för beslutsfattande som är den rätta. Den så kallade närhetsprincipen, som säger att ett beslut inte skall fattas på en högre nivå än nödvändigt, är lätt att formulera, men svår att tillämpa i praktiken. Det ligger ett värde i att beslut fattas så nära medborgarna som möjligt, men en långtgående decentralisering av den politiska makten innebär också att möjligheterna till ekonomisk utjämning mellan människor och regioner minskar och att det blir svårare att garantera samma sociala rättigheter för alla.”

Vänsterns strävan efter lika rättigheter och möjligheter för alla – och då syftar jag på vänstern i en mycket bred mening – kan med andra ord komma i konflikt med samma vänsters strävan att decentralisera makten och öka medborgarnas deltagande i den politiska processen. Låt mig ge ett par exempel.

I bibliotekslagen, som antogs 1996, föreskrivs att alla kommuner ska ha ett folkbibliotek och att man inte får ta ut avgifter för utlåningen. Motivet är att biblioteken spelar en omistlig roll för medborgarnas tillgång till information, upplysning och utbildning och därmed för demokratin. Vänsterpartiet hade länge drivit kravet på en bibliotekslag. Vi såg och ser alltså lagen som ett värn mot nedrustning av demokrati och kultur. Men lagen är helt klart en inskränkning av det kommunala självstyret. De kommuner som vill lägga ned sitt sista folkbibliotek eller införa avgifter på boklånet förbjuds att göra detta.

Ett annat exempel på ingrepp i det kommunala självstyret är det förbud mot skatteköjningar i kommunerna som upprätthölls under några år på 90-talet. Den gången var Vänsterpartiet den hårdaste kritikern, dels därför att det var ett ingrepp i den kommunala självstyrelsen, dels och kanske framför allt, om vi ska vara uppriktiga, därför att skattestoppet var ett sätt att begränsa den offentliga sektorn och tvinga fram nedskärningar. Det var, som vi såg det, ett verktyg för högerpolitik.

Kommunal självstyrelse är inte något absolut, något som finns eller inte finns. Det finns ingen kommunal suveränitet. Den enda suveräna demokratiska enheten är nationen – även om också denna suveränitet nu naggas i kanten genom EU-medlemskapet. Sverige är ingen federation, ingen frivillig union av landskap, härad eller kommuner. Kommuner är inte lagstiftande. De har inte vad som brukar kallas normgivningsmakt. Vilka beslut som ska fattas lokalt och inom vilka ramar detta ska ske är en avvägnings- och lämplighetsfråga, och den enda instans som slutligt kan avgöra hur avvägningen ska se ut är riksdagen, den suveräna enhetens, det suveräna folkets, högsta organ.

Om vi vill utjämna ekonomiska och andra förhållanden, alltså flytta resurser från rika till fattiga individer eller regioner, måste vi kunna fatta centrala beslut. Om vi vill att alla ska ha samma rättigheter måste vi formulera och garantera dessa rättigheter gemensamt och i ett sammanhang.

Och omvänt: Om vi vill ha ett lokalt beslutsfattande, en kommunal självstyrelse som är någonting mer än enbart administration av en centralt beslutad politik, måste vi acceptera att detta kan leda till ökade klyftor i samhället – en klassisk målkonflikt för den som vill ha både jämlikhet och lokal demokrati. Men det är en målkonflikt som inte alltid är olösbar. Vi ska komma ihåg att under efterkrigstiden kombinerades en politik för minskade klyftor med en samtidig kraftig utvidgning av det kommunala självstyret.

Fru talman! Låt mig krångla till det här ytterligare lite grann. *Inte alla* ingrepp i den kommunala självstyrelsen innebär faktiskt minskad kommunal självstyrelse. Ett exempel på detta till synes paradoxala förhållande är den kommunala kostnads- och inkomstutjämning som vi i dag har diskuterat i ett tidigare ärende ur en annan aspekt. Visst är den ett slags ingrepp i den kommunala självstyrelsen. Jag hävdar i och för sig att den inte på något sätt strider mot grundlagen, men ett ingrepp i den kommunala självstyrelsen är den – javisst.

Staten-riksdagen tvingar Danderyd, Vellinge och en del andra kommuner att ta ut skatt av sina medborgare för att bekosta utgifter i bl.a. Bräcke och Botkyrka. Men samtidigt möjliggör detta ingrepp i den kommunala självstyrelsen en rimlig nivå på den kommunala servicen i landets alla kommuner.

Utan det här utjämningsystemet skulle många kommuner omöjligt klara ens lagstadgad kommunal service. De skulle bli beroende av omfattande statliga bidrag och därmed av statens välvilja. Den service som samhället fortfarande skulle vara beroende av skulle då antingen centraliseras till staten eller överlämnas till privata företag och marknadens godtycke. Utjämningsystemet är förutsättningen för en fungerande kommunal sektor, förutsättningen för att kommunerna över huvud taget ska ha något att "självstyra" över.

Det här är inga nya frågeställningar, vilket framgår av utskottets betänkande. Redan i propositionen om den nya grundlagen 1974 framhöll regeringen följande:

"I vårt land präglas förhållandet mellan kommunerna och statsmakterna och därmed den kommunala självstyrelsen av en helhetssyn. Generellt sett gäller sålunda att staten och kommunerna samverkar på skilda områden och i olika former för att uppnå gemensamma samhällliga mål. Utgår man från detta synsätt, är det varken lämpligt eller möjligt att en gång för alla dra orubbliga och preciserade gränser i grundlag kring en kommunal självstyrelsessektor. Arbets- och befogenhetsfördelningen mellan stat och kommun måste istället i ganska vid omfattning kunna förändras i takt med samhällsutvecklingen."

Sedan dess har frågan om grundlagsreglering stötts och blötts, vridits och vänts på, genomlysts och utretts åtskilliga gånger. Det har hittills varit utan annat resultat än det riksdagen stannade för när den nuvarande regeringsformen antogs. Skälen för detta är, enligt min mening, starka.

Förslagen om grundlagsskydd – det kanske vore riktigare att säga förslagen om grundlagsbegränsning – av det kommunala självstyret från Moderaterna, Kristdemokraterna, Centern och Folkpartiet riskerar att omöjliggöra eller i varje fall försvåra en sammanhållen, gemensam, på lika rättigheter grundad välfärdspolitik. Kommunala kompetenskataloger och liknande konstruktioner riskerar att låsa avvägningen av ansvar och makt mellan central och lokal nivå, och de försvårar en anpassning till förändrade förhållanden. Vi riskerar att få en sämre fungerande offentlig service, vilket i sin tur undergräver förtroendet för den offentliga sektorn och undergräver förtroendet för välfärdspolitiken i dess helhet.

Man frågar sig lite förskräckt om det är det som är avsikten.

Är det inte omsorgen om den lokala demokratin, inte oron för en okänslig statsmakts klåfingriga centralisering, inte ens förhoppningen om en elegant juridisk lösning på ett i grunden politiskt avvägnings- och prioriteringsproblem, som är drivkraften, utan i stället förhoppningen om att steg för steg och bit för bit kunna genomföra det borgerliga systemskifte som man misslyckats att vinna folkmajoritetens stöd för?

I så fall inordnar sig de här förslagen i ett mönster tillsammans med förslag om författningsdomstol, underlättande av kommunsplittning, skilda valdagar, utförsäljning av kommunal egendom, avveckling av den mellankommunala skatteutjämningen, inskränkning av kommunernas näringsverksamhet och en hel del annat i den stilen. Det är förslag som till sin tendens och sammantagna förstärker en fortgående fragmentisering av det politiska systemet, en utveckling som vidgar utrymmet för lokal högerpolitik samtidigt som den minskar utrymmet för en solidarisk välfärdspolitik på *både* lokal och nationell nivå.

Målar jag fan på väggen? Man kan ju hoppas. Men är det verkligen uttryck för konspirationsteorier att anta att den borgerliga politiken äger sammanhang och syfte?

Visst – man kan undra om samtliga förband i den borgerliga härordningen är lika medvetna om hur kartorna är ritade i generalstaben på Schönfeldts gränd. Jag tänker framför allt på Centern och tyvärr också på Miljöpartiet. Förvisso inte i det här betänkandet – det ska noteras – men alltför ofta i andra författningssammanhang hamnar Miljöpartiet ihop med de borgerliga partierna. Är detta verkligen partier som har samma mål som Moderaterna? Om deras svar är nej, vilket jag tror, så borde de kanske fundera över både marschriktning och sällskap ibland.

Hur som helst hoppas jag att Vänsterns och arbetarrörelsens krafter äger minst samma förmåga till helhetssyn och långsiktig strategi som borgerligheten har i de frågor vi nu diskuterar.

Fru talman! Jag ska sluta med att kort beröra två något mer begränsade, men inte oviktiga, frågor. Det är en fråga där ett enigt utskott har intagit en klok ståndpunkt och en fråga där det tyvärr inte har varit möjligt att vinna majoritet för en framsynt politik.

I motion K256 av Kenneth Kvist m.fl. föreslås att regeringen lägger fram förslag till ändring av kommunallagen så att definitionen av förtroendevalda även omfattar ledamöter i kommunala bolag. Dessa har nämligen inte samma rätt och möjlighet till ledighet för att kunna fullgöra sitt uppdrag som andra kommunalt förtroendevalda. Utskottet är angeläget om att denna fråga äntligen löses och föreslår med anledning av motionen ett tillkännagivande om utredning.

Den andra frågan gäller lokala, miljöstyrande avgifter, t.ex. på biltrafiken. Det blir allt klarare att sådana avgifter kommer att vara en nödvändig del i en politik för att klara de miljömål som vi måste klara. Nu anses det dock vara så att sådana avgifter betraktas som skatt. Enligt nuvarande grundlag kan kommuner ta ut skatt bara av sina egna invånare. Detta måste alltså rättas till, i alla fall om vi på detta område är anhängare av kommunal självstyrelse. Vänsterpartiet har därför motionerat, i motion T208, om tilläggsdirektiv till Författningsutredningen. Det är inget nypåkommet problem. Det är väl känt, och det måste lösas. Jag har trots allt visst hopp om att regeringen inser den saken i arbetet med de nationella miljömålen. Men något bestämt åtagande eller någon uttalad avsikt från regeringens sida har inte gått att få, varför en beställning från riksdagens sida är mycket motiverad. Tyvärr ville inte utskottsmajoriteten det, och jag tvingas därför yrka bifall till reservation nr 2 av Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 146 PER-SAMUEL NISSER (m) replik:

Fru talman! En grundprincip i det svenska folkstyret bygger på en man–en röst och att vi har vanliga majoriteter i beslutsformerna, utom för bl.a. grundlagarna.

Jag vill fråga Mats Einarsson hur Vänsterpartiet ställer sig till detta när regeringen ska titta på att eventuellt ändra principen en man–en röst med att i vissa frågor ha nya beslutsformer för kommuner och landsting.

Anf. 147 MATS EINARSSON (v) replik:

Fru talman! Vänsterpartiets inställning i den principfrågan har alltid varit att vi står för principen en man – eller en kvinna – en röst, för enkel majoritet vid beslutsfattande i sakfrågor. Vi står fast vid den principiella inställningen.

Anf. 148 MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Subsidiaritet är ett vackert ord. Dess innehåll är en princip som garanterar och legitimerar också den representativa demokratin och som motverkar centralism och byråkrati.

Subsidiaritetsprincipen har följande innehåll. Det en gemenskap kan sköta på ett ändamålsenligt sätt ska den också få sköta. De överordnade gemenskaperna, t.ex. staten, har en skyldighet att stödja där så behövs. Detta stöd måste respektera de enskilda människornas rättigheter och gemenskapernas eget kompetensområde. Besluten ska alltså fattas på den nivå som är mest ändamålsenlig.

Därför finns det kommunala beslutsorgan. Därför stadgas om den kommunala självstyrelsen. Även om det 1862, när kommunalförordningarna tillkom, mest handlade om att effektuera centralt fattade beslut, har utvecklingen gått mot ett ökat kommunalt självstyre. Med läs- och skrivkunniga människor i landet är det en självklarhet. Människor måste ha meningsfulla möjligheter att utöva inflytande. Det är enklare ju närmare politikerna finns. Förutsättningarna ser olika ut för olika människor och för kommuner. Att lägga samma mall på alla gör lätt att det inte passar någon.

Regeringsformen talar tydligt om såväl kommunalt självstyre som kommunal beskattningsrätt. De hör ju ihop. Fortsatt är naturligtvis stat och kommun kommunicerande kärl, men färdriktningen har varit tydlig under de två senaste decennierna, dvs. ökad makt åt kommunerna och mindre av detaljstyrning och detaljreglering. Uppdrag och ansvar ska följas åt. Det ska vara pengar i påse för att användas efter behov – som bedöms på den lokala nivån.

Fru talman! De senaste åren har man kunnat skönja ett mönsterbrott. Vi har redan fått ett flertal exempel på det i de tidigare inläggen.

Beskattningsrätten beskars kraftigt av skattestopp och skattetak under senare delen av 90-talet. Nu lever kommunerna med krav på budgetbalans. Det är en självklarhet också för kommunpolitiker, som de ivrar för och strävar efter. Men var finns tilliten till kommunpolitikerna?

Återgången till en ökad centralism är ett härnadståg vars banerförare är Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och, hör och häpna, Miljöpartiet. På vilket sätt står Miljöpartiet i dag för sin omskrutna decentraliseringsstanke?

Vad är det man gör? Jo, när majoriteten ger pengar till skolan får de bara användas till personalförstärkning. Mer av öronmärkta pengar till forskning och mer av statliga bidrag kanaliseras inte av myndigheter utan av regeringen själv. Lokala investeringsbidrag är bara ett exempel.

Alldeles före jul infördes en stopplag för att överlämna drift av akut-sjukhus fast Lagrådet sade nej. Här tillgrips t.o.m. det starkaste instrumentet, lagstiftningsmakten, för att hindra borgerliga politiker att föra borgerlig politik.

Här laboreras t.o.m. med att lagstifta om annat än om enkel majoritet. Det var skönt att höra att Mats Einarsson dementerar att Vänsterpartiet kommer att medverka till detta.

Kronan på verket på förmyndartemat heter kanske ändå maxtaxa. Kommunpolitikerna som fått uppdraget att ombesörja tillgång till barnomsorg får nu inte ens längre själva bestämma taxenivån.

Jag beklagar de socialdemokrater hemma i min kommun som varje år i budgetbehandlingen voterar om ökad differentiering på barnomsorgstaxorna. Nu ska de stå och försvara en enhetstaxa vars nivå är centralt bestämd. Det är stora krav som Persson ställer på sina undersåtar ute i kommunerna. Nu aviseras också statliga regleringar vad gäller äldreomsorgstaxorna.

Fru talman! Klåfingrighet är ett milt uttryck för det som nu händer. Jag är genuint oroad. Majoriteten – Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet – spelar roulett med demokratin. Vem vill vara kommunpolitiker när man bara ska administrera centralt fattade beslut?

I den utredning om den kommunala självstyrelsens grundlagsskydd som kom 1996, och som jag hade förmånen att sitta med i, skrevs: ”För folkstyrelsen representerar den kommunala självstyrelsen grundläggande värden. Den skall därför ha en reell innebörd och väga mycket tungt i relation till de motstående intressen som kan finnas.” Denna utredning har inte resulterat i någon proposition från den socialdemokratiska regeringen.

På våren 1999 konstaterade Lagrådet om förslaget om kommunala bostadsföretag: ”Någon innebörd måste dock den kommunala självstyrelsen ha.” Det citerades här tidigare, och det är värt att citeras en gång till.

Lagrådet beklagade att regeringsformen trots erfarenheter av nära 25 års tillämpning fortfarande inte ger fylligare riktlinjer för att reglera förhållandet mellan stat och kommun.

Därför är det hög tid att förtydliga den kommunala kompetensen med utgångspunkt från subsidiaritetsprincipen i grundlagen. De nuvarande förhållandena är inte acceptabla. Om man vill ha en reell kommunal självstyrelse måste det till en kraftfull rättslig kompetens för kommunerna att utöva den. Fyra partier har stött förslaget om en utredning med uppdrag att lägga fram lagförslag i den riktningen.

Detta väljer socialdemokrater, vänsterpartister och miljöpartister att säga nej till. Annars brukar ju regeringen vara förtjust i utredningar. Vem kan räkna alla utredningar som jobbar i Regeringskansliet, ibland hastigt för att förhindra, ibland långsamt för att fördröja? Både Demokratidelegationen och Kommundemokratikommittén tuggar på innehållet i nästan alla övriga motioner som ryms i betänkandet.

Att säga nej till en sådan utredning som Lagrådet så tydligt påpekat behövs för att den reella kommunala kompetensen ska kunna definieras, att säga nej till en sådan utredning som den politiska oppositionen säger sig behöva som instrument för att inte bli överkörd, tyder inte bara på maktfullkomlighet utan också på maktarrogans. Det är beklagligt att Sverige styrs av krafter som tycks ha centralism som ny huvudprincip.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Anf. 149 MATS EINARSSON (v) replik:

Fru talman! Jag citerade Vänsterpartiets lokaldemokratiska program. Där sade vi att närhetsprincipen är lätt att formulera men svår att tillämpa i praktiken. Maria Larssons inlägg var en bra illustration till både det ena och det andra. Det var en välformulerad princip.

Om det uppkommer oenighet om vilken nivå som är den rätta, den bästa och hur fördelningen av kompetens ska se ut – Maria Larsson gav själv exempel på där sådan oenighet föreligger – hur ska det då avgöras? Är det fortfarande den svenska riksdagen som möjligen ska avgöra den saken?

Anf. 150 MARIA LARSSON (kd) replik:

Fru talman! Skillnaden mellan Mats Einarsson och mig, eller möjligtvis mellan våra partier, är att vi kristdemokrater har en stor tilltro till att det finns kompetenta kommunpolitiker som mycket väl klarar att hantera en rad frågor som i dag beslutas på central nivå.

Mats Einarsson använder själv exemplet bibliotekslagen. När den infördes fanns det såvitt jag vet bibliotek i alla kommuner. Ingen hade heller för avsikt att avskaffa eller lägga ned det sista biblioteket. Förståndiga kommunpolitiker hade sett till att värna tillgång till bibliotek i sina respektive kommuner.

Just där ligger skillnaden. Det finns en rad frågor som beslutas bättre på lokal nivå av en mängd politiker som är ansvarsfulla och som lever nära medborgarna. Det är precis det som vi eftersträvar.

Varför är det så farligt att tillsätta en utredning, Mats Einarsson, som kanske kan klargöra det som fanns i Mats Einarssons fråga? Hur ska fördelningen se ut? Var ska besluten fattas? Vilken typ av ärenden ska ligga på den kommunala nivån, och vilka ska regleras centralt?

Visst är det så att somliga saker måste finnas på den centrala nivån. Men det är detta som det råder oklarheter om i dag. Det är därför vi vill ha den utredning som Mats Einarsson väljer att säga nej till.

Anf. 151 MATS EINARSSON (v) replik:

Fru talman! Jag är också kommunalpolitiskt aktiv i någon blygsam skala. Jag har mycket stort förtroende för mina kommunalpolitiska kollegor. Men det är inte det saken handlar om.

Det är en sak att man vill decentralisera beslut. Men det finns olika uppfattningar om vad som bör decentraliseras och vad som inte bör decentraliseras. I regel fattas ett lagstiftningsbeslut om den saken i riksdagen.

Ni vill redan på förhand skriva in i grundlagen vad som är tillåtet att flytta uppåt eller nedåt i beslutshierarkin. Är det så vi ska förstå förslagen från Kristdemokraterna?

Anf. 152 MARIA LARSSON (kd) replik:

Fru talman! En utredning har till uppgift att belysa konsekvenserna av de förslag som läggs fram. Självfallet kommer en genomlysning att ske innan lagförslagen presenteras. Den är minst lika värdefull som att lagförslag så småningom kommer till stånd för att reglera det som i dag är ett oklart förhållande. Det är syftet med utredningen.
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 17.59 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

11 § (forts.) Kommunal självstyrelse och flernivådemokrati (forts. KU12)

Anf. 153 ÅSA TORSTENSSON (c):

Herr talman! En förnyad demokrati handlar om att alla människor ska vara delaktiga i och ansvariga för gemensamma angelägenheter. Vägen dit ligger i att skapa ett utrymme för gemensamt agerande. Den demokratiska synen som Centerpartiet beskriver i det motionsförslag som återfinns i betänkandet innebär en radikal decentralisering av samhällsfunktioner från stat till region, från region till kommun och från kommun till människor i samverkan.

Förslagen lägger en betoning på deltagardemokrati med ökade direkt-demokratiska inslag i vardagen.

Herr talman! Det visar sig dock att oavsett vad jag och Centerpartiet föreslår så avslår utskottet det. Det som utreds kan ju inte bifallas, är den konsekventa tanken. Och är det något som är konsekvent så är det just att man utreder! I väntan på utredning avvaktar man, och hoppas att utredningen inte ska bli alltför djärv, och blir den för djärv så tillsätter man genast en ny utredning för att utreda utredningen.

Herr talman! Centerpartiet menar att högre tilltro till den representativa demokratin och därmed ökat valdeltagande måste bygga på större makt för enskilda i vardagen. Människor måste ges förtroende att axla ett ansvar för sin del av de gemensamma angelägenheterna. Vi tror att större möjligheter till ansvarstagande och inflytande i t.ex. självförvaltningsorgan är något som kommer alla till del och faktiskt bidrar till att utjämna inflytandeklyftor.

Genom ett ökat sådant utrymme bygger vi också grunden för den framtida representativa demokratin. Centerpartiet valde i fjol som enda riksdagsparti att presentera ett antal åtgärder för att bygga en deltagardemokrati i Sverige. Det avslogs som sagt på grund av utredning. Och nu, herr talman, så avslås det på grund av en ny utredning.

Centerpartiet har dock fortsatt sitt enträgna arbete för förnyelse av demokratin och utvecklar ytterligare redskap för att förbättra deltagardemokratin. Genom att konsekvent delegera makt kan också staten och hela det offentliga livet i större utsträckning koncentrera sig på att utföra för hela samhället viktiga uppgifter bättre än i dag.

Innebörden av Centerpartiets vilja är att skapa en mindre men starkare statsmakt. Därför anser vi också att de försök med direktvalda regionala organ som nu pågår ska permanentas fr.o.m. 2003.

Herr talman! När vi nu behandlar frågor som berör den i grunden avgörande nivån för att stärka människors makt över sin vardag så ser majoriteten enbart ett rött skynke – ett rött skynke som stänger ute all förståelse för vikten av en helhetssyn på demokratiska frågor. Därtill vägrar man att se den kommunala självstyrelsens roll i detta. Det gäller rollen på den lokala nivån och möjligheterna att överföra direktdemokratiska redskap till medborgarna.

Herr talman! Det kommunala självstyret fastslås i regeringsformen 1 kap. 1 §. Det kan tyckas att detta borde innebära ett mycket starkt stöd för människors rätt att lokalt besluta över sina egna angelägenheter. Men erfarenheten visar att det långt ifrån alltid är fallet.

Regeringen och majoriteten är dock konsekventa i sin hantering av detta första kapitel i regeringsformen. Kommunalt självstyre innebär att kommunernas förtroendevalda oberoende av vad väljarna har sagt i valet får välja att följa vad som sägs i rikskommunalhuset Rosenbad.

Herr talman! Majoriteten menar att man måste kunna ändra ansvarsfördelningen mellan stat och kommun i takt med att verkligheten förändras. Så står det. Kanske är det sant, men nog är det då intressant att de förändringar man föreslår bara innebär nya regleringar och mer centralisering. Menar verkligen socialdemokrater, vänsterpartister och miljöpartister att centralisering är lösningen på dagens problem? Vet ett antal rikskommunalråd i Rosenbad bättre än människorna själva hur barnomsorgen ska skötas eller var biblioteket ska byggas? Det är i så fall en insikt som är okänd för mig.

I dag decentraliserar t.o.m. företag sin verksamhet. De gör det för att kunna anpassa sig till en omvärld i snabb förändring. Visst har man ett gemensamt mål, men man inser att den målsättningen måste tillämpas lokalt. När t.o.m. traditionella storföretag börjar tänka globalt men agera lokalt så skulle alltså den politiska lösningen vara att tänka lokalt, men agera centralt.

Herr talman! Jag har svårt att tro på en sådan lösning.

När de sociala arkitekternas kartor inte längre stämmer överens med verkligheten så är det uppenbarligen kartorna som ska ritas om, och inte utopierna som ska förändras. När planering och centralstyrning misslyckas så blir den föreskrivna medicinen mer planering och centralstyrning.

Herr talman! En konsekvent decentraliseringspolitik tar fasta på att makten ska förflyttas dit där den hör hemma – till människor, enskilt och i gemenskap. Då är just det kommunala självstyret en avgörande byggsten i samhällsbygget. Men vad vi upplever är en stark nonchalans mot det kommunala självstyret. Därför behövs en förstärkning av grundlagen.

Kära majoritet i riksdagen! Lyssna till vad Tage Danielsson sade med de väl valda orden:

För den trötta samhällskroppen
vore kanske bästa boten
ifall tankarna från toppen
kom från roten.

Det är tänkvärda ord, herr talman.

Jag avslutar med att yrka bifall till reservation 1 och 3.

Anf. 154 MATS EINARSSON (v) replik:

Herr talman! Det blir lite grann av samma replik och samma fråga som jag ställde till Maria Larsson från Kristdemokraterna. Jag antar att inte heller Centern anser att samtliga beslut ska decentraliseras till kommunerna och de enskilda medborgarna. Jag kan tänka mig att man anser att t.ex. de mer övergripande försvarsbesluten inte ska decentraliseras till kommunerna.

Men om det uppkommer delade meningar om exakt hur maktfördelningen ska se ut – ska det då bestämmas i sedvanlig demokratisk ordning i riksdagen som hittills, eller ska det vara på förhand inskrivet i t.ex. grundlagen hur denna decentralisering ska se ut så att riksdagsmajoriteten inte ges möjlighet att bestämma det? Är det det som är innebörden i Centrerns hållning?

Anf. 155 ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Herr talman! Jag hoppas att Mats Einarsson hörde vad jag sade. Jag sade just att det finns frågor som staten ska bli betydligt bättre på. Staten ska bli bättre på den centrala delen av frågorna. Sedan finns det en otrolig massa saker som staten inte ska röra i.

Centerpartiet förespråkar en fullständig översyn av vår grundlag och vår konstitution där vi vänder på perspektiven. Vi ska utgå från den lokala nivån och bygga upp en ny grundlag utifrån var saker och ting ska genomföras bäst.

Anf. 156 MATS EINARSSON (v) replik:

Herr talman! Det låter sig ju sägas. Jag tror i och för sig att uppbyggnaden av en helt ny grundlag är ett projekt som t.o.m. överstiger Centerns förmåga.

Men problemet kvarstår ju. Det kan ju vara så att det uppkommer oenighet om hur denna fördelning ska se ut och var besluten bäst ska fattas. Det kan också vara så, åtminstone som hypotes, att en förändrad verklighet kräver förändringar av den här fördelningen. Ska den då vara förutbestämd och klarlagd redan i grundlagen eller på annat sätt eller ska vi, som hittills, kunna fatta demokratiska beslut i riksdagen om denna fördelning?

Anf. 157 ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Herr talman! Mats Einarsson, även beslut som är fastställda i grundlagen fattas av demokratiskt sammansatta strukturer, t.ex. av riksdagen. Det må vara att Mats Einarsson säger att en total översyn av grundlagen är så främmande för Mats Einarsson, men jag tror att det är det angreppsätt som vi allvarsamt måste ta tag i för att skapa redskap för en ny demokrati.

Anf. 158 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Herr talman! KU12 är ett svårt betänkande att debattera, inte på grund av de olika förslag i form av motioner som tas upp i betänkandet, utan därför att så gott som alla motionsyrkanden är föremål för en utredning eller nyligen har utretts. Det gäller också en rad folktoppartistiska yrkanden om t.ex. relationerna mellan den politiska och verkställande makten, demokratiskt utvecklingsarbete, en bredare folklig representation och permanenta försöksverksamheter med regionalt självstyre, för att nämna några.

Vi utskottsledamöter har ju en kutym att inte begära realbehandling av våra förslag som är föremål för utredning. Precis som Åsa Torstensson beskrev är det så att man tar fram en fråga, och sedan utreds den. Sedan kommer frågan igen i en ny utredning. Så kan man hålla på hur länge som helst. Ibland känns det faktiskt ganska meningslöst att behandla sådana här betänkanden där man bara har att konstatera att den och den motionen är föremål för utredning. Jag vet att Kerstin Kristiansson, som är socialdemokratisk taleskvinna i de här ärendena i kväll, kommer att få det jättelätt. Hon kommer bara att hänvisa till de här utredningarna.

Det handlar om den nyligen tillsatta Kommundemokratiutredningen. Där stoppas en massa saker in. Sedan kommer den parlamentariska Demokratiutredningen som just har behandlats. Där fanns massor av frågor. Sedan ska det bli spännande att se vad nästa utredning efter Kommundemokratiutredningen heter. Ibland brukar man raljera över Sveriges utredningsväsende. Det är faktiskt rätt lätt att göra det.

Men tack och lov har jag ett par riktigt bra folktoppartiförslag som jag vill föra fram i det här sammanhanget.

Det ena handlar om att skapa en kompetens katalog. Det berörs i och för sig i det här betänkandet, men jag vill ändå utveckla det lite. Det är ett jättebra förslag. Den kommunala självstyrelsen är ett av den svenska

demokratins grundfundament. Det lokala självstyret fyller i huvudsak tre funktioner.

Det ger människor inom ett visst område makt över viktiga beslut som rör deras vardag och som berör dem mycket mer än dem som bor någon annanstans.

Det ger också utrymme för politisk mångfald. Vill man ha låg skatt och en liten lokal offentlig sektor eller vill man ha hög skatt och stor offentlig sektor?

Med kommunalt självbestämmande blir det möjligt både för kommuner och enskilda att pröva sig fram. Delaktighet och engagemang lokalt skänker stabilitet åt det demokratiska systemet som sådant. Med ökat avstånd mellan väljare och valda minskar demokratins medborgerliga förankring. Det gör i sin tur systemet extremt utsatt för auktoritära och totalitära strömningar.

Vi kan konstatera att under senare år har det lokala självstyret minskat i omfattning. Lagar som i praktiken hindrar kommunerna att sälja ut sina bostadsbolag och komplicerade regler för kommunal skatteutjämning inskränker kommunernas politiska och finansiella autonomi. Den här utvecklingen måste brytas. En renässans för det lokala självstyret är ett av de viktigaste kraven på reformagendan för förnyelse av den svenska demokratin. Självstyret måste ges ett tydligare reglerat lagskydd.

I likhet med vad Folkpartiet föreslagit när det gäller relationerna mellan EU och dess medlemmar kan man också tänka sig en modell med en särskild kompetenskatalog för maktfördelningen mellan nationell och lokal nivå.

Det finns olika metoder för kompetenskatalogens lagreglering. Ett sätt är att slå fast uppgifternas placering i grundlagen. Att flytta ett sakområde från en nivå till en annan skulle då inte vara möjligt att genomföra med mindre än att två riksdagar med val emellan fattar ett likalydande beslut. Statsrättsligt skulle det omvandla Sverige till en federal stat, och det är ju en utvecklingen som varken är realistisk eller önskvärd.

Det är också möjligt att stipulera maktfördelningen i en lag som motsvarar riksdagsordningen där det räcker med ett beslut med kvalificerad majoritet för att åstadkomma en förändring.

Den mest modesta reformansatsen vore att slå fast befogenheternas fördelning i en vanlig lag, förslagsvis kompletterad med en regel som ger en minoritet i riksdagen rätt att skjuta upp behandlingen av ett förslag som ändrar på den rådande maktfördelningen mellan central och lokal nivå. Även om en av de enklare formerna för lagreglering används skulle det innebära ett auktoritativt grunddokument som anger den nationella och den lokala nivåns förhållanden. Dess blotta existens skulle göra att principfrågan om den kommunala självstyrelsens ställning gentemot centralmakten ständigt hölls levande.

Frågan om kommunerna ska äga bostadsbolag blir i en sådan situation inte enbart en fråga om huruvida det är politiskt rätt att kommunerna äger bostadsbolag, utan också om huruvida det är principiellt rätt att kommunerna själva ska få avgöra frågan eller inte.

Det var det ena av mina förslag. Det ligger i linje med den reservation som de borgerliga utskottsledamöterna ställer sig bakom. Med detta yrkar jag bifall till reservation 1.

Jag vill också ta upp ett annat förslag som jag tycker är väldigt viktigt att framhålla i det här sammanhanget. Det gäller en motion från Folkpartiet som behandlas i betänkandet om ungdomars möjligheter att delta i det demokratiska arbetet och få behålla sina politiska uppdrag.

Det är ju inte ovanligt att ungdomar får uppdrag i kommuner och landsting, men det är ju inte heller ovanligt att ungdomar måste flytta för att de ska studera vid högskolor och universitet. Då stämmer de nuvarande mantalsskrivningsreglerna väldigt dåligt. Om de hyr rum eller lägenhet på studieorten måste de skriva sig där. Men genom den regeln faller möjligheten bort för de här studenterna att behålla sina kommunala uppdrag i hemkommunen. Möjligheten att få ett nytt uppdrag på studieorten är i det närmaste obefintlig eftersom studenterna ofta kommer dit mitt under en mandatperiod. Som vi alla som jobbar politiskt kunnat märka medför det att ungdomarna försvinner från politiken. De slutar med sitt lokala politiska arbete, inte för att de tycker att det är tråkigt utan därför att de helt enkelt inte kan vara kvar. De vill studera någon annanstans. Jag tycker att det här är ett stort demokratiskt problem.

Men det går mycket lätt att göra någonting åt det. Man skulle kunna införa någon form av undantagsregel antingen från mantalsskrivningskravet på studieorten eller från kravet att vara skriven i kommunen för att inneha kommunala uppdrag. Det skulle kunna gälla för ungdomar upp till t.ex. 30 år. Jag hoppas att alla instämmer i att vi måste pröva alla möjligheter för att få behålla våra ungdomar i politiskt arbete. Det är svårt nog som det är. Trots alla de utredningar som grubblar på olika frågor hoppas jag att Kerstin Kristiansson i dag kan ge mig ett löfte om att detta kommer att genomföras.

Jag yrkar än en gång bifall till reservation nr 1.

Anf. 159 MATS EINARSSON (v) replik:

Herr talman! Jag får be kammarens ledamöter om visst överseende om jag kanske upprepar mig i mitt replikerande.

Först ska jag säga till Folkpartiets heder att man har insett en del av komplikationerna med sina egna förslag när man, som Helena Bargholtz, pekar på att en kompetenskatalog i grundlagen skulle leda till en federativ statsbildning och att man kanske inte är direkt intresserad av det. Men låt oss bortse från den möjligheten och återgå till frågan. Man kan mycket väl ha den inställning som Folkpartiet har, att politisk makt och kompetens ska fortsätta att i omfattande grad decentraliseras till kommunerna. Det är en hedervärd politisk åsikt. Varför ska inte den brytas mot andra uppfattningar om hur den fördelningen ska ske på sedvanligt sätt? Varför ska detta avgöras på förhand i någon form av kompetenskatalog? Vad är avsikten med att på detta sätt begränsa den vanliga majoritetsprincipen när det gäller kompetensfördelningen?

Anf. 160 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Herr talman! Vår ambition med det här förslaget är att föra frågan om kommunalt självstyrelse ett steg längre. Man har talat om det här under så många år, och det är ett ganska luddigt begrepp både för oss som sitter i riksdagen och för dem som är ute i kommunerna. Då har vi sagt: Låt oss se om vi kan konkretisera det. Detta är en ansvarsfördelning som kom-

mer att diskuteras i riksdagen. Det här är ett grunddokument, och det ska tas upp vad som ska ligga på den nationella respektive den lokala nivån.

Som jag sade är det en tanke som vi har. Okej, den är inte färdigutvecklad, men vi tror stenhårt på den. Det är att vi skulle slå fast befogenhetsfördelningen i en lag, och det är vi i riksdagen som fattar beslut om den lagen. Sedan kan man fundera på om man ska ha en regel som ger en minoritet i riksdagen rätt att skjuta upp behandlingen av ett förslag, som ändrar på den rådande maktfördelningen mellan central och lokal nivå. Det här tycker jag att även Mats Einarsson, som ändå är mycket av en centralist och inte mycket av en förnyare på det här området, skulle kunna tycka vara en intressant idé att vidareutveckla. Mats Einarsson kan inte rimligen mena att allt är jättebra som det är. I så fall tycker jag att han har en skev verklighetsuppfattning och måste ha mycket tråkigt i politiken.

Anf. 161 MATS EINARSSON (v) replik:

Herr talman! Jag kan garantera att jag absolut inte tycker att allt är precis som det ska vara. Det är därför jag är engagerad i politiken. Jag är dessutom en närmast fanatisk anhängare av majoritetsprincipen, vilket jag klargjort i annat sammanhang. Därför är jag mycket misstänksam mot varje försök att göra ingrepp i denna majoritetsprincip genom att på ett eller annat sätt göra det svårare för majoritetens vilja att slå igenom. Den kommunala självstyrelsen definieras dagligen, skulle jag vilja påstå, genom de många beslut som riksdagen fattar.

Nu vill en del partier slå fast detta en gång för alla, eller i alla fall för en viss period. Jag tror inte att det är ändamålsenligt. Jag tror dessutom att det i praktiken innebär ett ingrepp i denna majoritetsprincip, som Folkpartiet när det gäller bostadsföretag försvarar med en sådan hetta.

Anf. 162 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Herr talman! Jag sade i mitt första inlägg att det sätt som vi talar om, kompetenskatalogen, gör att debatten kan hållas levande mellan den kommunala självstyrelsen och centralmakten, att man naturligtvis kommer att pröva och diskutera detta både ute i kommunerna med sina önskemål om självstyrelse och här utifrån vad vi anser vara rimligt. Det är väldigt viktigt att lägga besluten på så låg nivå som möjligt. Det har att göra väldigt mycket med att få människor engagerade i sin vardag. Det är då man sysslar med frågor som ligger en nära politiskt som det känns extra meningsfullt. Och jag tycker att vi borde kunna enas om att vi måste se till att på det sättet hålla demokratin levande.

Anf. 163 PER LAGER (mp):

Herr talman! Det är väldigt få betänkanden med så många motioner och så få reservationer som det här. Det beror på, som många tidigare här påpekat, att det mesta tas om hand av pågående utredningar, framför allt Kommundemokratiutredningen. Vi har, de flesta av oss, accepterat detta i de flesta fall. Det finns dock några reservationer i betänkandet.

Jag skulle vilja ta upp några frågor, framför allt dem där jag gjort en markering i betänkandet och främst det som handlar om begränsning av rätten att överlåta egendom och verksamhet, som Helena Bargholtz bl.a. tog upp. Där har jag ett särskilt yttrande. Detta läggs in i Kommundemo-

kратиutredningen. Det sker också en beredning just nu i regeringen, ALLBO-kommitténs rapport.

Jag ska också ta upp miljöstyrande vägavgifter, som jag tycker är en viktig fråga, och sedan kommentera en del andra.

När det gäller den kommunala självstyrelsen tror jag att de flesta av oss i denna kammare är intresserade av att förstärka den på olika sätt. Det finns olika metoder. Vi har olika batterier av idéer, kan man säga, som vi har tagit upp i en särskild kommunaldemokratisk debatt här för ett tag sedan. Jag tror att man jobbar i Demokratidelegationen med de här frågorna, Kommundemokratikommittén håller också på med detta. Jag tror att man i de flesta partier är oerhört intresserad av att på något sätt få kommunernas medborgare att bli intresserade av politiken, ta del av den och engagera sig. Det tror jag inte är något speciellt för Centerpartiet, som Åsa Torstensson nämnde här.

När det gäller att på något sätt begränsa kommunens möjlighet att sälja ut bostäder, sjukhus osv. måste jag säga att det för mig är ungefär som att ha ett vådräd hemma på gården som har stått i generationer, och plötsligt är det en i släkten som vill såga ned det där vådrädet därför det skymmer sikten eller skuggar för mycket. Sedan är vådrädet borta. Det går inte att plantera om det och få det lika stort och fint som det har varit. Ungefär så ser jag på det här att sälja ut kommunala bostadsbolag eller sjukhus eller infrastruktur som är strategisk viktig verksamhet eller egendom.

Den demokratiska idé vi har är att en majoritet bestämmer. Ja visst. Men hur ska vi se till att de långsiktiga saker som är viktiga inte kan rivas ned på en gång, sådant som har tagit väldigt lång tid att bygga upp? Jo, man kan införa något slags tröghet, det vi kallar demokratigaranti. Det är precis vad vi gör när det gäller att ändra i grundlagen. Två beslut med ett val emellan är ett rimligt sätt att lägga in en tröghetsfaktor. Skulle det vara en majoritet på två tredjedelar, så kommer det förmodligen att vara en majoritet efter valet också. Det är väl inte så stor chans att två tredjedelar plötsligt blir en minoritet. Därför kan vi tänka oss den lösningen som ett alternativ.

Det här tycker jag är viktigt att få sagt, och det säger jag också i mitt särskilda yttrande. Jag hoppas att det här kommer att bli det val man gör när det gäller att, utan att trampa på självstyrelsen, ge instrument som garanterar demokratins fortsättning och garanterar långsiktiga verksamheters varande, att de inte kan rivas ned hur som helst.

Miljöstyrande vägavgifter är någonting som är på gång. Jag har själv motionerat om det, och det förekommer i Österrike, Tyskland, Schweiz, i Luxemburg snart. I Singapore har man infört ett system där man genom ett GPS-system ser var trafiken går och belastar den med kostnader om den ger sig in i innerstaden Singapore.

Då handlar det om miljö- och trängselrelatering, dvs. att man vill styra om trafiken så att den inte skadar mer än vad den behöver. Det är ett system som man mycket väl skulle kunna införa i Sverige och också i storstäderna.

Det kräver inte någon grundlagsändring om man beslutar om en skatt och gör det möjligt för kommunerna att få del av denna skatt. Det behöver inte vara sådan millimeterrättvisa att den måste gå tillbaka exakt till

den verksamheten. Det finns många andra skatter – alkoholskatt och annat – som inte direkt går tillbaka till källan.

Man måste utreda det här och se på hur problemet kan lösas – det finns många exempel här. Det är en viktig miljöfråga och därför bör vi snabbt se till att det tillsätts en utredning som löser dessa problem. Det är inte alls säkert att det som jag har nämnt är det som är det absolut bästa. Det finns säkert varianter på det.

Kommunala folkomröstningar är också en sak som ska utredas av Kommundemokratiska kommittén liksom frågan om direktval av kommundelsnämnder.

Miljöpartiet har en speciell idé om kommunala folkomröstningar. Det ska krävas ett initiativ från 10 % av kommunens medborgare. Sedan måste det ske en folkomröstning. I dag krävs det ju 5 %, och sedan är det kommunfullmäktige som avgör om det ska hållas folkomröstning eller inte. Det har tagits ett förfärligt stort antal initiativ, 60–70 stycken, men det är väldigt få som har lett till folkomröstning. Därför är det viktigt att gränsen höjs och att det, när gränsen är uppnådd, ska hållas folkomröstning.

Frågan om medborgardeltagande i fullmäktige finns också med i utredningen. Här finns det förslag från alla partier, men dem behöver jag inte gå in på.

Det fanns en majoritet för det förslag om förtroendevaldas arbetsförhållanden som Vänstern lade fram, nämligen att de som sitter i styrelser för kommunala företag ska jämställas med övriga förtroendevalda, och det är helt okej. Vi i Miljöpartiet anser att det måste bli en annan syn på förtroendevalda i kommuner och landsting. Både ledighetsanspråken och ersättningarna måste värderas upp. Vi måste ge incitament så att människor verkligen stannar kvar i politiken. Avhoppet är för många i dag. Det är kris för den kommunala demokratin.

Jag har en del frågor till Åsa Torstensson angående indelningsfrågan och regionfrågan, eftersom vi satt i samma utredning, PARK-utredningen. Där var vi överens om att det var för kort tid för att göra en riktig utvärdering och att nya regioner skulle inbjudas att anmäla sitt intresse, vilket just nu sker.

I reservationen säger Åsa Torstensson att samtliga regioner bör ha direktvalda regionfullmäktigeförsamlingar som högsta beslutande organ. Jag är av samma åsikt som Åsa Torstensson, att detta har ett högt demokratiskt värde. Men det finns faktiskt olika folkviljor och olika idéer ute i landet. Det finns olika sammanslutningar av kommuner i en region som samarbetar, och det steget mot direktval måste vi också kunna acceptera under en viss tid.

Miljöpartiet stöder fortsatta försök. Det är viktigt att man låter försöken få ta sin tid. Man kan inte plötsligt avbryta försöken och permanenta dem. Tiden har varit för kort för att man ska kunna göra en utvärdering. Jag skulle vilja veta hur Åsa Torstensson ser på detta med folkviljan.

Herr talman! Till sist vill jag ta upp frågan om ungdomars möjlighet att engagera sig i politiken. Det finns många olika former av ungdomsråd, men dessa tenderar att bli något av en skendemokrati. Man tillsätter olika ungdomsråd som ska känna sig delaktiga, men det är de inte. Det skulle de kunna bli om de hade t.ex. förslagsrätt i kommunfullmäktige.

Det är en idé som jag tycker att Kommundemokratikommittén borde ta upp.

Anf. 164 PER-SAMUEL NISSER (m) replik:

Herr talman! Per Lager sade att han hade avgett ett särskilt yttrande som är grundat på Miljöpartiets motion om kommunernas rätt att överlåta egendom. Kärnpunkten där är väl detta som står i texten om strategiskt viktig verksamhet. Det skulle vara en grund för en ändring av beslutsformerna.

Per Lager gjorde en liknelse med ett vårdträd som han hade på sin gård. Om jag ska fortsätta med den liknelsen handlar det ju inte om att fälla trädet, utan det handlar i så fall om att sälja vårdträdet, och då krävs det två tredjedels majoritet. Men det räcker med enkel majoritet för att fälla trädet. Det är det som händer ute i landstingen. Man lägger ned sjukhus trots att det finns opposition som försöker att hitta nya vägar och nya driftsformer. I stället lägger man ned verksamheter, och då räcker det med enkel majoritet. Så den liknelsen håller inte riktigt.

Min fråga till Per Lager är: Vad är strategiskt viktig verksamhet? Och vem är det som avgör det? Ska det i så fall avgöras här i riksdagen med enkel majoritet?

Anf. 165 PER LAGER (mp) replik:

Herr talman! Det är en viktig fråga att diskutera. Jag kan inte säga att jag är man att avgöra vad det ena eller andra är. Jag vet bara att vissa saker är oerhört viktiga för medborgarna i kommunerna. Sjukhusen är oerhört viktiga. Alla vi som bor på orter där man lagt ned sjukhus har sett effekterna av det.

Om alla landsting lade ned sina sjukhus vore det ingen idé att ha kvar vårdträdet om man tog död på det på något annat sätt, det kan jag hålla med Per-Samuel Nisser om. Men medborgarna vill kunna känna trygghet och vill att den viktiga verksamheten ska fortsätta att drivas eller byggas ut, men inte att den ska läggas ned. Risker är att t.ex. dålig ekonomi i kommunerna leder till en utförsäljningsvåg som gör att trädet sågas ned, dvs. att verksamheter försvinner.

Vilka verksamheter är det som är strategiskt viktiga? Ja, jag nämnde sjukhusen och bostadsbolagen. Kommunerna har skyldighet att försörja medborgarna med bostäder, och då måste det finnas ett bostadsbestånd.

Jag har också nämnt infrastruktur som vi är så beroende av att en utförsäljning skulle kunna medföra att vi går miste om en viktig verksamhet eller att det skulle hända någonting som vi inte kan ansvara för.

Jag kan tänka mig att tillsammans med alla som är intresserade upprätta en lista över vad som är strategiskt viktig verksamhet, och jag tror att vi skulle kunna komma överens om det.

Anf. 166 PER-SAMUEL NISSER (m) replik:

Herr talman! Det som förvånar mig är det ställningstagande som Miljöpartiet och Per Lager tydligen har, att man ska ändra på beslutsformerna. Man gör olika värderingar av olika röster. En två tredjedels majoritet och en kvalificerad majoritet innebär i praktiken att en röst från ett parti inte är lika mycket värd som en röst från ett annat parti, dvs. en man en röst gäller inte längre. Är det verkligen rimligt, Per Lager?

Anf. 167 PER LAGER (mp) replik:

Herr talman! Vårt förslag är två beslut med mellanliggande val. Men om det skulle visa sig att det är en stor kvalificerad majoritet som är överens om en sak är det kanske inte nödvändigt. Huvudförslaget är ju två beslut med val emellan, som vi har när det gäller grundlagsändringar och som vi alla tycker om, antar jag, för att vi tycker att det är en stabilitet i det förfarandet. Det trampar inte alls på demokratin.

Men sedan har ju just de två tredjedelarna en historia som kanske är intressant också för Per-Samuel Nisser, eftersom det var just de konservativa som fram till 1948 försvarade regeln att två tredjedelars majoritet krävdes för att man skulle sälja ut kommunal verksamhet.

Tiden har sin gång och saker och ting förändras, och jag vill inte ha tillbaka regeln om två tredjedelars majoritet. Jag tycker inte alls att det är rätt. Men när vi ändrar i grundlagen tycker jag att det är en helt rimlig tröskel just för de viktiga egendomarna och verksamheterna som medborgarna är så rädda om.

Anf. 168 MARIA LARSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag har roat mig med att läsa i Miljöpartiets partiprogram. Där står det bl.a. så här:

Vi anser att beslut ska fattas så nära människorna som möjligt. Kommunerna ska ha rätt att dela upp sig i mindre kommuner och kommunelar som helt eller delvis ska kunna vara självstyrande. Det kommunala självstyret bör stärkas. Kommunerna ska ha ett absolut veto när det gäller stora eller djupt ingripande exploateringsplaner. Vi vill också utvidga den kommunala beskattningsrätten när det gäller exempelvis företag och miljö.

Ja, det är skrivningar som förpliktigar. Jag tycker att Miljöpartiet låter orden slås ihjäl av sina handlingar när man inte är beredd att tillstyrka en utredning som ska titta just på det som man skriver att man vill ha, ett stärkande av det kommunala självstyret.

En utredning, Per Lager, betyder ju inte att man låser fast sig. Det innebär att man går in i ett förfarande där man med öppna ögon tittar på om det kanske finns mer optimala lösningar på hur det kommunala självstyret ska stärkas och regleras. Varför är det så farligt med den här utredningen?

Anf. 169 PER LAGER (mp) replik:

Herr talman! Det är intressant att Maria Larsson använder just de ord som jag själv använde när vi behandlade det tidigare betänkandet, att utredningar brukar ge kunskap och att det inte är något att vara rädd för. Men det är klart att vi, som någon annan har sagt, nästan utreder till döds. Vi utreder allt och jämt. När det blir en för stark skrivning i en utredning gör vi om den eller skickar den någon annanstans.

I framtiden kanske man skulle kunna hitta en form att skriva in en förstärkning av det kommunala självstyret i grundlagen. I dag ser jag inte riktigt att det skulle gagna saken. Vi har Författningsutredningen, vi har Kommundemokratiutredningen, vi har Demokratidelegationen. Vi har utredningar som nu rullar så starkt, så jag tror inte att det skulle vara så nyttigt om vi skulle starta en ny utredning just nu. Däremot skulle jag möjligen kunna tänka mig att göra det lite längre fram.

Jag är lite rädd för det som Helena Bargholtz tar upp, som ju annars är en fråga som man mycket väl skulle kunna diskutera ur många olika aspekter, nämligen en kompetenskatalog. Jag tror om man skulle skriva in en sådan skulle man förmodligen låsa många frågor. Det skulle inte gagna utvecklingen. Men det är möjligt att man kan hitta någon variant däremellan. Jag tror inte att det är läge för det nu. Däremot kan jag se framför mig att vi kanske i ett senare skede kan hitta någon ingång där vi bestämmer oss för att utreda just detta.

Anf. 170 MARIA LARSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag kan hålla med Per Lager såtillvida att jag tycker att det är bra när man tar helhetsgrepp, och det gör man inte när man splittar upp en fråga på en rad olika utredningar. Därvidlag tror jag att vi är överens.

Däremot tycker jag att det är ett märkligt sätt att argumentera när man säger att i framtiden kanske vi kan hitta en lösning. När vi har alla de här utredningarna på gång är det just nu skjuts i de demokratifrågor som berör kommunerna. Då är det ett lämpligt tillfälle, tycker jag, att också titta på det som kan vara ett direkt stärkande lagskydd för det kommunala självstyret. Det ska inte resultera i någon form av kompetenskatalog. Det är inte min mening. Men Lagrådet har tydligt uttryckt att det är otillfredsställande reglerat i dag. Bryr sig inte Per Lager om vad Lagrådet säger i det avseendet?

Sedan skulle jag vilja ha svar på en konkret fråga. Införandet av maxtaxa, som Miljöpartiet har medverkat till i kommunerna, är det någonting enligt Per Lager som ökar eller minskar det kommunala självstyret?

Anf. 171 PER LAGER (mp) replik:

Herr talman! Lagrådet ska vi lyssna noga på, men det är inte alltid som Lagrådet styr vad vi sedan beslutar. Så har det visat sig vara i många sammanhang. Det beror på många olika faktorer. Jag kan inte gå in på alla nu. Jag tror att vi alla partier har lyssnat på Lagrådet, men att vi följer Lagrådets förslag helt beroende på vilken fråga det gäller och om förslaget passar oss bra eller inte.

När det gäller frågan om maxtaxa, som kanske ligger lite långt ifrån det här ämnet, vet ju också Maria Larsson att vi träffade en uppörelse om denna. Vi förändrade maxtaxan till det som vi kallar för mixtaxa. Det innebar att det blev en förändring av summorna och en mer rättvis taxa som gagnar dem som tjänar mindre.

Vi tyckte inte om denna taxa, och det vet Maria Larsson, men vi ansåg att den var värd priset. Men genom att komplettera den med det som vi kallar för kommunal dagbarnvårdare – en fråga som vi tog upp under hösten – menade vi att det kunde bli en familjepolitisk helhet. Tyvärr ställde inte kd upp på vår motion. Det tycker jag var lite synd, för vi räknade faktiskt med att få borgerligt stöd. I så fall hade vi kunnat göra någonting bra av det hela. Detta var frågans gång.

Anf. 172 ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Herr talman! Per Lager deklarerade i sitt anförande att det nog är så att alla partier ställer sig bakom ett stärkt kommunalt självstyre. Om det är så att alla partier är eniga brukar det ju aldrig vara så svårt att förändra.

Men Per Lager och Miljöpartiet har ju valt att inte ställa sig bakom ett förslag om att stärka det kommunala självstyret, så jag blir lite konfundrad över vad Per Lager menar med kommunalt självstyre och styrkan bakom det. Därför vore det kanske på sin plats om Per Lager talade om vad Miljöpartiet vill med den kommunala självstyrelsen och vad kommunal självstyrelse har för innebörd för Miljöpartiet.

Anf. 173 PER LAGER (mp) replik:

Herr talman! Det gör jag gärna. Jag tror nämligen, Åsa Torstensson, att det är förfärligt mycket som vi kan göra utan att göra en ändring i grundlagen. Det finns möjligheter och utrymme för det. Bl.a. kan vi se på alla de förslag som nu finns på agendan. Vi kan också ta oss en närmare titt på Demokratidelegationens arbete. Vidare har vi min partikollega i Kalix, kommunalrådet Peter Eriksson, som tillsammans med alla partier utom Socialdemokraterna nu driver lokaldemokratiska projekt som faktiskt har fått uppmärksamhet i hela Europa. Just de här sakerna visar att det går att förändra och stärka demokratin inom de ramar som vi har i dag.

Det är självklart att vi ska pröva allt. Det kan hända att vi stöter på patrull och känner att det här inte räcker för att den kommunala självstyrelsen ska vara så stark som vi vill ha den. Det finns ju nationella mål och nationella rättvisekrav som gör att det kommunala självstyret aldrig kan blir fullständigt. Det måste alltid vara en balansgång. Vi är intresserade av att förstärka det kommunala självstyret, och jag tror att vi kan göra det inom de ramar vi har i dag. Det kan hända att det inte fungerar, och att de här försöken som just nu är på gång inte alls lyckas. Låt oss då titta på det som jag nämnde tidigare. Då kan vi kanske börja diskutera om vi ska ha en utredning om det här.

Anf. 174 ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Herr talman! Jag skulle egentligen behöva lite mer tid med Per Lager för att få en definition av vad kommunalt självstyre är. Jag tar upp påståendena om att det finns en massa förslag som vi kan arbeta med utan att vi behöver hantera det kommunala självstyret ur grundlagsperspektiv. Men Per Lager börjar ge sig in i detaljstyrning av kommunen utifrån de kommunala medlen riktade till vissa delar av skolan och utifrån maxtaxan. Där är man inne och rotar i det innersta som handlar om hur man bestämmer i sitt eget hus med sina egna pengar.

Det är det Per Lager ska svara på. Om vi har demokratiprojekt som inriktar sig på att medborgare kan ge sig in i IT-projekt, något mycket intressant som pågår i Kalix, har inget att göra med kärnan i den kommunala självstyrelsen. Jag skulle vilja få en beskrivning. Vad är kommunalt självstyre för Miljöpartiet?

Anf. 175 PER LAGER (mp) replik:

Herr talman! Jag måste säga att jag godtar de kriterier som finns i grundlagen om den kommunala självstyrelsen. Det står ganska vagt om den kommunala självstyrelsen, men jag, som också varit kommunalt förtroendevald, ser det kommunala självstyret som en möjlighet inom de fria ramar som finns. Jag tror att det som Åsa Torstensson tog upp, att man klampar in med centralistiska beslut, t.ex. maxtaxan och öronmärkta

pengar, inte är bra. Det är inte bra, anser jag, att göra så. Det finns ibland anledning att göra det. Just den här balansgången mellan det ena och det andra är vägval man får göra. Jag tror inte att det här har skadat det kommunala självstyret. Det är kanske inte vad man hade önskat sig, men det finns, som jag sade, möjligheter att utveckla det här på många andra områden.

Jag kan tänka mig att diskussionen om vad det kommunala självstyret är skulle bli väldigt intressant om vi tog en hel dag och bara pratade om det. Då kunde vi dra upp riktlinjerna för var gränserna kan gå osv. Jag tror inte alls att Centerpartiet då står på en egen planhalva och helt och klart försvarar varje beslut i kommunen. Jag tror säkert att ni också har de här nationella målen och det nationella rättvisekravet för ögonen. Det skulle vara främmande, med tanke på att hela Sverige ska leva, om man inte hade det.

Anf. 176 MATS EINARSSON (v) replik:

Herr talman! Jag känner i och för sig inget större behov av att söka en bostadspolitisk polemik med Per Lager. Men jag måste säga några ord om det här med att sälja ut kommunal egendom. Det är lite begreppsutredning. Först tror jag att vi måste skilja mellan formella beslut och materiella beslut, alltså beslut om hur vi fattar besluten och beslut i politiska sakfrågor.

I det första fallet accepterar vi ibland vissa inskränkningar i majoritetsprincipen, två tredjedels majoritet och sådant. I det andra fallet, materiella beslut, är det ett allvarligt, långtgående principgenombrott att acceptera t.ex. två tredjedels majoritet. Vi bör skilja på dessa saker.

Två tredjedels majoritet är en inskränkning av majoritetsprincipen. Miljöpartiets variant med två beslut med val emellan är inte en inskränkning av majoritetsprincipen, det är helt riktigt. Däremot tror jag att det är ett oerhört opraktiskt system. Om man nu ska sälja ett bostadsföretag kan man alltså i värsta fall få vänta i uppemot fyra år innan beslutet kan genomföras. Jag tror inte att det är särskilt praktiskt användbart som system, om jag säger så.

Ingen av dessa varianter, två tredjedels majoritet eller två beslut med val emellan, är strikt talat någon inskränkning i den kommunala självstyrelsen. Det är fortfarande fullmäktige som suveränt fattar besluten. Däremot finns det kanske anledning att göra vissa inskränkningar. Om man tror att en massiv utförsäljning av bostäder hotar en social bostadspolitik måste vi nog här, centralt i riksdagen, ta ett ansvar för detta.

Anf. 177 PER LAGER (mp) replik:

Herr talman! Det är ju på sättet, tror jag, att Vänsterpartiet inte vill sälja ut de här kommunala bostäderna alls – rätta mig om jag har fel. Men vi i Miljöpartiet menar att vi måste finna en form, en demokratisk form men också en demokratisk garanti, en trygghet, en tröskel, för att det inte ska bli snabba utförsäljningar som man sedan inte kan ångra eller ta tillbaka. Man kanske hamnar illa till bara för att man sedan inte kan försörja medborgarna med bostäder. Så kan det bli om det går riktigt illa.

Så jag skulle vilja fråga Mats Einarsson: Finns det någon bättre variant än den som vi har förslagit med två beslut med val mellan? Det tar lite tid. Men det är ju liksom själva finessen. Det är precis det som det

ska göra. Kanske tar det lite för lång tid. Men har vi någon annan modell? Finns det en annan modell? Vi har funderat, jag har funderat. Jag kommer inte på någon bättre modell. Men det står självklart öppet. Är det någon som har en bättre och säkrare modell så kom fram med den!

Anf. 178 MATS EINARSSON (v) replik:

Herr talman! Det är fråga om tre steg. Det första steget är att vi kommer överens om en kort förlängning av den stopplag som nu gäller så att vi kan utreda detaljerna i de val som måste göras. Steg två är att införa en tillståndsprovning av utförsäljning. Steg tre är att införa ett ekonomiskt incitament för kommunerna att behålla sina kommunala bostadsföretag. Det är det långsiktigt avgörande.

Jag tror, och Vänsterpartiet tror, att det är oerhört viktigt att kommunerna behåller sina kommunala bostadsföretag just för att det ska bli möjligt att föra en vettig social bostadspolitik. Men vi är inte så rigida att vi säger att man ska förhindra varje tänkbar försäljning. Det finns naturligtvis tillfällen då det är rimligt och klokt att göra omstruktureringar även i ägandet av bostäder.

Anf. 179 PER LAGER (mp) replik:

Herr talman! Men, Mats Einarsson, tillståndsprovningen måste man väl kunna se som ett ingrepp i den kommunala självstyrelsen? Incitamentet – skulle det vara detsamma som det har varit tidigare, att man inte får all vinst om man säljer ut utan att en del av vinsten tas bort? Jag vet inte vad Mats Einarsson tänker på där, men någonting är det. Det ska inte löna sig att sälja ut. Det är ju också ett sätt att ingripa, tycker jag.

Jag vill inte säga att vår modell är den optimala, men jag tycker inte att detta lät bättre. Låt oss gå ihop, alla vi som är intresserade av att bostäderna inte ska säljas ut på det här sättet. Jag är inte emot att man säljer ut bostäder här och där. Men det är just att hela bestånd åker ut, hela bolag som har viktig strategisk betydelse för kommunen, som vi på något sätt måste hindra. Det var därför de här stopplagarna kom till.

Sedan får man säga vad man vill i Stockholm. Man säger att det inte är det man vill. Men så är det.

Anf. 180 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s):

Herr talman! Det är inte lätt att komma in så här i slutet av debatten och så här sent på kvällen. Därför ska jag försöka fatta mig kort och kärnfullt. Den debatt som precis har föregått mitt anförande tycker jag kom in lite väl mycket på detaljnivå. Utskottsbetänkandet handlar förvisso om kommunal självstyrelse, lokaldemokrati på olika nivåer och övriga frågor med bäring på demokrati. Då tycker jag att man kanske ska hålla sig på den lite mer principiella nivån utan att hänge sig åt detaljer.

Fyra reservationer har fogats till betänkandet och två särskilda yttranden. Inledningsvis skulle jag vilja yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Jag tänker inte kommentera varje motion, för betänkandet är uppbyggt på motioner. Jag vill ändå peka på det utredningsarbete som rör de lokaldemokratiska frågorna och flernivådemokratien.

Utredningar görs det många, och många på en rad, har det sagts från en del talare här i talarstolen. Och visst görs det utredningar. Inte minst

borgerligheten ropar på nya utredningar. En av reservationerna handlar just om att man vill ha en utredning kring ett förstärkt grundlagsskydd för den kommunala självstyrelsen.

De utredningar som pågår är, som tidigare har nämnts här, Kommundemokratikommittén, PARK-utredningen, ALLBO-kommittén, utredningen om beslutsprocessen vid försäljning av och överlåtelse av driftsansvar för den offentligt finansierade vården, där vi känner den ensamutredare som sitter och arbetar. Många av de motioner som behandlas i betänkandet är direkt applicerbara på de här utredningarna.

Helena Bargholtz ställde i sitt anförande frågan till mig vilken uppfattning jag hade om att ungdomar ska vara valbara i sin hemkommun och inte i den kommun där de studerar. Den frågan landar just i Kommundemokratikommittén. Jag kan upplysa Helena Bargholtz om att vi hade ett internat i Kommundemokratikommittén förra veckan, och en av de frågor som diskuterades väldigt intensivt var just denna. Jag var den som lyfte upp frågan. Det är viktigt, inte minst ur ett glesbygdsperspektiv, när våra ungdomar från glesbygden flyttar till studentorterna och vi tappar en påfyllning av unga i de demokratiska leden. Jag kan hålla med Helena Bargholtz om att det är en viktig fråga, en viktig demokratifråga.

Så går jag över till reservationerna. Vi vet, som också har belysts tidigare under debatten, att samtliga borgerliga partier vill ha en utredning för att stärka det kommunala grundlagsskyddet för den kommunala självstyrelsen. Utskottsmajoriteten är dock av en annan uppfattning. Vi tycker, precis som har citerats här tidigare, att förhållandet mellan stat och kommun präglas av en helhetssyn, dvs. att stat och kommun samverkar på olika områden för att tillgodose medborgarna med samhällsservice av skilda slag. Om det då är utgångspunkten, och vi dessutom kan konstatera att vi lever i ett föränderligt samhälle, är det svårt att en gång för alla i grundlagen dra strikta gränser kring kommunal självstyrelsessektor.

I grunden – det har få nämnt – handlar det om en trygghet för den enskilde individen. Den kommunala självstyrelsen är ett medel, inte ett mål i sig. Uppgiften är att skapa tillit till samhällets förmåga att skapa trygghet och att lösa gemensamma uppgifter.

Det handlar inte om att centralisera, Åsa Torstensson, utan om att hjälpas åt från stat och kommun att tillgodose medborgarna med samhällseliga nyttigheter.

Jag vill dessutom påminna om den utfrågning som KU hade om fördelningen av den politiska makten, som det hette, eller kommunal självstyrelse. Bland de experter som deltog fanns det inte heller något starkt stöd för ett förstärkt grundlagsskydd av den kommunala självstyrelsen. Jag skulle t.o.m. kunna citera vissa av dem som hade väldigt bra liknelser kring detta med kommunal självstyrelse. En av dem heter Ulf Adelsohn. Han liknade detta vid ett förhållande mellan föräldrar och barn, där man begär och får och ibland begär och inte får. Men man tillgodoses i alla fall.

Dessutom utreddes frågan 1996. Som har nämnts här tidigare har detta inte lett till någon lagstiftning, i alla fall inte hitintills, utan frågan bereds fortfarande i Regeringskansliet.

Om man nu tillsätter en ny utredning som ska utreda samma sak som den gamla, och när ni dessutom när ni kräver detta kritiserar att utredningar tillsätts efter varandra, vad tror ni då att den nya utredningen ska

komma fram till som den gamla inte redan hade kommit fram till och som ska vara underlag för ändringar i grundlagen?

Dessutom kan jag inte låta bli att i det här sammanhanget påpeka det inkonsekventa i reservationen. Vi som är minnesgoda minns när vi i höstas diskuterade kommunal kompetens. Moderater klev upp i denna talarstol och pratade sig varma för ett förbud mot kommunal näringsverksamhet. Folkpartister krävde att kommunala nyttigheter skulle drivas i nämndform och inte i bolagsform. Nu, ett halvår senare, vill företrädare för samma partier ha en utredning som syftar till ett förstärkt grundlagskydd för den kommunala självstyrelsen.

Jag kan inte se någon konsekvens i det här. Den ena gången ropar man på förstärkt grundlagsskydd, och den andra gången vill man beskära möjligheten för kommunerna att driva verksamhet i bolagsform. Jag efterlyser konsekvensen. Var går den raka, strikta linjen för framför allt moderater och folkpartister?

När det sedan gäller miljöstyrande vägavgifter har den frågan redan utretts av en särskild utredare. Han lämnade sitt betänkande så sent som i januari 1999. Förslaget bereds för närvarande i Regeringskansliet inom ramen för beredningen av infrastrukturpropositionen, som regeringen ju har aviserat. Av det skälet finns det inte anledning att förorda ett tilläggsdirektiv till författningsutredningen, eftersom ett arbete redan pågår kring den frågan.

Detsamma gäller reservationen om regional ansvarsfördelning. Där finns ju PARK-utredningen, även vad gäller landstingens roll. Man ser över alla nivåer vad gäller detta. Därför bör vi avvakta det fortsatta beredningsarbetet av PARK:s förslag. Det är inte vare sig brukligt eller lämpligt, som nämnts här tidigare, att föregå detta.

Till sist – detta har också nämnts här – har ett enigt utskott gjort ett tillkännagivande till regeringen som gäller att jämställa uppdrag i kommunala bolag med andra kommunala uppdrag, och det gäller tjänstledighet för förtroendeuppdrag. För övrigt har jag också aktualiserat frågan i Kommundemokratikommittén, för den ryms ju väl inom ett av direktiven till utredningen. Detta till trots har ett enigt utskott ställt sig bakom ett tillkännagivande. Det är naturligtvis viktigt att den här frågan belyses, och det har nu gjorts från två horisonter.

Med detta, herr talman, vill jag avslutningsvis än en gång yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 181 PER-SAMUEL NISSER (m) replik:

Herr talman! Kerstin Kristiansson Karlstedt tar upp en sak som jag kan hålla med om. Hon frågar hur man drar gränsen. Det är svårt att dra gränsen mellan staten och den kommunala självstyrelsen.

Om man är ute och träffar mycket kommunfolk och har jobbat kommunalpolitiskt kan man ändå konstatera, vilket är riktigt, att många anser att den kommunala självstyrelsen har inskränkts. Då är målet, i varje fall för mig när jag resonerar om detta, att vi på något sätt ska försöka förstärka och öka det här. Det ökar handlingsfriheten om man jobbar kommunalt, och man kommer också närmare medborgarna.

Min fråga till Kerstin Kristiansson Karlstedt är då: Tycker Kerstin Kristiansson Karlstedt inte att det är ett riktigt mål att arbeta för att öka den kommunala självstyrelsen?

Anf. 182 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik:

Herr talman! Naturligtvis tycker jag det. Jag försökte också tala om lite grann varför det är så viktigt att det kommunala självstyret inte grundlagsregleras. Man ska se till att människorna får den samhällsservice, oavsett var i landet de bor, som är så viktig. Det är egentligen det primära.

Ibland låter det i de här debatterna som om det viktiga är att kommunalråden eller kommunalpolitikerna får tillräckligt mycket makt. Men det kommunala självstyret är ett medel, inget mål i sig. Målet är att se till att samhällsinvånarna, de många människorna, får den samhällsservice de ska ha och dessutom en grundtrygghet.

Anf. 183 PER-SAMUEL NISSER (m) replik:

Herr talman! Den andra fråga som jag tänkte ta upp med Kerstin Kristiansson Karlstedt har jag tagit upp med de andra partierna i majoritetsgruppen. Det gäller beslutsformerna.

Det är tillsatt eller ska tillsättas en utredare som ska titta på det här med stopplagen och med beslutsformerna för kommunalfullmäktige och landstingsfullmäktige vad det gäller försörjning och sådant.

Min enkla fråga till Kerstin Kristiansson är: Var står socialdemokraterna i den här frågan? Ska vi slopa principen en man–en röst? Ska det bli nya beslutsformer? Är det rimligt?

Anf. 184 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik:

Herr talman! En man–en röst är naturligtvis viktigt. Men Per-Samuel Nisser gör det lite enkelt för sig när han uttrycker sig så. För vad handlar det egentligen om? Jo, det handlar om utförsäljning av bostadsbolag. Man säljer ut allmännyttan, man säljer ut akutsjukhusen.

Detta är sådant – och det tyckte jag att Per Lager uttryckte på ett bra sätt i sin liknelse – som har byggts upp under lång tid och som med ett enda klubbslag kan raseras på grund av tillfälliga majoriteter. Detta är ytterst av nationellt intresse. Det är ju så. Det har byggts upp under lång tid och kan raseras snabbt.

Är det då inte rimligt, Per-Samuel Nisser, att man har tröghetsfaktorer i detta så att man kan stämma till eftertanke, så att det inte i ett huj förändras till något annat? Nästa mandatperiod har man annan politisk majoritet i kommunen eller landstinget, och då är det en annan vilja som råder.

Det yttersta är ju ändå att värna sådana saker som byggts upp under en lång tid till fromma för de många människor som bor i kommunen eller landstinget.

Anf. 185 MARIA LARSSON (kd) replik:

Herr talman! Ja, vi vill ha en utredning till. Det vill vi naturligtvis av den anledningen att vi tror att det föreligger ett behov.

Jag var lite förundrad när jag läste i majoritetstexten att det inte fanns någon anledning att utreda igen med hänvisning till utredningen som var 1996. Jag tyckte då att det hade varit mer hederligt att man hade skrivit att man inte vill utvidga det kommunala självstyret i grundlagen.

Men i dag ger Kerstin Kristiansson en helt annan förklaring. Det motar jag med tacksamhet. Det är alltså så att det gamla förslaget fortfa-

rande bereds i Regeringskansliet. Arbetstakten är inte hög, det förstår jag. Men det är okej, bara det blir någonting av det.

Är det så som Kerstin Kristiansson säger? Finns det fog för det? Är det verkligen en reell beredning som fortfarande pågår i Regeringskansliet? När kan vi i så fall förvänta oss en proposition på det här området?

Sedan skulle jag också vilja lägga till ytterligare en fråga. Anser Kerstin Kristiansson att vi i dag befinner oss på den optimala nivån regleringsmässigt i förhållandet mellan stat och kommun? Vi är ju alla överens om att det finns ett ömsesidigt beroendeförhållande. Är vi på den optimala nivån? Är Kerstin Kristiansson av samma uppfattning som Per Lager, att Lagrådets åsikter kan man ha eller förkasta, att det är politikererna som styr och att man inte behöver lyssna på att Lagrådet vid upprepade tillfällen har sagt att detta inte är tillräckligt reglerat?

Anf. 186 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik:

Herr talman! Det var en vid fråga, Maria Larsson.

Det här har legat till sig sedan 1996, säger Maria Larsson. Visst har det gjorts det. Men är det inte på det viset att det här är svårt att reglera i grundlag? Är det inte just genom detta som det finns på den nivå det finns?

Maria Larsson frågar mig om en proposition kommer eller inte. Det borde hon väl kanske ta kontakt med andra om.

Så till den andra fråga som Maria Larsson ställde till mig, om grundlagen och det kommunala självstyret. Jag tror att det är viktigt att vi har den principen att stat och kommun ska hjälpas åt för att tillgodose invånarna när det gäller de samhälleliga nyttigheterna. Det måste väl ändå vara grundtanken. De bryr sig ganska lite om vem som förser dem med detta. Huvudsaken är att de har en grundläggande samhällsservice. Det är ju det som det ytterst handlar om. Det är ju samhällsmedborgarna som vi i denna kammare säger oss företräda. Även på kommunal och landstingskommunal nivå är det på det viset.

Anf. 187 MARIA LARSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag förutsatte att en socialdemokratisk representant för konstitutionsutskottet hade bättre kontakt med Regeringskansliet än vad jag har möjlighet att ha i opposition. Men det kanske inte är på det sättet. Det hade jag nog sett till att ha om jag hade tillhört majoriteten.

Jag känner att Kerstin Kristiansson backar rejält från det första inlägget där Kerstin Kristiansson uttryckligen sade att det fortfarande bereds i Regeringskansliet. Det svar jag fick på min direkta fråga indikerade att det egentligen inte är en rejäl utredning som pågår. Det ligger på hög och kanske tar någon tag i det någon gång, men kanske ändå inte.

Då känner jag mig inte ett dugg tryggare med det som jag först trodde var för handen. Det innebär i praktiken att man inte tycker att någon ytterligare reglering av det kommunala självstyret behövs och att det Lagrådet har framfört saknar betydelse. Jag kan inte tolka det på något annat sätt.

Jag har roat mig med att läsa på Socialdemokraternas hemsida. Där står det: Det är viktigt att självstyret har ett innehåll och ett handlingsut-

rymme som gör att medborgaren upplever det som meningsfullt att lägga tid och intresse på de gemensamma angelägenheterna.

Det är vackert uttryckt. Kerstin Kristiansson åberopar individperspektivet. Det är helt rätt. Det ställer jag upp på. Men jag åberopar också subsidiaritetsprincipen, vilken innebär att den högre nivån ska stödja den lägre och att beslut ska fattas på den nivå som är mest effektiv och närmast medborgarna.

Anser Kerstin Kristiansson utifrån detta att maxtaxan ökar eller minskar möjligheterna för den lokala nivån att utforma omsorg för barn och att bestämma taxenivån?

Anf. 188 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik:

Herr talman! Jag har hört att Maria Larsson har frågat flera företrädare, bl.a. Per Lager, om maxtaxan. Jag vet egentligen inte vad Maria Larsson vill ha ut av den frågan.

Jag kan svara att jag tycker att maxtaxan är bra, även det för de många människorna, för barnfamiljerna. Den är efterfrågad, och jag vet när jag är ute bland människor att den dessutom är populär. Man längtar efter att den slår fullt ut, så att man får känna av den.

Sedan, Maria Larsson, är det väl ingen inskränkning av det kommunala självstyret? Kommunerna väljer ju själva om de vill ha maxtaxan. Väljer man bort den får man inte heller statsbidrag för de extra utgifter som det innebär att införa maxtaxa. Det är den enkla sanningen.

Anf. 189 ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Herr talman! Det här anförandet från Kerstin Kristiansson Karlstedt utvecklades riktigt intressant. Jag vill haka på Maria Larssons fråga, som Kerstin Kristiansson Karlstedt faktiskt inte svarade på.

Kerstin Kristiansson Karlstedt svarade inte på frågan om stärkandet av det kommunala självstyret bereds i regeringen. Jag vill ha svar, ett ja eller ett nej, på om frågan är under beredning. Kan vi räkna med att det kommer en proposition om ett förstärkande av den kommunala självstyrelsen under denna mandatperiod?

Jag skulle också med risk för att bli tjugig vilja efterfråga ökade möjligheter för medborgarna att få direktdemokratiska redskap. Det är ett förslag som har avslagits under två års tid. Jag har inte vid något tillfälle fått någon annan respons vad gäller innehållet än hänvisningar till utredningar. Jag måste därför fråga om dessa angelägenheter kommer upp till debatt i kammaren, så att även Kerstin Kristiansson Karlstedt kan visa sina åsikter om hur vi ska stärka medborgarens demokratiska delaktighet i samhällsbygget.

Anf. 190 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik:

Herr talman! Vad jag sade om förslagen från kommittén om den kommunala självstyrelsens grundlagsskydd var att frågan nu ligger hos Regeringskansliet. Den har ännu inte lett till någon lagstiftning. Man har som alltid i utredningar kommit fram till en rad kloka förslag, men ärendet ligger fortfarande öppet på Regeringskansliet.

Varför det är så kan man fundera kring. Jag tror att det är svårt att grundlagsstifta om det kommunala självstyret. Jag har i mitt anförande motiverat varför det är så. Det är svårt att för alltid dra strikta gränser

kring ett kommunalt självstyre. Här gäller det att vara lite grann flexibel, eftersom vi lever i ett samhälle som ständigt förändras. Att ändra i grundlag är ett stort steg, som inte kan justeras allteftersom samhällsbilden förändras.

Så är det, och man har kanske upptäckt också på Regeringskansliet att det är svårt att lagstifta om detta. Måhända är det därför som förslag dröjer. Vad jag i mitt anförande ifrågasatte var om det finns någon anledning att tillsätta ytterligare en utredning när frågan har utretts så sent som 1996.

Vad sedan gäller de kommunala demokratifrågorna vet Åsa Torstensson lika väl som jag att Kommundemokratikommittén har ganska klara direktiv avseende just de frågor som Åsa Torstensson säger sig värna så varmt om. Också jag värnar om dem. Jag deltar väldigt aktivt i det arbete som kommittén nu utför. Jag för fram synpunkter inte minst med utgångspunkt från mitt arbete i konstitutionsutskottet.

Anf. 191 ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Herr talman! Jo, det finns nog anledning att ta upp frågan om kommunal självstyrelse till en ytterligare utredning. Att så är fallet beror på att beredningens förslag nu tydligen ligger i någon låda sedan 1996. Det har faktiskt runnit ganska mycket vatten under broarna sedan 1996. Beredningen hade tillsatts med anledning av förslag som berörde det kommunala skatteutjämningsystemet.

Under de gångna sex åren har den nuvarande socialdemokratiska regeringen lagt fram ett stort antal andra förslag som berört just det kommunala självstyret. Det finns all anledning att återigen ta upp en sådan fråga till utredning. I den utredning som Maria och jag har suttit i har man över huvud taget inte berört de förslag som den socialdemokratiska regeringen och dess majoritetskonstellation under de senaste åren har lagt fram och drivit igenom.

Anf. 192 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik:

Herr talman! Det handlar ändå om att det kommunala självstyret såg likadant ut då som nu. Sedan förstod jag på Åsa Torstenssons fråga vad det egentligen handlar om. Det handlar inte ett dugg om det kommunala självstyret i sig, om dess juridiska eller om dess konstitutionella aspekter. Det handlar om politik snarare än om juridik.

Anf. 193 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Herr talman! Jag vill först säga att jag är glad över att Kerstin Kristiansson Karlstedt driver frågan om ungdomars möjligheter att fortsätta i politiken. Jag hoppas och utgår från att det nu finns en solid majoritet i Kommundemokratiutredningen härför, så att åtminstone detta kan bli en verklighet.

Det är vidare inte utan att man blir ganska nyfiken på utredningen från 1996. Inte alla av oss var med i riksdagen då. Jag frågar mig vad som gör att den blir liggande i en byrålåda och varför man inte fem år efter det att utredningen blivit färdig kan redovisa den. I så fall är det väl bättre att man från Regeringskansliet talar om att det inte gick att göra någonting av utredningen och tar nya tag.

Jag håller helt med Maria Larsson om att det väl är rimligt att Kerstin Kristiansson Karlstedt med de försänkningar som hon rimligen har i Regeringskansliet skulle kunna begära att få en redovisning av vad som har gått snett med utredningen och av anledningen till att den inte leder framåt.

Kerstin Kristiansson Karlstedt talade också om människors tillit till samhällets nyttigheter. Ja visst är det viktigt att människor känner tillit till samhället. Det är vi alla överens om, men jag kan vittna om att väldigt många människor inte längre känner den minsta tillit till samhället. Jag tänker på de olika regler som hela tiden förändras i samhället.

Jag har som f.d. kommunalpolitiker upplevt den vånda och oro som skatteutjämningsystemet förorsakar kommunerna. Det är svårt och komplicerat, och man vet inte från ett år till ett annat vad som egentligen gäller. Detta smittar av sig på kommuninvånarna, som inte heller vet vad som kan gälla från ett år till ett annat. Man kan inte långsiktigt garantera att det kan finnas bra barnomsorg, äldreomsorg osv., eftersom man inte vet hur ens ekonomiska situation ser ut i kommunerna och inte rör över den själv.

När det gäller kommunala bolag handlar det om att dessa ägnar sig åt verksamheter som ligger utanför den kommunala kompetensen. Det handlar om affärsverksamhet som de kommunala bolagens företrädare inte är lämpade att sköta. Det är det som gör att vi inte är förtjusta i kommunala bolag.

Anf. 194 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik:

Herr talman! Jag tycker inte att vi här i kammaren ska diskutera mitt förhållande till Regeringskansliet. Jag ber att få understryka att jag sköter det på egen hand. Några talare har lite ironiskt påpekat detta. Låt oss ägna oss åt sakfrågorna i stället.

Vad gäller skatteutjämningsystemet, Helena Bargholtz, vill jag säga att jag kommer från fattig glesbygd i Norrland. Vi är där mycket glada över att vi har ett skatteutjämningsystem som egentligen är politiskt snarare än juridiskt eller konstitutionellt präglad. Det handlar om att bättre bemedlade tillväxtkommuner ger till dem som har det lite sämre, så att man får en liknande – alls icke lika – tillväxt och grundservice i hela landet. Detta är av nationellt intresse och handlar inte för ett ögonblick om att inskränka det kommunala självstyret.

Anf. 195 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Herr talman! Jag avsåg inte med mitt inlägg att i sig kritisera det kommunala skatteutjämningsystemet, även om man kan ha synpunkter på det.

Vad jag kritiserar är att det är ett så komplicerat system att inte kommunkontorens ekonomiavdelningar och än mindre ledande kommunalpolitiker kan göra en bedömning av vad de kan få eller kan bli av med – vilket har inträffat i min kommun – från ett år till ett annat. Systemet är så komplicerat att ingen kan räkna ut om man får rätt belopp eller inte.

Jag vet att skatteutjämningsystemet för många kommuner är livsavgörande. Det är inte det som saken gäller. Det finns ingen förutsägbarhet i systemet, och det skapar en bristande tillit. Jag talade om kommuninvå-

Anf. 196 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik:

Herr talman! Det är knappast en debatt om teknikaliteter, om svårtydbarhet osv., som vi ska föra här i kammaren, utan vi ska diskutera om det kommunala skatteutjämningsystemet är bra för fattiga kommuner. Är det rättvist att man fördelar från bättre beställda kommuner till de fattigare? Jag tycker att det är rättvist, och det tycker uppenbarligen också Helena Bargholtz, vilket gläder mig.

Anf. 197 LARS ELINDERSON (m):

Herr talman! Det känns lite konstigt att bryta en sådan intressant diskussion. Det hade i och för sig varit intressant att få fortsätta med en del av de frågeställningar som har varit uppe tidigare.

Herr talman! Det jag egentligen vill tala om är en motion som behandlar en helt annan aspekt på den kommunala demokratin, eller den regionala demokratin, än den som har diskuterats här senast.

I morgon kommer kammaren, såvitt jag förstår, att diskutera och förhoppningsvis också ta ställning till ett betänkande från bostadsutskottet om vissa indelnings- och länsstyrelsefrågor. I det betänkandet föreslår en majoritet att några kommunelar, Torslanda och Ljungskile, ska få möjlighet att bilda en egen kommun. Det är ett bra, välgrundat och välmotiverat förslag, inte minst av demokratiska skäl. Med delvis samma motivering som Torslanda och Ljungskile kommunelar har anfört, som uppenbarligen också majoriteten i bostadsutskottet stöder, har man fått gehör för sina tankar.

Vi är några moderater från Västra Götalands län som har motionerat om att riksdagen också ska skapa förutsättningar för att dela sekundärkommunen Västra Götaland, dvs. landstinget Västra Götaland. Av någon anledning har denna fråga, till skillnad från de andra kommundelningsfrågorna, hamnat i konstitutionsutskottet. Det är därför jag måste diskutera den här frågan skild från kommundelningsfrågorna.

Konstitutionsutskottet tar inte ställning till våra yrkanden utan hänvisar till Kommundemokratikommitténs uppdrag att se över hur de procedurer som har samband med kommundelningar ska underlättas, vilket således innebär att frågan sannolikt kommer att återkomma vid ett senare tillfälle. Jag hade naturligtvis gärna sett att frågan hade kunnat avgöras på samma sätt som kommundelningsfrågan i Bohuslän och Göteborg, men får tills vidare nöja mig med att vår begäran inte avslås. Jag vill ändå kommentera frågan och vår motion något.

Enligt 1 kap. 1 § indelningslagen, vilket utskottet hänvisar till, ska vid en prövning av frågan om indelningsändring särskild hänsyn tas till den eller de kommuner som närmast berörs av ändringen. Särskild hänsyn ska också tas till befolkningens önskemål. Sådan hänsyn togs inte när de västsvenska landstingen slogs samman till ett nytt storlandsting. Jag ska ta exemplet från Skaraborgs län där jag själv bor.

Av 17 kommuner i Skaraborgs län svarade elva definitivt nej i den remissomgång som föregick riksdagsbeslutet. Tre kommuner av de sex återstående avstod från att ta ställning i sakfrågan. Tre av de 17 kommunerna var positiva till förändringen. Det gjordes under samma period ett

antal opinionsundersökningar i hela västra Götaland. Det visade sig då enligt undersökningarna att i hela regionen, men framför allt i Skaraborg, Dalsland och norra Bohuslän, var en massiv opinion negativ till förändringen. Över 80 % av skaraborgarna sade sig vara negativa till detta. Trots ett upprop om en folkomröstning, undertecknat av ungefär 15 000 personer de sista veckorna innan ärendet kom upp till behandling, sade landstinget och regeringen nej till att underställa frågan en folkomröstning.

Den här inställningen har inte försvagats med tiden. Under hösten presenterades en rapport från ett institut vid Göteborgs universitet som visade att attityderna och inställningen bland medborgarna snarare har förstärkts i frågan.

Herr talman! Jag förutsätter att man i den fortsatta behandlingen följer de berörda kommunernas och befolkningens vilja i frågan i enlighet med vad som står i indelningslagen. Med vetskap om den uppfattning som finns bland medborgarna kan jag känna det som en bekräftelse på att riksdagen i så fall kommer att bifalla vår motion.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 8 mars.)

12 § En ny statistiklagstiftning

Föredrogs
finansutskottets betänkande 2000/01:FiU15
En ny statistiklagstiftning (prop. 2000/01:27).

Anf. 198 ANNA ÅKERHJELM (m):

Herr talman! I propositionen föreslås en ny lagstiftning om den officiella statistiken, vilket bl.a. innebär att gällande regler förs samman till en lag. Anpassning har gjorts till bestämmelser i EG:s dataskyddsdirektiv och personuppgiftslagen när det gäller behandling av personuppgifter. Dessutom föreslås ett rättsligt skydd för beteckningen Sveriges officiella statistik och en officiell symbol för densamma.

Statistiken har en lång historia i vårt land med rötter i 1700-talet, men dagens system är resultatet av en process som har pågått sedan 1960. Under första hälften av 60-talet pågick en långtgående centralisering. Förutsättningarna och villkoren för statistiken har därefter varit föremål för flera utredningar.

Den 1 juli 1994 genomfördes en reform av det officiella statistiksystemet i omvänd riktning. Bl.a. ändrades principerna för ansvarsfördelning och finansiering. Reformen innebar att omkring 25 myndigheter fick ansvar för den s.k. sektorsanknutna statistiken, dvs. den statistik som tas fram inom myndigheternas respektive områden.

Myndigheterna blev beställansvariga och fick genom detta möjlighet att styra och kontrollera produktionen inom det område som de ansvarar för. Reformen innebar samtidigt att SCB, som är central förvaltningsmyndighet för den officiella statistiken och annan statlig statistik, fick sin verksamhet uppdelad i tre områden.

- Det var dels ansvar för den anslagsfinansierade sektorsövergripande statistiken, dvs. den statistik som saknar en entydig huvudanvändare, t.ex. arbetsmarknadsstatistik,
- dels ansvar för samordning av den officiella statistiken,
- och dels produktion av statistik på uppdrag.

*En ny statistiklag-
stiftning*

I början av 1998 beslutade regeringen att tillkalla en särskild utredare med uppgift att utvärdera statistikreformen. Anledningarna var flera. I uppdraget ingick också att analysera EU-medlemskapets effekter på statistikens område och lämna förslag till eventuella förändringar. Samtidigt tillsattes inom Finansdepartementet en statistikregelgrupp med uppgift att lämna förslag till ändringar i de författningar som reglerar statistikproduktionen. Utredningen lämnade sitt betänkande i september 1999, och Statistikregelgruppen presenterade sitt arbete i december samma år.

Herr talman! Vad är då officiell statistik? Enligt propositionen är det viktigt att det klart framgår vad som är officiell statistik inom ett visst område. Den ska vara kringgärdad av särskilda regler, den ska vara objektiv och allmänt tillgänglig och inte minst viktigt producerad enligt vetenskapliga metoder. Det låter i och för sig betryggande, men mycket står och faller på definitionen, avgränsningen, av begreppet officiell statistik. Vad föreslår då regeringen?

Jo, att ”officiell statistik är sådan statistik som ska finnas för allmän information, utredningsverksamhet och forskning”. Någon bättre beskrivning får vi inte i kammaren. Det är en förändring från den tidigare lydelsen ”för samhällsplanering, forskning, allmän information och internationell rapportering”.

På vilket sätt är den nya formuleringen ett förtydligande? Vi moderater, liksom många remissinstanser, anser i stället att avgränsningen är utomordentligt luddig. Riksrevisionsverket framhåller att den föreslagna definitionen utesluter viktiga statistikområden. Det är i övrigt mycket oklart vilken statistik som ska ingå i Sveriges officiella statistik, för vem och för vilket ändamål. Man anser dessutom att bedömningskriterierna bör författningsregleras tillsammans med uppgift om vem som svarar för utveckling av dessa kriterier och hur en diskussion kring dessa bör föras.

Riksskatteverket betonar att de i författningsförslaget föreslagna beskrivningarna av officiell statistik är alltför knapphändiga för att tjäna som avgränsning av begreppet. Den föreslagna definitionen blir en cirkeldefinition som helt och hållet överlåter till den statistikansvariga myndigheten att avgöra vilken statistik som ska framställas.

Vi moderater har redan tidigare ifrågasatt omfattningen av den offentliga statistiken, och det liggande förslaget tycks inte bidra till att dämpa ett omätligt önskemål om mer och mer statistik. Det är inte bara mängden vi reagerar inför utan även risken att kvaliteten blir lidande. Dessutom, och det är inte oviktigt, finns det en kostnadsaspekt. Vi anser det rimligt att begreppet officiell statistik hålls mycket strikt och begränsas till områden som är av offentlig betydelse och som är viktiga och strategiska för det offentliga beslutsfattandet.

En stor del av uppgifterna till den officiella statistiken vandrar mellan olika myndigheters register. I den mån uppgifter överförs mellan olika

register hos SCB uppkommer inget hinder ur sekretessynpunkt, eftersom dessa rör sig inom samma verksamhetsgren. Men många uppgifter överförs som sagt från ett register hos en myndighet till ett annat register hos en annan myndighet.

Vi moderater stöder den uppfattning som Hovrätten i Skåne och Blekinge för fram, nämligen att det är oerhört svårt att överblicka konsekvenserna av en generell uppgiftsplikt. Vi anser även liksom Datainspektionen att en författningsreglering av uppgiftsplikten är att föredra framför en utsträckt tillämpning av generalklausulen.

För att öka öppenheten kring dessa frågor anser vi att permanenta personregister av mycket integritetskänslig natur bör förbehållas riksdagen att besluta om genom ställningstagande i det enskilda fallet. Över huvud taget uppfattar vi skrivningarna i propositionen som mycket svårtolkade, t.ex. vid behandling av personuppgifter för annan statistik än officiell statistik. Förslaget hade vunnit på att man från regeringen hade tagit mer tid på sig. Även personer med extremt goda kunskaper inom området kommer att ha problem att tolka vad som står.

Regeringen gör även bedömningen att förslagen i propositionen inte får några ekonomiska konsekvenser. För vår del ser vi det som omöjligt att utifrån propositionen göra någon sådan bedömning. Som vi tidigare anfört är det däremot intressant att i ett vidare perspektiv utreda skattebetalarnas totala kostnad för offentlig statistik. Det är lätt att stirra sig blind på de siffror som finns redovisade i budget, men då bortser man helt ifrån underliggande led, kommuner, företag och enskilda individer.

Den utredning som ligger till grund för propositionen, men vars synpunkter i så ringa del blivit redovisade, har beräknat den årliga kostnaden för uppgiftslämnandet till den officiella statistiken till 270 miljoner kronor. Denna uppskattning är troligtvis en mycket försiktig beräkning. Enbart kostnaden för statistik över varuhandel inom EU torde uppgå till 200 miljoner årligen för medverkande svenska företag. Ca 15 000 företag lämnar uppgifter en gång per månad.

Vi anser utifrån dessa uppgifter att lagstiftningen i hög grad bör ta hänsyn till dessa underliggande effekter och inte bara till den eventuella nyttan. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med förslag som bättre speglar den verkliga kostnaden på statistikens område.

Herr talman! Under resans gång och fram till behandlingen i finansutskottet har ytterligare kritik framkommit med anledning av propositionen, framför allt med avseende på den kritik som funnits men som inte tillåtits komma fram eller tonats ned så till den milda grad att den knappast gått att skönja.

Det handlar framför allt om SCB:s olika och motstridiga roller. I ett appendix till utredningens betänkande finns bl.a. en rapport signerad Statskontoret. Tre områden definieras som problem.

- Tillsynsfunktionen inom SCB är i dag såväl svag som otydlig vad gäller ansvar, mandat, befogenheter och position inom SCB.
- Det finns behov av en klarare gränsdragning mellan SCB:s roll som statistikansvarig myndighet och rollen som producent.

- Tydliga ekonomiska spelregler och en bättre gränsdragning behövs när det gäller vilka tjänster SCB ska producera fritt respektive ta betalt för.

I rapporten skissas på olika alternativ, men den sammanfattande bedömningen är att ”rollkonflikterna i nuläget är av sådan art och omfattning att någon form av åtgärd är motiverad”. Formuleringen är så pass skarp att den borde ha föranlett regeringen att se över situationen i samband med den nu föreliggande propositionen.

Mot bakgrund av detta begärde vi moderater en hearing i finansutskottet, som i och för sig inte gav så många ytterligare svar, men tillräckligt för att förstärka intrycket av att regeringen gått lite för snabbt fram. Propositionen är ett hastverk utan att tidsnöd föreligger. I stället för att göra en ordentlig översyn av hela området när det gäller definitioner, gränsdragning, ansvar, rollfördelning och samordningsbehov föreligger en mycket svag definition och otydliga justeringar med tolkningsproblem och okända konsekvenser.

När det gäller samordning är flertalet remissinstanser positiva till en förstärkning, och utredningen är ganska klar på den punkten. Olika möjligheter finns, alltifrån att inte göra någonting till ett fristående råd eller en fristående myndighet. Dessa alternativ behandlar propositionen endast på några rader trots att frågan uppenbart har varit viktig i utredningen. Det är en stor brist. Här borde regeringen tagit ställning.

Av hearingen framgick inte heller att det förelåg någon förklarlig brådska med de nu framlagda förslagen. En ny lagstiftning hade vunnit på, som jag sade tidigare, att regeringen skyndat långsamt och i ett senare skede återkommit med ett mer heltäckande förslag som åtgärdat de problem som framkommit under behandlingen.

Mot denna bakgrund, herr talman, yrkar jag avslag på propositionen i dess helhet. Om nu inte detta yrkande vinner majoritet i kammaren står vi självklart bakom våra reservationer i övriga moment, men för tidsvinande yrkar jag bifall endast till reservation nr 1.

Anf. 199 PER LANDGREN (kd):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 1 och också reservation 6.

Herr talman! Jag ska först motivera avslagsyrkandet för kammaren och för eventuella TV-tittare i riksdagsrummen, även om det är sent och det kanske inte är så många kvar. Det handlar om propositionens kvalitet. Propositionen står, som vi har hört, på två ben. Å ena sidan handlar det om en implementering av EG-direktiv, å andra sidan är det en utvärdering av statistikreformen från 1993–1994.

Vad gäller implementeringen av EG-direktivet har vi inte så mycket att säga. Även förslaget om en samlad statistiklagstiftning tycker vi är rimligt. Som vi tidigare har hört är det inte så bråttom med detta. Därför kan man inte av någon typ av tidsskäl motivera att propositionen behövs komma nu. Vi tycker som tidigare talare att den skulle ha vunnit på om båda delarna hade varit bra. Nu är det först den 1 oktober som EG-direktiven ska vara implementerade. På så sätt finns det och har funnits tid. Den ena delen gäller alltså EG-direktivet.

Den andra delen gäller utvärderingen av statistikreformen. Den är tyvärr undermålig, Hans Hoff, socialdemokraternas talesman. Den är av dålig kvalitet. Det ger en konstig känsla av att när regeringen producerar propositioner är det i stor utsträckning just EG-direktiv som kommer fram. När det kommer någonting av egen kraft är det inte bra. Det är flera gånger som jag har fått kritisera detta, och kolleger till mig har märkt samma sak om EG-direktiv i propositionsströmmen.

I den mån som regeringen inte gör någonting kreativt själv ger det en större kraft bakom kritiken att det är Bryssel som bestämmer allting. Det är ett allvarligt principiellt problem.

Herr talman! Jag hoppas att Hans Hoff hörde detta trots att han var upptagen av viktiga överläggningar.

Bakgrunden har vi hört talas om, så jag har ingen anledning att upprepa den. Däremot vill jag via herr talman ställa ett antal frågor till Hans Hoff, som jag naturligtvis hoppas att han besvarar. Det står i utvärderingen, dvs. i bakgrunden till propositionen, att man är positiv till reformen. I propositionen på s. 29 står det också att regeringen delar denna bedömning. Men samtidigt är regeringen inte av allt att döma beredd att fullfölja reformen i meningen att hjälpa till att skapa en marknad för statistikproduktion och att föra makten över statistiken till de fackmyndigheter som faktiskt vet vad de vill ha statistik om. De är nu beställarmyndigheter.

Min fråga är: Hur är socialdemokratins inställning till statistikreformen? Var den bra eller var den dålig? Tala ur skägget! Om den var bra, som regeringen säger – varför vill ni då inte fullfölja den?

Även om timmen inte hade varit sen skulle jag ha sagt till Hans Hoff m.fl. här, herr talman, att det uppenbarligen finns en dragkamp mellan å ena sidan Statistiska centralbyrån och å andra sidan de statistikansvariga myndigheterna.

Man kan titta på s. 31 i propositionen. Det är ju ett regeringsbeslut, och inte ett riksdagsbeslut, så jag ska inte blanda ihop de rollerna. När det gäller ansvarsfördelningen som regeringen bereder i sin ordning så kan man läsa om hur de olika verken, med ett undantag, vill ha beslutanderätten över både resurser och statistik. Från SCB säger man att man vill att det ska ligga hos SCB. Man kan vara människokännare, och här gäller det att se igenom någon typ av dragkamp eller låt oss säga maktkamp, försöka göra det bästa av saken och antingen fullfölja reformen eller inte.

När jag gick igenom remissinstanserna var det alldeles uppenbart att denna kritik fanns, och att den har funnits där från början. Situationen är alltså på intet sätt ny.

Kritisera mig om ni tycker att jag har fel, men jag tycker att en viktig punkt som rimligtvis bör finnas med i snart sagt varje lagstiftning är vad målet är med lagstiftningen och vilka medel man vill använda sig av för att driva hem detta mål. När man läser lagtexten ser man att målet saknas. Det saknas ett övergripande mål, och det saknas avgränsningar i form av definitioner, som vi har hört tidigare. Vi har försökt att formulera ett förslag till det övergripande målet. Det kanske kan kritiserars för att vara för allmänt, men i politisk filosofi så är det som gäller det gemensamma bästa. Man ska ha ett övergripande mål för lagstiftning över huvud taget som är det gemensamma bästa.

När man börjar sortera begreppen inser man att statistik är ett medel. Statistik är inte något mål, och det har faktiskt inte något värde i sig. En statistisk uppgift för vad det vara månne, t.ex. för riksdagsledamöternas närvaro i kammaren, har ingen betydelse i sig om man inte försöker tränga bakom statistiken och använda den till någonting. Statistik är alltså ett medel. Därför måste statistiken kunna motiveras, naturligtvis utifrån ett gott förvaltningskap och att man effektivt använder offentliga medel. Men den måste också hela tiden prövas mot det övergripande målet.

Jag antar att Hans Hoff m.fl. håller med mig, herr talman, om att statistik inte får göras på ett sådant sätt att det kränker enskilda människor och deras personliga integritet. Där har vi en bred enighet. Men det får heller inte oskäligt tynga en verksamhet så att det äventyrar just den verksamhet som man ska hämta in statistik om. Och så är faktiskt fallet, hör man när man lyssnar på dem som avkrävs detta. Jag tycker att man måste stanna upp, verkligen pröva medlen och se om de inte motverkar målet.

Anna Åkerhielm talade något om detta med definition. Jag vill bara säga att såväl i regelgruppen som i lagens tidigare formulering fanns en definition av offentlig statistik – men nu är den borta. Definition betyder ju avgränsning, och har man ingen avgränsning så kan det hela mycket riktigt växa hur som helst, utan någon kontroll. I och för sig är det klart att det finns någon typ av ekonomisk barriär eller något ekonomiskt hinder eftersom myndigheterna, inklusive SCB, ju inte har hur mycket pengar som helst.

I propositionen talas det också om förstärkt samordning av den officiella statistiken. Men nu lämnas det till regeringens egen beredning. Sedan kan det bli lite vad som helst utan att vi får vara med och föra en öppen debatt om det hela. Det ska i stället presenteras riksdagen.

Vi har också pekat på en annan sak. Jag vill fråga Hans Hoff hur Socialdemokraterna ser på remissinstansernas argument. Det ska inte bara vara ett råd för Sveriges officiella statistik, vilket utredningen föreslog, utan det hela ska vara självständigt, och lokaliseras utanför SCB:s domäner. Hur hanterar ni den överväldigande majoritet hos remissinstanserna som förespråkar detta? Det hela är ju uppenbart när man läser igenom det. Hur menar ni att samordningen ska gå till? Vi har redan hört om SCB:s oförenliga roller. När jag jobbade med motionen och läste Statskontorets rapport var det alldeles uppenbart att någonting snabbt måste göras åt SCB och dess oförenliga roller. T.o.m. regeringens stabsorgan, Statskontoret, driver alltså detta.

Med det, herr talman, vill jag tacka för mig. Jag inväntar en trevlig debatt med Hans.

Anf. 200 HANS HOFF (s):

Herr talman! Det ärende vi nu behandlar bygger på regeringens proposition *En ny statistiklagstiftning* samt de motioner som väckts med anledning av propositionen. Låt mig börja med en historisk tillbakablick om statistikens framväxt i Sverige.

Det var ingen slump att beslutet om att organisera sammanställning av statistik kom i slutet på 1740-talet. Den stora bristen på arbetskraft

diskuterades i pressen, i avhandlingar och i riksdagen. Alla tog fasta på att det behövdes information om befolkningen.

År 1749 startade det s.k. Tabellverket för att sammanställa befolkningsstatistik. Prästerna fick i uppgift att varje år sammanställa statistik från kyrkoböckerna efter formulär. Under de första åren fanns det stora brister i sammanställningarna. Därför började man alltmer intressera sig för tillförlitligheten i statistiken, och anpassade insamlingsrutinerna för att minska felkällorna.

Detta arbete var framgångsrikt. Redan i början av 1800-talet hade Sverige en befolkningsstatistik av hög kvalitet. Detta väl genomarbetade system har gett oss en stabil grund att stå på för att utveckla moderna statistiksystem. 1858 grundades Statistiska centralbyrån, och insamlingen av befolkningsstatistik organiserades om. I stället för att samla in färdiga tabeller och befolkningsdata började man 1861 att skicka in avskrifter och delar av kyrkoböckerna till SCB.

När kyrkolagen infördes 1866 blev det obligatoriskt att föra kyrkliga längder över dop och begravningar samt att föra längder över boende i församlingen.

Med detta kan vi konstatera att statistik under århundraden varit en viktig kunskapskälla i det svenska samhället.

Fru talman! Statistik är en oundgänglig kunskapskälla i vårt samhälle. Det är en kunskapskälla som ger oss möjlighet att följa utvecklingen när det gäller t.ex. ekonomi, välfärd och demokratiska skeenden i vårt samhälle. Konkreta exempel på vad statistik har bidragit med kan vara cancer- och miljöregistrets möjligheter att identifiera cancer i arbetsmiljön. Att vi i Sverige tidigt såg sambanden mellan arbetsmiljö och cancer när det gäller asbest kan tillskrivas att vi redan 1958 inrättade ett centralt cancerregister i Sverige.

Ett annat exempel kan vara att vi i dag följer upp läkemedels påverkan på det ofödda barnet genom ett missbildningsregister. Detta gör att riskerna för att läkemedel eventuellt skadar barn under graviditeten snabbt upptäcks.

Fru talman! I början av 1998 beslutade regeringen att tillkalla en särskild utredare med uppgift att utvärdera statistikreformen som genomfördes 1994. I uppdraget ingick också att analysera EU-medlemskapets effekter på statistikens område och lämna förslag till eventuella förändringar i den officiella statistiken. Samtidigt tillsatte Finansdepartementet en statistikregelgrupp med uppgift att lämna förslag till ändringar i författningar som reglerar produktionen av statistik. Utredaren lämnade sitt betänkande i september 1999, och i december samma år presenterade Statistikregelgruppen sin promemoria.

I oktober år 2000 överlämnade regeringen propositionen *En ny statistiklagstiftning* till riksdagen. I propositionen föreslås att den reglering av statistiksystemet som i dag finns i statistiklagen, statistikregisterlagen samt lagen om uppgiftsskyldighet på jordbrukets område sammanförs i en ny lag om den officiella statistiken. Förslaget innebär vidare att vissa bestämmelser i personuppgiftslagen och EG:s dataskyddsdirektiv på statistikområdet förs in i den nya statistiklagen. Utöver dessa förslag till ny statistiklag berörs behovet av en förstärkt samordning av den officiella statistiken, kostnadsfri tillgänglighet till den officiella statistiken, ett rättsligt skydd för beteckningen och för en symbol för den officiella

statistiken samt en förändrad ansvarsfördelning mellan Statistiska centralbyrån och Migrationsverket när det gäller statistik.

Fru talman! Under finansutskottets beredning av betänkandet har konstitutionsutskottet yttrat sig över förslaget till ny statistiklag. Finansutskottet har också genomfört en intern utfrågning med företrädare för Justitiedepartementet, Statistiska centralbyrån, Statskontoret och den särskilda utredaren av statistikreformen.

I betänkandet återfinns sex reservationer.

När det gäller reservation 1 och 6 konstaterar utskottsmajoriteten att en beredning fortsatt pågår i Regeringskansliet.

När det gäller reservation 2 och 3 konstaterar utskottsmajoriteten att den förändring av benämningen officiell statistik som görs är av teknisk och språkmässig natur och saknar betydelse i sak.

Utskottsmajoriteten delar inte reservanternas uppfattning i reservation 4 att det föreligger problem och oklarheter vid behandling av personuppgifter för annan statistik än den officiella.

När det gäller reservation 5 konstaterar utskottsmajoriteten att det för kvaliteten på den officiella statistiken är väsentligt att uppgifterna från t.ex. företag snabbt kommer in.

Fru talman! Mot bakgrund av det anförda yrkar jag bifall till hemställan i finansutskottets betänkande nr 15 och avslag på reservationerna.

Anf. 201 PER LANDGREN (kd):

Fru talman! Då vill jag upprepa de frågor som jag ställde. Jag kan förstå att Hans Hoff vill fullfölja sitt anförande och lämna frågor vid sidan. Varför vill ni inte fullfölja reformen? Detta har ju t.o.m. betecknats som en återställare. Hur ser ni på det? Är ni inte positiva till att fackmyndigheterna i fortsatt utsträckning själva ska ha makten och även resurserna för att upphandla sitt behov av statistik?

Hur ser Hans Hoff på remissinstansernas argumentering när det gäller en förstärkt samordning av den officiella statistiken? Lämna ni det bara till regeringen? Varför kunde inte regeringen ge någon bedömning så att vi i propositionen kunde läsa hur man ser på det här? Någon åsikt måste man väl ändå ha i denna relativt heta fråga mellan fackmyndigheter och SCB. Hur tänker sig Hans Hoff att en samordning bör gå till?

Sedan vill jag också fråga om SCB och de här rollproblemen. Har Hans Hoff och regeringspartiet tagit någon hänsyn till regeringens eget stabsorgan, Statskontoret, som pekar på att Statskontoret har just myndighetsuppgifter, stabsuppgifter, serviceuppgifter och beställaruppgifter som i sig går emot varandra?

Detta var kanske en skur av frågor, men något svar vore bra.

Anf. 202 HANS HOFF (s) replik:

Fru talman! Det var spridda skurar som vi får ta en och en. Per Landgren är mycket väl medveten om att samordningsfrågorna, kvalitetsfrågorna och rollfrågorna ligger som en del i propositionen när det gäller regeringens bedömningar. Regeringen har också bedömt att det behövs en förstärkning när det gäller samordningsfrågorna. Detta föranledde också en särskild intern hearing kring dessa frågor. Detta belystes ur alla olika vinklar mycket klart och tydligt. Regeringen bedriver ett beredningsarbete kring de här frågorna. Här finns ett antal olika alternativ. Det

är inte bara att ta ett av alternativet och införa det. Man måste också se vad det får för konsekvenser.

Fru talman! Jag är lite betänksam när det gäller hur Kristdemokraterna har agerat under beredningen av detta betänkande. Jag skulle vilja fråga Per Landgren några saker. Kristdemokraterna skriver i sin *motion En ny statistiklag* så här: ”Vad gäller ny statistiklag tillstyrker vi regeringens förslag bortsett från förslaget om överklagande.” Men när verkligheten tränger sig på och Moderaterna rycker i spratteltråden lägger sig Per Landgren platt och skriver på en reservation som innebär att man avstyrker hela propositionen i dess helhet.

Jag tycker också att det är förvånande, och det kan också Per Landgren få kommentera, att han har undertecknat reservation 3. Där anser man att riksdagen ska vara återhållsam med inhämtande av statistik. Jag tycker att det är fel. Statistik är en viktig kunskapskälla att hämta information ifrån. Det tycker också uppenbarligen Kristdemokraternas övriga riksdagsledamöter som den senaste tiden lagt inte mindre än 35 motioner som är uppbyggda med hänvisning till statistik.

Låt mig ge några exempel på vilka viktiga ämnen de här tar upp, men det hinner jag inte med den här gången. Det får vi ta nästa gång.

Anf. 203 PER LANDGREN (kd) replik:

Fru talman! Anfall är ju bästa försvar. Det har Hans Hoff begripit. Låt oss här i början gå tillbaka till samordningen. Om regeringen inte talar om i propositionen hur man faktiskt vill ha det, kommer det kanske en förordning som tyvärr dikteras av Statistiska centralbyrån, och så ställs fackmyndigheterna inför fait accompli. Det tycker jag inte är en rimlig ordning.

Jag sade i mitt tal att av dessa två delar är det en del som i princip är okej. Det är implementeringen av EU-direktivet och skapandet av en enhetlig statistiklagstiftning, men det var inte bråttom. Vi tycker att den andra delen som gäller utvärderingen av statistikreformen har en så undermålig karaktär att innan jag gick med på detta ville jag kolla upp om det fanns några tidsskäl till att man inte kunde avslå propositionen i dess helhet. Jag talade med Statistiska centralbyråns juridiska chef nummer två, och fick veta att den faran inte förelåg. Då trappar vi upp lite grann för att påtala allvaret. Det gäller även styrelseledamöter i SCB. Den här propositionen är dålig och inte bra, och det har ju tydligt gått fram.

Om det skulle bli avslag på propositionen, vilket kanske inte är fullt så sannolikt och regeringen återkommer, kommer vi att ställa oss bakom den samlade statistiklagstiftningen med det undantag som Hans Hoff nämnde. Konstigare än så är det inte.

Så tillbaka till samordningen: hemlighetsmakeriet kan i alla fall upplevas finnas där, Hans Hoff.

Anf. 204 HANS HOFF (s) replik:

Fru talman! Jag ska inte angripa Per Landgren mer, för nu har han inte längre någon replik. Det är rätt fult att göra det.

Jag tror att vi är oerhört överens ikring att vi vill ha en förstärkt samordning. Vi ser, och det ser regeringen också, att det behövs en förbättrad samordning. Kvalitetsfrågorna behöver förstärkas, självfallet. Men det behövs också, som framgick mycket klart och tydligt vid den interna

hearing vi hade, mer tid för att överäga vilken av de olika vägarna man ska gå. Det beredningsarbetet är i dagsläget inte klart. Det är inget hemlighetsmakeri, utan det är snarare så att både jag och förhoppningsvis alla övriga i denna kammare är intresserade av och tycker att det är viktigt att det förslag som kommer är så väl berett som möjligt och så pass bra att vi kan ställa oss bakom det allihopa. Jag tycker att det är bra.

Anf. 205 ANNA ÅKERHIELM (m):

Fru talman! Det är alldeles uppenbart att Hans Hoff slingrat sig inför våra frågor. Det har varit en massiv kritik mot förslaget, och all den underliggande kritik som har framförts av utredning har inte kommit fram i propositionen.

Hans Hoff säger att beredning pågår. Då skulle jag vilja ha svar på en fråga: Om det nu pågår beredning och man är medveten om att det finns ett behov att göra förändringar, varför lägger man fram en halvfärdig proposition, som den som vi har att debattera i dag? Det var den ena frågan.

Omfattningen av den officiella statistiken hänger naturligtvis ihop med hur man avgränsar, hur man definierar begreppet officiell statistik. Hans Hoff gjorde inledningsvis i sitt anförande en historisk tillbakablick där han inte minst betonade att det var ett system som gick ut på att det är nödvändigt med statistik och att man måste minska felkällorna. Men hänger inte det här ihop med frågan om definiering och avgränsning, att kvaliteten på det man får ut hänger ihop med hur man har avgränsat begreppet officiell statistik?

*Bättre förutsättningar
för värdepapperisering*

Anf. 206 HANS HOFF (s):

Fru talman! Jag börjar med begränsning och avgränsning av officiell statistik. Det som sker i samband med propositionen och betänkandet är att ordet "samhällsplanering" byts ut mot ordet "utredningsverksamhet". Det betyder ingen förändring i sak. Dessutom är det här den övergripande definitionen av officiell statistik. Sedan utfärdar regeringen förordningar där så att säga varje sammyndighets produktion av statistik tydligare och ytterligare avgränsas i förhållande till det som är det övergripande i propositionen.

Anf. 207 ANNA ÅKERHIELM (m):

Fru talman! Jag fortsätter på den frågan. Jag noterar att Hans Hoff inte svarade på frågan om varför det är så bråttom, varför man inte kunde vänta.

När det gäller begränsningarna och definitionen av officiell statistik säger Hans Hoff att det här bara är en övergripande beskrivning av begreppet, resten ska komma senare i en förordning. Men poängen från oss som är kritiska till detta är att någon annan får sitta och göra avgränsningen. Det i sin tur kan leda till en oändlig expansion inom statistikområdet. Varför ska inte vi riksdagsledamöter i denna kammare eller finansutskottet få ha en mening med om hur man ska avgränsa den officiella statistiken?

Anf. 208 HANS HOFF (s):

Fru talman! Jag hoppas att vi inte kommer i den situationen att Sveriges riksdag ska göra den här typen av förordningar, som i det här fallet berör ca 240 olika statistiska produkter. Det skulle innebära ett rätt stort arbete för vår kammare.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 8 mars.)

13 § Bättre förutsättningar för värdepapperisering

Föredrogs
finansutskottets betänkande 2000/01:FiU17
Bättre förutsättningar för värdepapperisering (prop. 2000/01:19).

Anf. 209 ANNA ÅKERHJELM (m):

Fru talman! I betänkandet behandlas regeringens förslag till ändring i lagen om finansieringsverksamhet och lagen om skuldbrev.

Lagändringar föreslås för att förbättra förutsättningarna för genomförande i Sverige av s.k. värdepapperisering. Den form som är aktuell i detta betänkande innebär att ett företag, banker eller annat kreditinstitut, säljer fordringar till en juridisk person, ett specialföretag, som i sin tur ger ut värdepapper för att finansiera sitt förvärv. Syftet är enbart att äga dessa fordringar och förmedla betalningsflöden från fordringarna till investerare i de värdepapper som företaget har gett ut.

Förslaget till ändring i lagen om finansieringsverksamhet innebär att verksamhet som består i att vid enstaka tillfällen förvärva fordringar undantas från lagen om kapitaltäckningskrav om den bedrivs av aktiebolag eller ekonomiska föreningar.

Värdepapperisering som är vanlig i många andra länder, främst anglosaxiska, har hittills varit ovanlig i Sverige. Orsaken är främst att de specialföretag som förvärvar fordringarna betraktas som kreditmarknadsbolag, vilket innebär att bolaget omfattas av lagen om kapitaltäckningskrav.

Enligt vår uppfattning är ett ökat inslag av värdepapperisering positivt för den svenska kreditmarknaden. Kapital frigörs, och utan kapitaltäckningskrav skulle kapitalkostnaden för en given mängd krediter minska. Sammantaget skulle det ge en stabilare och mer effektiv och flexibel kreditmarknad.

Eftersom värdepapperisering också leder till att kreditrisker omfördelas i ekonomin, från institutioner vars stabilitet är viktig för samhällsekonomin, främst banker, till institut som är mindre känsliga för kreditförluster, borde det leda till att stabiliteten i det finansiella systemet ökar. Vi ställer oss därför positiva till de lagändringar som föreslås. Men det finns en risk för att regeringens förslag begränsar denna utveckling genom vissa formuleringar i förslagstexten.

I propositionen står det att förslaget gäller specialföretag, vars verksamhet ”består i att vid enstaka tillfällen förvärva fordringar och

— — — medel för verksamheten inte löpande anskaffas från allmänheten”.

Regeringen motiverar begränsningen med EG-rätten, där ett företag som löpande finansierar sin verksamhet från allmänheten är att betrakta som kreditinstitut.

Vi anser emellertid, liksom Bankföreningen och den sakkunniga branschen, att detta inte motiverar en begränsning när det gäller fordringar som berör balansräkningens tillgångssida, vilket inte berörs av EG-rätten. För att inte omöjliggöra regelbundna, om än begränsade i omfattning, överföringar av fordringar från kreditinstitut till specialbolag bör därför formuleringen ”vid enstaka tillfällen” ersättas av ”i begränsad omfattning”.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Anf. 210 HANS HOFF (s):

Fru talman! Det ärende som vi nu behandlar bygger på regeringens proposition *Bättre förutsättningar för värdepapperisering*.

Anledningen till att man vill genomföra värdepapperisering kan t.ex. vara att frigöra kapital, renodla verksamhet och mer generellt åstadkomma en lägre finansieringskostnad. Även ur ett bredare samhällsperspektiv borde effekterna av värdepapperisering vara att stabiliteten i de finansiella systemen ökar.

Den nuvarande lagstiftningen innebär att det är ekonomiskt oförmåligt att genomföra värdepapperisering i Sverige. Det främsta anledningen till detta är att förvärv av fordringar och värdepapperisering av dessa fordringar betraktas som finansieringsverksamhet.

Detta medför att specialföretaget träffas av krav på kapitaltäckning för fordringar som företaget förvärvar. Den kapitalkostnad som detta krav för med sig har gjort att värdepapperiseringar inte genomförs i Sverige utan de genomförs med specialföretag belägna utomlands.

I betänkandet föreslås två lagändringar för att förbättra förutsättningarna för genomförande av värdepapperisering i Sverige, dels en ändring i lagen om finansieringsverksamhet, dels en ändring i lagen om skuldebrev.

Förändringen i lagen om finansieringsverksamhet innebär att ett specialföretags verksamhet som består i att vid enstaka tillfällen förvärva fordringar och att medel för verksamheten inte löpande anskaffas från allmänheten undantas från tillstånd enligt lagen om finansieringsverksamhet.

Med enstaka tillfällen avses att specialföretaget ges möjlighet att under sin verksamhetstid i vart fall förvärva fordringar vid tre tillfällen. Varje förvärvstillfälle bedöms som en transaktion. Omfattningen av varje transaktion regleras ej.

Fru talman! Det föreslagna undantaget i betänkandet är utformat med beaktande av EG-rätten så att specialföretaget inte blir att betrakta som ett kreditinstitut samt att verksamheten inte heller ska strida mot artikel 3 i banksamordningsdirektivet, där ett kreditinstitut definieras som ett företag vars verksamhet består i att från allmänheten ta emot insättningar eller andra återbetalbara medel och att bevilja krediter för egen räkning.

Fortlöpande utgivning av obligationer anses som att ta emot återbetalbara medel. Fortlöpande förvärv av fordringar har i banksamordningsdirektivet ansetts som kreditgivning.

Ett specialföretag som därför fortlöpande förvärvar fordringar samtidigt som det fortlöpande emitterar obligationer skulle därför kunna anses som ett kreditinstitut och då omfattas av kapitaltäckningsreglerna.

Ändringen i lagen om skuldebrev innebär att om ett kreditmarknadsföretag säljer löpande skuldebrev så blir försäljningen gällande mot kreditmarknadsföretagets borgenärer, trots att skuldebrevet kvarlämnats hos företaget för förvaring.

Med anledning av regeringens proposition har Moderata samlingspartiet avgett en motion som i betänkandet följs upp av en reservation.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i finansutskottets betänkande nr 17 och avslag på reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 8 mars.)

14 § Godkännande av rådsbeslut om ändring av systemet för gemenskapernas egna medel

Föredrogs
finansutskottets betänkande 2000/01:FiU19
Godkännande av rådsbeslut om ändring av systemet för gemenskapernas egna medel (prop. 2000/01:45).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 8 mars.)

15 § Statligt bildade stiftelser m.m.

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2000/01:Ubu7
Statligt bildade stiftelser m.m. (förs. 1999/2000:RR12).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 8 mars.)

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande 2000/01:BoU5
Tillgänglighet till offentliga lokaler och på allmänna platser (prop.
2000/01:48).

*Tillgänglighet till
offentliga lokaler och
på allmänna platser*

Anf. 211 STEN LUNDSTRÖM (v):

Fru talman! Frågan om tillgänglighet för funktionshindrade har varit en tragisk följetong där utredning efter utredning har visat brister utan att någonting egentligen aldrig har blivit gjort.

Den bostadspolitiska kommittén föreslog ett stimulansbidrag. Lagförslaget om att åtgärda enkelt avhjälpbara hinder senast år 2005 drogs tillbaka. Handikappombudsmannens utredningar har inte lett till några som helst förändringar.

Sverige har redan tidigare uttalat sitt stöd för FN:s standardregler om att tillförsäkra människor med funktionshinder jämlikhet och delaktighet. FN:s femte standardregel berör tillgängligheten och uttrycker att medlemsländerna ska införa handlingsprogram som gör den fysiska miljön tillgänglig, oavsett vilka och hur stora funktionshinder människor har.

Varje medlemsland ska också se till att de funktionshindrade får tillgång till information och möjlighet till kommunikation.

Det har nu snart gått tio år sedan Sverige ställde sig bakom standardreglerna, och äntligen är vi beredda att fatta viktiga och riktiga beslut. Vänsterpartiet har i likhet med Handikappombudsmannen vid ett flertal tillfällen pekat på behovet av en förändring av plan- och bygglagen med innebörd att enkelt åtgärda att hinder på allmänna platser och i publika lokaler ska undanröjas.

I likhet med Handikappombudsmannen har våra krav tidigare inte fått stöd. Handikappombudsmannens rapport till regeringen, som överlämnades i mars 1999, visade på mycket stora brister avseende tillgängligheten. I rapporten skriver man: ”Människor med funktionshinder utestängs i hög grad från bland annat skolor, bibliotek och demokratiskt arbete. Trots att en rad kommuner påbörjat ett arbete med att ta fram planer för bättre tillgänglighet har i praktiken nästan ingenting hänt mellan 1996 och 1998 som förbättrar situationen.”

Rapporten visade också att i över en tredjedel av landets kommuner var mindre än hälften av trottoarkanterna avfasade vid markerade övergångsställen. 56 % av landets skolor var inte anpassade för rörelsehindrade och 84 % var inte anpassade för allergiker. 55 % av landets kommuner hade inte gjort en inventering av tillgängligheten till lokaler och allmänna platser under 1997 eller 1998. 54 % av landets kommuner saknade ett handikappolitiskt program eller en handikapplan.

Exemplen kunde ha varit betydligt flera, men de är tillräckligt många för att belysa allvaret i situationen.

Fru talman! Det är därför som vi nu känner mycket stor tillfredsställelse över det förslag som läggs fram som en följd av den nationella handlingsplanen för handikappolitiken. Det rödgröna samarbetet har visat att det har förmåga att i praktisk handling visa solidaritet med de grupper som har mest att vinna på ett solidariskt samhälle.

Naturligtvis är inget så bra att det inte kan göras bättre. Därför är det viktigt att vi också fastslår behovet av att efter fem år göra en uppföljning av tillämpningen av den nya lagstiftningen. Inte minst utifrån beslutet om att ansvars- och finansieringsprincipen ska gälla är det av största betydelse att en noggrann uppföljning görs.

Fru talman! Att vi har fastnat för den här finansieringen har sin utgångspunkt i handikapporganisationernas krav på likabehandling. Från handikapporganisationerna har man framhållit vikten av det inte är speciellt riktade medel som ska styra rätten till att vara fullvärdiga medlemmar av ett samhälle. Det är lätt att instämma i den hållningen, men jag tror att det är betydelsefullt att efter uppföljningen se om det trots allt inte finns ett behov av speciella stimulansbidrag.

Folkpartiet har i sin reservation nr 1 yrkat att man redan nu ska utreda behovet av medel för genomförande av den nya lagen. Jag har stor förståelse och respekt för den oro som Folkpartiet visar. Men med respekt för handikapporganisationernas krav på likabehandling tror jag att det är rimligt att avvakta den uppföljning som ska ske efter fem år och som vi nu ska besluta om.

Fru talman! Det här är en s.k. samarbetsproposition. Trots att vi har fått gehör för flera av de krav som vi har drivit i många år har vi valt att avge en reservation till betänkandet. Det finns två skäl till detta.

För det första tar reservationen upp frågor som inte behandlas i propositionen men som utgör en del av betänkandet.

För det andra bygger reservationen på en motion från den allmänna motionstiden. Det är därmed inte en motion som är direkt riktad till propositionen.

Vänsterpartiet har under många år krävt en förbättrad byggprocess, både ur kvalitetsaspekten och ur demokratiaspekten. Vår reservation är en uppföljning av dessa krav. Jag vill i detta sammanhang passa på att yrka bifall till reservation 2 under mom. 3.

Fru talman! När vi nu beslutar om lagändringar avseende tillgängligheten gör vi det utifrån kunskapen om de brister som finns i den redan byggda miljön. Om vi tidigare hade haft en tydlig lagstiftning hade behovet av den här lagändringen varit mindre. Vi kommer nu under under rad är att rätta till tidigare fel och på det sättet förbättra situationen för många funktionshindrade. Det är därför betydelsefullt att samtidigt se till att nybyggnationen utformas på ett sådant sätt att man inte i efterhand tvingas att göra förbättringar och förändringar. Därför ser vi ett behov av en förstärkning av plan- och bygglagen där kunskaper som finns i samhället bättre tas till vara.

Vår reservation sträcker sig längre än att bara omfatta den offentliga miljön. Den omfattar all nybyggnation. På det viset hamnar den i viss mån utanför propositionen men dock inom betänkandet. Vi kan konstatera att det när det gäller tillgänglighet fortfarande finns en rad brister i nybyggda bostäder, i nya bostadsområden och i andra nya byggnader. Ett av skälen kan med all säkerhet hittas i att tillgänglighetsfrågorna inte tillräckligt beaktas i projekteringsprocessen.

T.o.m. i prestigeprojekt som byggmässan i Helsingborg, H-99, kunde man konstatera mycket allvarliga brister avseende tillgängligheten. Förutsättningar för att undvika dessa misslyckanden finns om man är beredd att bifalla vår reservation och ta till vara de kunskaper som bl.a. handi-

kapporganisationerna besitter om hur vi ska utforma bostäder och andra miljöer för att göra dem tillgängliga för alla.

Många gånger hävdas det att en förlängd projekteringstid skulle vara fördyrande, men jag hävdar motsatsen. Genom en noggrann projektering undviker man fördyringar både under själva byggandet och när man i efterhand tvingas att rätta till misstagen. För byggherrarna borde det också av ekonomiska skäl vara väsentligt att ta till vara kunskaperna i de här frågorna både direkt genom minskade kostnader och indirekt genom att kunna erbjuda en bättre produkt.

Fru talman! Vi vet att befolkningen framöver kommer att bestå av en allt större andel äldre med behov av ökad tillgänglighet. Vi har också i olika program beslutat att kvarboende är den modell som vi ska använda som en lösning före specialboenden. För att detta ska kunna ske är det nödvändigt att bostäder och övriga miljöer är anpassade så att man kan bo kvar. Om vi tar det här på allvar är det nödvändigt att förbättra byggprocessen genom att låta tillgänglighetsfrågorna få ett allt större genomslag.

När det gäller möjligheterna för handikapporganisationer m.fl. att få insyn och kunna påverka utformningen av byggnationer för att skapa bästa möjliga hänsyn till tillgänglighetsfrågorna begränsas de i dag av plan- och bygglagens regler. Att, som i dag, endast tre veckor före byggstart inleda ett byggsamråd omöjliggör i det närmaste för intressesorganisationerna att påverka byggnationen. Byggsamråd för därför ske redan i projekteringsstadiet.

För oss vänsterpartister är det en självklarhet att handikapporganisationerna ska ges rätt att delta i byggsamråd mellan byggherren och kommunens byggnadsnämnd. Därför föreslår vi att regeringen bör komma tillbaka med förslag till ändringar i plan- och bygglagstiftningen som tillgodoser dessa krav.

Anf. 212 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Regeringens proposition om tillgänglighet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga till offentliga lokaler och på allmänna platser är angelägen för strävan att åstadkomma ett samhälle tillgängligt för alla.

Kristdemokraterna tillstyrker de föreslagna ändringarna i plan- och bygglagen och delar uppfattningen att enkelt åtgärdade hinder mot tillgängligheten och användbarheten bör ha genomförts senast vid utgången av år 2010. Det är väsentligt att tydliga regler skapas, så att inte näringsidkare råkar ut för godtycke vid bedömningen. Kristdemokraterna vill också betona att undantag, såsom propositionen säger, bör kunna medges för mindre näringsidkare om de krävda åtgärderna äventyrar verksamheten.

Som Boverket konstaterade redan 1996 i rapporten *Tillgänglighet i den offentliga miljön*, finns ett stort antal åtgärder som är enkla och relativt billiga att genomföra. Kristdemokraterna konstaterar därför återigen att regeringen varit alltför passiv i att fullfölja förslagen och förbättra tillgängligheten genom ett effektivt regelverk.

1993 antog FN:s generalförsamling 22 standardregler för att säkerställa att personer med funktionshinder har samma rättigheter och skyldigheter som andra medborgare. Om dessa standardregler ska kunna

efterlevas måste handikapperspektivet finnas med på alla nivåer och i alla verksamheter i samhället. Kristdemokraterna vill särskilt betona vikten av att de olika handikapporganisationerna ges möjlighet att öva inflytande på utformandet av dessa tillämpningsföreskrifter.

Handikappolitikens mål om mångfald, delaktighet och jämlikhet kan bara realiseras genom att lagstiftning och regler baseras på de berörda människornas upplevelser, situation och kunskap. För att göra samhällets minimikrav tydliga på detta område är ett brett samråd, med representanter för människor med alla typer av funktionshinder, en förutsättning. Sten Lundström lyfte fram att samrådet inte får komma in för sent, utan att det måste vara i tid så att alla kan vara med.

Det är rimligt att de olika handikapporganisationerna kan presentera kravlistor med vad som ur deras synvinkel behöver uppmärksammas och tas hänsyn till generellt vid samhällsplanering och byggnation. Många svenska kommuner har gjort en s.k. handikappguide som anger tillgängligheten i olika byggnader och på olika platser inom kommunen. Jag var själv med och gjorde en sådan under min tid som ordförande för handikapprådet i Skövde.

Regeringens förslag om att "tillämpningen av den nya lagstiftningen bör följas upp och redovisas efter fem år" kan t.ex. ske genom en utveckling och uppföljning av de handikappguider som redan finns.

Fru talman! Kristdemokraterna stöder den grundläggande uppfattningen att kostnaderna för ökad tillgänglighet ska täckas enligt ansvars- och finansieringsprincipen. Många remissinstanser, främst kommuner, har dock pekat på brister vad gäller finansieringen. Regeringens förslag om att kostnaderna för de nödvändiga anpassningsåtgärderna ska finnas inom ramen för kommunernas ordinarie verksamhet ser inte Kristdemokraterna som hållbart. Vi anser att staten ska vara en part inom ansvars- och finansieringsprincipen.

Förutom att statliga myndigheter ser till att lokaler, verksamhet och information är tillgängliga för personer med funktionshinder och att kraven på tillgänglighet och användbarhet genomsyrar statliga byggprojekt, bör staten anslå genomförandepengar i den nationella handlingsplanen. Det är viktigt att staten tar sitt finansiella ansvar för nya eller utökade uppdrag som kommunerna åläggs, t.ex. genomförandet av de tillgänglighetsskapande åtgärder som ändringen av plan- och bygglagen kräver.

Fru talman! Jag vill därför yrka bifall till reservation nr 1, som tar upp dessa frågor.

Studenternas situation bör särskilt uppmärksammas. Bristen på handikappanpassade studentbostäder är påtaglig. Internationellt sett har Sverige högt ställda krav på tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Detta krav har dock inte kunnat upprätthållas i stora delar av studentboendet.

Också tillgängligheten i universitet och högskolor är på flera håll mycket bristfällig. Många studenter med funktionshinder tvingas låta tillgängligheten i lokalerna avgöra studievalet. Detta måste åtgärdas vad gäller såväl hela byggnader som särskilda lokaler, som aula och bibliotek.

Jag har själv funderat på varför man inte kunde bygga en ny aula som var så tillgänglig att alla skulle kunna komma fram till podiet. Om detta

stred jag med Akademiska Hus, men det hjälpte inte. Så kan man inte göra när man bygger nytt. Det måste alltså vara anpassat för funktionshindrade.

Slutredovisningen från Boverket i februari detta år innehåller tyvärr inget om tillgänglighet vad gäller bankomater. Denna fråga är fortfarande olöst. Bankomater betraktas som inredning och omfattas därför inte av bygglagstiftningen. Boverket har i brev till bankernas branschorganisation informerat om att bankerna själva bör arbeta så att deras tjänster ska kunna användas av alla i samhället. Det vore ett stort steg framåt om vi kunde klassificera bankomater som ”stadigvarande produkter infogade i byggnadsverk”, för då skulle de kunna behandlas under PBL.

Det är av stor betydelse för känslan av självständighet att människor med funktionshinder själva kan ta ut sina pengar. När kraven på tillgänglighet skärps genom ändringar i PBL borde också de konstruktioner och funktioner i samhället som faller utanför lagens bestämmelser ses över. Kristdemokraterna anser att bankomater bör betraktas som fasta byggnadsdelar, omfattas av plan- och bygglagen och därigenom underställas strängare krav på handikappanpassning.

Fru talman! Slutligen vill jag säga att frågan om tillgänglighet till offentliga lokaler och allmänna platser är vidare än dagens diskussion. Trots att Sverige kommit långt med att skapa rökfria miljöer är fortfarande många personer med astma och allergiproblem förhindrade att bevista åtskilliga offentliga lokaler. Ytterligare åtgärder måste därför vidtas för att skapa rökfria miljöer. Den nationella folkhälsokommittén uppmärksammar i sitt slutbetänkande från hösten 2000 att personer med astma och allergi ofta drabbas av allvarliga symtom till följd av passiv rökning och konstaterar att restauranger och kaféer är de miljöer där människor numera besväras mest av passiv rökning.

Jag talade själv med en mamma till en tonåring. Hon var mycket bekymrad, för varje helg blev han liggande hemma. Han klarade inte fredagskvällen. Han ville vara med gruppen. Han ville vara i samma miljö som de. Varenda gång slog hans astma ut. Han tog detta, för han ville vara med sina kompisar. Så ska det inte behöva vara. Det måste gå att anpassa detta så att alla kan vara med, så att alla kan vara ute, ha det trevligt och roa sig.

Går vi tillbaka till tobakslagen (1993:581) innehåller den ett generellt förbud mot rökning i offentliga lokaler och arbetsmiljöer. Bestämmelserna gäller dock inte restauranger och på andra serveringsställen. Nationella folkhälsokommittén har därför föreslagit att förbudet ska utökas till att gälla också serveringsställen.

Det här är en viktig fråga för att alla ska ha en möjlighet. Detta är också en offentlig miljö för allmänheten. Därför anser kristdemokraterna att reglerna för rökning bör skärpas på ett sådant sätt att alla människor ges tillgång till en rökfri miljö vid besök på serveringsställen.

Efter det vill jag säga att jag tycker att det är positivt att vi äntligen har kommit vidare i utvecklandet av regler för att stödja personer med olika handikapp. Vi kristdemokrater är inte för regelsystem, men i de fall då man måste ställa upp för att stödja att alla människor ska ha möjlighet är det positivt. Det är många år sedan som jag satt med i den här kommittén som handlade om ett samhälle för alla. Det har tagit väldigt lång tid,

och det har försenats hela tiden. Men nu är det alltså på gång. Vid utgången av 2010 ska åtminstone *detta* vara löst.

Anf. 213 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att be Folkpartiet om ursäkt när jag i hastigheten utpekade dem som reserveranter. Det var egentligen Kristdemokraterna jag menade.

Låt mig passa på att ställa en fråga till Ulla-Britt Hagström. Vi är ganska många som är lite fundersamma över om ansvars- och finansieringsprincipen verkligen kommer att vara tillräcklig. Men vi har respekt för handikapporganisationernas egen önskan om att få se de handikappade som likvärdiga medborgare i kommunerna och i samhället och att man inte vill ha speciellt riktade medel för det här.

Jag undrar om det kanske inte vore lika klädsamt för kristdemokraterna som det var för oss att avstå från att kräva stimulansbidrag redan nu och avvakta den uppföljning och utvärdering som ska ske av respekt just för handikapporganisationernas egen uttryckta önskan. Man vill inte se sig själv som en grupp som står vid sidan om. Deras mänskliga rättigheter ska bevakas på exakt samma sätt som alla andra kommun- och samhällsmedborgares mänskliga rättigheter. Utifrån det tycker jag att det hade varit klädsamt om även kristdemokraterna i alla fall hade avvaktat den uppföljning som ska göras efter fem år. Om det inte fungerar då kanske vi kan ta en förnyad debatt med handikapporganisationerna för att se om vi inte trots allt måste skapa någon form av stimulansbidrag.

Anf. 214 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Givetvis ska handikapporganisationernas önskemål verkligen tillgodoses. Vi talar egentligen inte om ett riktat stimulansbidrag utan om att kommuner och landsting ska ges möjlighet att följa upp genom ansvars- och finansieringsprincipen. Men om staten inte ger något blir det kanske en omöjlig situation för många.

Vi kristdemokraterna tror på det kommunala självstyret och att man ska klara detta. Därför har vi givit extra pengar generellt i budgeten, 3,5 miljarder kronor, till kommuner och landsting. Dessa pengar ska de ha möjlighet att använda, och då behöver inte alls handikapprörelsen känna att vi har riktat stimulanspengar direkt till dem. Vi talar om att de här resurserna finns och att kommunerna nu har att ta sitt ansvar. Staten ska hjälpa till och skicka med extra medel.

Anf. 215 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Det är lite av en lek med ord. Naturligtvis har vi under den här perioden sett till att kommunerna har fått en förbättrad ekonomisk möjlighet. Vi har tillfört ganska stora summor. Under de år då vi har haft den här majoriteten har vi tillfört kommunerna rätt mycket nya pengar. När man lägger fram en reservation i samband med just en lagändring för att öka tillgängligheten tycker jag på något sätt att det är att trampa handikapporganisationerna på tårna. Man fortsätter att hävda behovet av speciella medel just på grund av den här reformen.

Att kommunerna generellt sett behöver mer medel är vi fullständigt överens om. Så länge vi är med och skapar budgeten kommer vi att se till att sakta men säkert öka utrymmet för kommuner och landsting att

agera. Det jag vänder mig mot är att ni i reservationen vill göra det här redan nu, innan vi har provat om den nya lagstiftningen om de mänskliga rättigheterna för funktionshindrade går att följa upp enligt ansvars- och finansieringsprincipen. Ansvars- och finansieringsprincipen innebär att de som har ansvar för en fråga också finansierar den. Ökade medel för just det här innebär, som jag ser det, att ni inte är beredda att lyssna på handikapporganisationernas krav om rätt till lika behandling.

Anf. 216 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Det är ju det vi verkligen är! Att man ska kunna leva upp till ansvars- och finansieringsprincipen betyder ju t.ex. att var och en betalar lite mer för sin bussbiljett, att var och en betalar lite mer för sin teaterbiljett osv. Alla ska vara med. Du och jag ska vara med. Men också kommunerna ska vara med. Landstingen ska vara med. Varför ska då inte staten vara med?

Om jag säger att nu följer vi upp ansvars- och finansieringsprincipen och så vänder jag mig till alla utom mig själv som ska vara med och genomföra lagstiftningen, då tycker jag att vi har tappat ett led i ansvars- och finansieringsprincipen. Jag förstår inte varför handikapprörelsen skulle känna sig bekymrad över att det tillförs resurser. Det sägs inte att det just går till föreningen för reumatiker, föreningen för allergiker eller syn- och hörselskadade eller vad det vara månne för organisation. De har att ta upp sina behov, och i de kommunala handikappguiderna ser vi tydligt tillgängligheten. Där kan vi också se de olika behov som personer med olika handikapp har vad gäller byggnation, renovering, att ta sig fram på allmänna platser osv. Det krävs alltså olika åtgärder. Då finns det pengar i en påse som man kan använda inom den här ansvars- och finansieringsprincipen.

Anf. 217 RIGMOR STENMARK (c):

Fru talman! Kolleger! I kväll var jag på ett studiebesök i en allmän lokal här i Stockholm. Jag hörde på ett väldigt intressant föredrag. Jag var tvungen att gå därifrån tidigare, trodde jag, för det väntade en debatt om tillgänglighet här i kammaren. Men när jag skulle gå kom jag inte ut. Det var fullständigt kört. Det var ett stort staket runt den här byggnaden. Jag tror att det fanns tio portar att gå in eller ut genom, men samtliga var fullständigt låsta. Jag var alldeles instängd. Jag gick runt och runt. Jag tänkte att snart kommer väl de övriga riksdagsledamöterna ut, men nej, de kom inte.

Jag blev fullständigt frustrerad. Jag skulle ju vara här i kammaren och prata om tillgänglighet. Men det var väldigt nyttigt. Jag tror att det är så man kanske känner det när man inte kan delta i samhällslivet på samma villkor som alla andra. Människor sprang där utanför, och jag ville så gärna prata med dem. Jag försökte hojta, men det hjälpte inte.

Det är inte ofta som vi kan läsa i bostadsutskottets betänkande att ”det sedan länge rått en bred enighet”. Jag förstår att vi är eniga om de här frågorna. Det står faktiskt i det här betänkandet att ”det sedan länge rått en bred enighet”. Enigheten sträcker sig till att vi har en gemensam syn på vikten av att tillgänglighetsfrågorna måste ges en stor uppmärksamhet i planering och byggande. Vi är också eniga om att det måste göras något åt de brister som finns för att funktionshindrade ska kunna delta i sam-

hället på lika villkor som alla andra. Frustrationen från min instängdhet i kväll kommer att följa mig även i fortsättningen i bostadsutskottet.

Vi har fortfarande en diskussion om på vilket sätt och i vilken takt som det ska sättas in åtgärder. Kommer det att behövas fler lagar eller skärpningar i lagtexter för att alla ska förstå sitt bästa och se till att vi får bort hinder, eller kommer det att hända positiva saker på frivillig väg? Det sista vore ju absolut det bästa.

Jag var innerligt tacksam när jag stod innanför porten och ville ut att det till slut kom en människa med en nyckel i handen så att jag kom ut.

Det är egentligen ganska märkligt att det ska gå så trögt att få till relativt enkla åtgärder som att ta bort trösklar, överbrygga nivåskillnader med ramper, sätta dörröppnare så att de kan nås från rullstol, för att inte tala om att se till att trottoarerna är framkomliga och att det finns möjligheter att komma ned från trottoarerna på ett tryggt och säkert sätt även om man är rullstolsburen eller har en barnvagn.

Vi kan konstatera att just tillgänglighetsfrågorna är ett eftersatt område i dagens samhälle. Det är därför som vi i Centerpartiet ställer oss bakom detta betänkande, eftersom vi ser att det här är ett steg på vägen till ett bättre samhälle för oss alla, men främst naturligtvis för de funktionshindrade.

Av den anledningen – en positiv samhällsförändring för alla – är det också ett skäl för att kunna vara med på en retroaktiv lagstiftning, som det handlar om här.

Fru talman! Vad jag känner lite vånda över är trots allt att det tar så lång tid innan man räknar med att vi ska få se resultat av dessa ganska enkla åtgärder. Tyvärr får jag lov att inse det realistiska i att det säkert kommer att ta så lång tid som fram till år 2010. Risken är nog ganska uppenbar att de som finns i den här kammaren det året också kommer att stå och prata om tillgänglighetsfrågorna. Egentligen är det så det ska vara. Det får aldrig bli helt klart, utan det gäller att ständigt jobba med de här frågorna och ständigt se till att det förbättras. Jag utesluter inte heller att riksdagen i kommande budgetar måste ha med pengar för att även på så vis vara en garant för att vi ska nå målet om ett tillgängligt samhälle för alla.

Vilka är då bäst på att förstå vad som måste göras för att funktionshindrade ska kunna delta på ett bra sätt i vårt samhälle, fru talman? Det är naturligtvis de funktionshindrade själva, genom de organisationer som för deras talan.

Därför yrkar jag bifall till reservation 2, där vi påpekar just detta att handikapporganisationernas inflytande måste öka samt att tillgänglighetsfrågorna måste lyftas fram i plan- och byggprocessen.

Centerpartiet står även bakom reservation 3, som handlar om de studerandes möjligheter att delta i studier på universiteten runt om i landet.

Fru talman! Jag vill sluta mitt anförande med att rikta en vädjan till mina utskottskolleger från samtliga politiska partier att vi ska fortsätta att vara eniga och tillsammans fortsätta att driva på tillgänglighetsfrågorna så att de även kommer att omfatta inomhusmiljön. Det gäller att få bukt med allergier och andra s.k. osynliga funktionshinder. Vem har inte ett funktionshinder?

Att människor inte kan delta i olika delar i samhället på grund av att man riskerar att bli sjuk av osund miljö, av sjuka hus, av olämpliga

material, inte kan höra vad andra människor säger eller inte kan se på grund av dålig belysning och felaktigt utformade lokaler är inte acceptabelt. Vi har med dagens beslut ändå tagit ett steg, men mycket återstår.

Anf. 218 YVONNE ÅNGSTRÖM (fp):

Fru talman! Jag vill börja med att säga till Sten Lundström att jag givetvis accepterar hans ursäkt. Det är lätt att göra fel.

Ett enigt utskott står bakom förslaget att ändra plan- och bygglagen, precis som tidigare talare har sagt, på ett sådant sätt att tillgängligheten till offentliga lokaler och allmänna platser kan ökas för människor med olika slag av funktionshinder. Jag tror att det är självklart för var och en att vilja bidra till sådana förändringar.

Jag kan förstå Rigmor Stenmarks frustration – det var en bra illustration för oss. Själv har jag suttit i min kammare och väntat på att få komma upp här.

När det gäller de övriga frågor som utskottet behandlar har vi i Folkpartiet bara reserverat oss på en enda punkt. Det gäller handikapporganisationernas inflytande i plan- och byggprocessen, där vi har reserverat oss tillsammans med Vänstern, kd och Centerpartiet.

Utskottsmajoriteten har sagt i sin skrivning att ett uppdrag har getts till Boverket att bl.a. tillsammans med Svenska Kommunförbundet och handikapporganisationerna studera de nuvarande formerna för samråd och utreda förutsättningarna att förbättra möjligheterna till insyn.

Vi som står bakom reservationen tycker inte att det är tillräckligt. Vi vill stärka kraven på att handikapporganisationerna ska beredas tillfälle att delta i plan- och byggsamråd med byggherre och byggnadsnämnd i betydligt större utsträckning än vad som sker i dag och också i ett tidigare skede av plan- och byggprocessen.

Vi tycker också att det är nödvändigt att regeringen överväger lämpliga former för att ta till vara handikapporganisationernas kunskaper i samband med utarbetandet av föreskrifter till PBL.

Eftersom tre talare redan tidigare har utvecklat det här räcker det med det som jag har sagt nu. Jag yrkar bifall till reservation 2.

Anf. 219 SIW WITTGREN-AHL (s):

Fru talman! I kvällens sena timme kanske det är onödigt att jag upptar kammarens tid med att redogöra för vad betänkandet innehåller. Men för ordningens skull tänker jag göra det ändå. Det är väldigt roligt att vi har kommit så långt och är så överens att alla har instämt. För protokollets skull är det väl bäst att jag är tydlig i fråga om vad vi har kommit överens om, så att det inte uppstår några misstag.

Förslaget som bostadsutskottet lägger på kammarens bord innebär att tydligare krav ska ställas på tillgängligheten i samband med nybyggnation och ändring av allmänna platser och områden för andra anläggningar än byggnader. Krav införs också på att enkelt åtgärdade hinder mot tillgängligheten och användbarheten för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga ska undanröjas i lokaler och på allmänna platser i den utsträckning som följer av föreskrifter som kommer att meddelas med stöd av lagen.

Vidare föreslås vissa kompletteringar av lagteknisk natur. Bostadsutskottet tillstyrker regeringens lagförslag men föreslår att en paragraf ges

en något annorlunda formulering i syfte att förtydliga vad som föreslås i propositionen.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2001.

Bostadsutskottet anser att en av de grundläggande förutsättningarna för utformningen av den bebyggda miljön måste vara att den i möjligaste mån ska vara tillgänglig och användbar för alla. Detta gäller i hög grad för allmänna platser och för lokaler dit allmänheten har tillträde.

Vid riksdagsbehandlingen av den nationella handlingsplanen för handikappolitiken våren 2000 yttrade sig bostadsutskottet i frågan om ansvars- och finansieringsprincipen som följer:

”Enligt utskottets yttrande borde utgångspunkten för finansieringen av åtgärder för ökad tillgänglighet vara att kostnaderna skulle täckas inom ramen för den ordinarie verksamheten. Som regeringen framhöll i sin proposition kan kostnaderna för att eliminera enkelt åtgärdade hinder mot tillgängligheten förväntas bli relativt begränsade om åtgärderna genomförs i samband med ordinarie underhållsarbete.”

Bostadsutskottet ställde sig således bakom regeringens uppfattning att kostnaderna för att eliminera enkelt åtgärdade hinder bör täckas enligt ansvars- och finansieringsprincipen.

Fru talman! Bakom förslaget till lagändring avseende tillgängligheten i den offentliga miljön står, som tidigare påpekats, ett enigt utskott. Ledamöterna från Moderaterna har i ett särskilt yttrande klargjort sin syn på förutsättningarna för lagändringen.

Enligt propositionen är det förenat med såväl kostnader som intäkter att tillgodose krav på tillgänglighet i befintliga miljöer. Boverket har beräknat de totala investeringskostnaderna till omkring 5 miljarder kronor, varav 25 % för allmänna platser och 75 % för lokaler.

Boverket gör vidare den bedömningen att kostnaderna kan minska med 20–50 % om åtgärderna samordnas med ordinarie underhåll.

När det gäller handikapporganisationernas inflytande avseende tillgänglighetsfrågorna, som många tar upp, framgår det av det uppdrag som regeringen givit Boverket att utarbetandet av tillämpningsföreskrifter till den föreslagna ändringen ska ske i samråd med bl.a. företrädare för handikapporganisationerna och Kommunförbundet. Uppdraget till Boverket innefattar även att ”i samråd med Svenska Kommunförbundet och företrädare för handikapporganisationerna utreda förutsättningarna för att förbättra de lokala handikapporganisationernas möjligheter till insyn och samråd i plan- och byggändan.”

Detta uppdrag ska redovisas senast den 29 juni 2001. Därför yrkar vi avslag på de reservationerna.

När det gäller tillgängligheten för studenter med funktionshinder anser utskottets majoritet att regeringen har uppmärksammat dessa frågor och att man följer dem.

Utskottet hänvisar till att regeringen har aviserat sin avsikt att utreda hur tillgängligheten till bl.a. bankautomater ska kunna tillgodoses.

Frågan om statliga myndigheters ansvar för tillgängligheten, som Vänstern tar upp, har redan särskilt behandlats i förslaget till en nationell handlingsplan för handikappolitiken. Regeringen framhöll i detta sammanhang att de statliga myndigheterna bör integrera handikapperspektivet i den ordinarie verksamheten.

Fru talman! Med detta yrkar jag avslag på motionerna och bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

Prot. 2000/01:75
7 mars

Anf. 220 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Vänsterpartiet har ganska länge drivit kravet på tillgänglighet och eliminerande av enkelt avhjälpna hinder. Som jag sade i mitt anförande ser vi med tillfredsställelse på den lag som nu läggs fram.

Vi har också under ganska lång tid drivit kravet på en förbättrad byggprocess där vi vill se handikapporganisationernas deltagande redan under projekteringstiden. Man hänvisar då till utredningsarbete. Men det hör till saken att Boverket redan tidigare har tittat på det här och kommit fram till att det behövs för att man på bästa sätt ska kunna utnyttja de kunskaper och resurser som handikapporganisationerna har.

Fru talman! Min fråga till Siw Wittgren-Ahl är: Om vi fortsätter att tjata, kommer då även socialdemokratin att nästa år stå som en del i det här? Nu är vi fyra partier. Vi behöver ett parti till, så jag bjuder helt enkelt in Siw Wittgren-Ahl till att ställa upp på det som i år är en reservation och som nästa gång kan bli en majoritetsskrivning. Kan man hoppas på det?

Anf. 221 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Fru talman! Som jag redogjorde för i mitt anförande kommer Boverket att återkomma till regeringen under detta år. Man kommer att ta upp hur de handikappade ska få inflytande på planprocessen. Jag tycker inte att det finns någon anledning att föregå den utredningen.

Anf. 222 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag ska försöka förtydliga min fråga lite grann till Siw Wittgren-Ahl.

Anser Siw Wittgren-Ahl att de krav vi ställer i vår reservation är rimliga? Anser Siw Wittgren-Ahl att det är rimligt att handikapporganisationerna faktiskt får vara delaktiga redan under projekteringsstadiet när det gäller nybyggnation?

Anf. 223 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Fru talman! Siw Wittgren-Ahl och socialdemokraterna anser det. Men på vilket sätt det ska göras är precis det man utreder.

Anf. 224 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag blev väldigt glad när Siw Wittgren-Ahl sade att regeringen skulle komma att se till att också bankomaterna blev handikappvänliga. Det är ju egentligen ett enkelt hinder att åtgärda. Men jag blev besviken när jag läste rapporten *Tillgängligheten till och i sådana lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser*. Det gäller Boverkets regeringsuppdrag att utarbeta tillämpningsbestämmelser till plan- och bygglagen, slutredovisning del 1, Karlskrona den 20 februari 2001.

Det är ju nyligen, och frågan finns inte med i den här redovisningen. Därför blev jag besviken. Men då kan jag alltså förvänta mig att det kommer en nästa omgång och att det här med bankomaterna då finns med?

*Tillgänglighet till
offentliga lokaler och
på allmänna platser*

Anf. 225 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:
Fru talman! Ja.

Anf. 226 RIGMOR STENMARK (c) replik:
Fru talman! Jag skulle vilja fråga Siw Wittgren-Ahl om det inte finns någonting som hon är oroad över när det gäller farten för att lösa frågorna om tillgänglighet. Har Siw Wittgren-Ahl aldrig känt den frustration som jag kände när jag satt instängd?

Anf. 227 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:
Fru talman! Den frustrationen bär jag som person ofta på eftersom jag är astmatiker och lever med att man kan få panikångest för att man inte kan vistas i alla miljöer.

Det är klart att man är orolig för att det inte går tillräckligt fort. Men detta att komma överens, att ha en utredning och att komma till rätta med tillgängligheten har pågått och utretts sedan 1994–1995. Då var det en helt annan majoritet i regeringen. Man kom inte med några förslag.

Det är klart att frustrationen, precis som alla har sagt i talarstolen, borde gå genom alla partier. Trots att det är en så allmängiltig sak att alla ska kunna vara med är det tydligen svårt att komma överens över alla gränser om vem som ska betala för vad. Det är därför det har tagit så lång tid. Det som är självklart för oss är kanske inte självklart för alla, Rigmor Stenmark.

Anf. 228 RIGMOR STENMARK (c) replik:
Fru talman! Siw Wittgren-Ahl! När man har makten i sin hand kan man inte bara nöja sig med att säga att vi inte kommer överens. Det finns ändå möjlighet, tror jag, att få en ganska stor majoritet för många av förslagen och för att det ska gå snabbare och vara lite intensivare i för-längningen.

Anf. 229 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:
Fru talman! Jag tycker att den här diskussionen och detta att vi är så överens borgar för att det kanske kan gå fortare i framtiden.

Anf. 230 CARL-ERIK SKÅRMAN (m):
Fru talman! Från moderat sida har vi inte några reservationer. Vi be-finner oss så att säga på majoritetssidan i dag i det här ärendet. Vi har nämligen funnit att avvägningen mellan berättigade önskemål och olika typer av kostnadsdrivande bestämmelser är ganska rimlig. Framtiden får därutöver utvisa vad som kan bli nödvändigt att tillföra och ändra ytterli-gare.

På en punkt vill jag dock göra viktiga påpekanden. Det gäller de nya bestämmelser som föreslås gälla för befintliga offentliga miljöer. Det föreslås från utskottets och regeringens sida att ”enkelt avhjälpna hinder mot lokalernas tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga undanröjs.”

Vi har inget motförslag till detta och alltså inte heller någon reservat-ion. Regeringen anger exempel på vilka typer av åtgärder det kan gälla.

Man nämner kontrastmarkeringar, skyltning, belysning, borttagande av trösklar och utjämning av mindre höjdskillnader med ramper.

Det finns ingenting att invända mot att sådana här åtgärder vidtas. Vi tycker väl alla att det är bra, om man med så enkla åtgärder kan förbättra rörelsefriheten för dem som av olika skäl har svårt att utnyttja den tillgänglighet som är självklar för många andra av oss.

Däremot kan man inte acceptera idén om retroaktiv lagstiftning. Vi har därför varit mycket betänksamma innan vi har accepterat den utformning som bestämmelsen har fått. Det hade naturligtvis varit bättre om man hade fått fram en lösning av dessa angelägna åtgärder genom frivilliga överenskommelser. Men det är fråga om angelägna åtgärder som är enkla både tekniskt och ekonomiskt. Det anges också i betänkandet att bestämmelserna ska tillämpas med stor flexibilitet. Det anges ingen bestämd tidpunkt när åtgärderna ska vara genomförda, utan ett successivt genomförande förutses. Naturligtvis måste fastighetsägarnas ekonomiska och tekniska synpunkter tillmätas stor betydelse i det här sammanhanget. Jag noterar också att det t.o.m. finns möjligheter till undantag.

Sammantaget är det alltså fråga om angelägna åtgärder. Det rör sig om exemplifierade enkla åtgärder, och det finns möjligheter till flexibilitet i genomförandet. Detta har gjort att vi har accepterat bestämmelserna, trots att de utan dessa modifieringar hade kunnat uppfattas som ett steg mot en retroaktiv lagstiftning. En retroaktiv lagstiftning, fru talman, kan av princip nämligen inte accepteras.

Anf. 231 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp):

Fru talman! Det mesta har redan sagts både för och emot. Det har kommit fram olika synpunkter på detta betänkande. Det positiva är enigheten bakom det. Jag har själv inte väckt någon motion och ställer mig inte bakom några reservationer, eftersom jag i liten men ändå någon utsträckning haft möjlighet att påverka propositionen.

När utskottet behandlade frågan kom man på ytterligare förbättringar, som jag tyckte var väldigt bra. Vi hade gjort förbiseenden när vi flyktigt läst igenom propositionen i förväg. Det gäller bl.a. en ny paragraf som vi lägger till om tillgängligheten till och i lokaler. När visst krav på tillgänglighet ställs på lokalen ska även en motsvarande tillgänglighet *till* lokalen tillgodoses. Det var mycket uppmärksamt påpekat, och vi har infört detta som ett ändringsförslag. Jag hoppas att man tar till sig detta och gör den förändringen i lagtexten.

Som många tidigare har påpekat är förslaget inte fullständigt. Det behöver förstärkas och förbättras. Rigmor önskade att vi skulle kunna fortsätta att driva detta arbete tillsammans. Det är mycket som behöver åtgärdas. Olika förbund har skrivit till oss. Astma- och Allergiförbundet har påpekat att man var väldigt besviken över att den här propositionen inte tillgodosett dess krav på tillgänglighet. Det är synd att dessa inte tagits med. Jag förstår inte riktigt hur det kommer sig. Förbundets krav på åtgärder har mycket att göra med miljölagstiftningen och med sådant som vi försöker tillgodose på annat sätt. Det är möjligt att man kan tillmötesgå förbundet på sådan väg. Det passar kanske inte in just i plan- och bygglagen.

Prot. 2000/01:75

7 mars

*Tillgänglighet till
offentliga lokaler och
på allmänna platser*

Bl.a. Ulla-Britt tog vidare upp den bristande tillgängligheten i vissa lokaler på grund av att det röks mycket i dem. Också doftallergiker har ett väldigt stort problem. Det finns många jobbiga osynliga handikapp.

Jag tycker att en del av motionerna och reservationerna i och för sig är bra. Jag skulle önska att man såg på de här frågorna på ett annat sätt när det är så uppenbart att de är tillgodosedda. Det gäller bl.a. beträffande handikapporganisationernas inflytande.

Andra ledamöter har kanske större direktkontakt med handikapporganisationerna. Vad har dessa sagt i den här frågan? De pratar med Kommunförbundet och diskuterar fram åtgärder med Boverket. Tycker de inte att det är tillräckligt att få fram sina åsikter på sådan väg? Jag ser inget behov av att ytterligare påskynda den processen. Vi ska snart under detta år få se vad man har kommit fram till. Jag tar för givet att man för fram sina krav i det sammanhanget. Jag önskar likaledes att Handikappförbundens Samarbetsorgan, HSO, för oss kunde ha påtalat den bristande tillgängligheten för allergiker.

Man borde kunna inse att en del motionskrav faktiskt är tillgodosedda och inte avstyrkta rakt av. Nu arbetar vi på det här sättet i kammaren, och jag ställer mig till fullo bakom utskottets förslag.

Jag har ett litet förslag till hur man skulle kunna fördela kostnaderna. Ett väldigt enkelt sätt att undvika kostnader är ju att inte lägga ut pengar. Jag skulle vilja uppmana alla att upphöra med att köpa parfymer och helst också att sluta röka. Jag vet att det låter kärvt, eftersom man lägger restriktioner på andra människors livsutrymme, men vi som inte tål parfymer och rök bestjäls också på livsutrymme.

Anf. 232 RIGMOR STENMARK (c):

Fru talman! Det finns en sak som Helena Hillar Rosenqvist skulle kunna göra, om hon menar allvar med att det är viktigt att också de funktionshindrade som inte berörs i det här betänkandet ska kunna komma till tals. Hon skulle kunna yrka bifall till vår reservation, där vi säger att det är nödvändigt bl.a. att beakta de skilda krav på lösningar som ställs av olika sorters funktionshinder. Vi skulle då säkert få in synpunkter på olika funktionshinder som vi här inte har tagit med.

Jag förstår inte varför inte Miljöpartiet kan se till att vår reservation går igenom. Då skulle vi ha kommit ytterligare ett steg framåt på vägen.

Anf. 233 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Fru talman! Vi anser att detta är tillgodosett, och jag tycker att ni som har gjort den här reservationen kunde inse att så är fallet. Ni borde förstå att man arbetar precis med de här frågorna. Det hjälper föga att försöka påskynda detta arbete.

Jag är säkert inte särskilt konsekvent när jag brinner för något, och jag tycker att man inte alltid bara ska hänvisa till en utredning som kommer att vara klar vid någon tidpunkt osv. I det här fallet är det dock faktiskt så, och jag vill vädja till er som är så bestämda på den här punkten att inse att ni gör fel när ni talar om för mig vad handikapporganisationerna har sagt i den här frågan.

Anf. 234 RIGMOR STENMARK (c) replik:

Fru talman! Helena Hillar Rosenqvist talade faktiskt i sitt anförande om att vi inte har beaktat synpunkter som har kommit till oss. Jag tycker att det skulle vara ganska självklart att man då skulle yrka bifall till vår reservation, som går ut på att också övriga organisationer ska få komma med. Det är lika enkelt som när jag insåg att jag hade sprutat på mig lite parfym efter att ha tvättat mig innan jag gick hit i kväll. Det var naturligtvis dumt, men jag tar till mig det. Jag ska inte göra så nästa gång.

Anf. 235 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Fru talman! Så bra! Vilka fina meningsutbyten vi har!

Anf. 236 STEN LUNDSTRÖM (v):

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en helt annan fråga till Helena Hillar Rosenqvist. Att handikapporganisationen sätter sig ned och diskuterar det här med Svenska Kommunförbundet och Boverket är inte särskilt konstigt. Den tar naturligtvis varje tillfälle till diskussion. Handikapporganisationerna har under många år krävt att just få lov att komma in mycket tidigare i processen. Boverket har vid flera tillfällen påpekat behovet av detta.

Man är otålig, därför att lösningen på vad som borde göras redan finns. Det handlar om att låta handikapporganisationerna och andra intresseorganisationer komma in på ett tidigt stadium under byggprocessen, dvs. redan under projekteringsstadiet. Vi vet lösningen. Vi behöver inte avvakta denna sittning. Därför motionerar vi. Vi motionerar för femte eller sjätte gången i rad. Det är inga nyheter. Det behövs inga nya utredningar. Här behövs ett beslut i riksdagen att ge regeringen i uppdrag att se till att det sker. Därför finns reservationen.

Anf. 237 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp):

Fru talman! Jag förstår precis. Den 29 juni 2001 ska Kommunförbundet, handikapporganisationerna och Boverket vara klara med vad de anser i frågan. Jag tycker att vi kan avvakta det.

Anf. 238 STEN LUNDSTRÖM (v):

Fru talman! Jag får försöka en gång till.

Från vår, handikapporganisationernas och Boverkets sida sett har man under ganska många år vetat vad det är som behöver göras. Det behövs inte fler utredningar. Vi vet inte vad som kommer ut den 29 juni – om jag minns datumet rätt. Det finns ingen anledning att avvakta längre. Vi behöver inte avvakta ytterligare en utredning. Vi vet vad det är som behövs, och vi vet vad handikapporganisationerna kräver. Därför reserverar vi oss.

Vi har ingen aning om vad som kommer ut av den här utredningen. Det dräller av utredningar som det inte kommer ut någonting alls av. Därför reserverar vi oss. Det är inte alls för att på något sätt framhäva oss själva som duktiga eller för att obstruera mot riksdagens sätt att arbeta, utan det är för att vi vet vilka lösningar som behövs. Det är lite synd att Miljöpartiet inte ställer upp.

Anf. 239 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp):

Fru talman! Jag anser fortfarande att man ska avvakta det arbete som pågår. Om vi hade tyckt att en utredning skulle tillsättas för detta kan jag hålla med Sten Lundström om att det hade varit onödigt. Med den otålig-
het vi har med bara en mandatperiod på oss i riksdagen behövs det lite snabbare tag. Nu finns utredningen redan, och jag ser med tillförsikt fram emot vad utredningen kommer fram till. I så fall får vi väl återkomma och bygga på det förslag som kan komma ut av den utredningen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 8 mars.)

17 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 7 mars

2000/01:298 av *Margit Gennser* (m) till statsminister Göran Persson
Arbetsfördelningen i regeringen

2000/01:299 av *Kerstin-Maria Stalin* (mp) till statsrådet Maj-Inger
Klingvall

Kvinnor som söker asyl

2000/01:300 av *Michael Hagberg* (s) till jordbruksminister Margareta
Winberg

Functional food

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabb-
protokoll tisdagen den 13 mars.

18 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 7 mars

2000/01:842 av *Ronny Olander* (s) till statsrådet Mona Sahlin
Drogtest i arbetslivet

2000/01:843 av *Margareta Sandgren* (s) till näringsminister Björn Ro-
sengren

Samarbetsprojekt för bredband

2000/01:844 av *Rolf Gunnarsson* (m) till näringsminister Björn Rosen-
gren

Tidningsdistribution i glesbygd

2000/01:845 av *Cristina Husmark Pehrsson* (m) till socialminister Lars
Engqvist

Haschklubbar

2000/01:846 av *Inger Lundberg* (s) till justitieminister Thomas Bodström
Mobbning på fängelser
2000/01:847 av *Johan Pehrson* (fp) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Skydd för homosexuella

Prot. 2000/01:75
7 mars

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 13 mars.

19 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 7 mars

2000/01:784 av *Margareta Viklund* (kd) till statsrådet Mona Sahlin
Jämställdhetsperspektiv vid tillsättningen av offentliga tjänster
2000/01:797 av *Berit Adolfsson* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Barn som brottsoffer
2000/01:800 av *Per Lager* (mp) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Avvisning av kosovoalbaner
2000/01:802 av *Inger Lundberg* (s) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
Bostadsdelegationen
2000/01:803 av *Åsa Torstensson* (c) till justitieminister Thomas Bodström
Schengenavtalet och gästhamnarna
2000/01:806 av *Rolf Gunnarsson* (m) till miljöminister Kjell Larsson
Miljöavgifter för inrikesflyget
2000/01:807 av *Åsa Torstensson* (c) till miljöminister Kjell Larsson
Fartygsvrak med gifter utanför västkusten
2000/01:809 av *Kalle Larsson* (v) till statsrådet Ingegerd Wärnersson
Lidingö stads kampanj mot kommunism
2000/01:812 av *Marie Engström* (v) till statsrådet Britta Lejon
Skyddade personuppgifter
2000/01:817 av *Maria Larsson* (kd) till utbildningsminister Thomas Östros
Studielån vid folkhögskolestudier
2000/01:819 av *Jan Backman* (m) till kulturminister Marita Ulvskog
Kulturskövling i Afghanistan
2000/01:825 av *Eva Flyborg* (fp) till statsrådet Britta Lejon
Personvalsreglerna

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 13 mars.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdet början t.o.m. 6 § anf. 18 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 53 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 78 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 16.48,
av talmannen därefter till ajourneringen kl. 17.59,
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 12 § anf. 200 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

PER PERSSON

/Barbro Nordström

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Anmälan om inkomna uppteckningar från EU-nämndssammanträde	1
3 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
4 § Förnyad bordläggning	1
5 § Barns situation i ett internationellt perspektiv.....	2
Utrikesutskottets betänkande 2000/01:UU7	2
Anf. 1 MARIANNE JÖNSSON (s).....	2
Anf. 2 LISELOTTE WÄGÖ (m).....	5
Anf. 3 Andre vice talman EVA ZETTERBERG (v)	7
Anf. 4 JAN ERIK ÅGREN (kd).....	11
Anf. 5 MARIANNE ANDERSSON (c).....	13
Anf. 6 EVA FLYBORG (fp).....	16
Anf. 7 MARIANNE SAMUELSSON (mp)	19
Anf. 8 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	21
Anf. 9 JAN ERIK ÅGREN (kd) replik.....	25
Anf. 10 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	25
Anf. 11 JAN ERIK ÅGREN (kd) replik.....	25
Anf. 12 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	25
Anf. 13 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	25
Anf. 14 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	26
Anf. 15 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	26
Anf. 16 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik	26
Anf. 17 CARINA HÄGG (s).....	27
(Beslut fattades under 10 §.).....	28
6 § Ändringar i atomansvarighetslagen.....	29
Lagutskottets betänkande 2000/01:LU7	29
Anf. 18 HENRIK S JÄRREL (m)	29
Anf. 19 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd)	30
Anf. 20 CHRISTINA NENES (s).....	30
Anf. 21 HENRIK S JÄRREL (m) replik	33
Anf. 22 CHRISTINA NENES (s) replik	33
Anf. 23 HENRIK S JÄRREL (m) replik	34
Anf. 24 CHRISTINA NENES (s) replik	34
Anf. 25 ANA MARIA NARTI (fp).....	34
Anf. 26 CHRISTINA NENES (s).....	35
Anf. 27 ANA MARIA NARTI (fp).....	35
Anf. 28 CHRISTINA NENES (s).....	35
Anf. 29 ANA MARIA NARTI (fp).....	35
(Beslut fattades under 10 §.).....	35
7 § Äktenskap, partnerskap och samboende.....	36
Lagutskottets betänkande 2000/01:LU13	36
Anf. 30 BERIT ADOLFSSON (m)	36
Anf. 31 TASSO STAFILIDIS (v)	38
Anf. 32 BERIT ADOLFSSON (m) replik.....	41

Anf. 33 TASSO STAFILIDIS (v) replik.....	41
Anf. 34 BERIT ADOLFSSON (m) replik.....	41
Anf. 35 TASSO STAFILIDIS (v) replik.....	42
Anf. 36 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd).....	42
Anf. 37 VIVIANN GERDIN (c).....	44
Anf. 38 TASSO STAFILIDIS (v) replik.....	45
Anf. 39 VIVIANN GERDIN (c) replik.....	46
Anf. 40 TASSO STAFILIDIS (v) replik.....	46
Anf. 41 VIVIANN GERDIN (c) replik.....	46
Anf. 42 ANA MARIA NARTI (fp).....	47
Anf. 43 MARINA PETTERSSON (s).....	48
Anf. 44 VIVIANN GERDIN (c) replik.....	51
Anf. 45 MARINA PETTERSSON (s) replik.....	52
Anf. 46 BERIT ADOLFSSON (m) replik.....	52
Anf. 47 MARINA PETTERSSON (s) replik.....	52
Anf. 48 BERIT ADOLFSSON (m) replik.....	52
Anf. 49 MARINA PETTERSSON (s) replik.....	53
Anf. 50 PER LANDGREN (kd).....	53
(Beslut fattades under 10 §.).....	54
8 § Några frågor om arv och testamente.....	54
Lagutskottets betänkande 2000/01:LU14.....	54
Anf. 51 BERIT ADOLFSSON (m).....	54
Anf. 52 MARINA PETTERSSON (s).....	54
Anf. 53 STIG RINDBORG (m).....	55
(Beslut fattades under 10 §.).....	57
9 § Författningsfrågor.....	57
Konstitutionsutskottets betänkande 2000/01:KU11.....	57
Anf. 54 NILS FREDRIK AURELIUS (m).....	57
Anf. 55 KENNETH KVIST (v).....	60
Anf. 56 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik.....	62
Anf. 57 KENNETH KVIST (v) replik.....	63
Anf. 58 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik.....	63
Anf. 59 KENNETH KVIST (v) replik.....	64
Anf. 60 INGVAR SVENSSON (kd).....	64
Anf. 61 KENNETH KVIST (v) replik.....	69
Anf. 62 INGVAR SVENSSON (kd) replik.....	69
Anf. 63 KENNETH KVIST (v) replik.....	70
Anf. 64 INGVAR SVENSSON (kd) replik.....	70
Anf. 65 HELENA BARGHOLTZ (fp).....	70
Anf. 66 KENNETH KVIST (v) replik.....	72
Anf. 67 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik.....	73
Anf. 68 KENNETH KVIST (v) replik.....	73
Anf. 69 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik.....	73
Anf. 70 PER LAGER (mp).....	74
Anf. 71 KENNETH KVIST (v) replik.....	76
Anf. 72 PER LAGER (mp) replik.....	76
Anf. 73 KENNETH KVIST (v) replik.....	77
Anf. 74 PER LAGER (mp) replik.....	77
Anf. 75 GÖRAN MAGNUSSON (s).....	78

Anf. 76	NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	81
Anf. 77	GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	82
Anf. 78	NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	82
Anf. 79	GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	83
Anf. 80	INGVAR SVENSSON (kd) replik	84
Anf. 81	GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	84
Anf. 82	INGVAR SVENSSON (kd) replik	85
Anf. 83	GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	85
Anf. 84	HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	86
Anf. 85	GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	86
Anf. 86	HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	86
Anf. 87	GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	86
Anf. 88	KENNETH KVIST (v) replik	87
Anf. 89	GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	87
Anf. 90	KENNETH KVIST (v) replik	87
Anf. 91	ÅSA TORSTENSSON (c)	88
Anf. 92	KENNETH KVIST (v) replik	89
Anf. 93	ÅSA TORSTENSSON (c) replik	90
Anf. 94	KENNETH KVIST (v) replik	90
Anf. 95	ÅSA TORSTENSSON (c) replik	90
Anf. 96	GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	90
Anf. 97	ÅSA TORSTENSSON (c) replik	91
Anf. 98	GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	91
Anf. 99	ÅSA TORSTENSSON (c) replik	92
Anf. 100	MATS EINARSSON (v)	92
Anf. 101	INGVAR SVENSSON (kd) replik	93
Anf. 102	MATS EINARSSON (v) replik	93
Anf. 103	INGVAR SVENSSON (kd) replik	94
Anf. 104	MATS EINARSSON (v) replik	94
Anf. 105	JOHAN LÖNNROTH (v)	94
Anf. 106	GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	95
Anf. 107	JOHAN LÖNNROTH (v) replik	95
Anf. 108	GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	96
Anf. 109	JOHAN LÖNNROTH (v) replik	96
Anf. 110	NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	96
Anf. 111	JOHAN LÖNNROTH (v) replik	97
Anf. 112	NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	97
Anf. 113	JOHAN LÖNNROTH (v) replik	97
Anf. 114	HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	98
Anf. 115	INGVAR SVENSSON (kd) replik	98
Anf. 116	JOHAN LÖNNROTH (v) replik	98
Anf. 117	INGVAR SVENSSON (kd) replik	99
Anf. 118	JOHAN LÖNNROTH (v) replik	99
Anf. 119	BIRGER SCHLAUG (mp)	99
Anf. 120	HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	102
Anf. 121	BIRGER SCHLAUG (mp) replik	103
Anf. 122	HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	103
Anf. 123	BIRGER SCHLAUG (mp) replik	103
Anf. 124	GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	104

Anf. 125 BIRGER SCHLAUG (mp) replik	104
Anf. 126 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik.....	104
Anf. 127 BIRGER SCHLAUG (mp) replik	105
Anf. 128 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	105
Anf. 129 BIRGER SCHLAUG (mp) replik	106
Anf. 130 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	106
Anf. 131 BIRGER SCHLAUG (mp) replik	106
Anf. 132 PÄR AXEL SAHLBERG (s)	107
Anf. 133 BIRGER SCHLAUG (mp) replik	108
Anf. 134 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik.....	108
Anf. 135 BIRGER SCHLAUG (mp) replik	108
Anf. 136 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik.....	109
Anf. 137 JOHAN LÖNNROTH (v) replik.....	109
Anf. 138 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik.....	110
Anf. 139 JOHAN LÖNNROTH (v) replik.....	110
Anf. 140 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik.....	110
Anf. 141 INGVAR SVENSSON (kd).....	110
Anf. 142 BIRGER SCHLAUG (mp)	110
Anf. 143 INGVAR SVENSSON (kd).....	111
(Beslut fattades under 10 §.)	111
Ajournering.....	111
Återupptagna förhandlingar	111
10 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats vid dagens sammanträde	111
UU7 Barns situation i ett internationellt perspektiv	111
LU7 Ändringar i atomansvarighetslagen.....	111
LU13 Äktenskap, partnerskap och samboende	112
LU14 Några frågor om arv och testamente	114
KU11 Författningsfrågor.....	114
11 § Kommunal självstyrelse och flernivådemokrati	117
Konstitutionsutskottets betänkande 2000/01:KU12	117
Anf. 144 PER-SAMUEL NISSER (m)	117
Anf. 145 MATS EINARSSON (v).....	118
Anf. 146 PER-SAMUEL NISSER (m) replik.....	122
Anf. 147 MATS EINARSSON (v) replik	122
Anf. 148 MARIA LARSSON (kd).....	122
Anf. 149 MATS EINARSSON (v) replik	124
Anf. 150 MARIA LARSSON (kd) replik	124
Anf. 151 MATS EINARSSON (v) replik	125
Anf. 152 MARIA LARSSON (kd) replik	125
(forts.).....	125
Ajournering.....	125
Återupptagna förhandlingar	125
11 § (forts.) Kommunal självstyrelse och flernivådemokrati (forts. KU12)	125
Anf. 153 ÅSA TORSTENSSON (c)	125
Anf. 154 MATS EINARSSON (v) replik	127
Anf. 155 ÅSA TORSTENSSON (c) replik.....	127
Anf. 156 MATS EINARSSON (v) replik	128

Anf. 157	ÅSA TORSTENSSON (c) replik.....	128
Anf. 158	HELENA BARGHOLTZ (fp).....	128
Anf. 159	MATS EINARSSON (v) replik.....	130
Anf. 160	HELENA BARGHOLTZ (fp) replik.....	131
Anf. 161	MATS EINARSSON (v) replik.....	131
Anf. 162	HELENA BARGHOLTZ (fp) replik.....	131
Anf. 163	PER LAGER (mp).....	131
Anf. 164	PER-SAMUEL NISSER (m) replik	134
Anf. 165	PER LAGER (mp) replik	134
Anf. 166	PER-SAMUEL NISSER (m) replik	135
Anf. 167	PER LAGER (mp) replik	135
Anf. 168	MARIA LARSSON (kd) replik.....	135
Anf. 169	PER LAGER (mp) replik	135
Anf. 170	MARIA LARSSON (kd) replik.....	136
Anf. 171	PER LAGER (mp) replik	136
Anf. 172	ÅSA TORSTENSSON (c) replik.....	137
Anf. 173	PER LAGER (mp) replik	137
Anf. 174	ÅSA TORSTENSSON (c) replik.....	137
Anf. 175	PER LAGER (mp) replik	138
Anf. 176	MATS EINARSSON (v) replik.....	138
Anf. 177	PER LAGER (mp) replik	139
Anf. 178	MATS EINARSSON (v) replik.....	139
Anf. 179	PER LAGER (mp) replik	139
Anf. 180	KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s).....	139
Anf. 181	PER-SAMUEL NISSER (m) replik	142
Anf. 182	KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik.....	142
Anf. 183	PER-SAMUEL NISSER (m) replik	142
Anf. 184	KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik.....	142
Anf. 185	MARIA LARSSON (kd) replik.....	143
Anf. 186	KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik.....	143
Anf. 187	MARIA LARSSON (kd) replik.....	143
Anf. 188	KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik.....	144
Anf. 189	ÅSA TORSTENSSON (c) replik.....	144
Anf. 190	KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik.....	145
Anf. 191	ÅSA TORSTENSSON (c) replik.....	145
Anf. 192	KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik.....	145
Anf. 193	HELENA BARGHOLTZ (fp) replik.....	146
Anf. 194	KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik.....	146
Anf. 195	HELENA BARGHOLTZ (fp) replik.....	147
Anf. 196	KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik.....	147
Anf. 197	LARS ELINDERSON (m).....	147

(Beslut skulle fattas den 8 mars.)	148
12 § En ny statistiklagstiftning	148
Finansutskottets betänkande 2000/01:FiU15	148
Anf. 198 ANNA ÅKERHIELM (m)	148
Anf. 199 PER LANDGREN (kd)	151
Anf. 200 HANS HOFF (s)	154
Anf. 201 PER LANDGREN (kd)	155
Anf. 202 HANS HOFF (s) replik	156
Anf. 203 PER LANDGREN (kd) replik	156
Anf. 204 HANS HOFF (s) replik	157
Anf. 205 ANNA ÅKERHIELM (m)	157
Anf. 206 HANS HOFF (s)	157
Anf. 207 ANNA ÅKERHIELM (m)	157
Anf. 208 HANS HOFF (s)	158
(Beslut skulle fattas den 8 mars.)	158
13 § Bättre förutsättningar för värdepapperisering	158
Finansutskottets betänkande 2000/01:FiU17	158
Anf. 209 ANNA ÅKERHIELM (m)	158
Anf. 210 HANS HOFF (s)	159
(Beslut skulle fattas den 8 mars.)	160
14 § Godkännande av rådsbeslut om ändring av systemet för gemenskapernas egna medel	160
Finansutskottets betänkande 2000/01:FiU19	160
(Beslut skulle fattas den 8 mars.)	160
15 § Statligt bildade stiftelser m.m.	160
Utbildningsutskottets betänkande 2000/01:UbU7	160
(Beslut skulle fattas den 8 mars.)	160
16 § Tillgänglighet till offentliga lokaler och på allmänna platser	161
Bostadsutskottets betänkande 2000/01:BoU5	161
Anf. 211 STEN LUNDSTRÖM (v)	161
Anf. 212 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	163
Anf. 213 STEN LUNDSTRÖM (v) replik	166
Anf. 214 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	166
Anf. 215 STEN LUNDSTRÖM (v) replik	166
Anf. 216 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	167
Anf. 217 RIGMOR STENMARK (c)	167
Anf. 218 YVONNE ÅNGSTRÖM (fp)	169
Anf. 219 SIW WITTGREN-AHL (s)	169
Anf. 220 STEN LUNDSTRÖM (v) replik	171
Anf. 221 SIW WITTGREN-AHL (s) replik	171
Anf. 222 STEN LUNDSTRÖM (v) replik	171
Anf. 223 SIW WITTGREN-AHL (s) replik	171
Anf. 224 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	171
Anf. 225 SIW WITTGREN-AHL (s) replik	172
Anf. 226 RIGMOR STENMARK (c) replik	172
Anf. 227 SIW WITTGREN-AHL (s) replik	172
Anf. 228 RIGMOR STENMARK (c) replik	172
Anf. 229 SIW WITTGREN-AHL (s) replik	172

Anf. 230	CARL-ERIK SKÅRMAN (m)	172	Prot. 2000/01:75
Anf. 231	HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp)	173	7 mars
Anf. 232	RIGMOR STENMARK (c)	174	<hr/>
Anf. 233	HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik	174	
Anf. 234	RIGMOR STENMARK (c) replik	175	
Anf. 235	HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik	175	
Anf. 236	STEN LUNDSTRÖM (v)	175	
Anf. 237	HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp)	175	
Anf. 238	STEN LUNDSTRÖM (v)	175	
Anf. 239	HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp)	176	
	(Beslut skulle fattas den 8 mars.)	176	
17 §	Anmälan om interpellationer	176	
18 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar	176	
19 §	Anmälan om skriftliga svar på frågor	177	
20 §	Kammaren åtskildes kl. 22.23	178	

Prot. 2000/01:75
7 mars

Elanders Gotab, Stockholm 2001